ANUL III. Nr. 94 — 5 LEI EXEMPLARUL — 2 Ianuarie 1944

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

Onor. Revista "Transilvania" Str. A. Şaguna Nr. 6 Sibiu

Basarabia literară

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
Chişinău: Str. Mihail Eminescu, Nr. 19. Tel. 302
Prim-Redactor: SERGIU MATEI NICA

APARE ÎN FIECARE JOI

ABONAMENTE
Particulari . . . . 260 lei
Autorităţi şi Instituţii . . . . . . 500 „
Străinătate . . . . 1000 „

ACTUALITĂŢI

Edituri de provincie

Centralismul politic şi administrativ a avut urmări şi în domeniul literar. Tot ce-a fost mai de seamă s'a afirmat în Bucureşti. Natural, valorile au învins. Dar câte n'au rămas departe, prin unghere de provincie, din cauză că totul s'a urzit numai în această Capitală. Deosebit, cât de puţin este prezentă în literatură provincia, comparativ cu Capitala!

Provincia se străduieşte să prezinte diferite lucrări, dar dat fiind faptul că viaţa literară e prea concentrată în Capitală, strădania provincială e nebăgată în seamă şi e păcat. Provincia are o lume cu aspectele, cu specificul său, care dă luminii poeţii şi scriitorii săi. Greşala acestora este că se cred nişte producători minori. Cititorul provincial în fond detestă apucăturile, moravurile marilor cetăţi. Ori, în scrisul editurilor centrale, tocmai această lume e prezentată.

Dacă Rebreanu ori Agârbiceanu ar fi tipărit lucrările lor la Cluj, iar Sadoveanu la Iaşi, care ar fi fost rezultatul? Opera în sine ar fi aceiaşi, dar numărul cititorilor mai redus, fiindcă la noi haina şi reclama face pe om. Imi amintesc de prima ediţie a romanului „Intunecare" de Cezar Petrescu. A apărut la „Universul", pe hârtie inferioară, cu o copertă simplă şi a trecut fără să facă nici o vâlvă, ca mai târziu, apărut într'o ediţie care ştie „să se îmbrace", să ia premiul naţional al anului, pentru proză literară.

Iată deci că editurile din Bucureşti,—şi aici nu toate—prin felul cum ştiu să prezinte o carte, o fac să se impună. Şi aceasta se datoreşte în primul rând mijloacelor financiare. Editura e şi ea un fel de casă producătoare care îşi are snobii săi.

In provincia, săracă şi uitată, dacă se încumetă să înfiripe câte o editură nu este sprijinită nici de scriitori, nici de cititori. Scriitorii fug spre centru, singurul loc de unde cred că se pot afirma. Cititorii vor în primul rând cartea care a citit-o şi cutare şi cutare somitate, carte cu copertă colorată dela marea editură din Capitală.

Intr'un ziar de Bucureşti am citit de curând o dare de seamă a scrisului unui an întreg. Semna d. Dan Petraşincu. Nu era citat de cât un oraş din ţară unde sunt două edituri producătoare: Craiova. Iaşul, Chişinăul, Cernăuţii, Sibiul, Timişoara, absente. Realitatea este că Iaşul şi Chişinăul au edituri. La Iaşi s'au tipărit la „Cuget Moldovenesc" o serie de cărţi originale, comparativ mai mult de cât la negustorii tiparului pus aproape numai în slujba traducerilor, la Bucureşti. La Chişinău, în condiţiuni extrem de grele, după distrugerea sovietică, editura „Cuvânt Moldovenesc" a scos câteva lucrări.

La Craiova însă editurile fac reclamă şi-şi scot cărţile în haină de sărbătoare, ca şi la Bucureşti.

Celelalte edituri provinciale au mai mult spiritul apostolic de cât cel comercial, pentru asta sunt trecute cu vederea, sunt nebăgate în seamă.

In fond, îşi exercită un mare rol cultural şi de afirmare al specificului fiecărui colţ de ţară şi oricât ar fi trecute sub tăcere, vor exista prin ceea ce încurajează, prin ceea ce prilejuesc a se afirma. Chiar şi numai faptul că o editură provincială dă posibilitate unui tânăr scriitor să păşească spre centru, e un mare merit al acestei filiere. Iar scriitorii de provincie ce vor rămâne pentru totdeauna în oraşele lor, muncind la scrisul şi tipăritul unor lucrări ce oglindesc viaţa acelei provincii, sunt nişte adevăraţi apostoli. Considerăm apostolul de-o factură cel puţin egală cu arta.

Provincia nu înseamnă periferie, cum greşită este opinia noastră. Provincia e adevărata Ţară.

Cenacluri şi şezători literare

Anunţăm şi noi uneori şezători literare. Ele nu isbutesc totdeauna la fel de bine. De cele mai multe ori publicul rămâne decepţionat de prezentarea poeţilor şi mai cu seamă a scriitorilor. Poeţii, prin firea lor sunt mai avântaţi. Mulţi îşi declamă versurile şi au ceva artistic adesea în ieşirea pe scenă, încât uneori isbutesc să recolteze câteva aplauze, ori chiar să entuziasmeze sala. Cu scriitorii nu e acelaş lucru. Opera lor nu aparţine de cât rar genului liric. Sunt mai închişi, mai ciudaţi. Fiecare crede că ceea ce îl încântă pe el în intimitatea unei camere, poate avea acelaş efect într'o sală cu sute sau mii de gusturi diferite, care nu vin. — în majoritatea cazurilor,—să se cultive, să muncească din greu, cugetând, ci pur şi simplu pentru petrecere.

Un scriitor de bun simţ are oroare de acei mii de ochi ce aşteaptă fiecare ceva, altceva, acolo în scaunele sălii de spectacol. Dacă scriitorul e un gânditor, în mod precis are un sentiment de respingere: e conştient că niciodată nu va putea satisface, nici nu va stăpâni deci setea străină de el a acelor priviri în aşteptare. Pentru aceasta se cere ca scriitorul să fie şi puţin actor. Altfel nu trebuie să apară pe scena unei şezători literare. Publicul s'a obişnuit să vadă pe scenă numai actori. Pe oamenii naturali îi ascultă, îi zăreşte, îi aude, îi simte mereu şi oriunde. La teatru vine pentru o evadare. Trebuie să-l înţelegem pe acest public, fiindcă îi aparţinem.

Iar pentru aceasta, amintiţi-vă numai de interminabila nuvelă a vreunui scriitor, povestire adesea rău citită, care îl scade atât de mult pe autorul despre care, la gura sobei, citindu-l, v'aţi făcut cu totul alte închipuiri.

Şezătorile literare nu sunt apanajul tuturor condeierilor.

Iată de ce considerăm că mult mai potrivite pentru însăşi opera scriitorului sunt cenaclurile literare prieteneşti, unde, într'un cadru intim şi oarecum colegial, se pot citi şi discuta lucrările originale, pentru un discernământ necesar evoluţiei scriitoriceşti.

Cenaclul literar, — ca şi şezătoarea, — e tot o confruntare cu publicul, numai că acest public e restrâns ca număr şi selectat ca mijloace de percepere a operei literare.

Şi scriitorii au nevoie de asemenea confruntări, care trebuie să-i înalţe, să-i stimuleze pe noui cărări de creaţie, iar nu să-i decepţioneze.

Sabin Velican

CARTE POŞTALĂ

Când vei primi acest din urmă sol al depărtării mele
Clipele risipite, le vei citi din ani una câte una
Şi poate lacrimi de regret s'or strecura tăcute printre ele
Pentru iubire şi pentru despărţirea cea de totdeauna.

Azi, primăvara, mi-a adus din depărtări, pe piatra de isvor
Un cocostârc bolnav, setos de cer: Iubirea noastră,
Cu-aripile întinse, muri visând că sboară spre stele mai uşor.
Iar pentru el a plâns copila'nvăţătoarei, cu ochii ca ai tăi
Şi l-a'ngropat cu alţi copii la mine sub fereastră.

C. Gorduz

PUTEREA TRADIŢIEI

— de MAXIM TĂNASE —

Tradiţia e similară cu aerul şi apa fără de care nu se poate trăi. Tradiţia e dinamică, vie, creatoare. Tradiţia este ireversibilă şi nu revine la trecut decât numai când avem perfecţiuni pe care le putem actualiza. Refugiul omului în trecut e o evadare, dar nu o mântuire. Mântuirea e în tradiţie, căci numai ea este moştenire vie. Când forţa de ridicare (înălţare), de umanizare şi întărire etnică a tradiţiei şi-a pierdut valoarea, nu mai e tradiţie.

Satul, ca orice societate, e un complex, o sinteză de vii, e o fiinţă sui-generis. Instituţiile acestui sat, ca ale oricărei societăţi, sunt ca organele omului. Şi dacă organele omului — prin funcţia şi secreţia lor—tind la întreţinerea vieţii, iar în caz de îmbolnăvire nu le putem înlocui, ci căutăm să le însănătoşim, apoi şi instituţiile satului trebue să tindă la însănătoşirea lui, la ridicarea lui, înoirea şi primenirea lui, căci înoirea oricărei fiinţe vii şi primenirea e un atribut al fiinţelor vii.

Satul ca orice organism viu are o reacţiune faţă de orice acţiune. Au fost alături cu drumul acei ce au crezut că satul e ceva mort, care suferă pasiv orice influenţă, orice intervenţie. Satul şi instituţiile lui trebue înoit, însă nu prin schimbare. Schimbarea nu este nici organică şi nici regeneratoare.

Inoirea satului, ca să fie organică, trebue să se sprijine pe tradiţie şi ca să fie regeneratoare să se sprijine pe ideal. Numai idealul sprijină înoirea. Indivizii care îşi pierd idealul se sinucid. Moartea pentru ei este o uşurare. La fel cu neamurile. Un neam fără ideal e sortit pieirii. „Omul iese din barbarie când are un ideal", spune Gustave Le Bon.

Avântul se reia în faţa unui ideal. Tradiţia cu idealul împletesc existenţa şi duc spre divin indivizi şi neamuri.

S'a spus adeseori că satul nostru românesc, care „e tezaurul de adevăr şi de poezie în care se păstrează neprefăcut şi viu, sufletul nostru etnic", are „tradiţia lui primitivă". Subliniem „primitivă". Cred că tocmai această tradiţie „primitivă" a constituit puterea de neînvins a satului, puntea care l-a trecut peste cascadele deschise de vreme. Această tradiţie „primitivă" ni l-a păstrat nealterat dela primele lui înjghebări şi, pe de-asupra tuturor sguduirilor, frământărilor şi influenţelor pierzătoare de suflete. Această tradiţie „primitivă" l-a făcut să-şi păstreze tezaurul însuşirilor lui specifice, în timp ce oraşul cu tradiţia lui (cultă) şi le-a pierdut de mult. Această tradiţie primitivă a conservat firea, forţa, geniul, poezia, credinţa, fidelitatea, originalitatea, creaţiunea, arta, energia, visurile şi puterea acestui neam.

Dacă această tradiţie ar fi fost altfel decât „primitivă" în mod sigur n'am fi avut astăzi acest sat specific românesc, ci unul „cosmopolit" sau „internaţionalist" sau chiar „comunist". Şi dacă satul e cutremurat în resorturile lui de o tradiţie „primitivă" e că generaţiile ce-au trecut peste veacuri şi s'au înmormântat, i-au dat prea puţin din permanenţa, din grija şi din creaţia lor. Satul a trăit uitat „cu vitele lui, cu robia lui, cu inerţia lui" şi nu a cunoscut „o altă lumină decât lumina soarelui care desboboceşte mugurii şi face primăvara". Satul a fost ferit de marile sguduiri, de „radicalele transformări", dar ferit şi de toate binefacerile conducerii şi de îndreptarul puterilor creatoare.

A rămas satul să se desvolte lent şi organic pe linia vie a tradiţiei şi să-şi poarte peste milenii — în ciuda celor ce vroiau să-l schimbe peste noapte — tezaurul de tradiţii (primitive) şi de adâncă poezie (tot primitivă). Aşa a fost privit satul copilăriei noastre, satul colindelor tremurătoare, satul şezătorilor care ne-a păstrat fiinţa, satul cimpoierilor şi cobzarilor, satul horelor, către care s'au îndreptat, în răscruci de vremuri, poeţii, ca să caute originalitate şi poezie (primitivă). Către acest sat au coborît voevozii ca să ridice la hotar pe fiii cei mai autentici ai lui, fii căliţi în puritatea unei tradiţii (primitive), ca să-şi verse cu generozitate sângele biruitor, fără cârteală, fără ezitare, căci în tradiţia lor, iubirea de ţară, de glie, de ogor, figura pe primul plan.

Tradiţia satului şi glasul pământului formează piedestalul şi raţiunea de existenţă a lui.

Când îi văd cu faţa bronzată de biciuirea vânturilor şi neştiuţi de nimeni sub implacabilele legi ale destinului, îmi vine în minte un pasagiu din nemuritorul Unamuno: „Ziarele nu spun nimic despre viaţa tăcută a milioanelor de oameni fără istorie, care la orice ceas al zilei şi în toate ţările globului, se scoală sub porunca soarelui şi merg în ţarinile lor pentru a-şi continua obscura şi tăcuta trudă asemenea cu a madreporelor în adâncul oceanelor şi care pune temeliile pe care se ridică insulele istoriei. Pe liniştea augustă, aş zice, se reazimă sunetul şi capătă viaţă, pe imensa omenire tăcută se ridică cei ce fac sgomot în istorie. Această viaţă intraistorică, tăcută şi masivă ca însuşi adâncul mării, e substanţa progresului, adevărata tradiţie, tradiţia eternă, diferită de tradiţia mincinoasă ce se caută de obiceiu în trecutul îngropat în cărţi şi hârtii, monumente şi pietre".

Simt aproape de mine svârcolirea surdă a milioanelor prin care trăim în etern, a milioanelor lăsate uitării, părăsite, dar care vor învinge toate concepţiile ce vin să le îmbolnăvească, să le scoată din albia permanenţelor de milenii, căci aceste milioane au la bază o adâncă şi vie realitate pe care e clădită indestructibil viaţa lor întreagă.

Obişnuinţele şi tradiţiile naţionale şi-au înfipt rădăcinile până în inima acestor milioane tăcute şi răbdătoare.

Azi, în vremea aceasta de transformări, când o nouă epocă a culturii şi un nou crez îşi vesteşte sunetele de trâmbiţă, chemând la un viitor nemărginit — poporul, purtătorii de steag, oamenii de gândire şi de mare influenţă vor putea descoperi în ce constă unitatea spirituală şi vor zugrăvi icoana acestei unităţi în ei înşişi şi o vor propovădui peste zăbranicul satelor irosite pe văi şi creste şi pe care le leagă o singură tradiţie născută din propriul lor suflet.

INSEMNĂRI

ETNICUL, ETICUL ŞI ESTETICUL IN LITERATURĂ

Critica ce şi-a luat sarcina de a cerceta operele literare, spre a le evidenţia calităţile şi lipsurile, spre a le stabili gradul de valoare şi pentru a da scriitorilor îndrumări prin definirea scopului operei literare, a trebuit mai întâi să-şi fixeze principii care să-i servească drept *criteriu* de apreciere şi de clasificare a tuturor acelor opere care bat la porţile tezaurului literaturii noastre.

Unul din prealabilele şi elementarele principii de apreciere a operelor literare e, pentru unii critici, acela care cere ca opera să fie cercetată şi clasată, *independent* de autorul ei şi de condiţiile sociale în care a creat-o el, iar alţi critici apreciază şi explică opera prin evidenţierea firii, năzuinţei şi a mentalităţii *autorului* ei, iar însuşirile sufleteşti ale autorului le explică prin arătarea *mediului social* în care s'a născut, a crescut şi s'a format el.

In ce priveşte tema şi finalitatea creaţiei literare, în evoluţia criticei operelor scriitorilor găsim obiceiul de a da preferinţe uneia din aceste *trei* condiţii pe care le poate îndeplini creaţia scriitorului, fiecare din ele constituind un *criteriu* de apreciere: 1) condiţia etnicului, 2) a eticului şi 3) a esteticului pur sau: laturea specificului naţional, laturea morală şi condiţia frumosului, acesta constând în emoţia artistică, cunoscută mai mult sub numirea de *emoţie estetică*, degajată de orice consideraţie de ordin moral, social, naţional, egoist, altruist etc.

S'a afirmat de către adepţii esteticului pur că morala, politica, problemele naţionale, sociale, etc., n'au ce căuta în literatură (şi în artă în genere), ele având domeniul lor special, bine definit şi situat în afară de domeniul literar. Dar adversarii acestor adepţi afirmă că şi autorii creaţiilor literare au datoria să se ocupe în ele de chestiuni sociale, naţionale, morale ş. a., spre a contribui, prin opera lor, la promovarea binelui societăţii. Ei susţin că orice om fiind nu numai ca structură biologică, ci şi ca formaţie sufletească, un produs social, scriitorii au această însuşire în grad înalt, iar opera lor oglindeşte atât *felul lor* de a vedea, simţi şi aspira către un ideal, cât şi *cel al societăţii* în mijlocul căreia s'au ivit ei, *scriitorii*, ca exponenţi sinceri ai sensibilitaţii poporului lor. Deaceea susţin ei că opera literară e o creaţie, atât a individului, cât şi a societăţii şi *pentru* societate, în serviciul căreia se află ea în mod natural, *organic*, atunci când conţine microbul disoluţiei morale.

Literatura ca produs al societăţii şi *pentru* societate poate prezenta două caractere deosebite: ea pune accent puternic: sau pe o morală socială, umanitară, sau pe o morală *naţională*. Cea dintâi, dacă e sinceră, reprezintă apologia moralităţii în sine şi a celei practice; dar aplicarea acesteia, având ca teren cadrul larg şi abstract al omenirii, apare în astfel de condiţii ca lipsită de eficacitate. Cea de-a doua, având ca domeniu de aplicare, cadrul naţional, deci o sferă mult mai restrânsă şi *concretă*, se află natural şi efectiv în serviciul intereselor colectivităţii etnice.

Pentru care din aceste trei feluri de literatură să ne hotărîm? Pentru literatura care exprimă laturea specificului etnic, laturea etică sau esteticul pur? Cred că nu putem stabili un principiu care să fie valabil în *toate* timpurile şi locurile. In epocile de linişte şi prosperitate politico-naţională ne putem permite a da preferinţe esteticului (fără totuşi să excludem *etnicul*, căci în acesta putem descoperi atâtea aspecte *estetice* şi deprinderi *etice*), iar în epocile de pericol, când duşmanul extern ameninţă existenţa statului naţional, vor trebui să primeze şi în literatură interesele naţionale, pentru apărarea şi promovarea cărora, morala practică îşi restrânge domeniul său la cadrul geografic al naţiunii şi al amicilor ei sinceri şi devotaţi. Din aceste motive ale ivirii duşmanului s'a impus necesitatea de a practica o morală *de pace* şi una *de război*, amândouă trebuind să găsească un mare răsunet şi în *literatura naţională* care are menirea, mai ales în timp de război, să oglindească spiritualitatea, năzuinţele, aspiraţiile şi *eforturile* poporului în luptă, stimulându-i şi actualizându-i, în acelaş timp, *toate* energiile latente.

O astfel de literatură constitue o preţioasă contribuţie la realizarea unităţii sufleteşti şi culturale care e faza ce precede şi pregăteşte *unitatea politică* a naţiunii.

Mihai Cosmineanu

CRONICA LITERARĂ

Inventar literar la începutul anului 1944

Fenomenul literar basarabean, de după desrobire, s'a manifestat ca o proaspătă înviorare după o lungă somnolență. Talente stăpânite de o superioară ardere interioară nu apăreau la suprafață mai întâiu pentrucă nu aveau nici mijloacele necesare și și apoi pentrucă bântuiți de o specifică sfială, care le subestima, se prăbușeau sub lespedea unei izolări amăgitoare. Anul ocupației bolșevice a retezat câteva avânturi anterioare zilei de 28 Iunie 1940, coborându-le în besna deziluziei proletare. In schimb refugiul a dat naștere unei poezii cu tonalități sfâșietoare și perfect valabile, dela care, de fapt, a și plecat noua mișcare literară basarabeană.

Din 1941 a scânteiat mai durabil **poezia confesională** *basarabeană, unde sbuciumul popular a evoluat în forme de o duritate surprinzătoare, iar nervul trăirii subiective s'a transfigurat într'o adevărată sondare a pământului natal.*

A apărut apoi **poezia de război**, *crâncenă, masivă și clocotitoare, ca un corolar al destinului pe care-l poartă bătălia noastră în răsărit. La aceasta s'a mai adăugat și o* **proză analitică** *cu izvoare smulse din pământ și cu accente de rar specific și de duioasă intuiție. Interesant e faptul, că în scrisul poeților și prozatorilor basarabeni domină vâltorile și aspectele sufletului, în pofida matematicei formale. La prima impresie pare un defect, dar la o aprofundare mai insistentă, e o mare calitate. Ar fi o ciudățenie sau o lipsă de inteligență, ca într'o provincie ca a noastră, unde colcăie durerile inedite și unde sfera contursiunilor sufletești e nestrăbătută, să-ți acordezi voința de a scrie pe diapazonul cerebralismului stufos și să-ți ucizi incadescența vieții lăuntrice în iambii atrofiați ai unui purism încă atât de discutabil.*

Scriitorii basarabeni, prin cele cinci șezători literare organizate în cursul anului 1943, au luat contact cu poporul și l-au făcut să vibreze la glasul răscolitor al poeziei.

Literatura basarabeană se află la un început plin de cele mai statornice nădejdi într'o surprinzătoare realizare.

La începutul anului 1944 putem număra pe următorii prozatori: N. Dunăreanu, Sabin Velican, Tatiana Gălușcă A. Tambur, Ene Stanciu, Elena Mălai, Vasile Chicu, Leonid Luican și Al. Enache-Dubăsari. *Poeții:* D. Iov, Ion Buzdugan, Vladimir Cavarnali, Sergiu Matei Nica, Neculai V. Coban, Octav Sargețiu, Lotis Dolenga, Tr.N. Suruceanu, Robert Cahuleanu, C. A. Munteanu, Sergiu Grosu, Olga Crușevan, Al. Lungu, C. Gorduz, Alfred Tibereanu, V. Luțcan, Iacob Slavu, Codin Negulescu, Teofil Scutaru, V, Topor, I. Block și Anton Luțcan. *Nume crude și noui au răsărit din izolare ca:* Gh. Sim. Munteanu, Victor Basarab, Ludmila Guja, Mia Mihalache, C. Câmpeanu, Vornic Basarabeanu, Vlad. Bejan, Tatiana Bejan, T. Cernea, Radu Sărățeanu, Maria Tuhoviceanu, Arcadie Donos, etc.

N. Dunăreanu, *purtând pe grumajii obosiți de vreme o masivă operă, în care a desghiocat credincios viața basarabeană, răsfrânge și astăzi, cu unele repetiții și iuțeli, aspecte din configurația sufletească locală.*

Sabin Velican *are un scris sobru și profund, cu proprietăți vii și inalterabile, ajungând unul dintre cei mai calificați prozatori ai țării românești. E autorul romanului „Pământ viu" și al volumelor de nuvele „Frumoasele" și „Drumul Sevastopolului".* A. Tambur *e un distinct analist, greoi pe alocurea la acoladele vieții eroilor săi și cu rigidități de formă, dar prin spiritul său de observație prinde străfunzimi insesizabile pentru mulți din cei ce-și ung opera numai cu untdelemnul rectiliniu al formei perfecte.* Ene Stanciu *e cursiv și amănunțit, scoate efecte din gesturi obișnuite, e uman și cântăritor, având toate veleitățile de a ajunge un prozator de culoare separată. Fiind minuțios și limpede în contactul său cu viața, el a reușit cu bine și în scrisul dramatic.*

Elena Malai *poartă în condei o sensibilitate neîndestul de plin brodată, închinându-se în fața realității, pe care o soarbe de cele mai multe ori cu o duioșie specifică.*

Vasile I. Chicu *s'a recomandat ca un nuvelist de proporții, care însă încă nu și-a măturat bine cărarea ce și-a deschis-o.*

Leonid Luican *e prozatorul specificului basarabean, pe care-l încheagă din cele mai fine clipiri ale imperiului sufletesc omenesc.*

E un tânăr scriitor cu fruntea deschisă, în căutare de formule noui. Al. Enache Dubăsari, *refractar pentru formă, smulge întruchipări dinamice din adevărul sbuciumului răsăritean.*

Poezia lui D. Iov, *duioasă și actuală, a făcut ocolul pământului românesc.* Vladimir Cavarnali, *cu inspirația sa faustică și printr'un metaforism aparte, este creatorul unui simbolism de durată și cu piscuri lirice luminoase. Este autorul a două volume de versuri, unul premiat de Fundațiile Regale și altul intitulat „Răsadul verde al inimii stelele de sus il plouă".* Sergiu Matei Nica, *autorul recentului volum „Furtuni pe Nistru", inegal și torențial, are dreptul să rezerve lucruri neprevăzute în viitor.* Neculai V. Coban, *cu a sa „Casă de pe Prut" și cu ale sale „Cântece de acasă", a jalonat o poezie de susceptibilitate feminină, cu inclinații de modernism bine dozat.* Octav Sargețiu *e fin și clasic ca o lăcrămioară, iar* T. N. Suruceanu *excelează în poezia confesională meditativă, unde filonul cerebral e dominat de svâcnetul inimii.* Robert Cahuleanu, *ritmic și prolific, fuge de inovații și aduce în vers fierbințeala care pătrunde și înflăcărează.* C. A. Munteanu, *cu volumele sale „Carava luminilor" și „Blestemul sângelui" e dur ca o gresie, răstoarnă bolovani și săgetează stele, pornit dela pământ și scriind cu tină pământească.* Sergiu Grosu, *mai aristocratic, are versul poleit cu pulbere de aur și îmbrăcat în haine croite impecabil.* Olga Crușevan *e impulsivă și pitorească.* Al. Lungu *e căutător de comori îngropate,* C. Gorduz *e sfielnic și înfrățit cu sgrunțul răzășesc, iar* Alfred Tibereanu *e calm și pur tradiționalist.* V. Luțcan *e de o visătorie încăpățânată.* Iacob Slavu—*cerebral și calculat—are o poezie împinsă spre reculegere și interpretare.* Teofil Scutaru *e un sbuciumat incurabil.* V. Topor *e o punte între poezia nouă și cea veche.* I. Block *e dinamic și temperamental, iar* Anton Luțcan *e religios și învins.*

Cu acest inventar, literatura basarabeană trece în 1944, cu certitudinea că va ridica specificul local în patrimoniul universal românesc al prozodiei actuale.

C. Calomfir

Boierii cărturari basarabeni

In decursul anilor 1812—1918, tot din pătura bogată basarabeană s'a ridicat un număr de cărturari, cari au ținut trează conștiința națională a Moldovenilor subjugați. Intre acei oameni de știință și literați moldoveni,[1]) născuți pe pământul Basarabiei sau cari au locuit în această provincie, au fost:

Genealogistul *Costache Tufescu* (†1846) și *Alecu Leonard*,[2]) menționați „printre primii cărturari ai Basarabiei" de „Curierul românesc" din anul 1830; nepoții lui Alecu Leonard: frații *Pavel* și *Petre Iordache Leonard*, moșieri la Cubolta—Bălți; *Mihail Mih. Anghel Vali*, cunoscut prin lucrările sale asupra Basarabiei („La Bessarabie comme pays moldave"); apologetul *Al. Scarlat Sturdza* (1791—1854); *Pavel Dicescu* (1837 — 1909);[3]) *Ioan Casian Suruceanu*, organizatorul muzeului arheologic dela Vadul-lui-Vodă; romancierul *Leonid Mih. Dobronravov* (Leon Donici)—nepot după mamă „din onorabila familie preoțească Donici"; *Pavel Gore* (1875—1927), fiul lui G. Gore, un erudit în problemele Basarabiei („Drepturile mazâlilor (1911), „Plebiscitul în Basarabia" (1919), „Autoadministrația și zemstvele" (1920) etc.; literatul *Zamfir-Rali-Arbore;* valorosul scriitor religios *Iustin Frățiman* („Istoria bisericii românești din Basarabia"); romancierul *Const. Stere* („In

preajma revoluției); academicianul *Șt. Ciobanu*, autor al mai multor studii de folclor și de istorie literară cât și al unor lucrări cu privire la relațiile româno-ruse („Mitul despre Maica Domnului", „Mitropolitul Dosoftei al Moldovei și activitatea lui literară", „Cultura românească în Basarabia sub Rușii" etc.); vajnicul luptător naționalist Ion Pelivan și alții.

Alți distinși basarabeni, filologi, istorici, profesori, diplomați și miniștri, au găsit aiurea,—pe întinsul nemărginit al Rusiei sau în alte țări—tărâmul prielnic pentru o spornică

activitate culturală și uneori politică: diplomatul *Mihail Catargi*, doctor în filosofie la Heidelberg, dotat cu o serioasă cultură în toate domeniile; ocârmuitorul Novorosici, și Basarabiei *C. C. Stamati-Ciurea* (1828-1898) și fratele său *Nicolae Stamati* (1851-1923), un mare linguist și cunoscut prin succesele pe scena teatrului din Berlin; *Anatol Krupenski*, ministru plenipotențiar în Norvegia și apoi ambasador în Italia; *Al. N. Donici* (1887-1936), profesor de antropologie la Geneva; *G. Peretjatkovici* (1840-1908) profesor universitar la Odessa; *N. Kotovski*, profesor și director al Institutului minier din Petersburg și fratele său *Anatol Kotovski*, profesor universitar la Odessa[3]); *Polihronie Agapievici Sârcu*, profesor de filologie slavă la Universitatea din Petersburg, o forță spirituală românească ce contează prin câteva contribuții de valoare („Operele liturgice ale patriarhului Eftimie de Târnova", „Slujba prea cuvioasei împărătese Teofana de către Eftimie, patriarhul Târnovei", „Schițe din istoria relațiunilor literare bulgaro-sârbești din veacul XV—XVI-lea") și alesul fiu al Ciutuleștilor, *Leon Aristide Casso* (1895-1914), „cu reputație în lumea științelor", profesor universitar la Moscova și mai târziu ministru al Instrucției publice în Rusia. Opera vastă a lui Casso ar trebui cercetată cu deamănuntul, fiindcă nu numai că aduce multă lumină, întrezărind evenimentele de mai târziu, dar lămurește și problemele istorico-politice precum și juridice ale Basarabiei. Intre cele 18 lucrări ale lui Leon Casso, se disting, în deosebi, trei: „Dreptul bizantin în Basarabia", „Petre Manega, un codificator uitat al dreptului Basarabiei" și „Rusia și basinul dunărean".

G. Dimitriu

[1]) G. Bezviconi, *„Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru"* I și II, 1940 și 1943.

[2]) G. Bezviconi, *„Alecu Leonard"*, în rev. „Viața Basarabiei", Buc. 1940, nr. 9-10, p.p. 646-647.

[3]) G. Bezviconi *„Pavel Dicescu"* în rev. „Păstorul Tutovei", Bârlad, nr. 7-8 (sept.-oct. 1943), p.p. 266-267.

[4]) G. Bezviconi, *„Românismul fruntașilor Moldovei dintre Prut și Nistru sub stăpânirea străină"* în Revista Fund. Regale, nr. 8-9, 1941, p.p. 486-513.

M'AȘTEAPTĂ...

Hi, murgule, îndeamnă înainte
Că drumu-i lung și soarele-i fierbinte!

Ne-așteaptă undeva în altă țară,
Cu ochii triști, icoană de fecioară,

In mari palate de mărgean și argint,
Și visele ca niște șerpi o mint.

Deși n'a fost încă de om văzută
O știu c'așteaptă veșnic abătută.

Și știu că mă așteaptă ca pe jar,
In foișorul ei de chilimbar.

Hi, murgule, hi! hi! fără popas
Că din ce-a fost puțin a mai rămas.

Să nu cădem aproape de sfârșit...
Hi, murgule setos și ostenit!

Nu vezi câți vin în urma noastră, câți?
Dar nimeni nu-s ca noi de hotărîți.

Și vezi câți au rămas din loc în loc
Ca niște urmăriți de nenoroc,

Cu câte-o piatră roasă, căpătâi?
Hi, murgule, s'ajungem noi dintâi...

Hai, murguleț, îndeamnă mai de zor,
Să nu ne prindă noaptea și să mor...

Prieten bun, ascultător și blând,
Mă poartă peste locuri mai curând!

Că dacă m'ai purtat de-amar și-amar,
Să nu ne fie truda în zadar...

Hi, murgule, hi! hi! fără popas
Că din ce-a fost puțin a mai rămas...

C. A. Munteanu

MAMA

Bătrână și mică, la marginea satului,
Am găsit-o sbârcită ca o coaje de nucă.
De când s'a pus slugă la curtea oftatului,
Mâinile mamei—de vii—se usucă...

Ochii nu-i mai cunosc... parcă-s grei...
— Unde-i cerul pe care-l purtau odinioară?
Podoabe, în loc de cercei,
Și-a prins două pietre de moară...

Dosul palmelor ei, învinețite de ani,
Le-am sărutat, cum săruți o mireasă.
Curtea era plină de bolovani,
Dar mirosea a Dumnezeu și-a livadă prin casă.

Târziu, când cocoșii sunau pentru mâine
Din fluiere lungi de mătasă,
Eu cel mai flămând de lumină și pâine
Stăteam cu Dumnezeu și cu mama la masă.

Robert Cahuleanu

CARTE CIUDATĂ

Când cel mai nătâng dintre oameni,
vagabondul din mine,
dezordonat și fără țintă, va porni la drum,
tu, suflete al meu să nu încerci nici o durere.
E și în plecările acestea bolnave
o fericire în care te aduni mai singur,
ca pe un țărm de sfințenie și de liniște albă.

Vagabond al nimicului,
cu ochii luminoși ca niște dimineți ce se desfac,
odată cu cel dintâi răsărit,
când pocnesc mugurii și când
florile cele noui se nasc în crengi!
Odată, de mult, eu ca și tine
am alergat să te caut, să te aflu. —
Nu te-am întâlnit nicăeri,
nici chiar în inima mea în care
ai sălășluit și mi-ai fost prieten de drum.

Poate tu te simțeai mai bine singur,
poate viața numai pe tine te prețuia!
Tu de oriunde ai fi venit aveai lăcaș
și nu trăiai nici în casă, nici în oraș.
Pe tine nu te așteptau prietenii la gară
și nu știai ce-i aceea dimineață ori seară —
tu știai drumul înainte, numai înainte...

Nu căutai nici un om, nici o femeie,
ochii tăi nu ți se potriveau decât ție
inima ta nu bătea decât când plecai,
sosirile tale erau toate pline de flori
numai pașii prea grei de drum
rar dacă întâlneau vreo piatră pentru popas.

Prieten cu fântânile, cu păsările,
cu ziua de ieri și de mâine,
într'o vreme, dacă îți mai aduci aminte,
ne-am întâlnit ca ucenicii cu Iisus.
Nu mi-ai spus mare taină,
nu mă potriveam la chip și umblet cu tine.
Eu cel dinafară și tu: cel dinlăuntru
privirea ta, numai ea limpede ca o grădină
când se strâng șesurile vara
n'a vrut să te strângă din drum.

O chema Dumnezeul care-ți curge prin vine
și lângă El, sângele tău mă chiamă și pe mine.

Călător cu hainele sdrențuite,
niciodată nu mi-am pus întrebarea de unde vii
și niciodată nu te-am întrebat pe ce nouă cărare pornești.
Mă chema mustind fluidul alb, dragostea ta de tăcut,
mă chema ca și pe tine drumul din cartea nescrisă
și simțeam, pelerinule pentru frumuseți rar întâlnite,
de mai înainte cum îmi fosnește iarba sub pas.

Colbul amezilor mi se urca sub strai
și mă simțeam obosit lângă oglinzile vii, curgătoare.
Îmi umpleam inima cu moleșeala plăcută
și când îmi curgea înaltul ferbinte pe creștet,
coboram ca și tine pe albastrele pietre să mă scald,
coboram să mă nasc din nou, să-mi fie dor de ducă.

Era frumos din cale-afară în gând,
mă ucidea plăcerea când visam,
dar n'am putut să țin cu tine rând —
n'am știut să te ajung, să te am.
Frumusețile tale nu mă vroiau și pe mine,
cerul tău nu mai primea să fie și al meu.

Ca să-ți poată stăpâni urmele, pașii
lumea ta să ți-o adune mănunchiu,
trebuia să fie cineva ca tine: al tuturora,
dela marginea sufletului la marginea zărilor,
un mucenic al durerii și mucenic al cărărilor.

Seara, când asfințesc fluturii în ierburi,
sau își strâng aripele în pământ pentru toamnă —
când grădinele mijesc și somnul crește,
când noaptea par'că se pregătește de taină
și perele din creangă simt cum fructul și-l zidesc,
atuncea, ca și cum l-ai însoți pe Dumnezeu, —
trecând alături de Dânsul, printre ierburi coapte
trebuie să fii un sfânt chinuit al cărărilor.

Eu, cel mai nătâng, dintre oameni,
te-am căutat într'o zi și într'o noapte la fel,
dar nu te-am aflat nicăeri!
Cineva te-a ascuns peste tot și în inima mea —
ca și tine căutam cine știe ce palidă stea.

Neculai V. Coban

AC DE BUSOLĂ

Spulber priviri bizare și despic întrebări...
Nu știu dacă am venit din zări
Sau am țâșnit din inima pământului
Și-am încăput în ghiarele vântului.

Oriunde aș fi, cu sufletul meu
Nu pot sta, să mucegăiesc mereu.
Să pornesc!.. Dar cum încep drumurile bune?
Cum să aleg, prin ce minune?

Ziua sunt zările departe și sufletul rămâne gol,
Noaptea-și leagă nod în gât când se lasă domol
Și dacă în beznă par numai scrum,
Pașii cum să mi-i îndrept, pe care drum?

Nesigur plec, să sfredelesc misterul
Ochii mi se'mprietenesc cu cerul.
Să ajung odată până'n zori teafăr
Și călăuză mi s'ar ivi un luceafăr.

Iacob Slavu

B L E S T E M

— NUVELĂ de AL. ENACHE-DUBĂSARI —

Ce-i drept, notarul Oprea Stoian a bătut în uşă, înainte de a se strecura în cămăruţa în care mazâlul Neculai Sulfină se lupta cu sine însuşi, dar e tot atât de drept şi că a păşit pragul fără să mai aştepte răspunsul de invitare al acestuia. Şi l-a găsit în mijlocul încăperii, cu trupul întors pe jumătate spre uşă şi cu degetele încordate pe mânerul cuţitului dela cingătoare.

Işi închipuise bietul de el, că în sfârşit s'au pus pe urma lui. O spunea aceasta mai ales turburarea de groază din apele ochilor.

Dar ceasul nenorocului încă nu bătuse!...

. . . . . .

— Ei ce zici căpitan Neculai?, i-se adresă notarul cu sufletul la gură. Nici una nici două, au trecut Nistrul şi s'au năpustit peste noi. Ce nenorocire, Dumnezeule!, — adaugă el frângându-şi neputincios mâinile.

— Am auzit, domnule notar, răsuflă puţin uşurat Neculai. Şi cred că până mâine dimineaţă o să calce şi drumurile noastre! Eh! numai Cel de sus ştie ce-o să mai fie cu noi, mâine prin vremea asta.

— Dar ce, — dumneata ai de gând să stai pe loc?, îl întrerupse surprins şi puţin revoltat notarul. Să te ferească Dumnezeu de aşa prostie. Nici nu te mai gândi. Eu tocmai de aceea am şi venit într'un suflet pe la d-ta: ca să te iau, să fugim împreună — preciză slujbaşul ridicându-se în picioare nerăbdător. Ceilalţi, calea-valea, dar pe noi, fii sigur că bolşevicii ne achită din prima clipă.

Aşa că, ia-o pe doamna cu Oleandra şi Ionuţ — şi haide! Caii mei sunt gata. I-am înhămat pe tustrei.

Răzeşul a mai făcut un pas şi strângându-şi pumnii, a răspuns doar atât: Să mai vedem, dar paremi-se că n'o să pot!...

Cum era şi de aşteptat, notarul, deşi avea lacrimi în ochi, n'a mai insistat şi s'a întors cu aceeaşi grabă acasă, pentru a se găti de fugă.

* * *

Cu toate că Neculai Sulfină era hotărît din capul locului să-şi păstreze sângele rece chiar şi într'o împrejurare ca aceasta, propunerea notarului îl turbura totuşi şi mai mult.

— Ce se fac? Să plec sau să nu plec? Zadarnic încearcă să cumpănească lucrurile. I se pare că de ar judeca şi două ceasuri, tot n'o să ajungă la un rezultat.

— Maică Precistă, ce-i cu mine!?! Să-mi fi înţepenit oare mintea? Iată, mă tot gândesc încă de când a plecat prietenul Oprea şi când colo sunt tot la început.

— Ia să le chem pe Mărioara şi Oleandra. Poate măcar ele îmi vor fi de vre-un folos.

Dar femeile, tot femei: In loc să-l ajute că se regăsească, să-i dea un sfat, să spună o vorbă de care el să se prindă, s'au apucat de plâns ca'n faţa judecăţii de apoi.

Neculai, nemaiputând îndura tânguirea sfâşieoare a celor două femei, a ieşit în pridvor.

Il durea aşa de tare capul şi-i svâcnea aşa de puternic sângele în vine, încât simţi că ameţeşte.

Ca să nu pătească cine ştie ce ruşine se lăsă în leagănul unui jilţ de împletitură, încercând să privească în jur.

Iată grădina cu tot felul de poame în pârg şi cu nucii cei tineri, sădiţi acum doi ani. Iată grajdurile cu vitele proaspăt ciselate, coşerul cu toate celelalte acareturi gospodăreşti. Iată pe coasta dealului din faţă — şi via moştenită dela părinţi şi drumurile ce duc la ogoarele din hârtoape.

— Ce să fac, Doamne? — gemu din nou a disperare. Să mă duc? Să nu mă duc? Luminează-mi mintea, Stăpâne, şi nu mă părăsi chiar acum. Of, Dumnezeule cât îi de greu să fii tare până la urmă!

Copacii din ogradă îşi continuau liniştiţi legănarea crengilor, desenând pe josul înfierbântat de căldura lui Iulie, broderii jucăuşe de umbre.

— Nu, nu mă duc! — isbucni mazâlul într'un târziu, ridicându-se hotărît din îmbrăţişarea jilţului. Nu-mi pot părăsi cu nici un preţ pământul şi casa. La urma urmei, nu pot părăsi nici chiar mormintele părinţilor!—îşi făcu el socoteala ca'n faţa unui argument constrângător.

— Ce-o da Cel de Sus, dar eu rămân acasă. Parcă, dacă mi-o fi dat să sufăr, nu scap nici acolo.

Şi totuşi, — dacă urmaşul căpitanului de mazâli şi răzeşi grăniceri — Oachim Sulfină, ar fi ştiut că chiar în clipa aceea era trecut pe lista duşmanilor bolşevismului şi-ar fi călcat poate pe inimă şi s'ar fi hotărît şi el pentru drumul pribegiei. Dar omul nostru încă nu ştia nimic.

Aşa că, în deseara aceleaşi zile, când Oprea Stoian opri trăsura la poarta lui Sulfină pentru a-l mai ispiti încă odată cu propunerea plecării peste Prut, mazâlul, deşi avea lacrimi în ochi, dădu un răspuns care îl turbură tare pe bravul slujbaş de stat.

— Nu pot, domnule notar. M'am gândit mult la lucrul ista. M'am frăsuit şi cu femeia, dar nu-i chip.

Ştii cam cum ar veni fuga mea, ridică el glasul de parcă ar fi găsit o mare deslegare: ca şi cum nucii s'ar smulge din rădăcină pentru a se muta în altă parte.

Ş'apoi ce-ar fi dacă ar lua-o din loc toţi moldovenii. Am mai putea spune că ne iubim pământul? Sau am găsi destule ogoare în restul ţării?

— Nu, nu pot domnule notar.

Atâta vreme cât Răutul, lanurile şi mormintele rămân aici, nu mă mişc nici eu!

Unii mă socot pe mine un fel de boernaş, dar până la urmă eu tot ţăran sunt. Şi noi ţăranii pământeni, nu ne putem deslega de lucrurile la care ţinem, cu uşurinţa cu care vă deslipiţi d-vs. cei învăţaţi.

— Da, cam aşa-i căpitan Neculai, oftă notarul desnădăjduit. Dar să ştii c'or să vină zile rele. Nu vezi dumneata că par'că şi cerul îi mai posomorît de când a început să ne împresoare groaza zilelor viitoare,

Cu toate că ar mai fi avut să-şi spună încă atâtea şi atâtea, cei doi bărbaţi s'au ridicat ca la comandă în picioare şi mai privindu-se odată, scurt de tot, în ochi, s'au îmbrăţişat ca pentru o mare şi grea despărţire şi şi-au strâns mâinile pentru o lungă despărţire!

Inchizând portiţa grădinii, notarul a mai căutat odată ochii vechiului său prieten, şoptindu-i:

— Şi totuşi eu te aştept ca pe un frate, la mine în Ialomiţa!

Un uruit prelung... şi brişca notarului s'a pierdut după colţ.

Şi totuşi Neculai Sulfină a urmărit-o în închipuire mult timp.

Intr'un târziu, a tras perdeaua ferestrei, mai şoptind odată: *„drum bun, domnule notar"!..*

Mazâlul plângea ca un copil!..

* * *

Unul din punctele alese de bolşevici pentru trecerea Nistrului în România, a fost şi Criuleniul, sat de gospodari harnici, aflat cam la 40 km. de Chişinău.

Se înţelege că printre primele elemente debarcate au fost şi formaţiile poliţieneşti, adevăratele state majore ale armatei ruseşti.

Şi desigur că şi aici, în întâmpinarea lor le-a ieşit elita jidovească a bolşevicilor locali, cari în loc de pâine şi sare le-au prezentat oamenilor specialişti în teroare, câte o listă a duşmanilor bolşevismului din judeţul Orhei.

Şi această elită era formată din trei inşi.

Spre mirarea mai marelui N. K. V. D-ist, tustrei au recomandat în primul rând drept candidat de frunte pentru prigoană, pe mazâlul Neculai Sulfină.

Şi atunci, omul, (aşa părea după chip!), foarte curios, până să mai întocmească fişa din cartea neagră, a ţinut să-i întrebe: — Dar, în definitiv, cine-i acest Sulfină?

Informatorii, îmbrobodindu-şi chipurile cu zâmbete de stăpâni pe situaţie, au început a preciza:

— Neculai Sulfină a votat ocuparea Basarabiei de către români. Neculai Sulfină ţine o mulţime de slugi. La Neculai Sulfină trăgeau toţi prefecţii, ofiţerii şi boerii cari dădeau prin Butuceni. Neculai Sulfină are cea mai bună gospodărie şi ţine cu biserica şi cu popa. Neculai Sulfină are un document vechiu cu pecete, la care, nu ştim dece, Românii ţin foarte mult şi pentru care culacul căpătase mare cinste. Neculai Sulfină a...

— Ajunge! strigă comandirul. Am înţeles!—Intr'adevăr, Neculai Sulfină este un mare duşman al statelor socialiste sovietice şi deaceea va fi declarat, începând cu data de 1 Iulie *proscris*.

— Curierii pentru selsovieturile din raionul Criuleni, să ia notă:

— „Statul Sovietic, care urmăreşte eliberarea tuturor noroadelor de sub tirania exploataţiei burjuazo-nice,—în judeţul Orhei, îl declară pe culacul Neculai Sulfină duşman al poporului şi proclamă, distrugerea lui, cauză socialistă de onoare.

In consecinţă:—este strict interzis oricui de a întreţine orice fel de legături cu pârâtul sau de a-i da vreo mână de ajutor. Vinovaţii vor fi pedepsiţi cu lichidarea averii şi deportarea".

Golanii, cărora comandirul le zisese curieri, au scuipat satisfăcuţi printre dinţi şi înfundându-şi pe cap şăpcile de apaşi, au plecat la datorie.

In definitiv şi diavolii au o datorie: aceea de a face sau sprijini răul!

* * *

Pe data de 1 Iulie, anunţul comandirului era cunoscut locuitorilor din Butuceni.

Citind afişul acela îngrozitor, lipit de peretele primăriei, câţiva au bătut din palme. Cei mai mulţi însă, s'au cutremurat de groază în sinea lor şi făcându-şi cruce ca la auzul unei mari nenorociri şi-au gemut mânia neputincioşi.

Şi cine ca cine,... dar cel mai mult s'a îngrozit flăcăul Tudorel Ipati, fiu de răzeş cu vază, căruia Neculai Sulfină îi făgăduise de soţie pe Oleandra.

— Cum—adică se dumeri flăcăul,—să n'o mai văd pe Oleandra?

— Dar poate n'o fi chiar aşa de haini?—se încurajă el, până la urmă.

Degeaba însă! Căci prigoana începu chiar în aceeaşi zi.

Intr'adevăr, la orele 8 seara, tocmai pe când mazâlul, mai pământiu la chip şi mai tăcut ca oricând, fereca pentru noapte uşile acareturilor, iată că intră în ogradă doi oameni bănuitori. Amândoi purtau favoriţi lungi şi erau îmbrăcaţi în fulgarine standard.

Văzându-l pe Neculai, au dus câte două degete la ciocurile şăpcilor de apaşi (aşa cum fac mai ales demobilizaţii) şi l-au întrebat dacă aici trăeşte culacul deputat Sulfină.

— Aici! E chiar el în persoană, le răspunse Neculai cu glasul stins.

— Aha, tu eşti!,—căscară ochii un pic emoţionaţi. Ia pofteşte până'n casă.

Ajunşi în interiorul locuinţei nici una nici două, unul dintre ei se şi năpusti cu vorba asupra gospodarului:

— Recunoşti că eşti duşman al statului sovietic, că..?

— De ce duşman?—încercă să-l întâmpine Neculai.

— Nici o vorbă!—interveni exagerat de autoritar cel de al doilea, care până acum se plimbase cu mâinele în buzunare şi şapca în cap, dintr'un colţ într'altul al camerei, fără a scoate măcar un cuvânt. Răspunde doar atât:—*„Da"*.

— Domnilor.., încercă iarăşi mazâlul...

— Fără domnule, canalie burjuasnică şi mincinoasă ce eşti.—Tovarăşe, treci acolo *„da"*.

Dar astfel de interogatorii, pe cât sunt de absurde, pe atât sunt de chinuitoare. Aşa că întrebară mai departe:

— Recunoşti că ai fost plătit cu 50 ha. de pământ ca să iscăleşti trădarea guberniei proletărimii basarabene... şi că l-ai ajutat pe popa să ţină poporul în întunerec?..

— Cum adică?—ţipă Neculai învineţit de furie, fără să-şi dea seama de ce face

Ba nu! şi-a dat seama; dar numai după ce poliţistul cel mai fioros i-a trântit două palme de i-au ţăuit urechile.

Dar interogatoriul continuă...

— Recunoşti că te-ai îmbogăţit prin exploatarea celor săraci, că ai vorbit contra Rusiei în băiguelile tale dela parlament?

— Nu, nu-i!—drept încercă să-i înduplece chiaburul nostru.— Pentru gospodăria aceasta numai eu am muncit ca un rob. Argaţii dormeau, dar eu căram apă pentru a uda pomii din grădină sau rămâneam pe câmp să ascult cum îşi revin din plătoceala de peste zi sau cresc păpuşoii.

Dar mărturisirea aşa de duioasă era zadarnică. Căci de aici înainte, cei doi au tot trecut „da"-urile lor macabre, fără să mai ţină seamă, nici măcar formal de părerea pârîtului.

La urmă de tot, cele două arătări au iscălit autenticitatea celor declarate de ei însăşi şi ridicându-se în picioare, i-au mai cerut mazâlului să le predea conform nu ştiu cărui număr de ordonanţă steagul tricolor lucrat din mătase, pe care i-l dăruise un ministru şi mai ales mult discutatul document — pergament prin care i se autentifica cinstirea cu numele de mazâl.

Ce dramă pentru bietul Neculai Sulfină şi câtă prăbuşire interioară!

Le-a spus că tricolorul l-a ars, iar pergamentul i-a fost furat; — dar nu l-au crezut.

— Da! izbucni iarăşi cel mai furios, le-ai ascuns, nu vrei să le dai! *Bine!*

* * *

N'a trecut nici o lună dela această întâmplare, când iată că vine un ordin secret, ca mazâlul să fie ridicat şi transportat la o închisoare preventivă din Chişinău, iar averea-i să fie împărţită frăţeşte *„cetăţenilor vrednici"*.

Zadarnic au plâns până li s'au sleit luminile ochilor Oleandra şi Ionuţ. Zadarnice păreau deocamdată şi cele câte 2—3 ore de rugăciune disperată ale bietei soţii. Hotărîrea e hotărîre.

Singura iniţiativă pe care şi-au îngăduit-o executanţii ordinului a fost aceea de a le atrage atenţiunea celor ce rămâneau să plângă (odată cu a lor) nenorocul mazâlului, ca să dea jos de pe prete icoana Maicii Domnului.

— E foarte frumoasă şi plăcută la chip muierea aceasta, rânji unul, dar nu face s'o ţineţi pe perete!

Era în zorile turburi ale unei zile de sfârşit de Iulie...

. . . . . .

Un fel de procuror dela Chişinău, despre care mergea vorba că înainte de a-i veni apa la moară, fusese traficant de carne vie, l-a judecat pe Neculai în câteva şedinţe consecutive, condamnându-l la deportare.

Ultimul termen de deportare a fost fixat pentru data de 15 Iulie 1941, când mazâlul, desfigurat de atâta slăbire, a fost trecut pe lista altor 250 de condamnaţi şi arestaţi, căre, nu se ştie din ce pricină, încă nu fuseseră deportaţi; şi care până la prima gară de peste Nistru, trebuiau duşi în lanţuri pe jos.

. . . . . .

Câtă bucurie pe Neculai şi câtă regăsire sufletească că însfârşit văzu soarele.

— Dar, Doamne, ce văzu!?!

Zâmbetul firav care se iscase atât de timid pe obrajii ca de ceară ai lui Sulfină, s'a stins deodată. Nu-şi credea ochilor.

— Cum?! printre condamnaţii destinaţi Siberiei era şi Tudorel?!...

Deşi şi-a făcut complici o mulţime de condamnaţi şi chiar pe doi ostaşi ca să poată intra în legătură cu el, a reuşit să afle ce-i la mijloc abia a doua zi când se aflau în drum spre punctul de trecere Criuleni.

Cu toate că, fuseseră ordine stricte ca nimeni să nu întreţină nici un fel de legături cu familia proscrisului Neculai Sulfină, Tudorel a contravenit acestora, luându-le pe coana Mărioara şi pe Oleandra, după ce au fost date afară din casă, la el. Şi nu numai atât: Pe Oleandra şi-a luat-o chiar de soţie.

Pentru această crimă ca şi pentru faptul, că l-a găzduit pe un preot bătrân care umbla noaptea din sat în sat şi îndemna lumea să nu se lepede de Hristos, Tudorel Ipati a fost arestat şi condamnat.

— A ajuns zile rele de tot Basarabia, adăugă dela sine, condamnatul cel mai apropiat de Neculai şi care era ultimul din şirul celor ce îi transmiseseră cele de mai sus — din partea lui Tudorel.

— Da domnule judecător, suspină Neculai cu ochii pierduţi peste apa câmpului: — *zile de blestem!*

. . . . . .

Când convoiul mai avea vre-o zece kilometri până să atingă punctul de trecere, iată că soseşte poruncă secretă ca deportaţii să întreţească pasul.

Avioanele româneşti şi nemţeşti, după ce bombardaseră cu succes Chişinăul, dădeau târcoale şi podurilor de peste Nistru.

Dar svonul a prins imediat şi între condamnaţi; şi se înţelege că nu le prea convenea ordinul.

Nu erau oameni de rând şi nutreau în suflet marea nădejde a eliberării.

Se înţelege deci, că ordinul n'a fost deajuns. Că au mai trebuit şi înghiontiri şi ameninţări cu împuşcarea pentru executarea lui.

Şi totuşi, lucrurile se înrăutăţeau tot mai mult.

Astfel, câţiva elevi de liceu din primile plutoane, fără să mai stea mult pe gânduri, s'au năpustit asupra avantgărzii de ostaşi şi poliţişti, încercând să-i linşeze.

La rândul lor, ostaşii au răspuns cu focuri de armă, rănindu-i pe câţiva, grav de tot.

Părându-i-se lui Neculai Sulfină că printre victime ar fi şi Tudorel, nu-şi mai putu stăpâni revolta şi începu să ţipe ca un ieşit din minţi:

— Hoţilor, nemernicilor!... De ce ne batjocoriţi aşa de mult. Ce căutaţi în ţara noastră. Oameni fără inimă şi fără lege ce sunteţi!... Să dea Dumnezeu ca...

Ar mai fi spus multe mazâlul până şi-ar fi vărsat tot amarul strâns în mai bine de zece luni de temniţă grea; dar o lovitură în moalele capului îl turti la pământ.

Au încercat ei oamenii stăpânirii ruseşti să-l pună din nou pe picioare, dar n'a fost chip.

Socotind că i s'a apropiat sfârşitul, i-au mai tras câteva picioare în coaste şi l-au aruncat în şanţul şoselei.

Dar după câte se vede, lui Neculai încă nu-i sosise ceasul. Căci n'au trecut poate nici zece minute şi prinse a-şi reveni în fire.

Deşi tare-l mai durea capul, deslușia încă foarte bine sgomotul făcut de paşii celor destinaţi pentru Siberia. Dându-şi seama că situaţia e gravă totuşi ă început să geamă: Doamne nu mă uita... şi cu unghiile înfipte în pământ şopti: *bine că măcar o să mor acasă la noi în ţară.*

Dinspre apus adia o boare uşoară de seară care-i mângâia fruntea încinsă de fierbinţeli extraordinare.

Mult timp a mai strâns mazâlul în urechi svonul căţuşelor şi al paşilor urniţi pe calea deportării.

Intr'un, târziu i-au revenit puterile a încercat să se ridice, să-şi dea seama unde se află. Dar n'a fost chip. S'a prăbuşit din nou ca sub greutatea unei pietre de moară, căzând în nesimţire.

* * *

C'o fi trecut numai o noapte, c'or fi trecut două, Neculai nu ştia nici dacă ceea ce l-a ţinut prăbuşit în tot acest timp în neştire a fost un somn greu sau o ameţeală.

Ceea ce ştia el sigur, era doar atât: că atunci când l-au trezit spre extraordinara lui uimire nişte ostaşi români, era într'o dimineaţă noroasă şi că 'ntr'un lan din apropiere de el se auzea şuerătura ritmică a unei coase.

Intr'adevăr: a doua zi după întâmplarea cu soldaţii sovietici, cari chiar în diseara aceleeaşi zile au fost aruncaţi de armatele româno-germane peste Nistru, Neculai se simţi sgâlţâit puternic şi stropit cu apă rece. Trezindu-se şi căutând în sus, a văzut aplecaţi deasupra, lui pentru a-l îngriji, un ofiţer şi câţiva ostaşi grăniceri,

Aceştia i-au povestit tot ce se întâmplase în ultimele 24 de ore şi tot aceştia, după ce i-au pansat creştetul capului şi l-au indentificat, au binevoit a-l transporta c'un furgon peste deal la Butuceni.

Ajuns acasă, soţia şi fiica, după ce i-au sărbătorit sosirea ca pe un adevărat Paşte, au trimis la o unitate militară după un doctor şi au luat toate măsurile pentru a-l salva.

Dar degeaba. Căci refuzând să stea în pat şi să se calmeze, ci tot ieşind pe afară ca să stea de vorbă cu pomii din grădină şi să îmbrăţişeze toate lucrurile regăsite, nu mai putea face nimic doctorul.

Şi ceea ce-i interesant, e că a început să-şi dea seama în primul rând despre această întorsătură fatală, însuşi pacientul. Cu toate că în uttimele zile

(Urmare în pag. 4-a)

OSPĂŢ ÎN NOAPTE

O, dacă'n vestmântul tău ai ocrotit şi slava şi nebunia mea,
Acum, când pe frunte, bucuria a'nflorit cu aripa ei,
Din otrava blestemată a ceasurilor de ieri,
O, noapte, renaşte Imnul tău de flaute şi scântei!

Cu podoabe, pe care Diana le-a'mpărăştiat în culcuşuri de pădure
Tu să vânătoreşti trei ciute cu genunchii sprinteni...
Şi'ntr'un ospăţ primitiv, cu coruri seculare,
Să hăulim cu luceferi şi cupe'n mâini.

Aici e împărăţia celor care şi-au sfinţit creştetul în azur.
O, noapte, cu mirajul tău de ironie,
Aşterne apoi, peste frunte, o pace de sfârşit de lume,
Surâsul scump al stelei în triumf!

Vladimir Cavarnali

NOCTURNĂ

Noaptea, printre plopii de argint,
Fantome fine s'au îmbrăţişat.
Imbobocesc tristeţi ploioase şi presimt,
Cu remuşcări, un „nu ştiu ce" ciudat.

Toţi trandafirii albi dela fereastră
Şoptesc de tine'ncet ca să n'adoarmă.
Liniştea-i grea, noaptea-i albastră,
Lacrima cerului pe ei se sfarmă.

De-acum... nu vechile poteci,
Nu sufletul sorbit adânc pe buze,
Nu apăsarea mâinii tale reci,
Vor fi drept leagăn şi călăuze.

Nu-i nimeni. Infrumuseţări de mort
Adie'ntunecatelor abise
Şi chipul tău mereu, mereu îl port
Şi'n umbra lui stau braţele închise.

V. Luţcan

Jurnalul lui Euthanasius

DESPRE INSPIRAŢIE

Preocupările literare îşi au propria lor conştiinciozitate şi mulţi scriitori s'ar simţi într'o mare încurcătură, dacă i-ar ruga cineva să mărturisească istoria operei lor, adică împrejurările ce au întovărăşit apariţia operei lor, pe lume şi mai cu seamă starea psihologică în momentul când scriau. Inspiraţia este o suferinţă.

Un om cuprins de ardere interioară, fără sforţări şi fără să-şi cauzeze vreun rău, ridică pe umerii săi greutăţi grozav de mari. Aceasta, în limbajul medicilor, se numeşte energie sau o stare încordată a activităţii umane. Omul sănătos poate stârni în sine în mod voit şi până la o anumită măsură această energie, dar asemenea voinţă îl costă scump. Inspiraţia în sensul acesta, nu este decât energia sufletului, stârnită nu de voinţa omului, ci de o cauză independentă de om, adică liberă cu desăvârşire. Există încă un fel de inspiraţie, inspiraţia impusă de voinţă, de dorinţă, de scop, de calcul, asemănătoare cu opiumul. Roadele unei astfel de inspiraţii par strălucitoare la faţă, dar strălucirea lor seamănă cu cea a aramei şi nu cu a aurului, strălucirea lor dispare cu vremea.

Adevărat, cine nu are talent, acela nu va putea ajunge nici cel puţin la o inspiraţie voită, deoarece poţi forţa prin voinţă numai ceva ce există, ce vibrează, chiar în formă slabă, dar există.

Oamenii neiniţiaţi în misterele artei se exprimă adesea: „Da, e foarte adevărat, nici nu putea fi altfel,—autorul a suferit atât de mult, în cât a scris din propria experienţă şi nu din auzite". E o părere profund greşită. Dacă există poeţi, care au reprodus exact şi profund lumea propriilor lor suferinţi şi pasiuni, din asta nu rezultă că poetul numai atunci ar putea scrie înflăcărat şi covârşitor despre iubire, când ar fi el însuşi îndrăgostit, despre fericire, numai atunci când el însuşi ar fi fericit!

Dimpotrivă, asta ar însemna mai degrabă o unilateralitate şi mărginire a talentului, decât o manifestare adevărată. Trăsătura caracteristică ce-l recomandă pe un poet adevărat, constă în capabilitatea lui de suferinţă şi de viaţă, în înţelegerea oricărei situaţii omeneşti întotdeauna şi fără nici o atingere de propria lui persoană.

Iată dece poetul atât de des se contrazice în opera sa, cântând astăzi farmecul vieţii epicuriene şi mâine lepădarea tuturor încantaţiilor pământene.

Balzac purta la frac nasturi de aur, baston cu mâner de aur (ultima expresie a luxului apusean), trăia ca un prinţ şi arunca banii cum îi plăcea, şi totuşi descrierile lui asupra foamei şi sărăciei îngheaţă sufletul cititorului prin înspăimântătorul lor adevăr. Victor Hugo n'a fost condamnat la moarte, dar ce adevăr sguduitor în poezia lui „Ultima zi a condamnatului"!

Desigur, este cu neputinţă ca împrejurările de viaţă ale poetului să nu aibă o influenţă mai mare sau mai mică în opera lui, dar această influenţă îşi are măsura sa şi e de cele mai multe ori un fel de excepţie dela regula generală.

Mihail Danu

NOTE

„BASARABIA LITERARĂ"

urează cititorilor săi la începutul anului 1944, împlinirea tuturor gândurilor de mai bine şi de pace biruitoare.

Evoluţie evoluată

Departe de a dori aceasta, suntem mulţumiţi că nu avem prea multă înţelegere pentru scrisul „evoluat" al anumitor specimene din Bucureşti, care cutează a se compara cu Eminescu. Credem că nu e o scuză pentru mahalagismele cu care cutează să improaşte din rubrica „Nu" a ziarului „Viaţa" din Bucureşti.

„A lătra", „a schelălăi", sunt expresiile evoluţiei literare ale cronicarului negaţiei active. Regretăm că nu ne putem însuşi acest limbaj poetic. Ştim că prin Bucureşti mişună o mulţime de ovreiaşi care au creiat acea literatură străină de înţelegerea provinciei, adică a românismului adevărat, a Ţării cu un cuvânt.

Azi, scoşi din circulaţie, scribii evrei îşi vând probabil verbal şi clandestin ideile. Faptul nu ne interesează. Indiferent de violenţa de limbaj, căreia îi corespunde lipsa fondului raţional, rămânem la ideia că în România trebuie să scriem literatură pentru a fi pe înţelesul Românilor, ci nu pentru gusturile bolnave a celor de teapa unui Tristan Tzara şi a altor creiatori de curente care au trecut şi trec străine de gustul literar al cititorului român, tradiţionalist aşa cum îl vedem noi. Evoluţie, firește, n'o discutăm, dar numai o evoluţie a scriitorilor în ritm cu aceea a cititorului şi mai cu seamă potrivit specificului nostru naţional.

Ori asta nu se vede la anumiţi pretinşi scriitori, cari disprețuesc provincia, socotind-o „retrogradă", „paşoptistă", cu „creier stupid", fiindcă nu binevoeşte să se îmbolnăvească, să se tămpească, să se intoxice cu „evoluata" lor producţie literară, mult lăudată prin reciprocitate de onorabilele coterii literare ale cafenelei din Capitală.

Ştim, ştim dintr'o tristă experienţă, că anumitor minţi înguste şi suflete neîndeajuns de româneşti, le place o provincie docilă până la absenţă, care să înghită orice hap literar, aşa cum sunt şi faimoasele turneie teatrale de picioare goale, pe care Bucureştiul ni le expediază cu eticheta „bun pentru proştii din provincie", sărmani ce se extaziază numai când aud că darul vine din înălţimile Olimpului ce decretează moda când şi cum o vrea.

Va sosi însă vremea când evoluţia „evoluată" va avea foarte puţini admiratori, într'un cerc restrâns doar în jurul coteriilor părăsite fără nicio nobilă recunoştinţă.

„Am prins rădăcini",

se numeşte cartea cu poeme în proză a d-lui Mihăiţă A. Anii. Din lectura cărţii, ne dăm seama că numele noului autor nu este altceva decât un pseudonim neglijent ales al cine ştie cărui tânăr de undeva din sudul Basarabiei. Deşi conţine peste 64 de pagini, cartea de faţă, departe de a fi cu poeme în proză este mai degrabă plină cu tot felul de scrisorele de dragoste pe care autorul le-a colectat şi a vrut cu orice preţ să le tipărească şi să le trimită iubitei în volum. E păcat pentrucă a cheltuit nişte bani pe care îi putea folosi şi altfel. Ar fi prins mai bine şi afară de aceasta tânărul Mihăiţă are cursivitate ar putea scrie proză veritabilă, nu simple scrisorele. Afară de aceasta, motivări ca acestea:

„Vă vine să râdeţi, nu puteţi crede că adus-am manuscrisul acesta ca tipărindu-l să scap de teroarea lui?! Da şi totuşi e întocmai, întocmai — zâmbetul meu nu-i pic de sarcasm; căci nu mă aşez alături-rea de Sfincşi crezându-mă neînţeles de veacul meu"...

Că nu se socoate Sfincs e foarte bine. Încetul cu încetul va putea să devină ceva. Va putea să se regăsească şi să scrie proză bună. Dar dacă a adus manuscrisul la tipar ca să scape de teroarea lui, a făcut foarte rău, poate chiar un mare păcat, fiindcă a greşit în mod nemilos.

Despre „Eclipsa criticii",

d. Nicolae Roşu scrie următoarele observaţii în „Gândirea" de pe Decembrie:

„Problema de utilitate publică şi de prestigiu a criticei literare se pune atunci când criticii înşişi sunt în pagubă cu îndeplinirea misiunii lor. Vina prin urmare este a criticilor, care nu sunt prezenţi şi pe şantier, n'au autoritate suficientă şi ceia ce este mai grav, nu sunt pătrunşi de însemnătatea misiunii lor. Încă mai dăinue credinţa că critica literară este o anexă devotată a literaturii, chiar o anexă parazitară, fără autonomie, fără stil propriu, fără năzuinţa de a se constitui într'un gen aparte. Astăzi discuţia acestei prezenţe este necesară şi este de mirare, că criticii literari nu s'au pronunţat încă asupra ei. Ba, ceea ce pare mai ciudat, problema a fost ridicată ca un protest de scriitori care nu sunt şi critici literari.

Dacă cercetăm lucrurile mai afund, noi credem că nemulţumirea scriitorilor vine din faptul că după moartea N. Iorga şi E. Lovinescu s'a ivit un gol, pe care nimeni deocamdată nu-l poate acoperi.

Criticii literari care trebuiau să însufleţească atmosfera, după moartea lui N. Iorga şi E. Lovinescu, au ocolit lupta de idei, s'au ferit de baricade şi în atitudinea lor stăruie credinţa, că autoritatea se cucereşte prin preţiozitate şi îngâmfare aulică.

In continuare d. Nicolae Roşu face un aspru rechizitoriu indolenţei critice actuale şi explică apariţia unor noui „grupări" de ideologie critică, pe care exponenţii de astăzi ţin cu orice preţ să le reîntroducă.

„Luminătorul",

cunoscuta revistă bisericească basarabeană, a apărut în număr sporit de pagini pe lunile Octombrie — Noembrie şi Decembrie 1943, aducând serioase colaborări, datorate D-lor: Prof. C. N. Tomescu, care semnează articolul de acută actualitate „Sinod arhieresc şi patriarh ales sub bolşevici"?, I. Pelivan: „Două documente privitoare la Mihail Stroescu", T, Bodănescu, „Viaţa lui Iisus", P. C. Păr. S. Bejan: „Cosmologia creştină", Arhim Scriban: „Înfierarea arderii morţilor" şi „Urgisirea limbii româneşti", prof. Dr. M. Seşan: „Progresul şi Biserica", precum şi alte articole semnate de Pr. I. P. Jechiu, I. Ieremia, V. Mândoiu, C. Grumăzescu, Gh. Cunilchi, T. Bordeianu, etc.

Părintele Z. Rusu şi L. Florea semnează poezii religioase. Cronica externă este bogată. Revista mai cuprinde recenzii şi bibliografii, precum şi noutăţi bibliografice.

Ca un pios omagiu adus întemeetorului „Luminătorului", conducerea revistei a retipărit un articol de-a răposatului Părinte C. Popovici „Cuvânt în ziua Naşterii Domnului".

Partea oficială cuprinde „Pastorala de Crăciun a I. P. S. Efrem", precum şi mişcarea în clerul Eparhiei Chişinăului pe ultimele luni.

Direcţia revistei o are d. prof. C. N. Tomescu, iar secretariatul P. C. Păr. Pavel Grosu, care au reuşit să dea preoţimei noastre şi în general publicului celilor o bună revistă bisericească.

Avem un dramaturg în Chişinău

Ştim cum priveşte aşa zisa elită bucureşteană scrisul provincial. Orice fleac scris de un stâlp de cafenea de pe malul Dâmboviţei este răspândit prin cele mai americane mijloace de reclamă, pe când o carte, chiar bună, apărută în provincie, nu se bucură la Bucureşti nici măcar de-un simplu anunţ la notele ziarelor şi revistelor.

E necesar deci să ne întărim şi noi în micile cetăţi provinciale, spre a ne susţine anumite cauze specific provinciei, spre a ne încuraja elementele de muncă şi creaţie ce înfloresc la periferia geografică dar nu literară a ţării.

In această ordine de idei, notăm faptul că în Chişinău se găseşte scriitorul, dramaturgul E. Stanciu, moldovean de origină, care se impune pe zi ce trece. Are un stil concis şi idei viguroase, smulse din existenţa acelei vieţi de sănătate ţărănească, de unde a pornit.

Aşa cum s'a mai scris, teatrul Naţional din Iaşi i-a acceptat piesa „Testamentul" care se va juca foarte curând. E drama unui fiu de ţăran, care după ani de învăţătură, o rupe cu tradiţia fugei din sat şi se întoarce între oamenii copilăriei sale, spre a-i ridica. Tema nu e nouă, dar felul cum o tratează d. Ene Stanciu şi mai cu deosebire caracterizarea personagiilor, fac din „Testamentul" o operă ce va însemna un popas în literatura noastră dramatică destul de săracă după războiu.

Virgil Treboniu

este numele unui poet din gruparea decadentă dela „Albatros". Pe 1943, a scos două plachete de versuri, numai şi numai ca să fie prolific şi neînţeles. Aproape toţi poeţii din gruparea „Albatros" au această deviză: *cât mai mult hermetism, cât mai multă băiguială poetică*, pentrucă numai aşa să-şi poată etala superioritatea geniului. Ca să dovedim ce fel de superioritate are geniul d. Virgil Treboniu, reproducem următoarele:

Pe urmă nu ne vom mai întâlni
(E un semn pus între hotare)
Dacă nu-l pierzi, după mlaştini
Cântecul e al tău
Hai să-l vezi. *(pag. 13).*

Nu aveţi impresia că poetul, ne-având ce face, a răsfoit câteva cărţi şi subliniind cu creionul la întâmplare câteva cuvinte, le-a adunat în conţinutul unei strofe, ca astfel să poată face poezie? Poate poetul n'o fi făcut chiar aşa, cine ştie ce manieră de lucru şi-a ales, în definitiv?! Totuşi, noi credem că pentru a scrie poezii, nu-i nevoie numai decât de asemenea băiguieli. Cel ce se simte întradevăr uns să fie poet şi va avea ceva de spus, nu va realiza numai elucubraţii de felul acesta:

Totul e sfânt. Ochiul ce privi
Târându-se pe brânci s'a
pierdut.
(Iată şi gheţarul ce s'a aprins)
Umerii de sticlă s'au spart în
lac.

Se potriveşte — cum s'ar spune — ca nuca în perete. Cele două plachete de versuri ale lui Virgil Treboniu se numesc: *„Mult mai sus"* şi *„Focul adus"*. Mai bine decât i-ar fi adus foc din cer, s'ar fi gândit Prometeu să-i aducă puţină bună cuviinţă faţă de poezie. Aceasta era de mai mare folos şi poetului şi cetitorului.

Cuvinte pentru junimişti

In ultimul număr al revistei „Şcoala românească", buletin oficial al Ministerului Culturii, figurează şi discursul d-lui ministru Ion Petrovici, la solemnitatea inaugurării busturilor de scriitori moldoveni junimişti din grădina Copou dela Iaşi.

Discursul constituie o minunată prezentare a junimiştilor. Fiecare e caracterizat just şi lapidar, în mănunchiuri de cuvinte cum numai scriitorul şi filosoful ieşian le poate îmbina. Alături de fapta ieşenilor care au înălţat busturile marilor înaintaşi, discursul unui urmaş vrednic pe cărarea literelor, e încă o floare în buchetul recunoştinţei ce caracterizează noblețea.

Discursul e o bucată de antologie, care va rămâne.

100.000 cititori

E o cifră impresionantă pentru o revistă, atunci când sunt prea puţine ziare ce depăşesc acest număr de cititori, pe care îl anunţă, ca avându-l, revista „Săptămâna C. F. R.", prin pana redactorului său, d. I. Maxim.

E rezultatul unei solidarităţi de corp, căreia îi corespunde însă şi o prezentare bună a părţii artistice din cuprinsul revistei.

„Basarabia vânătorească"

E o revistă vânătorească după titlu şi după conţinut.

Apare sub conducerea d-lui Iorgu Tudor şi a unui comitet redacţional, în Chişinău.

Ultimul număr, apărut la 30 Noembrie 1943, e frumos ilustrat şi prezintă semnăturile d-lor: dr. I. Lepşi, C. Sp. Popescu, George Doina, Sergiu Roman, Iorgu Tudor, etc.

„Gulerul" schiţa semnată de d. Teofil Georgian, dovedeşte calităţi literare.

Revista, firește, are ca prime pretenţii a fi vânătorească. Şi a isbutit, deşi cam cu prea multe greşeli de tipar.

Ţăranul, forţa stabilităţii:

D. Liviu Rebreanu scrie foarte rar prin ziare ori reviste, aşa cum îi stă bine unui scriitor de greutate. In numărul de Crăciun al cotidianului „Viaţa", d-sa ne oferă minunate rânduri închinate ţăranului, acelei forţe de stabilitate prin care am rezistat ca neam pe aceste meleaguri. Ţăranul acesta n'a fugit nicăieri de pe pământul său, în niciun timp. E adevăratul stăpân în fiecare colţ de lume. ţăranul pe care romancierul Liviu Rebreanu ni l-a prezentat ca nimeni altul în opera d-sale.

Numărul pe Decembrie

al revistei „Gândirea" este închinat culturii croate. Colaborează la această înmănunchiere următorii scriitori croaţi: Anton Bonifacici, A. G. Motaş, Ljubomir Maracovici, Nicola Şop, Mile Budax, Tiu Ujevic, L. Babici, Vladimir Nazar, Bojidar Şirola, Dragutin Tadijanovici, Slavko Batuşici, Antim Nizeteo şi Ivo Srepel.

D. Prof. Nichifor Crainic defineşte astfel personalitatea spiritualităţii croate: „Croaţii sunt un popor de veche cultură şi faptul acesta le întăreşte, până la orgoliu, conştiinţa existenţei istorice şi până la eroism voinţa de a fi ei înşişi în formele culturale, sociale şi politice. O personalitate naţională aparte, deosebită de a celorlalte popoare slave din vecinătatea noastră, o personalitate definită într'un sistem de idei, într'un număr de opere remarcabile, şi într'o năzuinţă de a-şi fixa conturul propriu, independent, iată revelaţia zilelor pe care le-am trăit la Zagreb. Anumite analogii, unele istorice, altele actuale cu viaţa poporului nostru, făceau să crească simpatia şi interesul pentru spiritul acestor vecini, cu cari Românii n'au avut nimic de împărţit decât suferinţa dela aceiaşi duşmani şi aspiraţia către o viaţă naţională liberă".

DUPĂ CUM AM ANUNŢAT

numărul viitor al revistei noastre va apare la 6 Ianuarie 1944, urmând ca dela această dată să apară regulat în fiecare Joi.

Poşta redacţiei

V. SPIRIDONICĂ—Braşov. Tot ce ne-aţi rugat s'a făcut. Ar fi bine să ne confirmaţi primirea revistei şi a cărţilor. Mulţumim pentru frăţeasca Dvs. aducere aminte.

VANIA POTOP—Vâlcov. Studiul Dvs. „Artă şi realitate" e o ingenioasă compilaţie din mai mulţi autori. „Argumentele" folosite şi bogăţia numelor cu rezonanţă universală nu scuză flagranta contrazicere între începutul şi sfârşitul studiului Dvs. Comparaţia şi încadrarea marilor scriitori ai lumii în diferite afirmaţii e adesea prea subiectivă şi îndrăzneaţă până la veritabilă eroare. Deasemenea concluziile au deviat dela frumosul început, pe care l-am admirat.

V'am citit lucrarea în cenaclu. Aţi avut mai mulţi acuzatori decât apărători. Sentinţa a fost pronunţată: nu poate apare.

MIHAI COSMINEANU. Mai aşteptam.

P. ANUŢOIU. Nu poate apare.

ION N. VOICULESCU. Studiul Dvs. merită să fie „studiat" şi apoi publicat. „Copilăria evocată de poeţii tineri" o vom citi în cenaclu.

TUTOVEANU VASILE. Observaţiile Dvs. cu privire la opera de artă sunt confuze. N'au limpezimea gândului temeinic, totuşi ele vădesc o interesantă preocupare, deaceea mai aşteptăm.

MIREL PREDESCU—Sibiu. Nu ne putem împăca, atât cât le-am putut descifra, cu prea vizibilele influenţe din Radu Gyr, Otilia Cazimir şi Radu D. Rosetti, ce se svârcolesc în vioaia şi tinereasca dumitale poezie. Mai trimite-ne, ca să ne putem face o altă părere.

Nu ne împăcăm apoi nici cu tonul poeziei „Turburare", pe care o reproducem aici:

Sunt desbrăcat de visuri şi de
mine.
Imi plâng vesmântul poeziei
rupt.
Cine-ar putea din umbră să
m'aline
Acum, când toată vlaga mi s'a
supt(!).

Mă turbură aducerile-aminte...
Mă chinuesc părerile de rău.
Şi hoinăresc—nebun—printre
morminte,
Să mă scufund în mine ca'
ntr'un hău.

Am vrut să pier în veşnicia
oarbă
Un hâd pierdut—ce'nseamnă'n
Univers?
Dar golu'n râs, când vrut-a să
mă soarbă
M'am agăţat neputincios de-un
vers.

Aşa-mi trecură peste umeri anii,
Ca un descântec şui, prin
adieri...
M'am vestejit în rând cu toţi
castanii
Şi-am înviat cu atâtea primă-
veri.!

VICTOR MALCOCI. Subiectul e împrumutat, iar realizarea este sub orice calificare.

BLESTEM

(Urmare din pagina 1-a)

— Ştiu bine c'ai mei teau chemat să mă grijeşti pentru ultima călătorie, dar eu deocamdată vreau să te rog altceva.

— Vezi pergamentul acesta cu slove chirilice?

— Il văd.

— Ia încearcă te rog să-l deslueşti. Ionuţ, fii cu băgare de seamă—ţipă bolnavul.

— Citeşte părinte, se linişti puţin, devenind tot mai lucid. Citeşte!..

Şi preotul începu:

„Io Vasile Voevod, gospodarul zemli Moldovei, stăpânul cetăţelor de pe Nestru. am dat şi am întărit cu tot gândul nostru bun acest zapis cu pecceată dumilui mazâlu Oachim Sulfin ot dreaptă şi credincioasă slujbă către noi, „aşa cum odinioară strămoşii lui mai ceva s'au dovedit faţă de înaintaşul nostru Ştefan cel Mare".

„Căci atunci ca şi acum, Sulfinii din Butuceni au apărat, fiind căpitani de polcuri răzăşeşti, multe vaduri de pe Nestru".

„Drept aceea, hotărâm ca Oachim Sulfină despre care ne-a vorbit şi hatmanul să fie cinstit cu numele de căpitan Oachim, el şi urmaşii lui cât vor fi de cinste".

„Am dat şi am întărit cu tot gândul nostru bun". Iscălesc Io Vasile Voevod.

— In ochii mazâlului străluceau reflexiile unei mari mulţumiri crescute adânc din suflet. Grea a fost, ce-i drept, descifrarea cirilicii cu atâtea cerdacuri pentru părintele, dar făcea. Căci pe atât de îmbucurător şi plin de cinste pentru mazâl şi fiul său, era conţinutul revelat de ea.

—Ai auzit Ionuţ?, isbucni, după o scurtă pauză, Neculai. Aceştia au fost părinţii şi strămoşii noştri şi noi trebue să le semănăm.

Iam jurat eu lui bunicuto când era pe patul de moarte că n'o să-l fac de râs, te rog să-mi juri şi tu c'o să-mi urmezi pilda.

Par'că-l văd şi acum pe bătrânul meu tată, cum îmi striga cu ochii bulbucaţi de să-i iasă din orbite:

— Să nu-ţi pierzi cinstea Neculae, căci eşti neam de mazâli şi de căpitani de răzeşi domneşti.

Era pe vremea când în Basarabia stăpâneau ruşii ţarişti şi de aceea bătrânul a ţinut să-mi mai spue cu răsuflarea la gură şi alte vorbe cu înţeles.

— Ruşii, neâm scârnav ce sunt, zicea bătrânul, deşi-s pravoslavnici ca şi noi, nu ni-se potrivesc. Or să vă dee pământ Neculae; or să vă scutească de ostăşie or să vă îndoape cu mâncări, or să vă ispitească cu rusoaicele lor borcănoase şi or să vă ameţească cu rachiu şi vorbe multe, dar tu să nu te dai bătut. Vai de omul care-şi vinde sufletul şi-şi vinde ţara Neculae.—Şi bătrânul meu s'a stins...

I s'a stins trupul Ionuţ, dar glasul îl aud şi acum.

Iacă nu mai departe decât astă vară când procurorul istor-lalţi ruşi îmi cerea drept preţ pentru a mă slobozi din temniţă să declar, că ţara ne-a plătit pe cei ce am iscălit unirea şi că noi nu ne răsculam contra stăpânirii româneşti numai pentrucă eram ameninţaţi cu împuşcarea şi luarea pământului; eu n'am putut să iscălesc o aşa minciună numai din pricina acestui glas. Cu toate că era peste măsură de rău în beciul siguranţei Ionuţ!

Da, glasul îl aud şi acum: din suflet, din sânge, din văzduh, de peste tot.

Chipul mazâlului slăbea văzând cu ochii. Orbitele prinseră a se înviniţi, iar glasul era mai mult un fel de răguşeală... Incepuse să se înăbuşe.

— Linişteşte-te Neculai, interveni preotul, punându-i mâna pe frunte.

Tocmai atunci veni şi soţia cu un nou prosop udat cu apă rece.

Dar când au dat să i-l pună pe cap, au băgat de seamă că Neculai de fapt şi murise.

Afară începuse să ploaie cu găleata şi să fulgere de parcă s'ar fi prăbuşit cerul peste pământ.

Tiparul Soc. Naţionale de Editură şi Arte Grafice „Dacia Traiană" Sucursala Chişinău Str. Miron Costin Nr. 8 Tiparit la 31 XII 1943

ANUL III. Nr. 95 — 5 LEI EXEMPLARUL — 6 Ianuarie 1944

Onor. Revista „Transilvania"
str. A. Şaguna Nr. 6
SIBIU.

SIBIIU

Basarabia literară

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
Chişinău: Str. Mihail Eminescu, Nr. 19. Tel. 302
Prim-Redactor: SERGIU MATEI NICA

APARE ÎN FIECARE JOI

ABONAMENTE
Particulari . . . . 260 lei
Autorităţi şi Instituţii . . . . . . 500 „
Străinătatea . . . . 1000 „

VRERE

Mi-e cugetul de lumină plin
Fulgue peste mine soarele lin.
Miracol — freamătă şi'ncinge uşor,
Obrazul aprins, floare bujor.

Şi mi-s vrerile simple acum!
Senin şi alb sunt astăzi la drum,
Căci veacul paşit-a în vis,
Pagină stinsă, capitol închis.

Vladimir Cavarnali

ACTUALITĂŢI

Colaborarea generaţiilor

Urmărind revistele şi gazetele provinciale, am găsit că pretutindeni aceste manifestări ale intelectualităţii sunt un rezultat matur al sincerei colaborări între generaţii. Tineretul încă în formaţie e oarecum mai sfios şi parcă îi stă minunat de bine în umbra *înaintaşilor*. Ştim, există o serie de tineri turbulenţi care o iau razna, decretându-se unii pe alţii genii. Nu mai recunosc nici autoritatea creaţiei anterioare, nici prestigiul creatorilor. Aceştia sunt bolnavi de nebuloză spirituală ce nu mai au puterea cerebrală să cântărească realităţile prezentului în raport cu trecutul, baza oricărei evoluţii şi progres. Pentru aceşti nihilişti intelectuali lumea începe cu haosul în care se sbate producţia lor adesea potrivită pentru ospiciu.

Tineretul trebuie să lucreze în colaborare cu generaţia vârstnică. Nu e nici o ruşine în aceasta. Cu nimic nu scade opera valoroasă a unui tânăr dacă apare alături de un scriitor consacrat. Dimpotrivă. Cu nimic nu creşte fondul lucrării scrintite a unui începător, dacă o publică între alte asemenea elucubraţii ale unor semeni de idei şi vârstă.

Nu că tinerii n'ar fi capabili să scoată singuri reviste ori gazete. Cu piatra în Dumnezeu poate svârli orice prost. Colaborarea între generaţii are şi un sens de împletire şi continuitate a muncii, de legătură adâncă între epoci, pe care numai îmbinarea pe ogorul literar o poate face. Fiindcă tinerii de azi vor fi mâine la rândul lor bătrâni.

Există şi tineret care doreşte această colaborare. Ar fi anormal să gândească toţi începătorii că lumea se porneşte şi se mântuie cu dânşii, că abia înţărcaţi au şi învăţat prea multe, ca să mai fie nevoie a suporta „umbra" bătrânilor care le împiedică avântul.

Tovărăşia de muncă a experienţei nu poate decât să folosească operei, creaţiunii unui tânăr, iar vârstnicul, — vorbind de acea nobleţe scriitoricească, — nu râvneşte decât la puţin respect şi e fericit când poate încredinţa cu folos unui începător o ideie scumpă.

Ştim că tinerii din cercurile nihilismului literar - curent ce nu are nimic comun cu isvoarele de inspiraţie sănătoasă pentru un scriitor român, vor zâmbi la gândul ideilor bătrâne. După *noi* însă, *nu* există o vârstă a ideilor, ci numai o frumuseţe a lor, o adâncime, de azi, de eri, de sute de ani.

Noi, în Chişinău, râvnim după o colaborare cu generaţia bătrânilor. Aceştia ne lipsesc. Ocupaţia rusă n'a dat Basarabiei decât puţine elemente de înaltă cultură, din care multe au pierit în vreme, iar altele au plecat din provincie, ori se izolează din motive de oboseală ori teama că şi noi facem parte din nihilismul literar care a speriat generaţia cu alte concepţii despre arta scrisului. Şcoli superioare nu mai sunt. Facultăţile de teologie şi agronomie nu s'au mai întors după refugiu. Intelectualitatea Chişinăului şi a Basarabiei în genere e tânără, spre deosebire de orice altă parte a ţării. Iată pentru ce putem privi mai cu obiectivitate de cât oricare *alţii problema colaborării între generaţii*, tocmai fiindcă simţim în drumul nostru lipsa acestei normale împletiri.

Colaborarea între generaţii e singurul semn că o lume n'a murit şi alta nouă s'a născut.

Traduceri din vecini

Timp de un sfert de veac dela unirea Basarabiei am avut în sau din această provincie mulţime de intelectuali care au cunoscut foarte bine atât limba română cât şi cea rusă. Şi cu toate astea au rămas la traducerile clasicilor ruşi, — *acei pe care bolşevicii* de azi îi ard pe rug, — făcute tot din franţuzeşte. Sunt, în majoritatea cazurilor redări cinstite, foarte departe de original. O spune oricare cititor din Basarabia cunoscător a celor două limbi. Şi e o pierdere pentru cititorul român, care nu are posibilitatea să aprecieze în adevărata sa lumină literatura adevăratei Rusii de altădată.

In prezent, viaţa literară este copleşită de traduceri din limba engleză, fenomen isvorît din cauze negustoreşti, pe care le-am lămurit altădată, nicidecum dintr'o preţuire a unor valori literare excepţionale, fiindcă nu toate traducerile reprezintă valori.

In schimb sunt neglijate aproape cu totul traducerile din literatura ţărilor vecine: Bulgaria, Ceho-Slovacia, Polonia nouă, Jugo-Slavia, etc.

Câţiva ani înapoi, într'o editură bucureşteană „Boabe de grâu", prin sprijinul oficialităţii, au apărut câteva volume de traduceri din bulgăreşte şi greceşte. Sunt cărţi modeste, fără culori ţipătoare pe coperte, fără acea reclamă teribilă ce împinge otrava lecturilor pe gâtul cerebral al cititorilor pervertindu-i. Sunt însă cărţi de un conţinut veritabil ca producţie literară, însoţite de prezentări a autorilor.

Asemenea traduceri ar trebui să fie continuate, iar prin legăturile ce trebuie să le întreţină ataşaţii noştri culturali în ţările vecine, să fie alese şi din literatura noastră cărţile mai bune şi traduse, pentru o deplină cunoaştere şi reciprocă apropiere prin preţuirea ce ne-o datorăm.

Fiindcă, înainte de a-i cunoaşte şi iubi pe iankey, trebuie să avem legături cu vecinii. Traducerile constituie un mijloc serios de apropiere şi totodată de firesc mijloc comparativ. Căci, e mai potrivit să alăturăm scrisul nostru vecinilor, cărora să le fim superiori şi numai după aceea să avem pretenţia ca literatura noastră să stea în imediată vecinătate a celor apusene, ori nordice, desvoltate cu totul în alte condiţiuni de viaţă, decât tânăra noastră literatură.

EPILOG

de MAXIM TANASE

Picura cu tristeţi şi amărăciuni, când am ajuns pe linia gropilor, din care altădată săream în vârtejul atacurilor.

Erau pustii şi uitate, cu gurile larg deschise, ca să coboare în ele Cerul.

Negurile toamnei plângeau pe strune desacordate şi vântul îşi bătea aripile peste singurătăţi.

O coloană compusă din acei care nu au căzut în lupte, a făcut popas aici, unde vedeniile dansează şi strigoii ţin sfat în fiecare noapte.

Prânzim din pâinea amintirilor de eri, de-alaltăeri, de o lună, două în urmă. Sorbim din unda aceluiaş pârâu ce se împotrivise vrăjmăşiei — târându-se chinuit pe sub tunica unui a căzut în albia sa.

Pe o coastă, o cruce şi-a desfăcut braţele albe, iar casca din vârf înghite picurii, prin spărtura făcută de schijă.

O leagănă vântul şi rânjeşte sinistru — spărtura.

Mai sus, alta a căzut într'o parte c'un braţ arătând steaua polară. O urmă de bou a rămas pe bulgării boltiţi, ca o pecete aplicată pe ceara roşie a unui pachet dela poştă.

Spre cota — unde telefoanele cântau şi „G-ul" plângea ca o flaşnetă fără papagal, negurile sărută pământul.

Coloana a făcut popas tocmai aici.

O coloană mută bătută de neguri.!!.

O coloană ca de pelerini veniţi să-şi plece genunchii pe lutul sfinţit de jertfă; pe lutul care a acoperit sfinţii veacului fără de sfinţi.

Negurile prohodesc întinsurile.

Vântul cadelniţează şi iarba plânge.

Coloana poposită a adus mirul tăcerii peste lacrimile ce se cern.

Gustăm cu nesaţ din mutismul locurilor.

In partea cealaltă a şoselei, un frate s'a răsleţit şi s'a ascuns sub o lopată de humă.

S'a vroit singur, mai aproape de drumul pe care trec coloanele spre Moldova, spre casă, spre copii.

In graba ascunderii şi-a lăsat mâna dreaptă să-i crească sub plesnetul picurilor şi înyârtejirile furtunilor.

De printre bulgări pătaţi cu sânge creşte din pământ o mână de frate.

Pelerinii din coloană s'au adunat în jurul ei.

O prind între degetele lor: o mână rece ca ghiaţa, umedă, învârtoşată. Degetele i s'au întors ca cinci semne de întrebare, spre podul palmei.

E goală până sub lutul din care răsare.

E greu să o poţi descoperi, căci are culoarea pământului.

Intâi s'a învineţit apoi nopţile lungi i-a stors seva stătută şi ca un ciot uscat, ca viţele sgârcite, s'a înegrit.

Astăzi, aşa este: neagră, uscată şi cu albul unghiilor negru. Sub ele par'că s'a îngrămădit lutul pâinii, frământat de coloană.

Negurile plâng peste arcuitura ei. Şuviţe subţiri de apă se scurg, în şerpuiri cotite, până jos între doi bulgări; iar din vârful degetelor uscate se desprind lacrimi.

Vântul o leagănă ca pe orice creangă şi brumele de peste noapte o usucă la margine de drum.

Am stat mult lângă ea.

Nici verighetă, nici inel în degetele ei.

Ce uriaş va fi ascuns în adânc?

Un semn.., şi coloana se tălăzue spre Moldova, spre casă, spre copii.

In urmă un frate şi-a scos mâna din mormânt.

Ar vrea să iasă întreg, să intre în coloană şi să pornească cu noi spre Moldova.

(Urmare în pag. 4-a)

SATELE DIN BASARABIA

Urmărind fluviul Nistru, — de cum întră în Basarabia şi până la Cetatea Albă, — găseşti o mare parte din sate cuibărite prin încreţiturile fluviului sau ascunse după coline şi uneori aruncate pe coaste de dealuri. Altă dată, aceste sate stăteau de strajă, apărând marginea Ţării de puhoaele vrăjmaşe.

Dintre numeroasele sate, Darabanii, Bârnova, Arioneşti, etc., sunt aşezări răzeşeşti ale ostaşilor dăruiţi de bătrânii noştri Voevozi, după cum dovedesc uricele păstrate. Foarte vechi sunt şi satele Egorenii, Cobâlea-Veche, Jora de Sus şi Jora de Mijloc, apoi Vasilcăul, Vadul lui Vodă, Talmazul şi câte altele.[1]

Mai întâlnim sate, cu numiri româneşti, întemeiate de Moldoveni, aşezate de-a-lungul Prutului până la târgul Reni, ca Tătărăşani, Borogani, Lărguţa, Măcăreşti, Vadu lui Isac, Colibaşi, Câşliţa, Frecăţei,[2] etc. iar în Bugeac, pe o întindere mare, se găsesc coloniile străine.

Pe vremuri, spre Nord, în regiunea codrilor Thigheciului, din Ţara de Jos, trăiau vestiţii Codreni, oameni voinici şi aprigi în mânuirea săbiilor, gata oricând să lupte cu turcii năvălitori sau cu mocanii păstori, în trecerea lor cu oile, la iernatic, spre Bugeac.

La început, sub ocupaţia rusă, în satele amintite, ţăranul—mazâl sau răzeş— nu grăia decât moldoveneşte, ducându-şi mai departe viaţa de mai înainte, sănătoasă şi curată.

Numai când se aducea vreo ştirbire regimului pământean, prin mijlocul protestelor se revenea la orânduirea cea veche. Sătui de nedreptăţile îndurate, într'o petiţie la 1816, ţăranii din satul Rachitna, (jud. Hotin), rugau să fie ocrotiţi, că tare multe au mai tras mai înainte cu oştile, dar şi acum de când s'au închis Prutul... să ni se ridice greutăţile aceste şi să ne lase în obiceiurile noastre cele moldoveneşti... şi să petrecem totdeauna sub dregători moldoveni, pământeni de ai noştri, precum suntem deprinşi".

Şi într'o scrisoare pastorală, având data 2 Septembrie 1820, pornită din cancelaria ierarhului Basarabiei, Gavriil Bănulescu, se vede că s'a cerut cotropitorilor străini ca să se păstreze obiceiul cel vechiu moldovenesc şi creştinesc prin legea dumnezeească întemeiat, cerere care a fost ascultată:

„Am fost siliţi să facem de iznoavă cerere către Cârmuire şi la cinci zile ale curgătoarei luni August, am primit dela Excelenţa Sa Lt. General Ioan Nikitici Inzov, înştiinţare că s'a poruncit ca târgurile să se adune iarăşi aici la Chişinău, Marţi în toată săptămâna, iar la alte oraşe după îndemânare, însă afară de ziua Sfintei Duminici".

Dar n'au trecut decât 16 ani dela ocuparea teritoriului dintre Prut şi Nistru, şi pentru satul cât şi pentru trăitorul său, ţăranul, minunea anului 1812, nu a mai fost consfinţirea nici a slavei strămoşeşti şi nici a altarului Patriei. Faţă de Crezul românesc, începe a se înfiripa, încetul cu încetul, crezul rusesc.

Cu „Statutul" lui Voronzov, Basarabia îşi pierde caracterul ei de „Oblastie" sau „Provincie privilegiată", fiind transformată într'o simplă „Gubernie", administrată după zacoanele ruseşti.

Ce a adus instalarea autorităţii noui?

Deşi era credinţa că odată cu intrarea armatelor ruseşti pe pământul Basarabiei, se va introduce o situaţiune mai bună economică şi mai multă îngăduinţă din partea puterii administrative, începând dela 1828, s'a introdus silnicia cât şi multe înnoiri nepotrivite.

Astfel, că, în locul înviorării de viitor, s'a întins besna întunericului şi a schilodirii. Munca şi iniţiativa au fost *stingherite*, iar ocrotirea codului cetăţenesc schimbată cu puterea autocratică.

...Au trecut ani după ani, până la 1918, anul celei dintâi desrobiri...

In dispreţul drepturilor noastre istorice, a venit şi anul cedării Basarabiei.

Dela 28 Iunie 1940, în timpul teroarei bolşevice, satele din Basarabia au trebuit să se supună, de voie şi fără voie, exigenţelor doctrinare şi sectare ale partidului comunist: „biserica închisă şi preotul huiduit, lovit sau scuipat pe străzi, *principiul de proprietate înlăturat*, şcoala o corvoadă pentru copil cât şi pentru adult, copilul şi femeia sustraşi din sfera casnică".

Nedreptatea era prea mare, prea strigătoare la cer, pentruca să nu fie răzbunată.

Şi în adevăr, numai după un an, an de distrugere şi de robie, prin grele jertfe, Basarabia a fost desrobită, recunoscându-se pretutindeni autoritatea strămoşească.

Cum neamul nostru s'a răzimat totdeauna numai pe clasa ţărănească, pe lângă înfăptuirile săvârşite până astăzi, avem datoria să luăm măsuri pentru totala salvgardare a vieţii ţăranului.

...Ca atare să se recheme şi satele din Basarabia la cultul muncii şi al forţei spirituale.

G. Dimitriu

1. D. Iov, *„Sate moldoveneşti pe Nistru"*, în rev. „Cele trei Crişuri", nr. 5-6, 1940, pp. 111-112.
2. D. Iov, *„Privelişti basarabene"*, ed. Naţionala-G. Mecu, 1941.

POEM FESTIV

Colindă... Colindă...

Poposiră'n tindă,
Crai înalţi de-o şchioapă,
Cu obraji de ceară,
In ajun sub seară...
Cu mustăţi de brumă,
Cu priviri de neguri,
Isvorând din apă...

Glasurile limpezi,
Rugă de vecernii,
Ca un svon de bucium
Prind să ne cuprindă...

Colindă... colindă...

Cântecul lor spune,
Viers de rugăciune,
De-o minune rară,
Cum că'n noaptea rece,
Intr'o altă ţară,
Prunc ceresc, născuse,
Tânără fecioară...

Colindă... colindă,
Magi de-o şchioapă'n tindă...

Ochii, stele-albastre,
Ard ca nişte astre,
Spre ungher, sub grindă —

Colindă... colindă...

Trec din casă'n casă
Spintecând nămeţii;
Plini de promoroacă
Par moşnegi băeţii —

Crai cu steaua nouă
Ca un strop de rouă,
Cu căciuli în creştet
'nalte cât veleatul...
Clocotă văzduhul
Şi colindă magii
De vueşte satul...

Stau la sfat bătrânii
Imprejurul vetrei...
Se cinstesc cumetrii
Şi ciobanii uită
Că în umbra nopţii,
Stau la pândă lupii
Imprejurul stânii...

Cântă clopoţeii,
Viers domol de-argint;
Steaua se frământă,
Ochii se aprind...
Mama plânge'n poală,
Geme să se frângă...
Pân'şi tata prinde
Intr'un colţ să plângă...
Candela sclipeşte
Ca un strop de sânge
Şi colindul însuşi
Tremură şi plânge
Prinde neaptea neagră
Cortul să-şi întindă...
Craii fără ţară,
Cu obraji de ceară,
Poposiţi în tindă,
Colindă... colindă...

C. A. Munteanu

ORA MARE

Iţi chem întoarcerea — cunună:—
Mătase, părul în zuluf.
Pentru privirea — zări şi puf —
Brăţări, îţi făuresc, de lună.

Domnească stema mea şi har —
Vii cu neastâmpăr, tu, stăpâna?
Dogoare raza'n chihlimbar
In sâni, când i'nfioară mâna.

Arunci din palma ta comori
Şi clipa o alungi râzând —
Să fie azi, şi nu ori când,
Un mare revărsat de zori...

Un fald se răvăşi, subţire.
Peste genunchi, ca în furtuni?
Când te destinzi, când te aduni,
Sălaş ţi-e gândul meu, şi mire.

Cu dorul proaspăt şi flăcău
Aştept să-ţi mângâiu, grea, lumina
Când geme coapsa, şi grădina
Să înflorească'n trupul tău.

G. Ioniţă

CRONICA LITERARĂ

E. GIURGIUC: DINCOLO DE PĂDURE, poezii, ed. Fund. Regale, 1943; ANIŞOARA ODEANU: MOARTEA IN CETATE, versuri, ed. Fund. Regale, 1943; AUREL CHIRESCU: STINSA OGLINDIRE, poeme, 1943

In configuraţia poetică tânără din Transilvania, numele lui Emil Giurgiuc înseamnă cu mult mai mult decât o promiţătoare personalitate în devenire. Animatorul mişcării literare dela „Abecedar", apoi poetul şi antologul poeziei noui din provincia de peste munte şi-a câştigat un loc aparte, iar cu cel din urmă volum, editat de Fundaţia Regală pentru literatură şi artă, s'a situat, fără putinţă de contestare, în rândul marilor poeţi ardeleni ce şi-au făcut din poezie pe lângă un sacerdoţiu laic, propriu artei poetice şi un crez de luptă-teribil pentru dreptatea naţională dela apusul momentan întunecat al rotundei noastre ţări.

Cândva legat mai mult de perspectivele şi destinul intim al poeticei ardelene, lăsată să se manifeste liber sau să preamărească tradiţia, să încunune trecutul cu mirt nemuritor, azi, Emil Giurgiuca — dealtfel ca şi toţi confraţii săi mai tineri sau în acelaş pas de generaţie — a trebuit să se descătuşeze de purcederile lui iniţiale şi să abordeze dreptul de a face din poezie cântecul de durere pe care altă dată, în cu totul altă configuraţie şi cu totul alt meşteşug, l-a realizat Gh. Coşbuc mai puţin, Octavian Goga intr'o măsură aproape nebănuită.

Drama zbuciumului îndurerat al pământului şi neamului dela apusul ţării, în „Dincolo de pădure" a căpătat nu numai accente noui şi necunoscute în opera de mai înainte a poetului, dar a zvâcnit, a ţâşnit gâlgâitoare, aşa cum ţâşnesc izvoarele în care nu mai încap conţinutul apelor sortite a-şi taie matcă nouă din străfunduri spre lumină.

„Cântarea durerii", poezia cu care se deschide volumul de care ne ocupăm, îndreptăţeşte cele relatate şi încheagă în conţinutul ei toată această amarnică şi neiertătoare izbucnire a zbuciumului lăuntric al poetului şi al neamului din care s'a ridicat.

Ca şi izvorul după ce şi-a făcut loc sub cer să-l oglindească deplin, „poetul aplecat să înţeleagă, spre miazănoapte şi spre soareapune spune cântece de jale, durerea ţării s'o cuprindă întreagă."

Desigur că aceasta este aproximativ întreaga temă a noului volum al său. In fiecare vers, în fiecare bucată unitară, are întotdeauna de spus ceva, are întotdeauna de scos în evidenţă o credinţă care sângeră, are de reliefat mereu o faţă nouă a dramelor ce i se desfac din suflet tot mai neiertătoare şi mai mari.

Dacă ar trebui să indentificăm pagină cu pagină câteva măcar din motivele cărţii sale de poezii, fără îndoială am găsi în fiecare rând predominând etnicul specific Ardealului de pretutindeni şi am găsi şi toate confluenţele unde acest etnic se leagă fără putinţă de despărţire cu istoria de azi, cu tradiţia veche cât neamul, cu locurile scumpe, cu amintirile dragi şi cu perspectivele unui viitor dorit până la totală transfigurare. Satul natal, valea Someşului, codrul căruia întotdeauna românii i s'au jeluit şi pretutindenea în ţara asta, apoi „sfintele cămine", mormintele, plugul, delniţele, toate, toate sunt prezente în această carte. Intr'un cuvânt, în volumul de poeme al lui Emil Girgiuca, se întâlnesc şi se unesc într'o teribilă unitate: toată geografia etnicului, a tradiţiei, geografia politică, socială şi cea a viitorului cu istoria crâncenă şi cu voinţa de a croi nu numai alte perspective, de a realiza nu numai deziderate, ci de a face ca neamul şi destinul să se împace şi să crească nu ca obiectul reflexelor cu oglinda, ci ceva mai mult şi mai determinant: ca pădurile de brad cu muntele. Pentru aceasta însă:

Mântuitorii umblă prin ţară,
Dar mântuirea nu vine.

Oricâte însă ar fi îndoielile, nădejdea—o tematică deosebită are în conţinutul poetic al cărţii lui Emil Giurgiuca — rămâne singură voluntară şi singură capabilă să se realizeze şi pe ea şi perspectivele. Şi, nu greşim de loc dacă adăugăm că ea împlineşte şi conturul definitiv al poetului. De aici nu va putea evada nici prin arabescuri de imagini neîngemănate dreptului de luptă al muzelor, nici prin eventuale întoarceri la tinereţe, după ce visul cărţii de faţă se va fi realizat întreg, pentrucă toate sânt prea târzii. Poetului i-a fost dat să scrie această carte la vârstă când entuziasmele şi definitivările fără excepţie se împlinesc chiar şi din părtinirea că: Inter arma silent musae. Imperfecţiunele, aproape neobservate de ochiul şi sufletul mai mult hulpav al cetitorului cu asemenea cărţi, nici nu contează alături de înălţimea celorlalte calităţi, fiindcă nu-i nici un neajuns dacă spunem că toate ducrurile bune au şi neajunsuri necesare, care prin contrast sunt sortite să ridice valoarea ansamblului şi să proecteze mai în lumină inegalabilul.

Cu Anişoara Odeanu, această talentată poetă dar instabilă personalitate în orânduirea unui distinct sufletesc, literatura poetică actuală, cu deosebire tânără, capătă o notă nouă în realizare şi defineşte minunat aportul personal al poetei în geografia sensibilităţii feminine. Dela „Fata lui Codru împărat" carte apărută acum câţiva ani, izbutit realizată, „Moartea în Cetate" e un pas mai mult şi mai definitiv, ceeace e şi un prilej de mare bucurie. Zăcământul acesta de confesională infiorare în faţa tărâmului tulburat de umbrele unei morţi împăcate, de liniştea cu care aşteptarea dogoritoare se dovedeşte zădarnică, scoate în lumină pe lângă o tristeţă calmă, inepuizabilă şi toată armonia rece a fatalelor cadenţe cu care uneori, chiar şi sufletele cele mai neastâmpărate la suprafaţă se zăvorăsc totuşi în adâncul ce de-abea numai în momente de adevărata solitudine se poate mărturisi.

Dacă Anişoara Odeanu nu ar fi poetă, ci o simplă individualitate pasageră prin viaţă, fără putinţa meşteşugului poetic ce eliberează, credem noi, ea ar fi o mare nefericită şi, nu ne sfiim s'o spunem, poate chiar un monstru sufletesc sub înfăţişarea omenească a căruia s'ar sbuciuma într'o neputincioasă nevoie de evadare toate dramele unui adânc pervertit, silogism unei nebunii capricioase, halucinante.

Pentru a ajunge la această concluzie e destul să citeşti şi să adânceşti mai mult „Cântecul celor două orgolii".

Poeţii însă au întodeauna o portiţă de ieşire spre lumină şi Anişoara Odeanu a putut să exploateze fericit această haotică şi surdă trudă a sufletului omenesc, punând acolo, unde nu exista lege decât arbitrar şi după cum răsar stelele o ordine precisă de ceasornic, din care talentul să poată epuiza pe rând o mărturisire voit confesională, îmbrăcată în haine croite fără greş, de rece frumuseţă, dar de adâncă şi legitimată expresie literară. Numai aşa ne explicăm de ce chiar pentru unii poeţi, poezia ei e în înţeles comun muritorilor ca o femee transparent de frumoasă, diabolică în privinţa statuarei ei expresii de lut, dar inaccesibilă trebuinţei de a avea şi suflet, de a simţi mai cu seamă că în ea — îndiferent forma — se sbuciumă totuşi viaţa, şi că e capabilă de sentimente calde, de pasiuni fără îndoială omeneşti. Intr'un anume fel, acesta şi este adevărul. Comparativul nu păcătueşte, dar omenescul încă din fiecare cetitor n'a putut fi modelat după trebuinţele poeţilor de a-i înţelege şi a-i savura.

Poeţii, cei mai mulţi, au uitat că cetitorul oricât nu l-ai căuta şi nu ai scrie pentru el, e întotdeauna cel de al doilea mai aproape confident.

El vrea ca în dramele tale, în zbuciumul cald al sufletului tău să se închege, să se apropie şi pe el şi numai astfel să participe şi să te înţeleagă. Dacă nu totdeauna se izbuteşte la aceasta, vina e deopotrivă şi a unora şi a altora. In poezia Anişoarei Odeanu există viaţa interioară mai mult decât bănuim şi am explicat de ce, dar e croită după meşteşugul, după felul ei de a-şi interpreta adâncurile şi de a le tălmăci altora. In această privinţă cele două tălmăciri din Jules Laforgue explică destul poternitatea educaţiei şi simţirii sale poetice.

Aurel Chirescu spre deosebire de mulţi, foarte mulţi, poeţi din generaţia sa, este şi el un tribut plătit din plin sincerităţii cu care îşi relevă conţinutul sufletului său tulburat de măreţia participării în dimensiunele uriaşe ale arhitecturii universului, al vieţii acestuia agitată de drame, la care însă e mai mult spectator şi mai cu seamă un ins ce-şi condiţionează existenţa lui pământeană de îndurarea fără de cuvânt a stelelor, a vieţii lor de sus. In „Firavă stea"... se poate cu deosebire observa această notă distinctă, imutabilă.

Tot ciclul „Stinsă oglindire" se caracterizează prin această condiţionare şi prin acest melodic pesimism sufletesc cu care incursiunele sale la cer l-au dăruit.

Doinele sunt realizarea datorată îngemănării talentului cu febra sufletului dornic de mărturisire, flămând după o încopciere în alt destin. Păstrează aceeaşi notă de melodie pesimism din ciclul anterior şi realizează cele câteva bucăţi în ritmnl şi în forma doinei clasice culte. Sinceritatea care se adaugă structurii tehnice aduce o cursivitate versului, propie poetului. Tema din aceste doine—cu uşoare modulaţii—continuă şi în cel din urmă ciclu „Cântecele singurătăţii", afară doar de faptul că neliniştea datorată nu ştim cărei neputinţe sfârşindu-l pe poet, îl adună totuşi din arderea năzuinţii visului nu ca pe o omenească, însingurată şi deosebită existenţă omenească, transfiguratâ, totalmente sufleteşte şi realizată numai din ceea ce voinţa nu a putut învinge şi nici îngenunchea.

N. V. Coban

CUIB DE EROI

S'au refugiat din prima zi, cu ce-au izbutit a strânge între pereţii unui geamandan. Abia s'au putut strecura pe uşa vagonului. Când s'au depărtat de Chişinău, li se părea că aud mereu urletele evreilor în aşteptarea sovieticilor.

Se strângeau tăcuţi unul lângă altul, sub apăsarea nenorocirii. Ţara şi oamenii pluteau în suferinţă.

Cei doi soţi, copilul şi bunica au ajuns într'un târg din Muntenia, unde tatăl a continuat lucrul la un spital, până ce l'au chemat pe front. Nu era mare teama. Doctorii sunt oarecum feriţi. Aşa credea bătrâna şi copilul. Soţia îşi ştergea lacrimile pe furiş, rugându-se, seara, singură pentru isbânda Neamului şi sănătatea bărbatului pe care îl ştia obosit sufleteşte, destrămat după umilinţa fugii din Basarabia.

Il văzuse adesea rămânând ciudat pe gânduri, lipsă de lângă ai săi, părăsindu-se pe sine parcă. Uita uneori să mănânce. Alteori pleca la slujbă fără palton, cu capul descoperit sub ploaie ori ninsoare.

— De ce te-ai schimbat aşa?

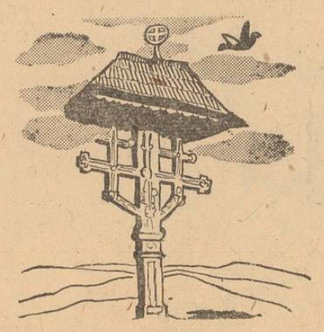

— Nu simt cum.

— Eşti altul. Şi nenorocirea nu e aceasta, ci faptul că starea prin care treci ţi se pare firească.

Acum îşi aminteşte de aceste întrebări şi de sâmburele adevărului din ele.

Ce va face omul acesta singur, într'o lume bolnavă, mai lovită decât el, pe care trebuie s'o ajute, s'o îmbărbăteze, s'o tămăduie?

Şi doamna Elena Măleanu se înfioară la gândul că nu l-ar mai vedea, că băeţaşul ar rămâne orfan şi ea văduvă.

Işi aminteşte că l-a văzut tresărind şi bucurii noui i-au lucit în ochi la începutul războiului cu sovieticii. Gândul reîntoarcerii în Basarabia, l-a înviorat o clipă, după care talazurile redeşteptării s'au închis. Durerea părăsirii cuibului drag, în faţa năvalei urgiei, fusese prea tare. Il descumpănise pentru totdeauna. Dar lumea nu băga în seamă aceasta. Doctorul Măleanu părea un om liniştit, oarecum obosit, dar atât de bun!.. Când rămânea gânditor, cu toată fiinţa într'o împietrire ciudată, ce semăna a încetare din vieţuire, oamenii credeau că el cugetă.

Numai tovarăşa de viaţă, care îl cunoscuse în vremuri de clocot, de sbucnet în lumină, numai soţia putea să-i cântărească prăbuşirea.

Omul acesta era bolnav şi trebuia îngrijit. Plecase pe front a învia el pe alţii. Iar acasă, pe vatra refăcută în Chişinău, tremura o femeie, singura care îl înţelegea, dar nu-l oprise a pleca. Nici o lacrimă nu vărsase. Durerile mari nu trâmbiţează. S'apoi mândria inimii sale era alături de primele linii şi ar fi vrut să-şi dăruiască însăşi inima, pentru marea biruinţă.

Când cineva pierde tot avutul, dar îi rămâne Ţara, toată bogăţia sa se amestecă în visurile Patriei.

Elena Măleanu se găsea pe această cărare a vieţii: suferea pentru bărbatul plecat, dar era fericită că putuse trimite un soldat pe front. Se ruga pentru vrednicia lui.

Iar Dumnezeu ascultă marile rugi.

Doctorul Măleanu a pierit printre eroii pe care îi îngrijea smulgându-i morţii, acolo unde sângele gâlgâia proaspăt, lângă buzele duşmanului.

"Mândria să încunune fruntea dumneavoastră doamnă şi a fiului drag. Medicul căpitan Leonid Măleanu s'a ridicat ca un arhanghel în fruntea purtătorilor crucii, spre a uşura durerile, spre a închide rănile soldaţilor luptători. A fost lovit la o mână. Şi-a legat-o strâns, ca să nu-l mai împiedice şi a lucrat mai departe cu cealaltă. L-au isbit în picior.

De pe targa sfârşitului, a dat mereu porunci cum să fie îngrijiţi răniţii. Se stingea după pierderea sângelui şi cu ultimile cuvinte îndemna mereu la luptă.

"Pentru pământul nostru, pentru fiul meu"...

Iată cuvintele care i-au aşternut pacea pe chipul de sfânt".

Aşa îi scriau dela regiment.

Elena Măleanu n'a plâns. O durere înaltă, ce înfrumuseţează chipul, a înflorit pe faţa tânără, iar lacrimile au ars ca nişte focuri înnăbuşite în adâncul orbitelor. A chemat copilul şi bunica.

— Mamă, voiu pleca pe front. Nu mai avem pe nimeni acolo, „El" a murit. Noi trebuie să fim prezenţi în linia de foc.

Fiul a înclinat fruntea înţelegător. Buclele de aur s'au răsfirat peste mâinele mamei, sărutându-le:

— Du-te. Te vom aştepta.

Femeia şi-a încleştat colţii vrerii în inima gata să-şi iasă din lanţurile stăpânirii. Ii venea să ţipe, să ţâşnească în stradă, să urle, să blesteme...

Inima i-a pârâit de atâta strânsoare. A rămas ca o umbră ofilită lângă masa de lucru, sub privirile îngrozite ale bătrânei, sub mângâierile copilului care o înţelegea fără nici o vorbă.

— Du-te mamă. Eu n'am să plâng.

Da, da, este şi această constrângere un fel de a lupta, pentru un copil.

— O să-mi pară rău numai, că sunt prea mic pentru vremea când trece acest războiu.

Mama a tresărit plină de mândrie, regăsindu-se. Era soţia unui om brav, mama unui copil minune.

Şi a plecat pe front.

Prin mâinile sale au fost scăpate de la moarte sute de vieţi. Prin inima şi glasul său a adus alinarea a mii de suferinzi care îşi pierduseră nădejdea în viaţă. Până într'o zi, un crainic a vestit-o să se întoarcă la căminul din ţară, unde copilul este bolnav.

Când a sosit, fiul nu mai era. Bătrâna i-a purtat paşii spre cimitir, în faţa unui mormânt proaspăt, din fundul căruia mama vedea zâmbetul drag, auzea porunca scumpului: „Du-te mamă!".

O scrisoare pe care i-a întins-o bunicuţa, a trezit-o. Era dela copilul plecat din lume. I-o aşternuse înainte de a se stinge. Cu scrisul tremurat, sărmanul bolnav legase vorbă cu vorbă, să-şi întărească mama:

„Să nu te superi că nu te-am vestit din vreme pentru boala mea. Mamă dragă, eu eram unul aici, între oamenii buni care m'au îngrijit. Tu erai singură să ajuţi mii de bolnavi şi răniţi, în îndepărtate locuri duşmane. Am crezut că locul tău este acolo. Iartă-mă mamă şi nu plânge. Intoarce-te iar la răniţi. Eu te aştept împreună cu tata. Ne vom întâlni iarăşi într'un cuib nou".

Şi Elena Măleanu a plecat de lângă movilita sfântă. A pornit spre cer, prin linia frontului.

Cuibul s'a stricat.

Cuibul s'a refăcut.

Sabin Velican

SĂRBĂTORI TRECUTE

Polsul chelăriţef vajnic
Cu ciuperci şi cu păstări
Prevestea ajunul tainic,
Şirul luciilor serbări.
Slugi în strânsă şezătoare
Muiau nuci în gavanos —
Se clădeau, mirositoare,
Scuticele lui Hristos.
Neculcat pândea oblonul
Bucătarul ca să-i dea
Moşului Crăciun ploconul
De 'nvârtită şi cafea.
La sculare dimineaţa
Eu sub plapomă găseam
O cutie lungăreaţă,
Sub capacul ei ghiceam —
An cu an crescând mai mare,
Mirosind a păr de in —
O păpuşă vorbitoare
In pantofi de marochin.
Treceam seara din iatace
In ţinut de pom cu ace —
Depe pragul descuiat
In ostrovul fermecat.
Sub şiraguri înstelate,
Crengi cu boambe nestimate,
Jucării de „fraţii Grimm"
Ca în vis intram în imn.
Dar colinda săltăreaţă,
Svon de clopot la hăit,
Pungulita cu argint,
Iordan cu crucea'n gheaţă!

Intr'un an primi comanda
Către Moş Crăciun secret
De o păpuşă guvernanta,
Cărei vream să-i zic „Bobett".
Am ajuns din galerie.
In al skeatingului pas,
La dulapul din Caucaz
Şi dădui peste o cutie,
Peste un cumpărat pachet —
Pe capac citii „Bobett"...
Mă'ntorsei aşa, pe roate,
Lunecai în prag pe spate
Iar la masa de'nvăţat
Scorpionul avu coaste,
Diogen fu şef de oaste,
Ciuciumel am stat în pat...

Moş Crăciun, ochind în ţel,
Declaratu-ne-a războel
Pentru ai fi luat nainte
Şi — cu toată rugămintea —
N'a mai dat pela castel.

Olga Cruşevan

CĂRĂRILE

M'am cules de pretutindeni, din dumbrăvi şi din vâlcele,
Din adierea vântului,
Din vii ce — aruncă toamna 'n stele
Chiotul pământului.

Din potirul florilor, flori multicolore
Cu surâsul rupt din soare,
Din balsam, din toţi fiorii
Şi din şoapte de izvoare.

Cuprins de-alean fugit-am în lunca verde de smaraldt,
Sburdalnici paşii să-mi culeg
Şi 'n răsufletul meu cald
Enigma vieţii să-mi desleg.

M'am adunat aşa de pretutindeni, mai încoace,
Intr'un colţ ascuns din mine,
Insingurat, ca 'ntr'o găoace
Cu pereţii de rubine.

In speluncile comorii gem adâncurile toate
Şi suspină iluzorii
Acordurile — abandonate,
Precum intr'un amurg cocorii.

Deabea se mai aud din depărtări chemările —
Păsări rănite pe cioburi de cristal.
Cărările... cărările...
Spre care ţărm, spre care mal?..

Tr. N. Suruceanu

VIN UMBRELE

Vin umbrele... S'adună pe prispa 'ntunecării,
Răsar din vreme lunci de ancestrale basme,
Gonind un palid stol de-atavice fantasme:
Exod nocturn de păsări pe undele visării.

A'ncremenit tăcerea.., Din cer, pe puntea zării
Alunecă o stea, sbătându-se în spaime.
Aruncă 'n râu zădarnice sarcasme
Şi se scufundă iarăşi în besna depărtării.

Doar spiritul tresaltă: milenii de aşteptare
N'au isbutit să frângă întâia răsculare
A gândului în luptă cu atâtea veşnicii
Nemărginiri de spaţiu, de uri şi suferinţe.
Pământul e sicriul apuselor credinţe,
Şi morţii toţi suspină în pieptul celor vii.

Lotis Dolenga

PE CÂMPIA PĂRĂSITĂ

Pe câmpia tristă, părăsită parcă,
Se ridică-o cruce de ostaş văzduhul,
Valea în lumină iubitoare 'ncearcă
Să aline omul, să aline duhul.

Pare mult cuprinsul orei de popas.
Cruce nouă. Nume de străin ori frate.
Pe mormântul singuratic au rămas:
Casca găurită — bucle 'nsângerate.

Flori albastre, veşnic flori albastre,
Bat mătănii şi te-apasă greu.
Duc ecouri zărilor sihastre
Şi loveşte 'n noapte plânsul lor mereu:

„Dragul nostru — ascultă, nu fugi, opreşte —
„Aici doarme — un frate de al tău neam.
„In bătaia ploii crucea se'nvecheşte.
„Ca să vii la dânsul mult am aşteptat.

„El erou a fost. A căzut luptând
„Pentru ţara unde liniştit răsună
„ Cântecul vieţii, fericit şi blând
„Şi credinţa pavăză străbună.

„Pe moşia jertfei, plin de chin, tăcere,
„Zeci de mii ca dânsul, moartea şi-au găsit,
„Fie pacea să le-aducă mângâiere,
„Suflet de iubire, somnul liniştit.

„Zăvorît în ţărnă, întunerec, nouă
„Inima ne-a dat-o — pentruca'n parfum,
„Incărcat de-a nopţii lucitoare rouă
„Să-ţi aducem caldul lui salut — acum".

V. Luţcan

TAINA

NUVELĂ de ENE STANCIU

Bătrânul strânge pumnii, oftează și t a c e. Inserarea l-a apucat acolo, pe butucul dela poartă, dar nu ca altădată, lăsându-și gândul slobod să alerge îndărăt pe pajiștea celor douăzeci și ceva de ani de viață tihnită și spornică..,

Pavel Roșca,—îl cunoaște tot satul,—e om dintr'o bucată. La el nu prinde zavistia sau minciuna și deajuns să-ți vadă omul odată că ți-l și cântărește. Sfântul să te ferească de te-a găbjit cu o nedreptate, căci e amarnic în porniri; încolo, milos și săritor la nevoe... Ai zice, cunoscându-i firea, că maică-sa l-a zămislit cu un haiduc. Faima, nu numai în Răuțeni, ci și în împrejurimi, și-a făcut-o printr'o întâmplare, care a stârnit mare vâlvă în vremea ei. Era prin 1917. Pavel trecuse cu puțin peste treizeci de ani și slujea sub drapelul stăpânirei într'un regiment de cavalerie. Dac'a văzut că armata țaristă, în care intrase boala slobodnei, se transformase într'un adevărat Turn al Vavilonului, căci nu se mai știa cine comandă, iar unii vreau răsboi, alții pace și mai mulți, încă, revoluție,—omul nostru s'a întors cuminte acasă. Dar în Răuțeni, haidamacii își făceau de cap: jefuiau, batjocoreau fetele și femeile, — curată Sodomă.,. Țăranii de teamă nici nu crâcneau. Pavel s'a înegurat la chip când a văzut despre ce e vorba și o cută adâncă i s'a săpat între sprincenele stufoase: semn de aprigă hotărâre. A adunat degrabă Moldovenii și le-a zis pe ton de aspră mustrare:

— Bine, mă oameni buni, de ce v'ați mișelit așa? Ați uitat că odată noi am fost stăpâni aici?

Și după ce i-a ocărît în fel și chip, a spus vorbă mare, care a bucurat nespus inimile obijduiților:

— Am fost stăpâni aici și o să mai fim.,. Poate de asta Dumnezeu a și trimes turbarea în jivinele istea. Ia să vă înarmați fiecare cu ce puteți să le alungăm din sat!

S'a încins luptă în lege: în fieștecare țăran se trezise, ca prin farmec, un plăeș din uitata vechime și cu sete și-au răzbunat umilințele. Până la sosirea oștilor izbăvitoare, n'a mai călcat picior de rus prin satul acela orheian.

In primii ani de oblăduire românească, Pavel Roșca a deținut demnitatea de primar. Pe urmă au început luptele politice și cum el a refuzat cu îndărătnicie să se înregimenteze într'un partid, a trebuit să plece.., „Eu sunt Român și nu vreau să mai fiu și altceva, răspunsese ispititorilor.,. Și dacă ați uitat, vă amintesc eu o vorbă din bătrâni: „Unirea face puterea". Sau, poate, am ajuns atât de tari, că ne putem împărți în bisericuțe fără primejdie?"... Toți știau de isprava lui cu bolșevicii, de asta s'au trudit să caute o scuză: „Pe semne s'a scrintit la minte de atunci". Și au oftat mulțumiți acești învrăjbitori de norod că l-au putut da laoparte atât de lesne. Căci fostul primar avea un păcat de neertat: era mândru, — o mândrie aspră, țărănească, ce-l împiedeca să-și mlădie șira spinării și să se piardă cu firea înaintea obrazelor simandicoase. Nu se sfia de nimeni să grăească în pilde și să privească drept în ochi, cinstit.

Dealtminteri, pe el l-au interesat prea puțin toate acestea, atâta vreme cât și-a putut munci pământul în tihnă și rotunji, an de an, cu noui adausuri. Cu umerii puternici, trupul trunchios, picioarele puțin răschirate,—parcă să prindă cât mai mult pământ sub ele, — Pavel Roșca se arăta anume construit pentru munca dură a țăranului: și muncea cu o râvnă sălbatecă. Așa s'a săltat fruntaș între fruntașii satului. Dela părinți nu moștenise și altceva, afară de vânjoșia trupului și a palmelor... E aproape de șaizeci de ani, dar nu se dă bătut bătrâneții. Ține, încă, zdravăn coarnele plugului în ogor și nici coasa nu odihnește în mâinele lui.

In casă e forfotă mare. Daria, — noră-sa, — trebue să nască al treilea copil. Dădea, astăzi dimineață, mâncare la păsări și din bun senin i-a venit rău. Poate a auzit și ea vestea și cum îs femeile slabe de fire... Nu asta îl necăjește pe bătrân,.. Să-i facă nepoți, cât mai mulți, că lui îi sunt dragi, iar Ștefan e vrednic să-i crească. Nu degeaba e feciorul lui: îi seamănă leit.,. Hei, dacă nu s'ar întuneca iarăși zarea! Dar s'a burzuluit a furtună dinspre Răsărit și, ca de atâtea ori, acest pământ de margine a căzut în izbeliște... Desdimineață s'a trezit în curte cu Ilie Pogoneț, primarul:

— Moș Pavele, ai auzit?

— Am auzit... Dar tot adevărat să fie?

— Iacă în Mărgineni, ne-a telefonat notarul. — au intrat...

— Ce spui?!

— Chiar așa... Și ce m'am gândit: să ne adunăm câțiva oameni de frunte să luăm și pe părintele și să le eșim înainte cu crucea. —De!... să nu ne atragem vrăjmășie asupra satului.., Alta ce putem face? Și ne-om ruga într'ascuns lui Dumnezeu să nu-i îngădue mult pe meleagurile istea,..

Procedară întocmai. Se strânsese multă lume acolo, la podul depe Răut. Intâi s'a ivit o ceată de călăreți. Părintele le-a întins crucea spre creștinească închinare, dar unul dintre ei,—căpetenia lor se vede, —i-a smuls-o din mâini și rânjând a rupt-o de genunchi. Răuțenii s'au cutremurat de groază și au amuțit ca în fața unui blestem. Făptașul s'a sculat în scări, zicând ceva în limba lui, pe urmă s'a îndreptat către văcarul satului, care lăsase cireada în vad și se trăsese mai aproape să vadă ce se întâmplă și i-a poruncit, lăsându-l uluit:

— Tu vei fi primarul de-acum.

Au plecat luând cu ei preotul și pe Ilie Pogoneț... Țăranii și-au făcut cruce: „Doamne apără-ne!' — și s'au împrăștiat spăimântați pe la casele lor... ..Iacă-tă, douăzeci de ani nu i-a cumințit! — își purta gândul îndurerat spre casă Pavel Roșca... Au rămas tot așa cum îi știam. Sfinte Dumnezeule, ce ne pregătești?" Și nici măcar nu mai avea treizeci de ani! Prima dată își simțea anii grei în spate.,. Amorțise acolo, pe butucul dela poartă și întunericul care învăluia grăbit satul nu i se mai părea cel de totdeauna, cu tihnă binecuvântată pentru trupurile trudite, ci altul, venit din Răsărit, cu sbucium în inimi, să se împrăștie cine știe când în sânge și durere... Răsunară deodată, în noapte, din susul uliței, tropot de copite. Bătrânul a ridicat ochii, cercând să sfredelească bezna. Inima a prins să-i toace repede... Nu de frică: Pavel Roșca nu știa ce-i frica...

— Ștefane, tu ești?

— Eu, tată,

Feciorul a descălecat și s'a apropiat de părinte.

— Știi, tată?

— Știu.

Atât... și au amuțit în noapte ca două statui a durerii.

— Tu? a vorbit într'un târziu bătrânul.

— Am venit.

— Și trebuie să pleci!... Vocea lui dobândi ceva de vifor. Locul tău nu e aici. De nevastă și copii mai sunt eu în putere să am grijă... Ești ostaș? Vei urma armata în retragere... Trebue să veniți într'o zi cu bici de foc! Dac'aș avea cu zece ani mai puțin te-aș însoți... Du-te și-ți vezi nevasta. De cal mă îngrijesc eu să-l adăp și să-l hrănesc...

* * *

— Daria!

Bătrâna s'a oprit în prag cu inima în junghiu de spaimă. Atât de palidă și nemișcată, bolnava părea că trecuse de mult hotarele lumii acesteia. Dar, iată, i-a auzit chemarea: răsucește ușor capul și genele bogate i se sbat ca doi fluturi orbiți de lumină.

— Neta, mamă?

Vocea îi e stinsă, deabia deslușită.

— Eu, fata mea... Am venit să văd cum îți mai este.

Cu pas domol, cașicum și-ar fi dus greu fusta des încrețită, baba Arina veni să se așeze pe prichiciul vetrei.

— N'ai aflat nimic de Ștefan? s'a înălțat din nou, slab, glasul Dariei

— Ce să aflu? Dela cine să aflu?

— Nu s'a întors nimeni?

— Nimeni, până acum...

Iar în gândul ei: „Nici n'ar avea cine să se mai întoarcă să ne aducă vești dela Ștefan..."

— Nu pricep de ce n'a mai scris de atâta vreme?... Poate e bolnav?

— Nu-i purta lui de grijă: vează-ți de tine!... Vrei să te găsească așa de prăpădită?

— Să vină numai! Cum i-ași simți pașii în ogradă, nu mi-ar mai trebui nimică: aș sări de aici, din pat, să-i ies înainte...

Bătrâna zâmbește silit și clatină neîncrezătoare capul.

— Cât să fie, mamă, decând nu ne-a scris?

— Nu-i așa mult... Ți-se pare ție, unde ai stat aici, țintuită de boală...

Și'n sinea sa, ferind ochii să nu i-se întâlnească cu ai noră-si: „Cât o s'o mai pot minți? Am crezut să i se întoarcă încetul cu încetul puterile, dar au trecut șase luni și-i tot în pat, ca în ziua dintâi... Dac'ar ști năpasta care s'a abătut peste acest colț de țară și mai ales unde se află Ștefan, n'ar mai apuca alt răsărit de soare..." Ce luptă, câtă stradanie s'o păstreze în izolarea aceea.

„De ce, întreba Daria, privind-o, îi sunt mereu ochii plânși? Zăbovește după ușă, decâteori vine la mine, să-și șteargă cu colțul pestelcei lacrămile, dar izvorăsc prea din belșug, ca să și-le poată ascunde... Atâtea lacrămi numai fiindcă mă vede pe mine așa sfârșită?" ...Nu intră nimeni la ea fără să aibă chipul mohorât. Parc'ar fi pe moarte sau s'ar fi ales cu o meteahnă din lehuzia asta care nu se mai termină. E adevărat că se simte groaznic de slăbită, însă n'o doare nimic.., Doar un vierme ce roade neadormit în suflet. Să se găsească un leac să-i astâmpere neliniștea aceea ciudată, trupul și-ar recăpăta numaidecât puterile. ...Nu-i prima dată când bărbatăsu lipsește atât de lângă ea. Se însurase de tânăr și armata a făcut-o ca schimbaș. Pe urmă, veniseră vremuri tulburi cu semne de răsboi și Ștefan era mai mult la militărie decât acasă. Nu obișnuia să plângă, ca alte femei, când pleca. Incerca chiar un soiu de mândrie, văzându-l cum sărea sprinten în șea cu chipul strălucitor de sănătate și voe bună...

— Daria, i-a zis ultima dată, vezi copilul!... Nu te prea supune la muncă...

Ea a surâs galeș, aplecând ochii rușinată: stătea cu brațele încrucișate pe pântec, parcă să-și tăinuiască sarcina. Ștefan a dat pinteni calului și ea l-a petrecut cu privirile până s'a pierdut la colțul uliței. Și nici atunci n'a intrat în ogradă: asculta tropotul copitelor...

A fost cu adevărat la capul ei când se frământa în muncile nașterii sau i s'a părut numai? Avea un zâmbet străin, amar pe buze... Nu, nu! Ștefan nu zâmbea niciodată așa. De bună seamă, fusese o vedenie. S'a sbuciumat atât în durerile facerii, că nu-i de mirare. Nu va uita ușor senzația de sfâșiere în care i se svârcoleau măruntaele... In disperarea cea mare îl strigase pe el! „Ștefane!... Ștefane!..."Apoi a devenit ușoară, fulg, gata să sboare cu rândunelele de afară, dar i-a părut rău să-l lase singur și a rămas... Revenindu-și a surprins-o pe bătrâna dosind cu mâinele tremurânde o lumânare aprinsă. Și-a purtat ochii prin toată casa, fără să-l găsească pe Ștefan...

* * *

Cerul. Numai un colț. Atât cât putea vedea din poziția aceea prin ochiul de geam. Tăcută, cu privirile, i-a împărtășit durerile, visurile, gândurile ei. S'a întunecat și el ori a zâmbit, — tovarăș bun cu inima ei încărcată de negre presimțiri ori înduioșată de cine știe ce aduceri aminte. Și-a adunat viața crâmpei cu crâmpei, să-i trăească din nou bucuriile... Și-a stors mintea cu fel de fel de închipuiri, silindu-se să ghicească singură ceeace bănuia că-i ascund ceilalți..,

In curte a răsunat ca un ropot de aplauze. Sbucniseră de sub strașina saraiului porumbeii și'n sbor repezit se împânzeau peste sat. Au trecut pe lângă fereastră ca o explozie de crizanteme. Văzduhul se umplu de fâlfâit de aripi. S'adunau stol, se năpusteau într'o parte, se răzlețeau în rotiri largi pe undele eterate... Ce dragi îi erau! Ii sburătăcea cu mare plăcere și ceasuri întregi nu-și lua ochii depe cer. Ea îl certa uneori că-și uită de treburi cu slăbiciunea asta. Odată, însoțindu-i astfel cu ochii pe sus și-a lovit capul de stâlpul porții... Cum s'a speriat atunci, văzându-l plin de sânge!... Are și acum semnul deasupra sprincenei unde a fost rana.

Pe firul gândului i se înoda în suflet un dor nețărmuit". Ce face el în clipa asta?" Și așa de fiecare dată: decând lumea i s'a redus la colțul acesta de cer, n'a cercetat-o altă dorință, nu i-a tresărit în inimă vreo amintire, n'a depănat în minte vre'un gând, în care Ștefan,—Ștefan al ei,—să nu fie prezent...

Târziu în primăvară, deabia, Daria a început să dea semne de înviorare; în schimb, baba Arina, parcă abia aștepta să-i ia locul. Slăbise de te mirai cum se mai ține pe picioare. Ochii i se afundaseră mult în orbitele pământii, iar obrajii căpătaseră înfățișarea prunelor afumate. Daria se întărise în credința că i se tăinuește ceva. Ii încolțise în inimă chiar o leacă de ură împotriva bătrânei din pricina asta.

— Mamă, unde-i tata. de nu-l mai văd?

— La câmp, unde să fie?

— Altădată găsea timp să treacă și pe la mine..

— Ce vrei? Trebuie să muncească mult să nu rămână pământul ne arat, iar când se întoarce dela câmp pică de oboseală...

— Bietul tata!

Baba Arina își aminti de o treabă grabnică afară; altfel ar fi podidit-o lacrămile acolo.

Pe la jumătatea lui Mai, Daria isbutise, însfârșit, să ridice capul dintre perne și încet, încet, asemeni copiilor mici, a deprins să se țină copăcel. In ziua, în care s'a hazardat până afară, i s'a părut că renaște. Lumina puternică i-a înțepat ochii, silind-o să-i închidă repede și să umble orbăcăind. Intindea mâinele să îmbrățișeze soarele, aerul proaspăt și liber... Călcând șovăelnic s'a apropiat de ușa saraiului. Sâmbotina a întors capul și, recunoscând-o, a mugit ușor. Bătrâna era la câmp, undeva, cu treabă. Obosită, Daria s'a înapoiat să se așeze pe prispă. Nu s'a urnit de acolo până în amurg. Urmărea cu puerilă curiozitate viața uliței. Dealtfel, satul însuși, după atâta vreme, i se părea altul, străin.

Strașnic s'a speriat bătrâna, găsind-o acolo.

— Doar n'am să stau toată viața în casă!, s'a apărat Daria... Văd că-i grabnică nevoe să vă ajut la muncă.

— Poți ameți și cădea jos, să te vatămi cine știe cum... De ce n'ai răbdare? Și ești așa de slabă, că s'o găsi vre un pocit să te deoache.

Daria a zâmbit:

— Nu mi-ai legat ață roșie la mână?

— Dacă nu m'asculți, o să te încui în casă... hotărâse sever bătrâna și Daria a înțeles că nu-i de glumă... Incăodată o pișcă avan de inimă bănuiala că există o taină sau chiar mai multe, care o îndeamnă pe baba Arina să se poarte astfel. Prima pornire a fost să bată cu pumnul în prispă și să ceară lămuriri,.. Cât o să mai fie tratată așa, ca un copil? Vrea să știe și ea ce este!... Dar, cum a întâlnit obrazul chinuit de suferință al bătrânei, i s'a înmuiat răutatea din priviri, transformându-se în dragoste...

* * *

... Ascultă nemișcată, un răstimp, cu nădejdea ascunsă că n'a fost decât o părere. Liniștea stăruia aceiaș, infinită, grea... Și ghimpele acela în inimă... Auzise ca un bubuit vag, îndepărtat, parcă o prevestire de furtună de dincolo de orizont. Ochii îi alergară instinctiv în cele patru colțuri de zare. Căutau o desmințire bănuelii care i se înfipsese în inimă. Dar cerul se menținea de o limpezime stranie. Nicio umbră de nor pe tot întinsul: imens și inert ca o cupolă de catedrală. Puzderie de stele luminau acolo, în înalt, o pace care nu mai era și pe pământ. Nicăeri un cât de mic semn să arate furtuna pe cer. Cu privirile încă tulburate de spaima aceea neînțeleasă, Daria prinse a cerceta pe cei din jur: „Ei au auzit?".Baba Arina, cu gândurile aiurea, prefira între degete părul nepoțelei care-i ațipise în poală; mama ei picotea obosită; tată-su juca pe genunchi copilul mai mic... Ulmul sub care îi prinsese înserarea, își înfiora surd frunzele. Capătul de lumânare se sfârșise în sfeșnic și se stingea sfârâind și fumegând... Nu, n'a fost decât o părere!... Dar, ia! Deastădată au tresărit toți.

— Mamă, tunul!

Prima oară, după atâta vreme, Daria a observat pe obrazul smochinit al soacră-si lumina unui zâmbet.

— Bucură-te, fața mea, că vine mântuirea!

Asta s'a întâmplat în prima zi, când baba Arina, ne mai găsind nici un motiv, a trebuit să-i îngădue Dariei să părăsească odaia. Se înzdrăvenise deabinelea acum. Tocmai veniseră și părinții ei s'o vadă și au luat masa sub ulm... Bătrâna i-a povestit, până târziu, ceeace îi tăinuise atâta vreme. Dar noră-sei i se părea că tot îi mai ascunde ceva.

— Unde-i tata?

— El?... Are un proces la Chișinău.

Și Dariei i s'a părut că pe fețele tuturor a trecut o umbră de tristețe.

* * *

In dimineața aceea fiind zi de sărbătoare, cele două femei eșiseră să se soarească pe prispă, în fața casei. Priveau cu multă dragoste copilul care alerga înainte și înapoi, făcând mare haz, singur, de această voinicească ispravă... Daria a înțepenit deodată cu mâna la gură cerând și celorlalți liniște. Pieptul i se sbătea inundat de o emoție puternică.

— Ce-i? se neliniști bătrâna.

— 'Neta, n'auzi, mamă?

— !?

— Vine Ștefan...

Baba Arina o măsură aiurită: „Nu cumva și-a eșit din minți?" ...Dar în clipa aceea îi ajunse și ei la ureche un nechezat.

Ștafan s'a ivit la poartă cu calul numai spume.

— Băiatul mamei!

Și Bătrâna nu-și mai putea ostoi lacrămile, deastădată de bucurie.

Daria i se agățase de gât și nu isbutea să spună nimic. Nici măcar nu-și putea deslega lacrămile: îl strângea tare, să se încredințeze deplin că nu-i victima unei năluciri.

— Da' tata?

— El?...

In loc de cuvinte bătrâna a clătinat rar capul. Obrazul bărbatului s'a întunecat. Poate a simțit și el lacrămi furnicându-i subpleoape, căci a ridicat capul să privească pe deasupra ulmului, de parte, undeva spre Răsărit... Dariei i se părea mai înalt. Pe semne, unde slăbise și încercările crunte îl învârtoșiseră bărbat.

Copilul depe prispă își îndreptase către ei ochii plini de nevinovată mirare și înțepenise așa. Când Ștefan și-a coborât ochii roată prin curte i-a întâlnit pe ai copilului, cari au înflorit într'un zâmbet.

S'a aruncat dintr'un salt și l-a cuprins în brațe:

— Tii! ce flăcău are tata!...

AMĂRĂCIUNI

După ce mi-a plâns vioara, hainele, portretele, cărțile,
Mama s'a oprit la poartă galbenă,
Căutându-mă pe drumuri, pe poteci, în toate părțile...
Surorile-au încremenit cu mâinile ude pe pânza ghilită și albă
Și n'au mai întins-o la soare'n ogradă pe troscot și nalbă.
Frații cu sapele roase, cu frunțile negre de soare și vânt,
S'au rezemat de prispă—sudorile—lacrămi picurau în pământ.
Tata și-a rupt cămașa, suduind printre dinți spre răsărit
Călugării băteau în clopote să le spargă, la schit
Pălămarul Nichifor spunea, că noaptea, morții au ținut sfat,
Că icoana Maicii Domnului la Strană, a plîns peste lemnul uscat.
Babele, negre, se strângeau pe la porți proorocind, a veacul de-apoi.
Plângea preoteasa cu pruncii de mînă'n grădină la noi.
Ardeau în văzduhuri, blestemul, sudalma, ocara și ciuda
Prin sat îmbrăcați de sabaturi, cântau a vînzare nepoții lui Iuda.
. . . . .
Plângându-mi copilăria, portretele, cărțile
Mama cu fața bolnavă, m'a căutat în toate părțile
Eu, singur, cu ochii pierduți, cercam singurătățile.

C. Gorduz

EXTAZ

Aud un svon și-un horcăit,
Blestemul sângelui din mine:
Se lasă noaptea'n cupe pline,
In goana cerbului pocăit.

Din pragul zilei, în infinit,
Privesc'n zarea vremii mută: .
Un soare mort; făptură slută,
Coboară un demon din zenit!

Fiorii nopții din inele —
Departe, 'n bezna văilor adânci,
In lacrimi, steme, depe stânci,.
Imi cad pe frunte văluri grele.

Ion Pătru

TUDOSE ROMAN

Tudose Roman s'a născut în anul 1887 la 5 Ianuarie, în satul Chiperceni, jud. Orhei, din părinţi moldoveni. De mic a cunoscut datinile noastre. Face şcoala primară şi cursuri complimentare, dar, neavând mijloace, rămâne tot la coarnele plugului. Intre timp, prinde gustul cetitului. La început literatură religioasă, dela părintele Ioachim Laşcu, parohul satului, apoi scrieri româneşti, printre cari „Dacia literară" a lui Kogălniceanu.

Neajunsurile îi fac pe părinţi să se mute la Step-Soci, lângă Orhei, crezând că astfel li se va îmbunătăţi traiul. Poetul e matur şi înţelege ce-l aşteaptă, dacă va mai rămâne în mediul acesta. Vine la Chişinău, unde îl aflăm pe rând: servitor, vagabond, colaborator la publicaţiile de aici. Indeosebi, îl atrage gruparea „Cuvânt Moldovenesc", unde se urzea idealul de mai bine al Basarabiei. Tudose Roman începe să publice versuri sociale, crezând că va atrage atenţia asupra greutăţilor dela ţară. La aceasta îl îndemnase şi caracterul social-literar-politic al revistei. Numărul familiei poetului se măreşte, copiii vor susţinere şi T. Roman nu le poate da decât căldura dragostei lui părinteşti. Traiul plin de lipsuri i-a slăbit organismul şi îl aflăm, pe lângă aceasta, orb. Rătăceşte pe străzile Chişinăului, purtat de băiatul lui mai mare şi de seminaristul de atunci Anton Lutcan. Acestuia, mai ales, îi dictează multe poezii, pe care bietul „Homer al Basarabiei" le concepea în gând. Tudose Roman ajunse la marginea prăpastiei şi întocmai eroilor dramelor lui Ibsen, află cu ajutorul întunericului, misterele vieţii.

In anul 1921, e doborît de exantematic la Step-Soci, lăsând o familie numeroasă pradă sărăciei.

* * *

El n'a cunoscut glorie literară şi nici florile dreptăţii postume nu-l copleşesc. Moldovan plin de comori autohtone, a plâns şi a cântat bucuriile, nădejdile, din înfăţişarea blajină a plugarului.

Tudose Roman visa o dreptate socială. Orb fiind, n'a voit ca fraţii lui, prin orbire, să fie pierduţi în nesfârşirea zorilor ce se arătau. Mai mult ca alţii, cunoscuse gândurile chinuite ale brazdelor.

Purta o inimă de ţăran neaoş, ştiindu-se prin destin „poet al ţărănimii". A iubit fetele din satul natal, cunoscuse fiorul dragostei nevinovate şi pasiunea luminoasă a idilelor de ţară; a plâns pentru nevoile plugarilor, pentruca, apoi, mormântul să-i deschidă altarele pline de lnmina pe care n'a avut-o în viaţă.

E, în viaţa poetului T. Roman, împletirea unor ciudate elemente şi un joc orb al întâmplării. Chiar cea mai frumoasă poezie a lui „Cântecul plugarului", exprimă o stare de nelinişte şi resemnare în faţa asprimilor. Ţăranul lui Roman e fatalist, blestemat să nu scape de vitregia soartei aşa uşor.

Poezia „Mai ştiu şi eu", scrisă sub influenţa lui Coşbuc, pe care T. Roman l-a gustat mult, caută parcă să îndepărteze pentru o clipă lacrimile şi mâhnirile plugărimii. Aflăm un poet care ne strecoară mirezma busuiocului iubirii, în umbra merilor şi prăsazilor înfloriţi. El fură florile fetelor, le aşează la pălărie, le sărută, fetele zâmbesc.

Mai ştiu şi eu ce să mai spun...
Imi zice lumea că-s nebun,
Că nu ştiu cum, de multe ori,
De văd copilele cu ştori
Le ies în cale, le opresc
Şi florile lor le răpesc.
La pălăria mea, frumoş,
Le pun de'ndată bucuros.

Mai ştiu atunci ce fac şi eu,
Pe când mă'njură ele rău;
Mă fac că nici nu le ascult,
La piept le strâng şi le sărut,
O vorbă, două, le şoptesc...
Şi făr' să vrea, ele-mi zâmbesc.
Dar tot îmi zic, cam supărat:
La ce'ndrăzneşti neîntrebat?

Mai ştiu şi eu ce să mai spun,
Mi-i rău năravul, ori mi-i bun.
Dar nu mă ştiu eu vinovat,
Căci toate fetele din sat
Le văd ieşind adeseaori
Şi stau în calea mea cu flori,
La piept cusute binişor
— Eu mă usuc de dorul lor!

Armonia pare a fi a idilicului Coşbuc, dar ceea ce-i aparţine lui Roman este lumea bunului simţ moldovenesc. Părerea multora este că T. Roman n'a ajuns la desăvârşirea talentului său. Importă aceasta, dacă avem în vedere că el pune bazele poeziei sociale basarabene? Aşa cum este, acesta-i Tudose Roman. La mormântul lui poate stă bătută de ploi şi vijelii o cruce fără nume. In veri luminoase, sufletul poetului spune:

Natură, în mormântul meu,
E totul cald, că e lumină...
(Vara de Coşbuc)

El nu s'a chinuit să afle ce este viaţa, moartea, iubirea, ce sunt faptele omeneşti. Doar moartea care l-a vrăjit, svântă aceste gânduri în infinit, în timp ce Tudose Roman visează şi mai departe despre noi.

V. L.

N O T E

Cronicar

Indreptar pentru cultură, literatură şi artă, „Cronicar" e o revistă tânără, scrisă cu râvnă şi vrere curat românească. Nu este şi nu vrea să fie o „bombă" literară, nici să însemne cu orice preţ „ceva",

Iată un început plin de bun simţ, de măsură ce caracterizează pe omul sănătos. Şi acesta trebuie să fie tot în provincie. „Cronicar" îşi începe viaţa în Cernăuţi, acolo unde mai sunt două reviste literare.

Revista, deta primul număr, păşeşte cu dârzenie şi demnitate. O bogată colaborare, din care se remarcă versurile d-lui Radu Gyr şi „Pedeapsa" — nuvela d-lui Simion Ghinea, — admirabil episod psihologic al luptei dintre două lumi.

Note şi însemnări, cronica plastică, socială, evocări şi mai cu seamă cronica literară bogată, completează sumarul şi fac din „Cronicar" una din cele mai variate reviste ale momentului nostru literar şi cultural.

Profeţia lui Octavian Goga

In „Indreptarea" gazeta dela Timişoara, d. prof. univ. Victor Stanciu descrie un foarte interesant caz de clarviziune a marelui poet şi bărbat politic Octavian Goga. In 1912 a profetizat prăbuşirea peste 7 ani a imperiului Habsburgic, ceea ce s'a şi întâmplat.

Dealtfel şi în acţiunile sale, ca prim ministru, Goga s'a dovedit un premergător, prin desfiinţarea presei jidoveşti în 1937.

Cu acest prilej facem şi remarca faptului că „Indreptarea" e o gazetă la care colaborează condeie bine pregătite. Inceputul publicaţiei e de calitate.

Ultimul

număr al revistei *„Misionarul"* ce apare de 14 ani la Chişinău, fiind editată de secţia culturală a Arhiepiscopiei Chişinăului, aduce un preţios material de propagandă misionară, şi câteva studii religioase de actualitate ce interesează deopotrivă atât clericii cât şi mirenii.

Semnează articole Preoţii: Ştefan Bădescu: „Proletari din toată lumea, uniţi-vă", Păr. P. Savin: „Misionarism şi colportaj organizat în Biserica Ortodoxă", Pr. Sergiu C. Roşca: „Lupta poporului românesc din Basarabia împotriva bolşevismului", Pr. Paul Mihail: „Comori naţionale în Basarabia", Păr. consilier Al. Severin: „Credinţa poporului român şi ateismul sovietic", Păr. V. Trofim: „E folositoare predica", Diac. C. Ţuţoiu: „Spre Emaus", Diac. I. Beladanu: „Criza actuală, sensul şi consecinţele ei", Ic. C. Grumăzescu: „Reconstruirea Sf. Sinod Rus", etc.

Păr. Ştefan Bădescu mai publică un studiu filosofic-teologic intitulat „Har şi libertate".

Cronica externă şi internă este semnată de Preoţii St. Bădescu, I. Ieremia şi de d-na Maria St. Bădescu.

Ultimul Nr. ca de altfel şi celelalte, se prezintă atât din punct de vedere technic cât şi redacţional în bune condiţiuni.

„Dincolo după munţi"...

...e o isbutită realizare semnată de Credinţa Coteleanu în „Bacăul literar" de Crăciun. O nuvelă înfăţişând tragicul moment al evacuării Basarabiei, ce coincide cu întâmplările triste ale unei mame şi soţii nenorocite, care îşi termină viaţa înnebunind. Trece Prutul înnot şi-şi caută spre Ardealul originii sale, pruncul pierdut şi soţul omorât de bolşevici.

E o nuvelă înduioşetoare până la lacrimi.

„Dacia Literară"

S'a pus sub tipar primul număr din revista „Dacia Literară" O nouă publicaţie la Timişoara nu mai poate apare subt semnul numărului, ci subt semnul calităţii. Faptul că se tipăreşte în provincie nu justifică vreo consideraţie sentimentală şi nici nu va „umple un gol" în viaţa culturală. In literatura românească provincia nu se bucură de un bun prestigiu. Când le-au crescut penele bune poeţii şi scriitorii provinciei îşi iau sborul spre capitală. Acasă rămâne generaţia mereu tânără, mereu debutantă, căci din fiecare generaţie ceeace se selecţionează pleacă spre mirajurile altor depărtări.

Banatul d'abia în vremea noastră îşi înfiripă o tradiţie literară cu rădăcini mai puternice şi de o valoare mai mare. In aceste împrejurări Banatul este favorizat. El va avea o editură a sa, cu solide resurse financiare, „Editura Dacia Traiană" şi o revistă a sa asigurată din punct de vedere material „Dacia Literară".

Acestea sunt condiţiile cele dintâiu ca într'o provincie să înflorească o literatură serioasă, scriitorii să rămână la ei acasă şi acolo să dea prestigiu culturii româneşti. Pentru Banat acest prestigiu se resfrânge asupra multor condiţii ale vieţii naţionale.

Tradiţia culturală implică o privire spre viitor, cere o necontenită afirmare, un neîntrerupt urcuş.

„Dacia Literară" se străduieşte să nu mai fie un eşec al publicisticei bănăţene. Această revistă a adunat în jurul său toate valorile locale. Ea este a Banatului întreg şi năzueşte să aducă, în ansamblul culturii româneşti, contribuţia pe care provincia noastră poate s'o dea.

„Dacia Literară" îndrăzneşte să fie mijlocul de judecare al posibilităţilor creatoare ale Banatului.

Glasul Nistrului

Săptămânalul transnistrian, ce apare la Odesa, având colaborarea d-lor: Horaţiu Ionescu, Mina Solaru, Florin Andrei, M. Spiridonică, Simion Stolnicu, Tudose Moldovanu, Ion Neicu, etc., e o tribună ce depăşeşte provincia şi mai cu seamă atmosfera de peste Nistru. Şi aici credem că e greşala.

Găsim şi două nume autohtone: Anatolie Maslenicov şi d-r P. Ceasovnicov.

O asemenea gazetă ar trebui să susţină afirmarea a unui cât mai mare număr de condeieri locali, moldoveni mai cu seamă. Cu aceasta, ar face mult pentru Transnistria.

Când şi slovă olteneacă...

...din 9 Decembrie 1943 ne aduce versuri de Sergiu Cristian, Ştefan Oprescu, S. Calopăreanu, Zamfirescu, Burdea, Harie Popescu, Aurel Marin, Preda Savu, George Draga, Dimitrescu, Popa Măceşeanu şi Vârvoreanu.

Proza e semnată de C. Neicu Calotescu, F. Bosna şi Nalcu Rebeji. De retinut problema cărţii româneşti de d. Calotescu.

Credem că pentru cele 4 pagini ale revistei, cele 12 poezii sunt prea multe, 12 poeţi şi trei prozatori...

Fundaţia Culturală Regală

pentru Bucovina, închină numărul de 1 Decembrie 1943 al foii sale „Deşteptarea" Transilvaniei, în semn de preţuire şi nădejde a împlinirii unui sfert de veac dela unirea acestei provincii cu România.

D. prof. universitar C. N. Tomescu, semnează o evocare a preotului bucovinean Simeon Florea Marian.

„Cu Dumnezeu de vorbă"...

...e titlul unei poezii de-o rară frumuseţe, pe care „Săptămâna C.F.R." o publică în numărul de Crăciun, sub semnătura d-nei Otilia Cazimir, poezie pe care o reproducem în întregime:

In ceasul de pe urmă, pe 'nnopiate
Mă izbăveşte, Doamne, de păcate...
Dă-mi, frate, iconiţa ta.
Mă tem că nu mai am când aştepta
Şi înainte de a mă duce
Aş vrea să-i spun ceva lui Dumnezeu
(Aş încerca să mă închin şi eu
Cum mă 'nchinam,
Dar vezi, cu stânga nu se face cruce
Şi dreapta — n'o mai am).
Acum, nimic nu mă mai doare.
Şi trupul meu schilod mi-l simt curai
Şi tânăr — ca o floare.
Iar sufetul mi-e fără de păcat...
Mi-e dor de mama şi mi-e dor de-o fată
De-o floare vestejită subt un geam,
De braţul drept pe care nu-l mai am,
Mi-e dor de mine, cel de altădată.

Dar nu-i nimic şi Dumnezeu e bun,
Păcat a fost că dragă mi-a fost viaţa
Eram aşa de tânăr şi nebun!
Dar mă 'nchin la soare, dimineaţa,
Şi seara mă 'nchinam —
Când nu uitam...

Aş vrea să am din nou făptura 'ntreagă
Şi alte primăveri şi alte toamne,
Şi altă fată-aş vrea să-mi fie dragă...
(Nu s'ar putea să fie-aceeaşi, Doamne?)

Mi-e greu să mor, că-i dulce lumea asta
Şi-abia i-am deslusit, adâncă, slova...
Dar de mi-i dărui-o, Doamne, toată,
Când s'ar abate peste noi năpasta
Aşa, întreg, aş mai muri odată
Pentru Moldova.

Unele ziare

din Capitală găsesc deseori prilej — dela trecerea revistei noastre la Chişinău — să ne înjure pur şi simplu pe diferite teme, numai şi numai pentrucă în concepţia lor — despre reviste literare şi în genere despre literatură — mai stârneşte încă ideea că se poate scrie la Bucureşti şi nicăieri alt undeva.

Noi fără să pornim o polemică socotim că această idee este falsă şi că provincia, după cum a dovedit-o de atâtea ori, poate să aducă un aport mai mult decât însemnat în albia mare a literaturei româneşti. Desigur nu-i cazul să ne socotim pe noi în această ipostază, de altfel niciodată n'am manifestat un asemenea orgoliu, dar nici nu credem că nu ne facem datoria şi că scrisul nostru este deadreptul „paşoptist", romantic sau plugăresc ca ocupaţie cum spunea nu demult un anonim cronicar dela ziarul „Viaţa".

In scrisul nostru noi nu urmărim să fim nici exclusivişti, nici bolnavi de un regionalism dăunător, ci din toate puterile vrem şi căutăm să aducem specificul acestei provincii pentru ca astfel să-l putem întregi pe cel al literaturii româneşti în genere.

Pentru acest fapt, oridecâteori am avut prilejul, am relatat nu numai calitatea scrisului nostru, ci toate semnificaţiile lui.

Fără a urmări un verbalism cu deosebire poetic, fără a cultiva imaginea până la absurd, fără a fi adepţii unor curente literare de import, suprarealiste, hermetice sau etc., noi am căutat să scriem în aşa fel ca ţara să ne cunoască şi să ne poată identifica mai uşor, să înveţe să ne preţuiască şi să nu se încumete a ne asvârli calificativele peste bord, cu răutate sau cu simplă lipsă de înţelegere.

Ţara ne-a înţeles. Aproape din toate provinciile ţării am primit aprecieri, însă dela scriitorii tineri din Capitală am primit sfichiuri de joardă. Nu cerem numai decât laude, dar nici nu îngăduim nimănui să ne arunce ocări pe nedrept. Cei ce se deprind a ocări, merită ocări mai multe, pentru că niciodată n'au binevoit să coboare din orgoliu pentru a face cunoştinţă la faţa locului, în provincie, nu cu bibliotecile care-s un accesoriu talentului, ci cu viaţa care gâlgâe, cu acest material nou şi brut, care mai ales în cazul nostru se cere şi prelucrat şi mărturisit.

A scrie, cum scriu cei mai mulţi din Capitală, înseamnă să mai adăugăm — să ni se ierte comparativul — încă doi trei ţipăreţi în pustiu. A scrie însă aşa după cum ne este felul şi simţirea, a scrie mai cu seamă sincer şi românește, înseamnă să aducem servicii însemnate întâi de toate filonului acela de specific propriu provinciei noastre, dar particularitate deosebită, necunoscută şi nouă a specificului naţional, de care acesta este văduvit numai din cauza neînţelegerii şi repezelilor unora dintre confraţii din Capitală.

„Convorbiri literare"

Numărul de pe Iulie-August 1943, a apărut închinat lui D. Nanu şi se deschide ca un studiu scris despre poet de d. G. Ursu, un harnic şi emerit condei de prin părţile Bârladului. D-sa aduce o serie de date şi informaţiuni nu numai în legătură cu viaţa poetului, ci şi în cunoaştere cu intreaga mişcare literară dela revistele Făt-Frumos, Convorbirile critice, Convorbirile literare de mai demult, etc.

Bine informat, studiul d. G. Ursu este o oglindă fidelă a vieţii poetului ca şi a întregului nostru trecut literar de acum câteva decade.

„Nunta vânturilor"

este un poem mai lung, publicat de aceeaşi revistă şi datorat d. Emil Giurgiuca, despre care ne ocupăm şi la cronica noastră literară din acest număr. Pentru frumuseţea deosebită a acestui poem reproducem „Zorile".

Sub val de argint
Câmpia mai adoarme
Când clopote prind
In crengi să se farme.

Când lanul de grâu
Ca jocuri de apă
Undue pârâu
Şi ochiul adapă.

Vin zori fără număr
Revarsă pe ogor.
Pe gingaşul umăr
Purtatul ulcior.

Frumoasă poemă semnează d. Teodor Al. Munteanu, mai demult şi redactorul Basarabiei literare.

In restul numărului mai semnează d-nii: D. Iov, o frumoasă povestire intitulată „Molda", Ion Miclea, O nouă orientare în ştiinţa modernă, Radu Patraşcanu Cântecul nimicniciei, Mircea Possa, Brumar, Florin Niculescu, Gh. Hoţegan. I. E. Milu şi d. I. E. Toroutiu care scrie despre George Tofan.

Tot „Convorbirile literare" mai publică şi două minunate traduceri din Eminescu în limbile: italiană şi germană şi datorate d. d. Raffaele Amici şi Victor Orendi-Hommenau.

Numele celor două bucăţi traduse sunt „Scrisoarea III" şi „Călin".

Aşa cum apar „Convorbirile literare" cu tot greul pe care trebue să-l întâmpine din pricina lipsei unei anume calităţi de hârtie, îşi împlinesc cu prisosinţă şi rolul lor de mai înainte şi pretenţiunele tehnice de totdeauna.

Tineretul învăţătoresc.

este organul de afirmare a corpului didactic primar din Banat. In numărul din Decembrie 1943 publică articole interesante d-nii: George Beuran, directorul foii, Eugen Victor Popa, Valeriu Crâşmariu şi dr. Gabriel Tăutu.

Flori negre

se intitulează un volum de poeme al d-lui Ion Cerezeanu apărut la Bucureşti, către sfârşitul anului 1943.

Numele noului autor îl întâlnim pentru prima dată legat de acela al cărţii de faţă, ceeace ne îndreptăţeşte să credem că *„Florile negre"* sunt un volum de debut. Pe lângă scânteieri poetice, din care se desprinde doar deabia conturarea de viitor a unui talent adevărat, volumul acesta nu-şi poate legitima apariţia. Aproape nu avem ce reproduce din această carte Totuşi pentru edificarea cititorilor noştri, deschidem cartea la întâmplare şi citim:

Mă rog ţie, soare bun,
îmbrăţişează-mă cu razele tale,
fierbinte beteală de veacuri,
şi mistue-mă.—

pag. 80.

Toată cartea e la fel, cu o cursivitate limpede, dar aproape fără nicio unitate.

Niciun om

din lume nu s'a născut pregătit, adică format pe deplin; intreaga viaţă omenească nu este altceva, decât o desvoltare permanentă, o formaţie neîntreruptă. Adevărul nu i se dă dintr'odată. Pentruca să ajungă la el, omul se va îndoi, va aluneca în minciună şi contrazicere, va suferi şi va cădea.

Cu cât e mai adâncă natura omului, cu atât e mai adâncă şi căderea şi rătăcirea lui, cu atât sunt mai adânci contrazicerile, cu atât sunt mai brusce trecerile lui dela o convingere la alta.

Sunt însă oameni în lumea noastră, care pare că s'au născut cu convingeri formate, oameni care la bătrâneţe sau la maturitate au aceleaşi concepţii ca şi în copilărie. Fiind săraci la duh şi demni de compătimire, sunt indeferenţi faţă de adevăr, străini fiecărei mişcări spirituale şi au mintea mărginită şi măruntă.

Pe unii ca aceştia îi veţi auzi oricând zicând ofensaţi şi răsunători ca nişte tobe de parădă:

„Cum, domnule, nu dumneata gândeai acum un an cu totul invers şi astăzi vorbeşti altceva? Ce lipsă de caracter!"

Oameni de aceştia înghetaţi şi lipsiţi de orice convingere avem mulţi şi trebuie combătuţi, fiindcă sunt împotriva evoluţiei firii omeneşti!

Vasile I. Chicu

un harnic condeer basarabean, colaborator al mai tuturor publicaţiunilor periodice moldoveneşti şi basarabene, are gata de tipar un volum de nuvele şi schiţe cu subiecte numai din viaţa satului basarabean.

Adânc cunoscător al mediului rural, ca unul ce a trăit în mijlocul ţăranilor noştri, cartea lui va aduce tot ineditul acesta de specific şi se va intitula *„Suflete frânte"*.

Cea mai de seamă problemă însă a rămas editorul. Cum în Basarabia nu prea există mulţi editori, este interesant faptul dacă tânărul autor va găsi o o tiparniţă care să imprime volumul. La editurile din Bucureşti nu ne gândim, pentrucă ele sunt monopolizate de obicei de nepoţii magnaţilor de tot felul obligaţi să fie şi scriitori.

Numărul depe Decembrie

1943, al revistei „Cetatea Moldovei" aduce actul II, din piesa „Armaşul lui Ştefan", datorată d-lui prof. Gh. A. Cuza şi opera următorilor colaboratori: Ion Buzdugan, Aurel George Stino, Dumitru Iov, I. M. Marinescu, Eusebiu Camilar, Neculai Tăutu, G. Constandache. Aurel H. Golimas, Constantin Mihail. I. Fr. Botez, Radu Mehedinţi, Grigore Timofescu, Gr. Ştirbu, Iosif E. Naghiu şi Dimitrie Gherasim.

Ne-a plăcut epizodul inedit al d-lui Eusebiu Camilar „Intunecarea" şi „Vezi, mamă" — poezie datorată d-lui Constantin Mihail. Cronicile şi însemnările ca deobiceiu: bine puse la punct.

Ziua independenţei Finlandei

Asociaţia româno-finlandeză, având ca preşedinte activ pe d. prof. Horia Hulubei, rectorul Universităţii din Bucureşti şi secretar general pe d. Valeriu Măgureanu subdirector în Direcţia Propagandei Naţionale. a publicat o foarte elegantă broşură pentru ziua independenţei Finlandeî.

Scriu d-nii: prof. M. Antonecu, Vice-Preşedinte al Consiliului de Miniştri, prof. Al Marcu, ministrul propogandei, prof. Horia Hulubei. George Sbârcea, Victor Stol (traducere) şi Valeriu Măgureanu, care ne oferă bogata descriere a unor „aspecte din viaţa culturală a Finlandei".

D. Măgureanu duce o luptă frumoasă pentru cunoaşterea reciprocă a României şi Finlandei, iar broşura de faţă e în programul acestei meritorii acţiuni.

Almanahul „Cuvântul Mareşalului"

către săteni pe 1944 apărut în Editura „Dacia Traiană", Bucureşti, editura Ministerului Propagandei Naţionale, e o adevărata antologie a povestirii pentru popor, întâlnind numele celor mai reputaţi povestitori.

Almanahul, frumos ilustrat, are rubrici de sfaturi şi învăţături gospodăreşti. E o isbutită lucrare pentru ţărani.

Universitatea „Reg. Ferdinand"

din Sibiu, continuă să scoată organul săptămânal „Viaţa universitară". In foile ei publică diferite studii prableme şi literatură.

In numărul din 19 Decembrie este publicată pe larg sărbătorirea făuritorilor unui veac de istorie a culturii de către Universitatea Ardealului.

EPILOG

(Urmare din pagina I-a).

Vântul s'a pornit din nou să-şi vânture picurii.

Legănată—mâna fratelui rămas—ne face semn să mai zăbovim.

Cum s'apleacă în burniţa ce cade.!!!.

Ce desnădăjduit se sbate să se smulgă.

O ţine strâns pământul turnat de-o altă mână.

— , Necunoscutul cu mâna afară ne face semn să mai rămânem" — rupe unul zăgazul tăcerii.

Şi mâna s'apleacă în calea vântului.

— „Cui mă lăsaţi?"

Şi coloana coteşte tăcută spre zare.

Vârtejurile umede, ce vin din urmă, ne aduc o rugăminte:

— „Spuneţi la ai mei că eu am rămas să păzesc hotarul."

Departe, într'un sat ascuns sub coastă, doi copii privesc cum trec coloanele.

O mamă îşi stoarce ochii într'un colţ de batistă.

— „Mamă aşa-i că vine tata?" întreabă copiii în furtună.

Maxim Tănase

Tiparul Soc. Naţionale de Editură şi Arte Grafice „Dacia Traiană" Sucursala Chişinău Str. Miron Costin Nr. 8 Tipărit la 5-I.1944

ANUL III. Nr. 96 — 5 LEI EXEMPLARUL — 13 Ianuarie 1944

15.IAN.'44
Onor. Revista "Transilvania" str. A. Saguna Nr. 6 SIBIU.-
SIBIIU

Basarabia literară

RE... ADMINISTRAȚIA
Chiș... Mihail Eminescu, Nr. 19. Tel. 302
Prim... ...dactor: SERGIU MATEI NICA

APARE ÎN FIECARE JOI

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătatea . . . . . 1000 „

SCHIMBARE DE FRONT
în literatura românească

Dela războiul trecut și până mai acum câțiva ani, mișcarea noastră literară s'a străduit să fie un ecou al celei franceze. Oricine poate ușor constata că în acest interval, în țara noastră, s'a scris mai mult despre Paul Valery, Romain Rolland, Anatole France, decât despre George Coșbuc, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu etc. In plus, stau mărturie curentele literare inițiate care n'aveau nici o aderență cu sufletul românesc. Am avut și noi dadaiștii, suprarealiștii și futuriștii noștri. S'a scris și la noi literatură în spirit pacifist, umanitarist, cosmopolit. Ne-am umflat și noi în pene făcând avantgardism, constructivism, hermetism. Am avut, însă, un mare noroc, — altfel ar fi trebuit să trăim experiența dureroasă a Franței de astăzi: această literatură nu și-a putut manifesta acțiunea dizolvantă în sufletul românesc. Acei care o aduceau odată cu pașaportul, de peste graniță, erau străini și de sângele și de aspirațiile noastre. Românul este cumpătat, cuminte, viguros. N'a fost emasculat prin exces de ideologie și rafinament artistic. Popor de țărani, poporul românesc este străbătut de un puternic spirit tradiționalist. Mentorii literaturii noastre se pare că uită uneori lucrul acesta.

Nu vreau să spun că e necesar să rămânem la sămănătorism; mă gândesc numai că nu vom isbuti să creem ceva temeînic dacă nu vom ține seamă de permanențele sufletului românesc. Trebue să creștem din noi treaptă cu treaptă, să parvenim mai întâi la un stil cultural românesc.

Există o mentalitate, — din fericire, singur ecou rămas depe urma experiențelor literare amintite: orice imitație din afară este primită cu entuziasm, în vreme ce orice încercare de apropiere de ceeace e autentic românesc este etichetată drept pașoptism și sămănătorism. Gașicum noi nu putem merge înainte decât la remorca străinătății. Dar poate așa-i: e nevoe să treacă un număr de ani, după ce o țară și-a căpătat independența politică, până să și-o dobândească și pe cea spirituală. Dar un neam își poartă destinul în lume prin ceeace isbutește să fie el, să se realizeze ca atare. Arta, știința, filozofia, în general orice creațiune spirituală poartă pecetea națiunii care a zămislit-o, altfel este un produs hibrid, efemer. Atâția sufăr, luptă, agonisesc, ai impresia numai pentru ca undeva să apară floarea anunțând rodul. Artistul, savantul, filozoful poartă în inima, în mintea sa, palpitațiile, comoara de gând—adunate dealungul a nenumărate generații.

„Dumnezeu cugetă prin națiuni" și-a afirmat pe bună dreptate. Fiecare națiune participă cu specificul ei, într'o orhestrație minunată, la progresul cultural al omenirii.

Simion Mehedinți scria încă în 1918: „Dacă mai ținem la o individualitate proprie ca neam, trebue să ne întoarcem cât mai grabnic spre rosturile poporului nostru. Trebue, fiindcă menirea cea mai înaltă a unui popor e să fie el—însuși, adică să-și trăiască din plin viața sa și să reprezinte dacă poate un chip original de a vedea lumea. Altfel... a vegeta în umbra altora, a gândi gânduri străine, a trăi din simțuri străine și a vorbi cu față limba străinilor, la ce bun să mai ții umbră pământului?"

Cu setea-i neostoită de glorie și strălucire, Capitala României Mari a strâns între zidurile ei, tot ceeace însemna manifestare culturală și artistică în această țară. S'a crezut, o vreme, că din această amalgamare va izvorî o cultură superioară care să ne poarte faima în lume. Dar n'a fost așa. Creiatorii rupți din pământul originar au ajuns un fel de plante de seră. N'au mai simțit în ei viu pulsul neamului. Intr'un oraș cosmopolizat, curând s'au trezit niște desrădăcinați. Și n'au mai evocat în operele lor decât această desrădăcinare. Anii care despart aceste două războae reprezintă o hecatombă de ratări în țara noastră. Luați pe oricare din scriitorii noștri și veți vedea că opera lor se împarte în două: prima parte, consecința unei strădanii cinstite încărcate de idealism, plină de promisiuni, a doua — rezultatul nefast al colaborării cu spiritul trepidant și comercializator al Capitalei. Iată explicația de ce speranțele s'au spulberat rând pe rând și n'am ajuns să avem capod'opera în care să ne recunoaștem. Când vrem să luăm contact cu sufletul românesc, să vedem cum se oglindește în el lumea, care sunt credințele și mițurile lui, ne îndreptăm tot către creațiunile anonime: Miorița, Meșterul Manole.

In rezumat, s'au întâmplat două fenomene: o literatură care n'avea rădăcini în sufletul românesc și care a trebuit fatal să dispară cu primul vânt, pe deoparte, iar pe dealta, o literatură autohtonă, care s'a învârtit în jurul unui fapt minor și subiectiv: desrădăcinarea.

Dar, dacă Bucureștii și-au arogat exclusiv dreptul de a decreta genii și a sfărâma idoli, iar bieții condeeri cari au țintit o fărâmă de glorie au luat calea acestui oraș,—provincia s'a răsbunat și ea cum a putut: desinteresându-se toiai de ceeace însemna preocupare culturală. Cu câteva onorabile excepții, e spăimântător marasmul spiritual ce a dominat provincia românească mai bine de un deceniu. Nicăeri vreo preocupare deosebită, vreo idee care să frământe spiritele, să tulbure conștiințile. Pretutindeni, aceiași oameni înțepeniți în vechi calapoade, cu griji cotidiene netrecând niciodată dincolo de satisfacțiile mărunte mai mult de ordin biologic. Cărți, reviste, mucezeau in rafturile librăriilor așteptând zadarnic îndrăgostitul de literatură autohtonă. Era ridicul de mic numărul cititorilor în raport cu populația cealaltă pe care n'a interesat-o cartea decât atât cât a fost necesar să ie o diplomă. Așa zișii noștri intelectuali nu cunoșteau, în majoritatea lor, pasiunea gândului sau frumosului—adunate trudnic într'o carte. Spectacolul gratuit și facil al democrației îi era suficient. Aveai impresia că, în provincie, sufletul se chircise mic și se ferea de orice sgomot, care i-ar fi putut tulbura orientala dormitare. A trebuit să vină încercările acestor ultimi ani ca să strecoare în inimi o înfrigurare, o neliniște, să trezească valențe pentru alte înțelegeri, să-și facă loc în întreaga conștiință românească o dorință aprigă de regăsire. E necesar să prindem momentul și să-l valorificăm la maximum. Aceasta e menirea revistelor de provincie: întâi, să înmănuncheze și să stimuleze noi energii creiatoare și, al doilea, să trezească interesul în mase cât mai largi pentru realizările culturale. Evident, lucrul nu e ușor. Va trebui cheltuit mult idealism și, poate, încercate unele decepții.

Acei, însă, care își închipue că pot ucide admonestând cu superioară ironie această ofensivă a provinciei, să-și aducă aminte că în chipul acesta neagă dreptul neamului nostru la o cultură majoră. Condeerii provinciali robesc, fără să țintească o glorie rapidă sau să urmărească beneficii materiale, pentru a întoarce la izvoarele adevărate literatura românească. Acesta este idealul, care îi animă. Pășind poate, uneori cu stângăcie, însă mereu cu sufletul curat și încălzit pentru mai binele neamului, ei merg înainte încredințați că asemeni anticului Anteu, contactul cu pământul le va împrospăta permanent forțele să nu mai rateze promisiunile dacă se vor ivi.

Ene Stanciu

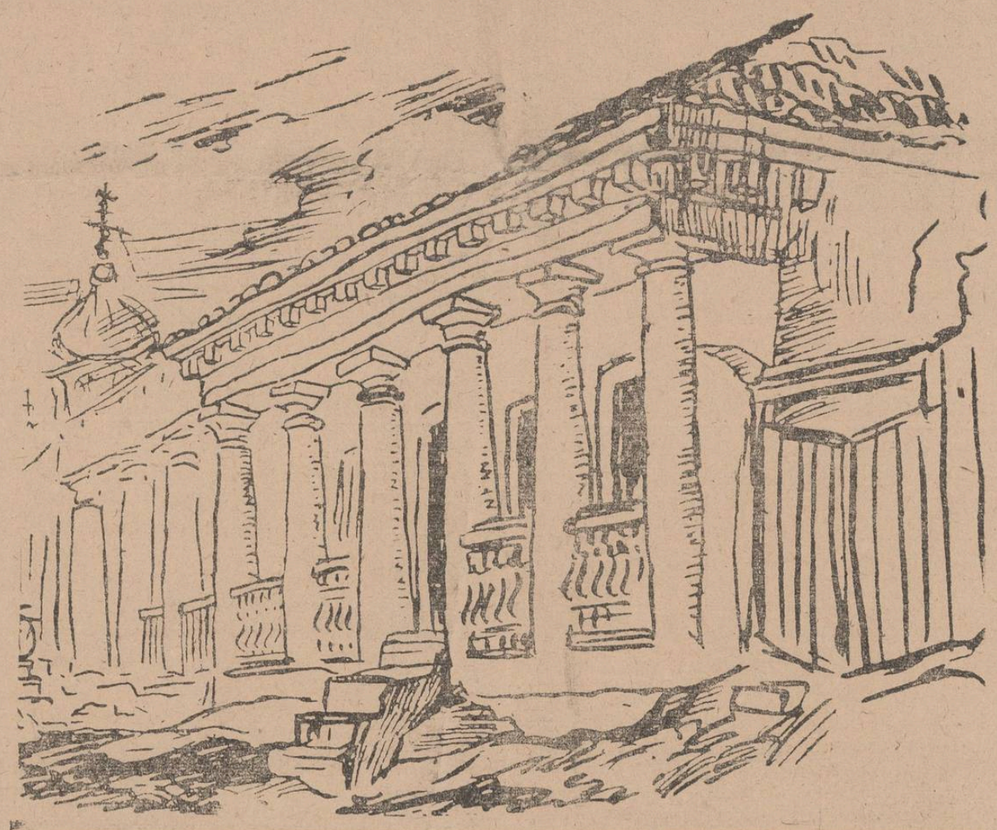

OROLOGIUL POSTELNICULUI MATEI GANE

de Aurel George Stino

Anul 1869 aduse scriitorului N. Gane „două mari sguduiri sufletești, care nu se uită", după cum mărturisește delicatul prozator în amintiri. A fost anul căsătoriei sale și al morții lui Matei Gane, părintele său.

Postelnicul Matei nu era un boier oarecare, ci persoană cultivată, cu reale însușiri sufletești. Fiul ni-l descrie astfel în „zile trăite":

„Părintele meu era un om bine cumpănit, voios, primitor și bun la inimă. Ne iubea grozav, dar se stăpânea să ne arate dragostea lui. Așa era sistemul lui de a ne crește. —

Intre boierii din Fălticeni, pot spune cu siguranță, el era cel mai inteligent și mai cu carte; știa latinește, grecește, franțuzește, primea gazete franceze și era la curent cu tot ce se petrecea în țările occidentale".

Ajunsese la frumoasă etate patriarhală, optzeci de ani, prin 1869 când trecuse în lumea drepților, iar feciorul Nicu, căpătase o veste tainică pe calea visului care îl făcu să bănuiască vre-o primejdie apropiată. Se afla cu soția în Basarabia, petrecându-și vara la o moșie, când primi înștiințare dela Fălticeni că moartea dă târcoale casei.

Plecă îndată — și trecerea Prutului a fost foarte grea — găsindu-și bătrânul părinte într'o stare disperată. Postelnicul muri senin, înconjurat de ai săi; înaintea sfârșitului ceru scriitorului să oprească ceasul din perete, așezat chiar in fața patului, pentrucă „nu vrea să mai știe vremea cum curge".

Am văzut orologiul care și-a înpietrit acele fatale puțin înaintea morții lui Matei Gane: unealta măsurătoare a timpului trăește până azi somn fără visuri, în casă la Artur Gorovei — și casa este cea ridicată de postelnic acum o sută de ani. L-am văzut într'un Septemvrie însorit, tocmai în ziua când Artur Gorovei sărbătorea centenarul casei sale: un orologiu cu greutăți a cărui voce răsunase odată la căpătâiul bătrânului boier moldovean, găsindu-și apoi odihna tot în aceiași casă pe care parcă nu se îndurase s'o părăsească. Moment impresionat, cu glasuri mute din lumea celor ce au fost odată; duhul tatălui și fiului mai sălășluia încă prin cutia cu rotițe moarte și numere neîndurătoare.

Ion Urdilă, nefericitul tată al Ilincăi, eroul nuvelei lui N. Gane, a pătimit mult în viață, sclavul unui destin păgân. Era sluga veche și credincioasă ca un câne, pocit la vedere, vitregit atât cât poate fi un biet om, dar glumeț și cinstit „de putem zidi o cetate pe cuvântul lui". Pe patul de moarte, după umilințele îndurate din partea stăpânei cea nouă, Ion se rugă de boierul Constantin s'o cruțe pe Ilinca: taina se desvălui, căci fata era a lui. Nuvela lui Gane se citește și azi cu emoție, o atmosferă de adâncă tristeță copleșind această istorie unde florile romantice se îmbină totuși armonios cu realitatea crudă.

Ion Urdilă avea însă un ceasornic în odaia unde zăcuse doar cinci zile, iar în ziua a cincia rugă pe tânărul Constantin să-l oprească: „Nu vreau să mai știu vremea cum curge" — exclamase muribundul.

Ion Urdilă muri cu aceeași dorință ca și boierul Matei, cerând să se oprească ceasornicul care nu mai avea pentru cine arăta goana timpului.

Cea mai mare parte a personajelor lui Gane snnt rezultatul observației autorului: toate își trăiesc o viață de sine stătătoare, fructul amestecului de culori din paleta zugravului. Episodul orologiului îl întâlnim la moartea a două persoane și ni s'ar părea curioasă această repetire, întrucât noțiunea timpului care curge nu credem că putea fi interpretată de simplitatea unui Ion Urdilă, apărând însă firească boierului cultivat și evoluat. Faptul dovedește limpede existența unui adevărat panoptic la umbre în opera lui N. Gane. Atâtea calități și defecte, uriciuni și ciudățenii, fără a mai vorbi de adversitățile sau sbuciumul din calea eroilor din „Novele", totul se arată a fi desprins din lumea înconjurătoare, adesea haina dovedindu-se în adevăr de împrumut. Timpurile sunt supuse hazardului, de cele mai multe ori în afara oricărei apropieri, dar lesne întrevedem îndărătul figuranților omul care a fost, cum l-a lăsat Dumnezeu, cu dramul său de specifică avuție sufletească. N'am greși prea mult căutând chiar caracterul de confesiune al unor nuvele, fapt datorit în parte bogatei vieți interioare a scriitorului.

In „Ion Urdilă" mai găsim și alte elemente în atingere cu familia Gane. Moartea lui Urdilă, astfel cum este povestită, fără nimic extraordinar, totuși mișcător, credem că-i mai degrabă plecarea dintre cei vii a postelnicului:

...„Stam uimit și ascultam cum Ion punea la cale, cu limbă de moarte toate cele privitoare la îngroparea lui. Era de mirat cu ce sânge rece spunea el care anume preot să-i cetească prohodul, unde să i se așeze sicriul, ce icoană să i se puie pe piept, cui să i se împartă hainele lui; și cu cât mai mult spunea și intra în amănunte, cu atât fața lui se înseninа, parcă-și ușura inima, parc'o rază îmbucurătoare cădea de sus peste fruntea lui cea brăzdată de ani și-i înălța simțirile astfel, că el acum voios se

(Urmare în pag. 4-a).

Credințe și obiceiuri din partea de răsărit a țării

„CHIRALEISA[1]"

(S'AU UMBLATUL CU „DOAMNE MILUEȘTE")

de Al. ENACHE-DUBĂSARI

Preliminarii. — Răsfoind numerele de Crăciun și Anul Nou ale ziarelor și revistelor, am constatat cu bucurie — că cele mai multe dintre ele, n'au uitat nici de data aceasta satul cu bogatele și înțeleptele lui tradiții.

E drept că, în ciuda nenumăratelor și pitoreștelor sale credințe și obiceiuri l-au cam ghemuit mai mult la capitolul „diverselor" și că l-au interpretat fără cine știe ce competență și mai mult din fuga condeiului, — dar ceea ce-i important e că nu l-au uitat. Și asta e tocmai ceea ce ne bucură. Căci azi când tirajul unui număr festiv de gazetă e determinat de cantitatea de humor pe care o publică, s'ar fi putut întâmpla și mai prost.

Dar, propriu zis, rândurile de față nu țintesc nici să remarce și nici să critice acest neajuns, firesc pentru gazete și gazetari, ci caută să atragă atențiunea celor interesați, că unul dintre cele mai interesante obiceiuri, nici n'a fost menționat măcar.

Altfel zicând: vom mărturisi despre un obiceiu pe care foarte mulți nici nu-l cunosc, iar o parte dintre cei ce-l cunosc, îl socot ca dispărut.

E vorba despre obiceiul „*chiraleisa*" cunoscut numai în lumea a o parte dintre satele românești; obiceiu care după socotința noastră e cel mai ortodox.

Pentru a-i surprinde mai bine subînțelesurile ce-i fundamentează concepția și a-i stabili cât mai exact diferența specifică ce-i creează un loc aparte în cadrul tradițiilor românești, începem prin a-i preciza, în primul rând, (pe cât posibil) aria geografică de răspândire și semnificația curioasei denumiri pe care o poartă. Căci chiar de aici începe a se vedea că „*chiraleisa*" e un obiceiu excepțional și că's foarte îndreptățite observațiile judicioase cu cari am început.

Raza de răspândire. — Intr'adevăr, spre deosebire de umblatul cu bună dimineața moș ajunului, de colinde, plugușor, semănat, stea, capră și alte obiceiuri arhiobișnuite și cunoscute, obiceiul chiraleisei nu-i răspândit în toată țara.

Și nu numai atât: — Dacă am studia realitatea pe teren, așa cum face d-l profesor Sextil Pușcariu în vederea stabilirii Atlasului nostru linguistic, mai mult sigur, c'am constata că nici chiar cel puțin jumătate dintre satele românești nu-l cunosc.

O fi fost poate în vremea de demult mai răspândit; dar astăzi e stabilit că-l cunosc și practică cu mici deosebiri de amănunțimi, numai grupe de sate din Transnistria, Basarabia, Nordul Moldovei și al Transilvaniei.

Il cunosc și-l practică ce-i drept și unele sate din Bucovina și chiar din partea sud-vestică a țării, dar comparativ cu primile regiuni, reprezintă un foarte mic procentaj.

E interesant de făcut remarca, cum că chiar și acolo unde obiceiul Chiraleisei reprezintă majoritatea de răspândire, tot nu înfățișează o continuitate, ci întreruperi.

De altfel, de asta am și afirmat noi că-l practică grupe de sate, evitând delimitarea de regiuni precise.

Căci propriu-zis, situația se prezintă cam astfel: — trei, patru, cinci și chiar zece sate îl practică, — unul, două sau trei — nu. Sunt b n'-înțeles și cazuri când trei, patru, cinci și mai multe sate nu-l practică și unul îl practică.

Citâm drept exemplu, plasa Taraclia jud. Tighina, unde îl practică numai comuna Selemet.

Totuși, până la urmă constatăm că tot putem stabili câteva regiuni în al căror cuprins chiraleisa e răspândită aproape în măsura în care e răspândit plugușorul, reprezentând oarecum și o continuitate.

Aceste regiuni sunt: ambele laturi ale Nistrului, (regiunea Basarabiei și Transnistriei mijlocii); Județul Dorohoi, o fâșie din Bucovina de Jos și Maramureș și câteva sate din Țara Oașului[2]).

Camparând la rândul lor și aceste regiuni, între ele însăși, procentajul cel mai mare îl reprezintă laturile Nistrului și Nordul Moldovei.

Dimitrie Cantemir menționează obiceiul Chiraleisei ca existând în toată Moldova[3]) dintre Ceremuș, munte, Milcov, Dunăre, Nistru și Mare, dar azi îl găsim insistent numai în regiunile arătate.

Denumirea. — Cât privește numele pe care îl poartă acest obiceiu, e bine să se știe dela început, că-i mai mult o exclamație vocativă, decât un substantiv. Căci după cum precizează și Dimitrie Cantemir în cele câteva rânduri fugare ale sale, denumirea în cauză, nu-i decât, o adaptare a grecescului „Kirie eleison" care tradus în limba română înseamnă „ *Doamne miluește*"; cunoscutul răspuns creștinesc pe care îl cântă credincioșii la sfintele slujbe.

Așa că: strigând (tautologic) „Chiraleisa Doamne", copiii strigă în fond „Doamne miluește" sau „Miluește Doamne".

„*Miluește Doamne*" *oamenii, vitele, casele fântânele, fâneața ș. a.* (Aceste precizări se vor vedea mai jos).

(Urmare în Nr. viitor)

1) Despre acest obiceiu am mai scris într'o bucată lirică publicată în revista „*Itinerar*". Chișinău, Ianuarie - Februarie 1939.

2) Despre ultima regiune face mențiune și d. prof. Mușlea, directorul muzeului folcloric.

3) „*Descrierea Moldovei*" — Traducerea d-lui prof. Gh. Adamescu 1942. — pag. 181.

CRONICA LITERARĂ

Contribuţia realităţii la actul de creaţie artistică

de EUGEN CREDINŢA

Este înafară de orice îndoială că experienţa sensibilă, contactul permanent şi nemijlocit cu realitatea înconjurătoare îmbogăţeşte spiritualitatea fiecărui individ cu date noui, care se suprapun şi se întrepătrund cu fondul deja existent în complexul sufletesc al fiinţei umane, datorit pe deoparte moştenirii bio-hereditare, iar pe de altă parte, influenţei statornice a patrimoniului tradiţional.

Ceiace individualizează însă omul faţă de grup, ceiace constitue fenomenul specificităţii umaneşti, este procesul de sintetizare lăuntrică, felul în care se oglindesc şi sunt interpretate datele oferite de lumea materială în vederea unei elaborări inedite. Pentrucă una fiind, realitatea îmbracă, în laboratorul intimităţii noastre, colori, înţelesuri şi înfăţişări a căror identificare în cuprinsul naturii externe este de cele mai multe ori riscantă sau de-adreptul fără rezultat.

Mediul înconjurător oferă de obicei spiritului uman materie brută, piese de construcţie, acesta rezervându-şi funcţiunea emotivă de a le contopi într'o arhitectură nouă, care să justifice o atmosferă de înaltă elevaţie sufletească.

Operile de artă afirmă categoric, pe lângă tendinţa lor către absolut, pornită din risipa generoasă a unor inimi însetate de ideal, marginile contribuţiei realităţii la actul de creaţie. Materia este întotdeauna prezentă într'o formă sau alta, în artă, dar nu pentru a-şi expune comorile ei nude, ci spre a sensibiliza sbuciumul încărcat de plăcere al unei viziuni care o depăşeşte.

„Arta, ori cum se va numi ea, nu va înceta niciodată să fie plăcere aleasă şi râvnă de mai bine a spiritului, cu o indiferenţă mereu tinzând spre absolut, faţă de lucrurile vieţii practice, care totuşi intră ca materie reală a oricărei arte". (Vincenzo de Ruvo în „Renaşterea şi funcţiunea ei modernă", rev. Fund. Regale Nr. 7 Iulie 1943).

Creştină sau păgână, antică sau din vremea renaşterii, realistă sau mistică, modernă ori contemporană, cu toate catalogările şi subdiviziunile naive sau pretenţioase la care a fost supusă în scurgerea veacurilor, arta rămâne sbucium, ardere internă, predestinare şi năzuinţă către nimburi ancorate în veşnicie.

Artistul adevărat se află de cele mai multe ori în conflict iremediabil cu epoca lui, tocmai din pricină că, înzestrat cu o supra structură sufletească, foloseşte realitatea prezentă pentru a anticipa un viitor neînţeles de mediocritatea robită actualităţii practice.

Astfel, pictorii şi sculptorii renaşterii au cultivat perfecţiunea formei şi echilibrul spiritului. Gioconda de pildă, are înfăţişarea unei femei, dar niciodată nu-şi va găsi emulul în mijlocul omenirii, acesta fiind închis cu carapacea de fildeş a artistului. Chipul şi zâmbetul estompat în eternitate al Giocondei, au adiacenţe cu realitatea, fără a se confunda însă cu dânsa, pentrucă sunt produsul unui lung proces de transfigurare şi de împlinire desăvârşit în lumea internă, fecundată de ideal, a făuritorului de artă.

Pictura bizantină reduce motivele de inspiraţie la forme schematizate de supliciul unei dramatice şi înălţătoare spiritualizări.

Ceva mai mult, natura însăşi cu infinitele ei variaţii de colori şi perspective, cu taina vieţii pe alocurea încă nedescoperită, rămâne pentru artă doar unul din marile ei isvoare.

Pânzele lui Nicolae Grigorescu în care, peisajul se înfrăţeşte de obicei cu dinamica existenţei umane surprinsă în aspectele ei idilice, impresionează atât prin sentimentul care se degajă din ansamblul realizării, cât şi prin graiul separat al nuanţelor. Dacă încerci însă, o confruntare cu realitatea în scopul unei identificări cu aceasta, rezultatul nu poate fi pozitiv ori câte concesii ai fi dispus să faci. Pentrucă natura şi viaţa în operele marelui nostru artist reprezintă esenţa, genial conturată, a etnicului românesc, în ceiace are el mai specific şi mai durabil.

In muzică, furtuna, urletul valurilor, murmurul şoptit din piatră în piatră al isvorului, rostogolirea stâncelor în hăul deschis al prăpastiei, glasul păsărilor sau răcnetul fiarelor, capătă ecouri şi chemări necunoscute întâlnirilor cu natura goală, desbrăcată de învestirea simbolică a spiritului creiator uman.

Literatura ilustrează deasemenea în infinite chipuri, aportul pe care îl aduce realitatea în actul creiator, rezervând „muncii artistice" ultimul atu-u.

Mioriţa, capod'opera geniului-anonim românesc exemplifică transpunerea simbolică a naturii în artă, până la cea mai luminoasă evidenţă. Aici, sensul comun al realităţii lipseşte cu desăvârşire. Natura este evocată numai pentru a da proporţii de participare, universal românească la drama baciului Moldovean, care este drama însăşi a neamului nostru.

La fel, în *Luceafărul* lui Mihail Eminescu, elementele împrumutate din Univers, nu fac alta decât să pună în valoare lupta fără sfârşit dintre, geniu şi nimicnicie, dintre etern şi vremelnic...

Baladele şi idilele lui Coşbuc au de cele mai multe ori un cadru realist, dar niciodată nu putem sacrifica fondul emotiv, intuiţia artistică ce însufleteşte pitorescul elementelor folosite din natură, în avantajul acestora.

Pastelul chiar, şi mai cu seamă acela al lui Vasile Alexandri, care ne înfăţişează de obicei firea în repaos, nu constitue o expresie fidelă a peisajului considerat. Poetul îşi dovedeşte şi aici prezenţa atât prin tonurile şi perspectiva tabloului, cât şi prin scânteia de viaţă pe care o introduce statornic în compoziţiile sale.

Fenomenul acesta se continuă în vremurile noastre când, poezia mai ales, ocolind pe un Goga, D. Iov şi în genere pe scriitorii dintre două generaţii, s'a îmbrăcat într'o ţinută gravă şi hermetică, năzuind liber şi îndrăzneţ către domeniul transcendentului, absorbant pentru unii dintre poeţii contemporani, L. Blaga, C. Baltazar...

Exemplele la tema noastră se pot complecta şi din literatura streină. Găsesc la îndemână poemele lui Edgor Poe, unde contribuţia peisagistică ocupă un loc major, dar nu pentru farmecul naturii în sine, ci numai pentru a strecura în sufletul cititorului impresia de resemnare cosmică, de seninătate hidoasă şi de fantastică alunecare în moarte, leit-motivul inspiraţiei la acest scriitor.

Dar, ori de unde am lua pilde, concluzia finală este aceiaşi: arta foloseşte datele realităţii ca material de expresie al spiritualităţii umane chinuite în exemplarele ei de elită, de înălţarea spre ideal, şi nu ca pe o realizare desăvârşită în ea însăşi, pe care s'o transcrie cu minuţiozitate ştiinţifică.

POEM DE PRIMĂVARĂ

S'au topit genunchii zăpezilor
In rugăciune mare, pentru moarte,
Şi s'a deschis a primăverii carte
La pagina de aur a livezilor.

Pe Dumnezeu L-am mai văzut cândva,
Dar nici odată n'a fost aşa bun.
Ca 'n primăvara asta de tuiun
Cu scăpărări de sânge şi de stea.

De muguri plini mi-e trupul străbătut,
De freamăt lung mi-s ochii umeziţi
Dar umerii, ca doi stejari trăsniţi
Nu mai pot ţine pajiştea de lut.

S'a răstignit povara zăpezilor
In rugăciune albă de lumină,
Şi primăvara tânără se 'nchină
La cerul viu din ochii cirezilor.

Robert Cahuleanu

STEA DE TAINĂ

Ne-ai luminat şi luminezi întruna
Acelaş drum bătut de caravane,
Cu palmieri, oraşe şi savane
Ce colbăesc neantul cu furtuna.

Un Betleem, Golgotă, ce Nirvane
Au plăsmuit a slăvilor cunună!
Şi ce dumnezeire-avem străbună
Pe-a cerului albastre bărăgane!

La sânul tău de strălucire sfântă
Să înfrăţeşti din veac în veac popoare.
Iar azi Satan când tare se frământă

Prin iad de foc şi freamăte de spade,
Revarsă peste toţ, mântuitoare,
Lumina ta în veşnice cascade.

Alfred Tibereanu

Din carnetul meu de răsboiu

Atenţie la dreapta, muzică la stânga!

de GR. FILIP LUPU

După ce am făcut inspecţia posturilor de pândă, am trecut pe la bordeiul grupei serg. Blănaru Nicolae, ca să-l mai văd pe Soare Macovei, împrospătător la puşca mitralieră, care e cel mai vesel şi optimist din plotonul meu. Era ora şapte, când intra în serviciu, schimbul II de sentinelă şi lui Soare i-a căzut rândul ca în noaptea aceasta să facă de serviciu, tocmai în acest schimb.

— Ce faci Soare?

— Mă pregătesc să intru în post, domnule Elev.

Intr'adevăr fruntaşul Soare Macovei îmbrăcase cojocul şi păslarii, îşi luase grenadele şi arma şi se pregătea să iasă din bordeiu. L-am oprit ca să văd ce mai spune din necazurile lui.

— Il aştept şi pe Şaur, zise Soare căutând să iasă, căci cu el fac în post. „Şaur" este numele soldatului Radu Nicolae din contingent mai tânăr decât Soare, de prin Banat şi e prieten foarte bun al lui. Nu ştiu cum a descoperit Soare, că Radu N. e ţigan şi de atunci i-a zis „Şaur". E porecla obişnuită ce o dau ţiganilor, moldovenii din munţii Vrancei, căci am uitat să vă spun că Soare Macovei e Vrâncean şi e cioban din fragedă copilărie.

Amândoi, şi Soare şi Şaur, se ţin numai de glume şi se tachinează în mod reciproc, dar sunt veşnic nedespărţiţi. Au fost mai întâi amândoi la eşalonul de împrospătare al plotonului, iar acum, decând stăm pe loc, sunt amândoi la aceeaşi puşcă mitralieră: Soare e încărcător, iar Şaur împrospătător, numărul unu.

Iată-i că seara aceasta fac serviciu în acelaş timp.

— Hai măi Şaur, mai repede, că au trecut zece minute de când trebuia să-i schimbăm pe alde Ianciu cu Dobre (doi dintre cei mai buni luptători ai plotonului) şi o să ne înjure, că-i ţinem atât de mult în post.

— Lasă mă Macovei. N'avea grijă. Dobre n'o să ne înjure, căci e „Sfânt", iar lui Ianciu îi spunem că ne-a mai ţinut d-l Elev de de vorbă, aici în bordei, şi el o să ne creadă. Fruntaşul Dobre e poreclit „sfântul", pentrucă e din „Oastea Domnului" şi nu fură niciodată, dar mănâncă din furat de câteori Ianciu aduce ceva „furgăsit", de prin Azovscaia.

O idee îmi veni. Ii opresc pe amândoi ca să-i duc în bordeiul nostru şi să-i cunoască şi căpitanul Pruteanu, Comandantul Escadronului. Adeseaori i-am povestit căpitanului despre glumele lor. Dar mai ales îi povestisem că Soare ştie să cânte frumos, anumite cântece de dor ce se potrivesc cu starea sufletească a multora dintre noi.

Seara asta e lună plină şi e senin, încât se vede aproape ca şi ziua. Deaceea suntem aproape siguri că ruşii ne vor lăsa în pace toată noaptea. Pe aşa lumină, nu se pot face incursiuni. De altfel pentru noi luna a căpătat foarte mare importanţă. Aşi putea spune că iubim luna mai mult chiar decât adolescenţii în timpul idilelor pline de vis şi închipuire tinerească. Cred că niciodată n'au preţuit amorezii lumina serilor cu lună, cât ne bucurăm noi aceştia din linia întâia, atunci când luna nouă se apropie de primul pătrar. Atunci lumina e destul de puternică şi ţine cel puţin până la miezul nopţii. Noaptea asta e lună plină şi vom avea lumină până dimineaţă, ceeace înseamnă că, probabil, vom avea linişte.

— Blănarule, numeşte pe alţi doi din grupa ta, de serviciu, în locul lui Soare şi Radu. Ei merg cu mine la postul de comandă al Escadronului.

— Am înţeles domnule Elev.

Peste câteva minute Soare Macovei ne cânta încet, dar cu multă duioşie un cântec de dor ale cărui cuvinte le făcuse el personal. Mărturisesc că mie însumi îmi plăcea mult să-l ascult pe Soare cântând, dar nu mai puţin i-a plăcut şi căpitanului. După ce a cântat „domnul fruntaş Soare", ca să nu se lase mai prejos, Şaur a cerut voie căpitanului să cânte şi el câteva de-ale lui. E drept că nici cântecele lui n'au fost mai prejos decât ale lui Soare.

Şi aşa stând în bordeiul nostru şi ascultând pe cei doi cântăreţi şi glumind, am uitat că suntem pe linia întâia şi că ruşii ne pot strica „concertul" din moment în moment.

Totuşi, în seara asta ne putem permite luxul de a asculta şi poveştile hazliii ale lui Soare. Pe toată linia e linişte, iar noi rădem de „pramatiile" lui, cum n'am mai râs de mult timp. Suntem aici de două luni de zile. Pădurea ce se întinde de-alungul înnălţimilor Berg Łambina (muntele Lambina din Caucaz), pe cari le-am cucerit pe la începutul lunei Noembrie, nu ne mai pare aşa de sălbatecă. Pe marginea ei din partea de sud, ne-am organizat poziţia de rezistenţă, a cărei perfecţionare a ajuns, azi, să constituie un întreg sistem de apărare. Fiecare puşcă-mitralieră sau mitralieră este instalată într'o cazemată, care poartă numele sergentului sau caporalului, comandant. In spatele fiecărei cazemate se află adăpostul respectiv, din care ostaşii au făcut un mic dormitor pentru clipele de linişte de pe front.

La rândul lor, aceste cazemate şi bordee sunt legate prin şanţuri de comunicaţii, atât între ele cât şi cu postul de comandă al plotonului şi escadronului. Legătura cu regimentul este asigurată prin trei linii telefonice; una direct, dela centrala noastră, alta prin centrala escadronului dela stânga şi a treia prin centrala primului escadron din dispozitivul regimentului de Roşiori purtaţi.

In afară de legăturile înapoi, centrala noastră din bordeiul unde se află P. C. al escadronului, se leagă şi cu toate plotoanele dela dreapta şi dela stânga, iar plotoanele de margine sunt legate cu escadroanele vecine, astfel că se poate vorbi pe firul telefonic ce merge paralel cu linia întâia, până departe la plotonul de cazaci, dela stânga noastră şi până la 5 Călăraşi, spre dreapta.

Şi tot râzând aşa se făcuse ora 8, când postul de comandă a regimentului ne sună la telefon ca să ni se comunice radio-jurnalul. In rezumat, nicio bucurie: lupte grele la cotul Donului, ofensivă sovietică la Nord-Vest de Stalingrad, contra-atac sovietic la Nalcik, apărare îndârjită în Calmucia etc.

— Ai dracului ruşii ăştia, domnule Căpitan. Au început să ridice capul, dacă am stat noi să-i mai gonim.

— Lasă-i Soare, că aşa-i prindem mai bine, zise căpitanul.

Toate posturile telefonice de pe linie, erau acum în legătură între ele şi prin

(Urmare în pag. 4-a)

CÂNTEC DE LEAGĂN

Nani, nani, prin poveste, nani
Cum adorm pădurile spre seară,
Când coboară îngeri peste ţară,
Să mângâie orbii şi orfanii.

Las' să-ţi cadă pleoapele alene
Peste ochii — negre diamante...
Trec spre graniţe Decebal şi Dante —
Printre nopţi — din Sighet la Eccrene...

Nani, nani, viaţă plânsă, nani —
Doarme Tutu prin Kaucaz sau Crâm,
Somn de plumb visând la alt tărâm
Şi la tine dragă, fata mamii...

Somn uşor în leagănul cu flori...
Liniştea ţi-o străjuiască sfinţii,
Să-ţi mai crească buclele şi dinţii —
Soarele să-mi iasă'n prag în zori...

Dormi comoara mamei fără nume...
Ingerii îţi cânte'n hărfi de stele,
Noaptea tristă - a visurilor mele...
...Numai tu mi-ai mai rămas pe lume...

Ca să-mi umpli inima pustie,
Zâmbetul blând, să-ţi înflorească anii...
Nani, floare a durerii, nani,
Nu te dau pe nici o împărăţie!..

Săratem—Dec. 1943.

C. A. Munteanu

LUMINĂ SUAVĂ

Au să te scrie în linii subţiri
Meşteri, cu peneluri fine, din Paris
Că te-aduni, cu limpezimi, în priviri
Şi, albă, te-alinţi ca în vis.

Chiue gândul când întinzi mânile
Să-ţi mângâie tinereţea şi inelele —
Sar peste poveşti să te vadă, zânele
Şi ţi-ar fi 'nchinat spada beizadelele.

Parcă ai crescut numai din lumină.
Neastâmpăr îţi joci în glesne, şi bucurii.
Au să-ţi făurească poeţii brăţări: poezii
Şi prin romane ai să te plimbi în trăsură, eroină.

In mers, te'ndoi, cu mătasă
Pe inima mea şi a lor—
Nu vii din neamul zeiţelor
Dar înfloreşti în zâmbete ca o împărăteasă.

G. Ioniţă

Strofe pentru fata din amintire

Vioara amintirii mă chiamă duios, Lio,
Lângă poteci, prin crânguri cu porumbari în floare,
Pe unde şi-a dat mâna copilăria noastră
Şi-a lăinicit sglobie prin vâlvătăi de soare.

Cu visu'nalt luceafăr, — cu tine'n amintire,
Am tot fugit zănatic spre răsărit de soare;
Să'nfrunt năvalnic moartea, să'nalţ catapetezme
Sub care să 'ngenunche păgânele popoare...

Acolo, în cătunul de munte unde brazii
Cu fruntea verde în cruce se 'nchină Providenţei,
Aprinde — o lumină de gând şi pentru acela
Cumineçat cu moartea şi veşnicia ei...

Codin Negulescu

Drum de pe creastă...

Drum de pe creastă, drum către stea
inima zărilor, oricât ai alunga spre ea, se depărtează.
Nimeni nu te ştie, nimeni nu te vrea
numai anii zbucium greu în vrâstă îţi aşează.

Cândva, pe dealul care sue înspre păduri
— era o toamnă 'ntârziată de pe laturi —
pe margini tufe guroşe creşteau răsuri
şi încet pelinii s'adunau din mirişte pe haturi.

Drept unghiular şi vânăt un ogor de popuşoi
moldoveneştelor ştiulete, ca unui prunc la sân
le netezea mătasa din creştetele strânse între foi
şi-apoi prin vânt le resfira mirosurile coapte ca de fân.

Treceau pe strălungimea ta atâţia paşi
de parcă şi acum mai stărue'n cenuşă prăfuiţii
şi ca şi-atunci în toamna cu obrajii nărăvaşi
hulubi sălbatici ciugulă tăcerea şi gurue pestriţii.

Drum de pe creastă, drumul tuturor! De sârg
m'am reîntors din veşnicia mea tăcută înapoi
şi deşi hainele mi-s pline cu sgomote din târg
mi-i sufletul curat ca straiul tău din popuşoi.

Neculai V. Cohan

SOMNUL LEBEDELOR

Castelul doarme. Brazi de-argint — cetate —
I-l străjue — o scoică de mărgean: —
Pe-aici a fremătat un castelan,
Prin luminişuri, în singurătate.

In preajmă lebede — covor persan —
Visează alte ape înstelate...
Li-i somnul pe oglinzi catifelate
Şi umbra lor pe prund — tăcut chervan.

In ţara lor de visuri li se-arată
Un mândru Făt-Frumos şi-o mândră fată...
Serafice cântări de Paradis...

Din ochi, apoi, le-alunecă sub gene,
Frumos mărgăritar de basm şi vis,
Pentru tristeţea blândei cosânzene.

Alfred Tibereanu

SUFLETE FRÂNTE

NUVELĂ de VASILE I. CHICU

Ileana lui Vasile Ignat, trandafir de fată, boboc de floare nu altceva, bun de pus în rama ferestrei!... Ori unde-ai fi întâlnit-o, între vatale sau la albit pânza; pe ogor la pus fasole ori la seceratul grâului auriu; la biserică, pe drum, la apă sau la horă, în amurgul serii ori în răsăritul aprins al zilei, trebuia să-ți încetinești mersul și să tragi lung cu coada ochiului la trupul ei subțire și mlădios, la nevinovăția privirilor umbrite de arcul bogat, al sprâncenelor negre ca puful corbului, la tăietura cărnoasă a buzelor veșnic însuflețite de lumina stinsă a zâmbetului ei feciorelnic, la sănătatea purpurie din umerii obrajilor sau la podoaba părului strălucitor adunat mănunchi sub casânca de mătase, pe care a primit-o în pomul de peste groapă, la coborîrea în pământ a mătușă-sii Varvara, răposată cu mulți ani în urmă. Și muncitoare ca ea mai rar.

Dela ridicarea „șerpoaicei de fată,"—cum o numeau, cu ascunsă invidie multe din mamele odraslelor la a căror naștere ursitoarele „își făcuseră de cap cu sgârcenia lor", gospodăria răzeșului Ignat era plină de viață și strălucea de curățenie. Casa, lăsată într'o adevărată părăsire dela moartea năprasnică a mamei sale, întâmplată pe când Ileana abia își încerca glasul într'un gungurit neînțeles, intinerise sub graba mâinilor care îndepărtau cu părintească grijă mușchiul crescut pe grinzi, îndreptau pereții lipiți „de clacă", ori de femei luate cu ziua, fără nicio tragere de inimă pentru frumos. De multe ori săvârșind această muncă, degetele ei subțiri și lungi, făcute parcă numai pentru năviditul și întinsul firelor de bumbac în războiu sau pentru a mângâia fruntea tatălui său veșnic înourată, de când și-a pierdut tovarășa, au sângerat mâncate de lutul întins pe coastele aproape goale ale magaziei sau de varul așternut în straturi subțiri și drepte, pe fața întinsă cât jumătate de bătătură, a pereților casei. Se ostenea Ileana de zor să pună rânduială pretutindeni în gospodărie, să aducă totul în starea pe care bănuia că o lăsase truda mamei sale, ființă despre care nu știa decât puține lucruri și acestea lipsite de viul trăirilor proprii, șterse și fără legătură între dânsele. Căutase ea în nenumărate rânduri să-i țese chipul din ceea ce-i povestise vecinele și baba Ioana lui Dumitru Clopotaru, moașa satului, dar fără alt rezultat decât jalea neputinței. Poate dac'ar fi avut vreo fotografie ar fi reușit să-i ghicească înfățișarea vie, să-i bănuiască sufletul și gândul, să descopere această taină care-i frământa necontenit și dureros unda ascunsă a spiritului. Atunci sfredelul întrebărilor prelungite uneori până în vis ar fi încetat, iar chinul inimii s'ar fi topit în resemnare. Așa însă, dorința mereu nesatisfăcută de a-și cunoaște și simți mama, de a-și lega recunoștința și iubirea ei de o imagine care să-i umple singurătatea, o rodea neîncetat și ascunzișul adânc al sufletesc răbufnind deseori în șiroaie de lacrămi și ogoindu-se în suspinul unor lungi oboseli. In clipele acelea îi părea rău pe toată lumea, pe toți copiii care se bucurau de ocrotirea blândă și statornică a mamei. Atunci se simțea ca o mlădiță sfâșiată din rădăcina moartă a unui arbore și înfiptă apoi în răscrucea tuturor vânturilor. Era necăjită mai ales pe tatăl său care ocolea de mai multă vreme cu ursuză hotărîre orice întrebare, al cărei răspuns ar fi deslegat, drama gândurilor ce se loveau cu zădarnică putere în mintea ei fragedă. Pe urmă, când i se limpezeau oarecum pentru o bucată de vreme, apele sufletului în muncă, îi părea rău că-și osândise părintele dela care aștepta totul, chiar și povestea moartei.

*

Răzeșul Vasile Ignat din Horodiștea Lăpușnei, sat întins pe șase văi întocmai ca rădăcinile unui nuc uriaș, cu uliți strâmte și întortochiate, cu gospodării dese, despărțite prin garduri înalte și acoperite cu streașină bogată de spini în chipul unor adevărate ziduri de apărare, înăuntrul cărora strălucesc de curățenie casele cu prispă și ceardac, umbrite aproape întotdeauna de coroana cătorva pomi ce-și apleacă frunzele până în ochiul ferestrelor. Din depărtare, acoperișurile locuințelor făcute din țiglă, stuf, tablă și șindrilă, par niște ciuperci neînchipuit de mari, cu vârfurile încremenite uneori la umbra verdelui mat al copacilor sau alteori, înălțate majestuos peste vârful acestora.

Gospodăria lui Ignat cea mai rostuită din vechi, de pe valea Chidăului, se ghicește ușor după lucrătura măiastră a porții, după brâul de flori ferăstruite în scândură subțire de brad și așezate pe trei rânduri sub cingătoarea acoperișului casei, și după pătulul de nutreț unde căpițele de fân proaspăt erau așezate an de an peste straturile niciodată isprăvite din trecut.

In mijlocul ogrăzii un dud mare și rotat crestează pe răbojul vremii amintirile mai multor generații. Sub umbra acestuia și-a trăit sorocul copilăriei bunelul său Costache Ignat, despre a cărui bunătate și petreceri cu lăutari mai povestesc și astăzi bătrânii satului. Acolo își depănase vârsta nevinovățiilor pline de farmec tatăl lui, și tot de trunchiul aceluiaș copac își înnodase în tinerețe el, spuza omului de acum, iluziile unei vieți de tihnă și prosperitate. Sigur și viguros în răspântia anilor, agudul acesta lega într'o dăinuire tăcută și statornică, timpuri cu vadul scurs de prospețimea unor răsărituri noui; icoane închise în chenarul crepuscular al apusului de viață, cu rândurile fără sfârșit ale existențelor veșnic primenite sub coviltirul de neclintit al cerului.

Răposatul său părinte nu odată îi spusese „să-l ocrotească de rosul vitelor, să-l curețe de uscături, să nu-i rupă crengile", pentrucă zicea el grijuliu, „acest agud duce din neam în neam puterea inimii noastre răzășești". Toată vlaga familiei lui moș Manole Ignat se înpletea astfel datorită unui lung proces de simbolizare, cu tăria arborelui răsărit „ca o minune", în pragul acestei bătături.

De aceea, Vasile Ignat, mugure unic al bogatului răzeș, flăcău vânjos, crescut asemenea brazilor de munte, cu chipul veșnic luminat de mulțumire, în care-și oglindea farmecul adâncimii privirea ochilor săi mari, albaștri rostogolită galeș în necunoscut, păstra cu evlavioasă grijă pomul încărcat de aduceri aminte și de bătrâne chezășii al familiei.

A rămas orfan de mamă când nu învățase bine s'o cunoască, iar de tată la câțiva ani după războiul Rușilor cu Chitaiul, după ce scăpase în sfârșit, de haina ostirii muscălești. Fusese în Asia, călătorise prin locuri necunoscute, pe pământuri sfâșiate de frig ori despicate de căldură, pe ape și prin păduri fără margine luptase cu neamuri despre care nu auzise niciodată să fi fost dușmanii Moldovei, al cărui neuitat domnitor Ștefan, le încredințase moșia și blazonul de răzeși; sângerase la porunca unui popor, pentru care nu moștenise altceva dela înaintași, decât dispreț și ură.

Vasile Ignat nu va uita niciodată vorbele pe care i le șoptise tatăl său aproape de tot în pălnia urechei, în clipa când s'au despărțit, cu mulți ani în urmă, unul rămânând stingher în pragul ogrăzii, iar altul, cu geana inundadă de lacrămi, luând drumul necunoscut al silnicilor „ucazuri" țariste.

— Mergi cu bine, fiule și ține minte, că datoria noastră de sânge este să slujim Moldova, rădăcina noastră din veacuri. Fă-ți comândul astfel ca să nu necinstești jurământul strămoșilor, să nu batjocorești obiceiurile și să uiți dorințele păstrate cu atâta sfințenie în ascunziș de inimi...

Multă vreme și de nenumărate ori și-a întors Vasile Ignat gândul spre această despărțire căutând în ecoul vorbelor rămase peste țări și mări, înțelesul propriilor îndemnuri sufletești. Își aminteste bine cum odată și-a îndeplinit astfel misiunea de recunoaștere pe frontul Chitaiului, încât muscalii au pierdut vreo câteva sute de morți și tot pe atâția prizonieri, iar altă dată, pe când era la Odesa paznic la închisoare, a făcut scăpat pe un biet moldovean din Soroca, despre care a auzit mai târziu că era din Ștefănești și că n'a apucat să treacă granița Nistrului teafăr, fiind ucis de oamenii stăpânirii. I-a fost ciudă când a aflat, despre nereușita faptei lui și în subteranele răbdării a simțit dureri de moarte. Acelaș sbucium, aceiași revoltă acoperită de blestem, pe care o va simți întotdeauna când se va abate vreo nedreptate asupra Moldovenilor din satul lui, ori din întreaga țară moldovenească.

Dar, toate au un sfârșit pentru a lăsa loc altor începuturi. Vasile Ignat și-a isprăvit cu cinste — așa cum îl povățuise la plecare bunul său tată — cei șapte ani de muscălie și a venit în sat unde îl așteptau alte rosturi, cu alte drumuri, izbânzi și opreliști.

Neuitată îi este clipa când întorcându-se din stepele întinsei Rusii și ajungând în vârful dealului care domină Horodiștea în partea de Miazănoapte, și-a îmbrățișat cuibul natal în ghiocul unei priviri de prospătă regăsire. Atunci, a simțit năvălindu-i în sânge aburul legăturilor cu pământul pe care îl frământa sub picioare, — cu zarea poleită de asfințitul care se furișa după coama pădurilor întinse în chip de perdea către acest colț de cer, cu împărăția satului în care primise botezul vieții, mângâierea naturii și siguranța zilei de mâine. Acolo sus, pe spinarea dealului, Vasile Ignat și-a primenit sufletul de toate urmele anilor muscălești, a uitat toate necazurile și cumpenele avute în război, pentru a deveni omul adevărat, răzeșul voinic și liber, gospodarul, rămas cu trebile în urma celorlalți consăteni.

Când a văzut casa, agudul, boii, alții decât cei pe care îi lăsase el la plecare, și pe tatăl său odihnindu-se îngândurat pe prispă, iar câinele sărindu-i arțăgos în față și bătând a străin, a înțeles nu numai prețul despărțirilor lungi, ci și glasul junghiului ascuns în carapacea însângerată a inimii.

Încetul, cu încetul gospodăria lui moș Manole Ignat începu să'ntinerească. Rând pe rând fură drese gardurile, grajdul, magazia, beciul care începuse a se nărui din pricina unui isvor și casa, al cărui acoperiș din șindrilă a fost schimbat cu altul din oale. Bătrânul însuși, cărunt până în creștetul capului și puțin aplecat de șale părea că a împrumutat, odată cu sosirea băiatului, sprinteneala altei vârste. Toate mergeau din plin. Le lipsea însă „o mână de femeie", care să îmbrace casa, să pună rânduială „în trebile muierești ale gospodăriei", să-i curețe la vreme, să-i potrivească întotdeauna cu de-ale mâncării, mă rog, să știe și ei că au la ce trage acasă după muncile câmpului ori când se duc pe două trei zile la târgul Eșilor.

Matroana lui Pavăl Gârneață, pe care a luat-o în slujbă chiar în ziua când a rămas văduv, ajunsese ce e drept o slugă vrednică și credincioasă, dar de aici și până la stăpână mai este „puțintică zăbavă", cum spunea adeseori moș Manole. El nu s'a 'nsurat a doua oară pentrucă prea-i fusese dragă nevasta și pentrucă „cinstea răzească" nu-i prea îngăduia să renunțe așa de ușor la povara singurătății, pe care i-o dase Dumnezeu pentru cine știe ce păcat al său ori al înaintașilor lui coborîți deja în pământ, sau poate numai așa ca să-l încerce. Ii rămăsese apoi un copil abia născut, Vasile, pentru care nu putea afla decât o singură mamă și aceia îl părăsise pentru veșnicie, trecându-i peste tărâna unui mormânt proaspăt, sarcina sfântă de a-l crește și îngriji.

— Eu, nu se știe de-oi scăpa ori nu, dar tu Manole, tu să ai grija de copchil, să nu se piardă căci este rodul trupurilor noastre, os din osul tău, împlinirea dorinței tale de când ne-am luat... așa-i spusese nevastă-sa într'o ultimă încordare înainte de a-și da sfârșitul. Și el nu putea trece peste porunca moartei. A avut multe îndoieli după aceia, iar pe copil de multe ori l-a scos din ghiara somnului veșnic, dar nu s'a dat bătut. Cumpăna cea dreaptă a minții și glasul adunat din sfâșieri de rugă al neveste-sii l-au ținut în'otdeauna departe de amăgelile trecătoare ale ispitelor de tot soiul. Dacă n'ar fi fost Vasile, cine știe, poate s'ar fi încurcat cu vreun suflet din lumea lui Dumnezeu, așa însă nu. Nu putea cu nici un preț să-și înstreineze copilul în brațele unei femei alta decât mama lui. Ce-ar fi zis satul, preotul, învățătorul, moarta, ea, nu l-ar fi săgetat cu blestemele lumii de dincolo?

Așa se face că Manole Ignat și-a dus cu mândră îndărătnicie singurătatea până la marginea vieții, iar Vasile, păzit de toate relele, s'a văzut mare, bun de slujbă și apoi de muscălie. A fost și acesta un „hop", cum obișnuia să spună bă rânul, pe care l-a trecut „numai Domnul știe cum", dar s'a dus și el ca multe altele rămase în gingina vremilor mereu lăsate în urmă.

Mai era unul: „Să-mi văd copilul pus la calea lui, să aud de va fi cu putință scâncetul vreunui nepot, ș'apoi cu vrerea Tatălui din cer să cobor lângă nevastă, unde voi avea de-apururi odihnă și pace", cum prea bine glăsuia moș Manole.

Bătrânul știa că rosturile firii nu pot fi înconjurate pentru totdeauna și mai mult chiar, era încredințat că drumul hărăzit fiecăruia de soartă ori cât s'ar înoda în răspântiile întâmplării, ajunge la urmă să-și impună chemările. Proverbul vechi românesc: „Ce ți-e scris în frunte ți-e pus", cuprinde întreagă această convingătoare înțelepciune a poporului nostru, în care Moș Manole învățase de mult să creadă, și totuși, acum când era vorba de copilul său, fără să-și dea seama dece, ar fi vrut să nu-l știe, să nu aibă înțelegerea acestei legi de armă a naturii. Undeva în ungherul tainic al presimțirilor nemărturisite, încercatul răzeș moldovean simțea scrâșnind junghiul apăsător al unui destin învins de moarte.

Fără a îndrăsni să se așeze de-a-curmezișul căilor hărăzite fiului său de soartă, Moș Manole s'a gândit într'una din zilele fumurii ale unui început de Octomvrie, că n'ar fi rău să-i amintească dorința de a-l ști „om însurat", strâns de pe drumuri într'o familie nouă.

Așa se face că nu mult după ce i-a trecut prin minte acest gând, îi aflăm, tată și fiu, tăinuind unul în fața altuia, sprijiniți pe marginea unei căzi în care forfotea spumos mustul strugurilor de curând culeși.

— Socot, măi Vasile, c'ar fi nimerit să-ți afli petitori și să-i trimitem la una din fetele spre care te'ndeamnă inima și se lovește cu numele și cu bruma de avere rămasă dela cei petrecuți înaintea noastră din această casă! Nu te silesc numaidecât, dar drept să-ți spun, m'am săturat trăind atâția ani fără să văd împrejur o mână de femeie și un ochi de stăpână adevărată în astă gospodărie. Aș vrea măcar la bătrânețe să am bucuria câtorva zile înseninate de hărnicia și priceperea unui suflet cald de fiică... Matroana lui Pavăl Gârneață nu-i vorbă face și ea treabă, poate mai mult decât altele, dar nu chiar cu tragerea de inimă a proprietarului care și-a frământat sudoarea cu tot ceeace se vede în curtea și în acareturile lui. Este o simbrie așă vrednică și nimic mai mult. Ea știe asta și de aceea pe dânsa n'o prea doare că ici se dărâmă, că dincolo se pierde, că'n altă parte se face risipă.. E sfântă zicala din bătrâni: Ochiul stăpânului îngrașă vita!

Apoi, la drepturile vorbind, și tu ai ajuns vremea la care se căpătuește omul. Slavă Domnului, ai isprăvit muscălia, te-ai copt destul. Nu este bine să aștepți să te pețească babele.

Ascultând, Vasile lnase înfățișarea unui om de o seriozitate severă. Ii părea bine că tatăl său deschise vorba despre însurătoarea lui și totuși, un sentiment de teamă amestecat cu altul de rușine voia să-i copleșească mulțumirea destăinuirii, pe care i-o pregătise și ușurase părintele.

Teamă îi era de necunoscutul vieții ce avea să vină, rușinea însă îl cuprindea la gândul că tatăl său îi cetise în suflet hotărîrea de a pune capăt burlăciei și mai ales, evocând clipa când va trebui să rostească numele miresei. De aceia, cu privirile înstrăinate în jocul de umbre și lumini al unor stoluri de nori și cu glasul slăbit de emoție, Vasile mărturisi:

— M'am gândit și eu la asta, tată. Am făcut chiar vorbă cu... dar numele i se topi pe buze...

— Hai, spune, că doar n'ai s'o mai poți ascunde toată vremea, își îndeamnă moș Manole fiul.

— Cu Dochița lui Vladimir Bodrângă, înnodă Vasile firul spovedaniei începute.

Adevăratul val de bucurie năpădi suflelul flăcăului abia când văzu pe chipul tatălui său fericirea pe care o trăiești ori de câte ori constați o potrivire de gust și de dorință cu cineva care te interesează îndeaproape.

— Imi place și mie alegerea făcută. Dochița lui Bodrângă este înainte de toate fată de mazăl, cu avere frumușică și așezată la purtări. Incât din partea mea ai toată îngăduința.

Vorbele părintelui erau măsurate și grave. Prin ele, Vasile auzea glasul de aprobare al unui șir întreg de generații, mândria satisfăcută a unei familii care și-a păstrat cu demnitate blazonul de răzeși și cinstea de a fi singurul păstrător direct al tradițiilor ei pentru vremurile ce aveau să vină.

Conștiinta noii schimbări care se opera în viața lui, îl făcu pe Vasile să nu-și poată stăpâni un șuvoi de tumultoasă emoție, care-l hotărî să-și îmbrățișeze tatăl pe loc în chip de recunoștință și mulțumire pentru marea lui încuviințare. Drumul la inima Dochiței îi era netezit acum de orice piedică.

*

Grijuliu, feciorul lui moș Manole Ignat își pregătise în taină cu câteva săptămâni înainte, „zălogul" de petit: o năframă de culoarea piersicii, țesută din borangic și o cruciuliță de aur, prinsă la unul din colțurile acesteia. Petitorii nu-i lipseau, căci dela flăcăi de gospodari ca Manole Ignat mulți ar fi dorit să ia prosopul de stărostie. N'a fost tocmai greu deci, să-și găsească doi oameni de starea lui Dănilă a Măcăroaiei și a lui Constantin Odgon, bogătași de mâna întâi, unul cu oloință și altul cu mașină de treier, cari să-l însoțească într'o seară, după câteva zile numai dela îndemnul tatălui său, de a-i aduce o noră în casă, la părinții Dochiței.

Printre amintirile veșnic la îndemâna sufletului acoperit de singurătate al lui Vasile, noaptea petitului și-a păstrat cel mai deplin contur și cea mai neînvinsă prospețime.

Vladimir Bodrângă i-a primit atunci vesel împrejurul unei mese grea de plăcinte cu „poalele'n brâu", rumenite și unse din belșug, alături de care stătea mândră „cheia inimilor", o tocitoare pântecoasă plină până în gură cu vin vechi.

El, mirele, stătea mai departe în vreme ce petitorii își făceau târgul logodnei. Mazâlul dădea fetei zestrea casei, o juncă, cincisprezece firte de pământ de arătură, patru cu livadă și una cu vie. Dănilă a Măcăroaiei stătea însă la tocmeală, Mai cerea pentru fată opt oi ș'un purcel. „Să aibă din toate câte puțin și să se lovească la urma urmei, cu averea flăcăului", întărea Constantin Odgon trebuința sporului de zestre.

Plăcintele și mai ales, tăria vinului a înfrânt cu ușurință rezistența viitorului cuscru al lui Manole Ignat, grăbind astfel înțelegerea.

Când au ajuns petitorii la datul mâinii și s'a trimis după preot, lui Vasile i s'a luat o mare greutate de pe suflet. Ii mersese în plin, cu toate tradiționalele ciorovăieli ale însoțitorilor. Așa se explică de ce, când i s'a îngăduit s'o vadă pe Dochița în altă cameră, „să se înțeleagă și cu dânsa", după obiceiul locului în astfel de împrejurări, Vasile era vesel ca un copil. Aceiași mulțumire i-a împrumutat-o repede și fetei care învinsese cu greu aceste clipe de îndoielnică așteptare. Chemarea celor din casă i-a surprins îmbrățișați.

Sosise Părintele Sofrone, om blând cucernic și măsurat în cele lumești, care era nelipsit la logodnele încheiate între familiile cu dare de mână din sat.

Masa avea acum înfățișare de sărbătoare. Câțiva pui tomnateci ușuraseră sarcina gospodinei în pregătitul ospățului care avea să încheie legământul de dinaintea nunții, dintre cei doi tineri. Inainte de a gusta din bunătățile așezate în grabă la îndemâna poftei celor de față, Preotul le rosti tinerilor îndemnul său creștin la o viață plină de armonie, curățenie și belșug în fapte alese; îi învăță apoi să-și înfrâneze patimile și poftele trupului, să se pregătească adică, în deplină curățenie pentru viitoarea taină a nunții.

S'a făcut după aceia schimbul inelelor și a zăloagelor de logodnă. Iar când au început urările de veșnică trăinicie a hotăririi luate, Dochița plângea. Un plâns liniștit, fără suspine, întocmai ca un val de pace coborît peste fața sbuciumată a unei ape.

*

Nunta a fost hotărîtă pentru ziua Sfintei Paraschiva. Mai aveau până atunci o săptămână. La casele celor doi gospodari lucrau de zor mulțime de femei și oameni. Fiecare părea a face pregătiri de întrecere. Pe Vasile îl afla seara numai pe drumuri. Când la târg după cumpărături, când la Volcineți după lăutari, când la mireasă, ori în alt loc, unde-l alungau nenumăratele trebuinți ale nunții și ale gospodăriei. Se afla bietul om „în fericita săptămână chioară", cum obișnuește poporul nostru să caracterizeze neastâmpărul și în genere, psihologia de mare tensiune a mirelui aflat în preajma cununiei.

Emoția care însoțea pregătirile din casa lui Vasile Ignat era atât de puternică și de curată, încât a reușit să împrumute și lui moș Manole ceva din darurile întăritoare ale tinereții. Bătrânul părea a fi cotrobăit prin încheieturile trupului un rest de voinicie, păstrat înadins pentru ceasul bucuriei de acum. Era vesel. O veselie târzie exprimată care-i străbătea ființa din creștet și până în tălpi, înghesuindu-se mai ales, în strălucirea nenaturală a ochilor, în rumeneala feței, contrastantă cu albul spicelor rare de păr ce-i împrejmuiau chelia capului, și în zâmbetul destul de puternic înseilat, pentru a-i șterge amăgitor, cuta necazurilor crescută sub scobitura frunții.

Dintre toți cei care se osteneau pentru buna reușită a apropiatei ceremonii din casa răzeșului, Matroana lui Pavăl Gârneață era într'adevăr cea mai nedumerită și mai plină de îndoială. Sufletul ei aluneca neîncetat dela risipa de bani și de bucate, la înfățișarea de surprinzătoare tinerețe a vechiului său stăpân, fără a putea fi prinsă ea însăși, în valul fericirii isbucnite așa „ne tam ne sam", în bătătura lor.

— Parcă face a moarte, așa s'o schimbat jupânul meu cel bătrân dela logodna lui cuconu Vasile", a răsuflat îngrijată Matroana către Frăsâna lui Dumitru Lungu, prietena ei cea mai bună decând a intrat în slujbă la Manole Ignat, pe care a întâlnit-o întâmplător la fântână.

— Mai așa, dragă! Nici nu-l mai cunoști! Iți vine să zici că se însoară el nu feciorul lui așa-i de sprinten și de voios, întări aceasta cu naivă siguranță, temerile încolțite deja în inima credincioasă a Matroanei.

Lucrul și alergătura nu îngăduia însă celor din casa lui Ignat să-și limpezească gândurile ori să-și schimbe hotărîrile. Totul se petrecea parcă sub îndemnul de fericire al unei grăbite complicități cerești.

*

Veni și sorocul nunții. Porțile larg deschise încă din zorii zilei mărturiseau atât la mire cât și la mireasă, împlinirea tuturor rânduielilor păstrate de tradiția locului pentru astfel de întâmplări. Se făcea o nuntă la care mândria socrilor reînvia până în amănunt, bogăția obiceiurilor adăogate de-a-lungul vremii la strălucirea simbolică a acestei taine.

Sâmbătă dis de dimineață, vorniceii celor două familii se încrucișau în pas de crainici pe toate ulițele satului poftind cu tinerească voioșie pe oricine le ieșea în cale, să-și înnoade drumul și pe la casele celor doi gospodari de viță, aflate în mare cin.

Invitații primeau chemarea cu bucurie și-și zălogeau venirea cu câte un gât două de vin purpuriu, sorbit din garafele mereu înnoite ale vorniceilor.

La mireasă, lăutarii începuseră să-și desmorțească instrumentele cam la vremea când oalele cu sarmale își isprăveau concertul, iar babele potriveau cele din urmă frumusețe în camera „de dat mâna". Aici, Dochița și Vasile gătiți în haină de nuntă, aveau să se așeze alături în capul mesei împodobite cu flori de toamnă, pentru a strânge mâna gospodarilor, tinerilor și copiilor veniți să-i vadă în ceasul marilor bucurii, aducând fiecare pentru noii însurăței, o găină, o oca de vin, o bucată de pânză, un miertic de fasole ori de grâu și câțiva gologani.

— Ia te uită, parcă văd satul rânduit pe scări și plocoanele înghemuindu-se unele peste altele pe laiță, ca la nunta mea, își spovedi mătușa Măriuca lui Pavăl Turcan, amintirea unor timpuri învăluite în regretul depărtării...

— Și la mine o fost lume multă când m'am măritat, dar nu mi-a prit de fel. Căci toate urăturile și toată dania celor care au venit să mă vadă mireasă nu mi l-au putut scăpa pe Gheorghiță de muscălie. S'o dus după vreo două luni și dus o fost! Nu l-am mai văzut până astăzi și nici n'am mai aflat ceva despre dânsul! Parcă l-a 'nghițit pământul nu altceva soro dragă, continuă Vasilca lui Ion Gavril depănarea unei dureri strivite între două ofuri.

Hei, dragele mele, fiecare cu norocul ei, degeaba vă mai căinați acum, le tăie sentențios Maria Pleșcă, firul regretelor cari oricât de îndreptățite ar fi fost, nu se mai puteau tămădui la vârsta lor.

Marșul lăutarilor așezați pe prispă, chiar sub fereastra camerei unde-și evocau cele două bătrâne amărăciunile nemistuite de uitare, acoperi cu acordurile lui hotărâte acest început de apăsătoare și zadarnice păreri de rău.

Tras de doi boi voinici, cu jugul sculptat și cu resteile boite, carul pentru zestrea miresei venea tocând încet, spre gura casei. Moș Mitruță Cârnul, legat cu'n prosop călugăresc ce-i spânzura până mai jos de glezne, opri animalele speriate de sunetul muzicei și de mulțimea copiilor ce împânziseră curtea mazâlului odată cu sosirea lăutarilor, drept în fața intrării și se înfipse dinaintea lor într'o poziție de lungă așteptare. Mai strigă de câteva ori demonstrativ la boi și iarăși se așternu pe așteptat fără să-și dejuge dobitoacele.

Intr'un târziu ieși tatăl miresei cu o garafă de vin neînceputâ, însoțit de un vornicel cu două basmale albe ca lacrima și un șervet dungat în mâini. Urâ bun sosit „zestrașului", îl cinsti după rânduială și-l îndemnă să sloboadă animalele la iesle, unde le aștepta un adevărat ospăț împărătesc, tărâțe de grâu cât le era gustul.

Acesta s'a țepenea însă.

— Boii mei așteaptă plata samarului, cucoane Vladimir, o dădu Mitruță de-a-dreptul, iar stăpânul lor cinste de zestraș.

— Tot mai îți minte obiceiurile din vechi, măi Mitruță! Se cunoaște că ai fost din tinerețe cărăușul bucuriilor muierești. Fie dar cum ai apucat tu și cum ține minte și eu,—mai zise cuconul Vladimir, înnodând batistele la coarnele boilor, după ce mai întâiu îl legase cu prosopul în chip de cruce peste cealaltă legătură. Zestrașul mulțumi, dejugă boii, îi îndemnă la ieșe și își începu să întindă veretca, să-și țepenească chingile, mă rog, să-și pregătească „loitrarul" pentru când va sosi vremea încărcatului.

Dochița nu se arătase încă. Dinspreziuă se retrăsese în cameră pentru a-și odihni oasele frânte de trudă, cum își motivase ea plecarea și de atunci nimeni n'o văzuse ieșind. In ajunul pasului acesta, Dochița simțise într'adevăr nevoia să se afle o clipă singură să-și cerceteze inima, să-și întrebe gândul, să-și obișnuiască în fine, sufletul cu necesitatea fatală a celor care se petreceau, pe care ea le dorise, le așteptase și în fața cărora aflându-se acum, simțea un fior nelămurit de teamă.

Când se văzu singură în camara plină de mirosul busuiocului frecat de mâna ei pe toate laițele, Dochița încercă să coboare în adâncul sufletului până la vâna tristeții care sta gata să-i înnece întreaga ființă. Dorise ziua aceasta, o căutase veșnic în dragostea ei pentru Vasile cu speranța că-și va liniști valurile inimii în tihna unui cămin al său, în care una din marile bucurii o vor aduce copiii. S'acum, când așteptarea aceasta se înfăptuia aevea, Dochița nu întâlnea nimic din ceiace crezuse că va găsi în noua ei schimbare de viață. Parcă n'ar fi fost nunta ei, ci mai degrabă un lung prohod de înmormântare...

Zorile au găsit-o suptă de sbucium și de nesomn, iar pe deasupra cu o supărătoare durere în coșul pieptului. Nu se grăbea deloc să iasă Având singurătatea drept complice, îndoielile sufletului i-se păreau mai ușor de suportat. Deaceia, când a sosit zestrașul, Dochița mai stătea încă la sfat cu nălucile propriei sale închipuiri. Nu mult după sosirea lui Mitruță Cârnul, chiotele dese care străbăteau văzduhul satului din ce în ce mai aproape de casa căpitanului Vladimir, anunțau venirea mirelui și a nuntașilor.

Curând după aceia, au început să intre în ogradă vorniceii pe cai iuți, cu flori și basmale la căpestre, având mirele între ei, pe un sur nerăbdător, cu coamă'n două părți și apoi cortegiul de trăsuri orânduite după gradul de rudenie și darea de mână.

In fruntea tuturor, conocarul își începu urarea îndată ce ajunse la scări, unde-i întâmpinase întinerit de mulțumire, socrul miresei.

In țesătura liniștii care amuțise până și respirația greoaie a cailor, vorbele urătorului se rostogoleau grăbite spre cele patru unghiuri ale zării:

Sfârșitul orației ajungea la urechile Dochiței aparută în rama ferestrei, întocmai ca vibrațiile unui cântec adunat din pânza depărtărilor nepătrunse.

S'a închis apoi o horă mare în mijlocul bătăturii la care a jucat și dânsa; i-au venit mulțime de plocoane, iar gologanii din farfuria cu orez au fost deșertați de mai multe ori; a primit îmbrățișările fetelor de seama ei, încrucișate cu privirile săgetătoare ale unor flăcăi amăgiți în dragostea lor pentru dânsa, pe toate suportându-le cu un zâmbet îngăduitor de regină încaptivitate.

Pe la chindie, veselia cuprinsese și pe bătrâni. Moș Manoilă Curcudău înconjurat de toată suflarea omenească din ograda mazâlului, îi trăgea de foc o bulgărească îndrăcită de acum cincizeci de ani, în vreme ce Pavel Timofte îi bătea tactul din eleșe ca la arici. Nu mai vorbim de Costache a Vădănii care juca paharul plin în vârful degetului arătător, de parc'ar fi fost un buiestraș împărătesc, și de Gheorghe Potlog, care s'apucase de ghidușii de râdeau copiii mai rău ca la urs.

Inainte de scosul zestrei, cam pe la asfințitul soarelui, a ieșit și nunul cel mare la joc împreună cu nuna, făcând așa fel obiceiul drept cum a fost apucat din bătrâni. A urmat apoi încărcatul bucuriilor miresei, pentru care Vasile Ignat a trebuit să târguiască o mulțime de vreme cu cele două babe, tari la fire și scumpe la preț, iar în urmă, iertăciunea miresei.

Primind binecuvântarea părintelui, l-a sărutat și apoi s'a suit în trăsură, între nuni Alături, Vasile Ignat călărea în pas reținut mângâindu-și mireasa cu priviri îndrăsnețe și duioase, iar în urmă lăutarii îi ziceau când o doină de-ți frigea inima, când o sârbă de nu-ți puteai stăpâni picioarele.

In pragul casei, Moș Manole îi așteptă cu pâine și cu sare. Mirii i-au sărutat mâna, iar el i-a'mbrățișat cu căldură. S'au mai băut câteva garafi de vin și lumea s'a'mprăștiat până a doua zi la cununie. Se aprinseseră de mult luminile.

*

Parcă eri a fost și totuș câți ani au trecut, de când păsea încet alături de Dochița împodobită în haină albă de mireasă, către Sfânta Biserică! Vasile Ignat își amintește bine momentele acelea. Mai ales, nu poate uita cum ieșeau dela fiecare poartă copii nevinovați care le udau calea urându-le ani mulți și plini de rod, cum apoi, se năpusteau acești copii asupra gologanilor svârliți pe deasupra capului drept plată pentru osteneala lor, sfaturile și rugăciunile părintelui Sofrone dela cununie și în sfârșit, fericirea tatălui său care spusese în auzul tuturor că „de acum poate să-l ajungă și moartea dacă va binevoi, căci el și-a văzut împlinirea dorințelor.

Veselia s'a isprăvit abia Luni după Sf. Paraschiva, cu „masa cea mare", unde au fost poftiți doar gospodarii mai bogați ai satului, scopul acesteia fiind să „mai scoată din cheltuelile nunții".

(Urmare în Nr. viitor).

DOCUMENTE

I. P. S. GURIE cere împăratului rusesc introducerea limbii româneşti în şcolile din Basarabia

In numărul 93 al revistei *„Basarabia literară“*, părintele Pavel Mihail, custodele muzeului bisericesc din Chişinău, a publicat, în cadrul acestui fişier de documente privitoare la vrednicia românească a provinciei dintre Prut şi Nistru, un articolaş prezentator al bucoavnei moldoveneşti editată de I. P. S. Gurie, (pe atunci arhimandrit,) pentru uzul şcolilor româneşti din Basarabia. Bucoavna fusese tipărită pe la 1909 şi urmărea, pe linia curentului de redeşteptare naţională început la 1895, introducerea unui spirit de naţionalizare în şcolile primare din această provincie, şcoli cari din ordinul stăpânirii, intraseră în prevederile planului de rusificare rapidă.

De aici importanţa de mare document naţional a bucoavnei, de aici şi socotirea Arhimandritului Gurie printre marii luptători ai cauzei româneşti.

Pentru a dovedi că această socotinţă e făcută pe bună dreptate şi că preocuparea marelui chiriarh adormit în anul trecut, de a ţine vie conştiinţa naţională din Basarabia în faţa încercărilor sitnice de rusificare, nu era accidentală, ci permanentă, publicăm un alt document tot atât de concludent.

E vorba despre un articol intitulat *„Ce ne trebue“*, publicat în 1908 în jurnalul bisericesc „Luminătorul“ (Anul I, cartea X, luna Octombrie,) articol care e scris cu caractere chirilice şi pe care ieromonahul Gurie, însărcinat pe atunci cu îndatoririle de misionar eparhial, îl adresează împăratului rusesc cu ocazia unei anchete despre ce le trebueşte cetăţenilor ruşi pentru a fi fericiţi.

Reproducem crâmpeiul cel mai interesant: „Insă pentru ca să vie omul la cunoştinţa aceasta, el trebue să înveţe: el trebue să audă aceasta dela învăţători: dela preot sau dascăl, ori să citească în cărţi. Ca să poată omul ceti trebue să înveţe la şcoală începând dela az buche.

. . . . . .

Şcolile cari sânt acum prin satele noastre, nu aduc atâta folos, cât ar putea să aducă. (Căci) Incepând învăţătura într'aceste şcoli cari le avem acum, copiiul întâlneşte pre multe greutăţi:

„Una = nu ştie buchile; alta = nu ştie cum să unească buchile ca să facă cuvântul, al treilea = nu ştie înţelegerea cuvântului, că-i cuvânt rusesc. Greu le vine copiilor a se învăţa să cetească deodată pe carte rusească“.

„... Nouă ne trebue să începem a ne învăţa pe cărţi moldoveneşti, pentru ca copiii să nu întâmpine atâtea greutăţi şi cuvântul să le fie cunoscut.

„Nouă ne trebue aşa şcoli, în cari învăţătura să se înceapă pe moldoveneşte.

„Incepând învăţătura pe limbă cunoscută, şcolarul cu mai multă dragoste se învaţă şi câştigă dragoste către învăţătură.“

Şi după ce mai face o întreagă serie de consideraţii asupra însemnătăţii introducerii limbei moldoveneşti în şcolile din Basarabia, regretatul prelat, încheie astfel: — „Tot ce s'au scris mai sus, numai de cât ne trebue nouă; aceasta este pâinea spre fiinţa noastră“ (pag. 8—9).

Intreb: se putea o iniţiativă mai mare pentru un cleric răsărit din mijlocul ţărănimii moldoveneşti, pentru un slujitor de altar care ştie că neamurile cu tot specificul particular al etnicului lor au o existenţă arhetipică şi sunt gândite de însăşi Dumnezeu?

In timp ce o mulţime de năcealnici ruseşti răspund la ancheta ţarului că pentru a se îmbuna situaţia Rusiei, e nevoe să se construească silozuri, să se semene secară neagră, să se schimbe uniformele, să se dea pământ ţăranilor, călugărul Gurie din Basarabia, răspunde prin mijlocirea revistei „Luminătorul“, că dacă îi vorba să se ia în seamă şi răspunsul moldovenimii subjugate, apoi lor le trebue: o credinţă tare în Dumnezeu, împăcare între oameni (partea I-a şi a II-a a articolului) şi limbă naţională.

Acesta a fost I. P. S. Gurie cel ce se aseamănă cu neuitaţii: Gavriil Bănulescu Bodoni şi Andrei Şaguna.

Un aşa arhipăstor nu ne-ar strica nici de-acum înainte.

A. E. D.

N O T E

„Cantonament în Ucraina“

E titlul unei povestiri dintr'un popas al unui luptător român, semnată de d. Octav Vorobchievici, în „Convorbiri literare“. Musia, ucraineanca din suburbia Nicolaevului îşi povesteşte viaţa, prin comparaţie cu aceea a femeii române. Autorul a reuşit să ne dea cea mai literară operă de propagandă prin paralelismul vieţii sovietice şi a celei europene.

Felul cum este descrisă acea femeie a depărtărilor face însă ca bucata d-lui Vorobchievici să depăşească tot ceea ce credem despre reportajul de război. Musia e un admirabil tip de nuvelă. Femeia sovietică, rămasă în fond aceiaşi femeie spre a se găti, a petrece, a fi mamă şi a iubi, e foarte amănunţit descrisă.

„Cantonament în Ucraina“ are un final îndrăsneţ, care dă povestirii multă originalitate, tocmai prin aspectul său moral.

Fragmentul acesta de război, se enumără printre tot ce avem mai durabil din literatura prilejuită de acest războiu.

Creangă şi Iaşul

Moldovenii ştiu să-şi respecte trecutul.

Pe aceiaşi linie dreaptă se găseşte şi cultivarea memoriei marelui povestitor Creangă. Un grup de ieşeni au luptat pentru repararea bojdeucei din Ţicău, unde s'a inaugurat un muzeu amintitor al hătrului trăitor de mult pe meleaguri ce nu trebuie lăsate în paragină. In căsuţa unde s'a urzit prie-

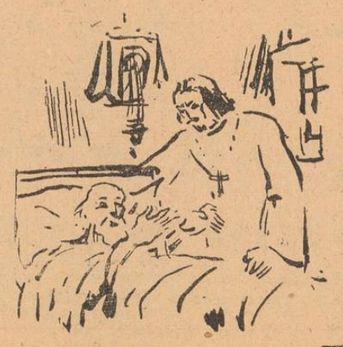

tenia lui Creangă cu Eminescu s'a deschis un muzeu vorbitor pentru viitorime.

Tot în Iaşi s'a mai redeschis şi o bibliotecă populară denumită „I. Creangă“.

Presa ieşeană, precum şi ieşenii din Bucureşti, au scris mult în legătură cu acest eveniment, făcând astfel dovada respectului activ al unui trecut de prestigiu.

Librăria Capitalei şi cartea provinciei

La sfârşitul verii anului 1943, librăria ardeleanului de inimă Remus Cioflec din Bucureşti a aranjat, într'o vitrină a librăriei sale, un colţ pentru o carte din provincie, „Frumoasele“ de Sabin Velican, fără să-l cunoască pe autor.

Cu prilejul sărbătorilor acestei ierni, librăriile din Bucureşti şi-au reînoit vitrinele cu noui tipărituri. Aproape nicăieri n'a fost văzută cartea tipărită în provincie. Aşa modestă cum poate ieşi această carte, credem că poate sta printre cele tipărite în Capitală, fiindcă în afară de înfăţişare expoziţionistă, cartea mai are şi alt rol.

Sau poate librarii Capitalei reduc cartea la simplu obiect de negoţ, preţuit exclusiv după coloratura copertei şi greutatea ...numărului paginelor?!

Un domn epigramist

publică într'un săptămânal de familie o serie de catrene, printre care am găsit şi două epigrame pur şi simplu copiate, cărora le-a schimbat numai câteva cuvinte, pentru a lăsa impresia că-i aparţin.

Iată prima din ele:

In această groapă
Zace un sicriu,
In sicriu zac eu
Şi'n mine rachiu.

Cunoaştem cu toţii doar epigrama celebră din care a fost plagiat catrenul de mai sus:

In această groapă
Zace un sicriu
In sicriu un popă,
Şi'n popă rachiu.

A doua epigramă este un epitaf adresat unui poet:

Un poet zace aici tăcut
Ilustru şi necunoscut.
Duhul lui cred c'a existat
Doar atunci când şi l-a dat.

In „Antologia epigramei româneşti“ a d-lor Calotescu-Neicu şi N. Crevedia, găsim la pag. 175 acest epitaf, adresat de Ion Pavelescu lui Nigrim:

Zace-aici în ţintirim
Un lipsit de duh, Nigrim.
Duhul lui a existat
Doar atunci când şi l-a dat.

Asemănarea e prea isbitoare pentru a mai insista. Ne mirăm numai că domnul redactor al „Paginei Vesele“ dela „Timpul Familiei“ n'a observat-o.

D-l Teodor Plop

a scos de curând, la Cernăuţi, o plachetă de versuri intitulată „Frunză elegiacă“.

In privinţa condiţiunilor tehnice nu se deosebeşte cu nimic de o plachetă apărută cu câteva săptămâni mai devreme, datorată poetului B. Frunte.

Din unele discreţiuni proprii aproape fiecărei plachete şi mai ales fiecărui dintre autorii proprietari de asemenea plachete, ne dăm seama că d-l Teodor Plop a mai scos încă de două ori volume sub titlul de mai sus. Intâiaşi dată în 1936, iar a doua oară în 1937. Că sunt volume separate sau ediţii anterioare celei de faţă, nu avem putinţa să ne dăm seama şi nici să putem preciza cetitorilor noştri acest lucru, întrucât plachetele dela datele arătate mai sus nu le avem.

Mai important decât limpezirea aceasta cu caracter cu totul bibliofilică, e conţinutul plachetei de care ne ocupăm.

Tutelat de atmosfera literară şi poetică din ultima vreme, poezia d-lui Teodor Plop are multe şi deosebite tangente cu lirica vremii. Totuşi, pentru frumuseţa deosebită a câtorva bucăţi frângem din „trandafiri pe masă“ această strofă de tristă dar plăcută suavitate.

Tu, cel din stânga, galben chip de ceară, —
Cu verde guleraş, rotund, de foi, —
Suavă şi minusculă fecioară,
De mijlocul subţire te îndoi,
Ca să citeşti în faţa ta o carte,
Ce e deschisă acolo la'ntâmplare, —
E scrisă cartea de o frunte mare
Cu nostalgii de dragoste şi moarte.
Cum te sileşti, plecându-te mai mult,
Ca să'nţelegi a versului tumult,
Tu-ţi scuturi pe-ale cărţii rânduri
Mireasma,—ale tale gânduri —
Că'ntreaga carte cu foi luminoase,
Ca tine acuma de intens miroase...

Reflecţiunile poetului în legătură cu trişti lui trandafiri de pe masă, dovedesc o anumită înclinare pentru speculaţiuni sufleteşti, interesante ca material poetic. Şi cine ştie poate într'o zi, tânărul bard va izbuti să-şi croiască o poezie proprie, numai pe marginea acestor cetăţeneşti înclinaţiuni poetice dela început de tinereţe, sau poate de etapă poetică.

Ultimul număr

al revistei „Preocupări literare“ de sub direcţia d-lui Virgil Tempeanu, aduce colaborările d-lor C. Gerotta, Gr. Tăuşan, D. Voiculescu şi alţii, precum şi un bogat răboj cultural.

Menţionăm studiul d-lui C. Gerotta, întitulat „Discursul întroductiv la cursul de istoria naţională a lui M. Kogălniceanu, după 100 de ani“, discurs, pe care d-l Gerotta îl arată şi azi justificat şi actual, al acestui om plin de orgoliu naţional.

Editura Cercului „Bucovina Literară“

se dovedeşte a fi, pe zi ce trece, tot mai activă în ce priveşte scoaterea la lumină a tuturor preocupărilor literare şi ştiinţifice a condeerilor din Bucovina. Aşa de exemplu, această tânără editură a tipărit până acum lucrările D-lor Prof. Simion Reli, E. Costea, I. Mandiuc, sonetele D-lui A. Bolohan, cartea D-lui Aurel Sânger, etc.

Admirăm această strădanie a Cercului literar bucovinean cu atât mai mult, cu cât aflăm că pe viitor mai are în programul său editorial şi alte tipărituri din ţara fagilor.

A povesti pentru copii...

...e o adevărată artă.

In numărul de pe Septembrie-Octombrie-Noembrie 1943, a revistei pedagogice „Copilul“ din Bucureşti, d-na Xenia Nicolau prezintă un interesant studiu asupra felului cum trebuie să povestim copiilor, spre a fi de folos micuţilor.

Prăpădul Solobodei

Editura „Cartea Moldovei“ Ah. D. Gheorghiu, din Iaşi, a lansat pe piaţă romanul „Prăpădul Solobodei“ de Eusebiu Camilar, care se bucură de un deosebit succes.

Pe curând vom face o prezentare a cărţii.

„Istoria literaturii române,

pag. 694“, se intitulează o poezie, publicată de revista *„Vremea“* şi datorată d. C. Mărgărit.

Din lectura poeziei vedem limpede că e vorba de Istoria literaturii române a criticului G. Călinescu, nu demult oprită a se mai vinde, numai şi numai pentrucă înainte de a fi oglindă vie a istoriei mişcărilor noastre literare, s'a dovedit a fi o carte mare voluminoasă, plină de batjocuri şi de insulte.

Lucrul acesta nu ne sfiim să-l spunem nici acum când, datorită nu ştiu căror evenimente sau împrejurări neînţelese, criticului amintit mai sus i se fac din nou osanale. Dar aceasta încă n'ar fi nimic. Treaba domnilor dela revista Vremea. Pot să poetizeze orice le place şi ce vor, numai să nu aducă nici un fel de prejudiciu neamului.

Noi nu ştim ce conţine, momentan, pag. 694 din sus zisa Istorie a literaturei, dar să-l ascultăm pe poet:

Sub fum cel răsuceşti din groasă havană
Prietene Jano ridică transparenţe de libaţii
Cu mâini ce-ţi pitrocesc visării hrană
Din edera strunită'n zboruri lungi de graţii.

Ridică-mi cupa'n care aburi îşi cântă
Suflarea lor de sticlă, aeriana lor suflare,
Contemplă norii de procesiune sfântă
Şi simte drojdia din fluer de picioare.

Au cânile desene şterse, parfumuri muzicale,
Şi crama-i urnă plină cu visuri strengăreşti.
Uscaţii struguri au sonorităţi de zale
Şi vinul roş respiră limpezimi cereşti.

E iarna profeţiei, a milei de aproape arc
Inmoaie-ţi inima de sub a minţii ghiaţă
Vom bea cu toţii; va bea şi mizantropul Aristarc
Din cupa grea ce o va sparge'n ceaţă...

Lăsând la o parte inspiraţia acestora prea trudnic de hermetică şi prea nelalocul ei în consistenţa poetică, ne gândim şi la unele subtile relatări din ultima strofă a acestei poezii.

Despre ce fel de iarnă a profeţiei va fi vrând poetul să vorbească, de ce mai sus vinul roşu respiră limpezimi de cer şi de ce ostracizatul mizantrop Aristarc (alias G. Călinescu) va bea şi va sparge cupa în ceţuri. In care ceţuri mai ales.

Mi se pare că revista „Vremea“ ori uită că e revistă românească, ori primind mizantropi ca Aristarc în redacţie a început să însemne altceva. Şi nu numai că ne-ar surprinde, dar ca români ne doare. Omul acesta ne-a scuipat în obraz: ca neam şi ca aport literar, iar azi ciracii lui se lăfăe prin paginele „Vremii“, poetizează istoriile literare criminale şi vorbesc de profeţii dintr'o iarnă pe care în nebunia lor subtilă o cred fatală pentru război.

Se înşeală şi ceia ce fac „tovarăşii“ în perspectivă, este deadreptul o crimă de înaltă trădare.

Sesizăm acestea nu din dorinţa de a polemiza, dar pentru temeiul că există o comisiune severă care nu îngădue nici chiar în literatură să se scrie cu sub înţeles şi să se dăuneze neamului. Principiile călăuzitoare ale acestei comisiuni, norme de păzit, le-am primit şi noi şi le amintim şi „Vremii“.

V. Copilu-Chiatră

poetul ardelean cunoscut publicului din Chişinău în urma şezătorii scriitorilor ardeleni din 20 Iulie 1943 a tipărit de curând un volum de proză, intitulat „Viaţa lângă cer“. Autorul ne înfăţişează în zece nuvele ale volumului, scene din viaţa locuitorilor din munţii Apuseni.

Cunoscând valoarea operei poetice a lui V. Copilu — Chiatră avem convingerea că şi volumul „Viaţa lângă cer“ va înregistra acelaş succes.

OROLOGIUL POSTELINICULUI MATEI GANE

(Urmare din pag. I-a)

pregătea pentru ultima călătorie“.

Fireşte, Gane a încercat a plămădi un personaj complicat din Ion Urdilă, dar oare, o slugă oropsită, singură pe lume, pălmuită de stăpâna aşchidă, îşi mai poate îngădui a cere ce preot să-i citească prohodul? Mai degrabă credem că fruntea cea brăzdată de ani este a lui Matei Gane, după cum a lui a fost şi orologiul aflător în casa venerabilului Artur Gorovei.

Boierul Constantin povesteşte apoi clipele din urmă ale lui Urdilă:

„Venise preotul să-i deie împărtăşenia. In casă era cea mai adâncă tăcere. Un aier oarecum solemn, încărcat cu miros de tămâie, ne împresura şi ne umplea de sfială; nimeni nu cuteza să sufle; însăşi lumina zilei pătrundea nehotărîtă şi tremurătoare prin perdelele de cit ale odăii nevoind parcă să turbure sfinţenia momentului; vedeam cu ochii cum abia mai pâlpâia, cum se desprindea de trupu-i slaba flacără a vieţii; iar el stătea, acum tăcut şi liniştit, ca un om ce şi-a luat o grijă, şi-şi pironea vederile când pe un obiect, când pe altul, sau se uita în deşert, lung şi pierdut şi din ce în ce o-chii lui străluceau mai mult şi se măreau, parcă vedeau tot mai departe, parcă se înstrăinau din ale lumii...

Iată, fără îndoială, scena morţii lui Matei Gane, în casa lui din Fălticeni, povestită cu pioasă duioşie şi amănunte făcând parte din cele extern omeneşti. Lumina zilei, respectuoasă supremelor clipe, se strecura prin citul perdelelor, lucruri neavând ce căuta în odaia golaşă a unui biet argat boieresc.

Nuvela „Ion Urdilă“, tipărită în „Convorbiri Literare“ la 1883, cuprinde evident evocarea morţii părintelui scriitorului, după cum lămureşte hotărîtor cazul cu oprirea orologiului, menţionat în „Zile trăite“—Iaşi, 1903; aceleaşi cuvinte izvorăsc din buzele slugii şi ale boierului pentru a motiva dorinţa să se oprească ceasul. Reţinem data volumului de amintiri: 1903.

Nu-i în stăpânirea noastră cheia enigmei din „Ion Urdilă“, mistuită de rugina timpului, însă nu e mai puţin adevărat că acea mătuşă gâlcevitoare, bătrânul argat, frumoasa Ilinca şi melancolicul Constantin oglindesc ani şi dureri de adineaori. Anumite trăsături luate de pe viu au intrat în plămădirea vedeniilor din povestirea lui Constantin, iar faptul că tocmai într'o nuvelă cu atmosfera lui Urdilă a înţeles Gane să întrebuinţeze amintirea părintelui său trebue să-l

atribuim unei comodităţi literare dacă nu altui motiv necunoscut, probabil de ordin personal.

Aurel George Stino

Din carnetul meu de războiu

Atenţie la dreapta, muzică la stânga!

(Urmare din pagina 2-a)

centrale cu P. C. Regiment şi se puteau auzi, astfel, în receptorul telefonului o aglomeraţie de convorbiri şi comentarii referitoare la cele comunicate prin radiojurnal.

Profitând de aceasta, căpitanul Pruteanu, anunţă pe toţi să fie atenţi să asculte nitică muzică.

Domnule Colonel, dacă sunteţi dispus, ascultaţi un cântec din linia întâia.

— Bine, bine, Costică, să-i dea drumul, răspunse colonelul, care asculta la aparat, împreună cu Wiky, căpitanul de stat major însărcinat cu biuroul operaţiilor.

Soare deschise receptorul şi începu să-i cânte aşa cum ne cântase şi nouă. Când a terminat primul cântec, i-au răspuns toţi prin telefon cu „bravo“!

— Bravo, Călăraşii! să-i mai zică unul!

„Călăraşii“ era indicativul centralei noastre telefonice.

Soare îi mai zise un cântec, iar după aceea începu să cânte un plotoner dela alt post telefonic din sectorul lui 10 Roşiori. Acesta venise nu de mult din ţară, unde fusese în concediu şi acum ne punea la curent cu şlagărele noui, ce se cântă la Tănase.

După el se anunţă ca să fie ascultat, un neamţ dela un post telefonic din stânga noastră; la stânga escadroanelor noastre se află o companie de pioneri germani. Comandantul dela „zweite companie“, ne-a cântat „Lily Marlen“.

— Don'Căpitan, daţi-mi voe să-i mai cânt unul, ca să audă şi neamţul, zise Soare.

— Hai! Zi-i! Şi Soare începu unul mai vesel, dar tocmai în acest timp intră sentinela în bordeiu şi ne anunţă că departe spre dreapta, se aude ţăcănit de mitraliere şi explozii de proectile de tot felul. Interesându-ne prin telefon, unde se aude gălăgia, ni s'a răspuns că la dreapta în sectorul lui 5 Călăraşi, ruşii atacă.

— Bine! Atunci, atenţie la dreapta, muzică la stânga! răspunse Soare Macovei şi luă cântecul dela început. Cântecul lui a plăcut la tot „auditorul“.

După el a urmat un altul dela un post îndepărtat depe linia întâia, şi apoi un altul şi astfel a început o întrecere între cântăreţii dela telefon. Până şi un cazac din plotonul de cazaci din Cuban, de sub ordinele comandantului de companie germană, ce acţiona în stânga escadronului nostru, ne-a cântat cântece ruseşti foarte frumoase. Mi-a rămas în special, unul: „Hi Kanavuşca maiă“, care a plăcut foarte mult şi la ai noştri. Intre timp gălăgia din sectorul din dreapta se terminase. Ruşii încercaseră o incursiune, dar s'au ales cu pierderea întregului ploton, care încercase incursiunea, căzând în mâinile călăreţilor români.

Se apropiase de miezul nopţii, când Soare împreună cu Şaur au plecat la bordeiul lor.

A doua zi, fruntaşul Soare mi-a raportat că Ianciu se supărase pe el, dar după ce i-a povestit totul, şi i-a mai dat şi o ţigare i-a trecut supărarea.

Gr. Filip Lupu.

NECROLOG

Tăceri se cerneau ca nisipul peste ochiul închis
Se oprise lumina în el să răsară
Heruvi scuturau pe fugare zăpezi de cais
La hotarul acesta de zodii dintre viaţă şi sară.

Undeva—în eresuri—lunecase din mers
Hyperion, depe treapta genunii
Şi lacrimi—ca stele—ningeau peste vers
Dospite de inima lunii.

N. Niţoescu

POEM

Floare din alte vremi — între pagini de album,
Frunte'ngălbenită de mătănii şi rugi,
Copilăriei noastre i-ai fost singură strajă,
Nu i-ai tocmit slugi,
Şi singură ne-ai pus în traistă, azima dragostei,
Când a fost să pornim cu toiagul tristeţii, la drum.

Par'că's veacuri...
Au trecut anii — car după car...
In nopţile mele de hoinar
— Nopţi fără somn, nopţi de coşmar, —
Te văd mamă, ca pe-un înger îmbrăcat în lumină —
Obrazul matale, aplecat — lună plină;
Ochii înrouraţi — două poeme;
Ţi-a împletit soarele, în păr, diademe
Cu miros de busuioc şi sulfină...

Ţi-au albit mamă tâmplele, de bunătate,
De câ'tecele noastre ciudate ca şi noi;
De mulţimea nopţilor matale, lungi şi albe...

Te-a nins neliniştea noastră în creştet
Şi tot mai veghezi asupra noastră—candelă vie,
Peste bucuriile noastre—cioburi sfărâmate,
Peste gândul meu obosit
Ca o frunte de stejar veşted...
Peste viitorul meu, hăţiş încâlcit.

Mamă, floare de lacrămi şi ceară,
Dragoste aprigă—durere amară;
Te urc în templul inimii,
Departe de lume,
Alături de Dumnezeu, pe altarul sufletului, pângărit.

C. A. Munteanu

Tiparul Soc. Naţionale de Editură şi Arte Grafice „Dacia Traiană“ Sucursala Chişinău Str. Miron Costin Nr. 8 Tipărit la 12-I.1944

FRANCAREA ESTE OBLIGATORIE. SCRIETI CURAT SI COMPLECT ADRESA — CHIŞINĂU 22 I 44-9 — SIBIU 25 I 944

ANUL III. Nr. 97 — 5 LEI EXEMPLARUL — 20 Ianuarie 1944

Basarabia literară

REDACŢIA ŞI ADMINISTRA[ŢIA]
Chişinău: Str. Mihail Eminescu, Nr. [...]
Prim-Redactor: SERGIU MAT[EI NICA]

APARE ÎN FIECARE JOI

ABONAMENTE
Particulari . . . . 260 lei
Autorităţi şi Instituţii . . . . . . 500 „
Străinătatea . . . . 1000 „

Onor. Revista „Transilvania" str. A. Saguna Nr. 6 SIBIU.

EVOCĂRI

ŞTEFAN PETICĂ

Nu-i greu a vorbi despre un scriitor care aparţine unui anume curent literar, deoarece opera lui conţine, în mod fatal, toate caracteristicele curentului respectiv. Sunt aşa numitele „locuri comune", cari revin în creaţia tuturor scriitorilor aparţinând aceleiaşi şcoli.

Lui Ştefan Petică nu i-am găsit încă niciun curent în care să-l integrăm. Izolat în haosul care domnea la începutul acestui veac — e vorba de haosul literar — poetul reprezintă pentru noi o punte de trecere dela vechile forme spre simbolism. De altfel, în „Argumentul" publicat în fruntea poemei sale „Fecioara în alb" (1902) Ştefan Petică a sintetizat singur sbuciumul epocei în care a scris versurile poemului:

„Am scris aceste poeme într'o vreme de sbuciumare tăcută şi de desnădejde tragică. Era vremea când se sfărâmau idealurile cu pornirea furioasă cu care trebuie să se fi dărâmat odinioară idolii depe altarele lor de marmoră albă".

In ciclul de poeme „Serenade demonice", Petică simbolizează aceiaşi literatură, de astă dată în versuri:

O ceată 'ntunecată s'a oprit
Tăcută şi răsleaţă la răscruce.
Atât de greu îi cade 'n asfinţit
Tortura de-a nu şti 'ncotro s'apuce.

Din aceste scurte prezentări ale epocei sale, pe care ni le înfăţişează însuşi poetul, ne-am aştepta ca şi în opera lui Petică să domnească aceiaşi desordine. Dar n'a fost aşa. Poeziile lui Ştefan Petică, aristocratice şi fierbinţi, au în ele ceva din nobleţea aurului şi din tristeţea cu care cad petalele roşii pe-o lespede albă.

Femeia în poezia lui Petică nu-i tablou: e sculptură. Atât de bine i se reliefează făptura de pe fondul poeziei:

Peste balconul de ghirlande,
Te-apleci şi stai pierdută 'n vis,
Ca o coloană de lumină
Intr'un amurg de paradis.

Nenorocirea lui Petică a fost aceia că pe vremea lui, cuvântul „simbolist" căpătase sensul peiorativ de „decadent". Era suficient să pronunţi această singură vorbă, pentru a stârni imediat ironii şi compătimire. Iată ce-i scrie în această privinţa Petică lui Gh. Tutoveanu:

„Dragă Tutovene, am primit ceeace mi-ai trimis şi-ţi „mulţumesc. Văd însă că în articolul tău spui despre mine „că nu mai sunt decadent. Caşicând aş fi fost vreodată. O „mică lămurire se impune. Dacă e vorba de decadent în înţe„lesul vulgar, ţin să declar că aşa ceva nu am fost niciodată. „Dacă însă se înţelege prin aceasta o cugetare mai subtilă, o „psihologie mai adevărată, o formă mai corectă, atunci astfel „de decadent am fost totdeauna".

Intr'adevăr, Ştefan Petică a fost şi a rămas un asemenea decadent. Dar contemporanii n'au vrut să înţeleagă aceasta şi poezia lui Ştefan Petică a rămas stingheră şi izolată mai bine de 30 de ani, până au venit alţii s'o preţuiască.

Apleacă-te spre cântecele mele.
Sunt gingaşe şi triste şi duioase,
Şi singure ca palidele stele
In nopţile de iarnă friguroase,

pentrucă:

Bătui la porţile streine.
In lovitura mea plângea
Splendori de doruri în ruine,
Cântarea slăvei ce-apunea
Şi-un suflet trist ce obosise
Pe căi zădarnice de vise.
Bătui la porţile străine
Şi 'nchise porţile-au rămas.

Aceleaşi porţi la care-a bătut mai târziu, cu mai mult noroc, Ion Minulescu.

Chiar după Eminescu, Petică reuşeşte să găsească accente şi sonorităţi proprii pentru a cânta în poeziile lui, fiorul aceloraşi sentimente:

Tu eşti o caldă rugăciune
Ca o privire de madonă,
Iar vorba ta înaripată
E un parfum de anemonă
La o icoană întristată.

Tu eşti o sfântă rugăciune,
Căzând pe frunţi în umilinţă.
O, de-aş putea cunoaşte-odată
Pierdut în dulcea pocăinţă
Misterul rugii fără pată!

Sau:

Aruncă, noapte, mantia-ţi regală,
Pe slabii noştri umeri gârboviţi
Sub sarcini de păcate şi 'ndoială
Pe care le purtarăm răsvrătiţi.

Poezia lui Ştefan Petică face impresia unei muzici de sfere, care începe aici pentru a se termina dincolo de văzduh. Arta cu care chema el fiecare cuvânt pentru a-l contopi în armonia versului şi a-l aşterne apoi pe hârtie, nu multor poeţi le-a fost hărăzită. In poezia lui Petică fiecare cuvânt capătă relief şi contur. Cetind-o, de multe ori ai senzaţia că statuile se vor desprinde din rafturi, iar trandafirii vor aluneca depe paginele volumului.

* * *

Sunt opere anume predestinate să-şi împletească soarta cu soarta creatorului lor. E cazul lui Ştefan Petică. Toţi trandafirii cu care şi-a împodobit paginele poemelor, a fost silit să-i scuipe mai târziu, împodobind albul spitalelor. Căci iată ce scrie poetul tatălui său, care se găsea acasă, la Buceşti în judeţul Tecuci: „Tată, îţi scriu cu mare greutate. De o lună de zile nu m'am dat jos din pat, şi abia mă pot mişca. Tot plămânul drept mi-e atacat şi scuip sânge şi tuşesc mereu. Rar, când mă dau jos din pat, trebui să mă sprijin de altcineva. Vă rog însă să trăiţi liniştiţi acolo şi să nu vă dea în gând să veniţi pe-aici, că nu primesc pe nimeni în odaie, decât pe doctor. Dacă mi s'o întâmpla ceva mai rău, o să fii înştiinţat".

Peste câteva luni, în vara anului 1904, Ştefan Petică a plecat în satul său natal, la Buceşti, unde în scurtă vreme şi-a dat obştescul sfârşit, ducând cu el tulburătoarea taină a creaţiei încă nezămislite:

Cântarea care n'a fost spusă
E mai frumoasă ca oricare.

(„Solii Păcii" actul II scena II).

Pe vremea aceia, literatura şi-a dat seama prea puţin de ceeace a pierdut. Azi, după 40 de ani dela moartea lui Ştefan Petică, îl putem măsura mai bine şi mai profund.

Pe mormântul dela Buceşti, Ateneul Cultural din Tecuci a pus o cruce comemorativă, cu o inscripţie ocazională: „In amintirea poetului Ştefan Petică". Tinereţea lui şi visele lui au încăput bine sub cruce. Când a murit, avea numai 27 de ani.

Robert Cahuleanu

POETUL IOAN SÂRBU

La 18 Ianuarie a. c. s'au împlinit 114 ani dela naşterea poetului şi fabulistului Ioan Sârbu. Fiu al lui Gheorghe Chiriac Sârbu şi al Smarandei, poetul Ioan Sârbu s'a născut la 18 Ianuarie 1830, în comuna Ignăţei jud. Orhei. A absolvit liceul de băeţi Nr. 1 din Chişinău în 1846, având ca profesor de limbă moldovenească pe cărturarul Gavriil Bilevici, din Bucovina, dela care a căpătat o deosebită dragoste pentru limba românească şi pentru ţara din care îi fusese rupt pământul natal. După absolvirea liceului, poetul se stabileşte la Maşcăuţi, un sat vechi moldovenesc amintit şi în hrisoavele lui Ştefen Cel Mare. La vârsta de 21 de ani a tipărit un volum de „Fabule", la tipografia lui Popov din Chişinău, reeditat, în 1936, de L. T. Boga. In 1852, Ioan Sârbu a scos un volum de versuri sub titlul de „Alcătuirile", cu aprobarea cenzorului M. Paleolog dela Odesa. Aceste două volume reprezintă întreaga operă tipărită a lui Ioan Sârbu. Opera sa străluceşte printr'o văpae patriotică, pilduitoare pentru vremurile de atunci şi întru totul valabilă şi în timpurile de astăzi, după propria mărturisire a poetului. „Pătruns fiind de scânteia dragostei, care s'au aţâţat în sufletul meu către fiii româneşti, eu nu m'am lenevit a le urma lor şi a traduce aceste fabule în limba moldovenească, care socot că îţi vor fi de folos, cititorule, şi cred că dacă vei avea cea mai mică picătură de sânge român, ai sălta văzând în mâinile tale această cărticică".

Ioan Sârbu a murit în 1868, 10 Aprilie, lăsând o urmă profund dăinuitoare în afirmaţia românească a sufletului basarabean.

COSTUM ROMANESC BASARABEAN

Itinerar baltic

ŢARA CELOR ŞAPTEZECI DE MII DE LACURI

de **HORIA OPRIŞAN**

Umbrele serii m'au învăluit uşor, iar soarele şi-a arătat chipul palid, obosit, trimiţând câteva fascicole oblice, roşii-aurii cari au dat sclipiri de diamant jocului de ape. Pescăruşii au apărut în urma vasului, muindu-şi ciocul în dâra spumoasă lăsată de elice şi dând roată acestei magazii plutitoare.

M'am coborât în pântecul vasului. Vaporul nostru este un cargobot căruia i s'au amenajat, într'un chip ingenios, practic şi foarte confortabil, patru cabine luxoase şi o sală de mese, mică dar extrem de cochetă. Intreaga atmosferă dispune şi împrăştie un aer de veselie şi bună dispoziţie. Ca o completare, această căsuţă colectivă are o punte pe mărimea ei, curată, ornată cu câteva fotolii din braţele cărora laşi privirea să alerge zburdalnică pe întinsul apelor. Suntem ca şi o insulă, înconjuraţi şi asaltaţi de stivele de cherestea albă bătând în gălbui care răspândeşte în juru-i, parfumând aerul, un miros de răşină evocatoare a pădurilor din care a fost smulsă.

Simt cum se'nalţă din aceste scânduri fără viaţă, răni albe şi dureri stinse, pădurea de brazi drepţi, înalţi pe care am străbătut-o în atâtea rânduri.

Ţara celor şaptezeci de mii de lacuri ne'nsoţeşte, merge alături cu noi, strecurându-ne în suflet duioşia şi regretul ruperei de lângă ea. Feliile tăiate geometric, gigantic ce, aproape imaculate în colorit, par a fi batiste infinite, fluturate fără'ncetare de pe ţărmul pe lângă care plutim cu sfială. Mă aşez pios pe o margine de scândură şi privind-o, în mine începe să se depene odată cu ea, care pare că a prins viaţă, povestea pe care am trăit-o cu luni în urmă, poate chiar la umbra bradului din care a fost despicată. In ea găsesc un prieten scump care ţine să mă petreacă şi să mă ocrotească. Fără să vreau trăiesc afectiv viaţa unui emigrant care caută, scotoceşte, în juru-i momente şi lucruri, care să-i amintească şi să-i vorbească de pământul natal. Cargobotul nostru este o realizare măeastră de contrast. Cine ne vede de jos cum ne plimbăm sărind şi păşind peste scânduri, otgoane, funii şi lăzi cu muschi, dând la o parte muşamalele care acoperă mărfurile, cum privim streini şi depărtaţi de viaţă, nu poate să ne judece decât a fi câţiva emigranţi prăpădiţi, refugiaţi şi adăpostiţi de milă pe coverta acestui vas, dormind pe sub scânduri, pernă fiindu-ne lăzile şi ghemotoacele de funii. E drept că suntem o galerie de miniatură, de chipuri şi suflete. Dacă un dramaturg ne-ar fi adus pe scenă, spectatorii refuzau să ne ia drept realităţi.

* * *

O scriitoare se plimbă pe bord. Puţintică la trup, pirpirie, şleampădă, în cap cu o pălărie de catifea neagră, boţită şi pleoştită ale căror boruri stau hazlii dându-i un aer comic ce încadrează minunat figura ei de naufragiată, cu hainele într'o perpetuă dezordine,

Tovarăş de cabină am un neamţ, un om de aproape cincizeci de ani, de statură potrivită, urât, puţin cam îndesat, corect şi curat îmbrăcat. E contramaestru al unor uzine mari industriale din Bavaria. Fiind foarte priceput, a fost mereu ales de direcţie să instaleze maşinele fabricelor prin diferite ţări. Acum venea din Nord, dela Vasa, unde a lucrat aproape un an într'o mare uzină de textile. Comunicativ, iubind societatea şi natura, ştiind să vadă, exprimându-se uşor şi cu înflorituri plastice, el îmi vorbeşte de maşinile lui a căror poze mi le arată de cum s'a apropiat

(Urmare în pag. 2).

Poezia reală şi ideală

de **SERGIU MATEI NICA**

Poezia se manifestă prin două mijloace ce se contrazic între ele, deşi tind spre acelaş scop. Poetul sau creiază viaţa după propriul lui ideal, legat de felul concepţiei asupra lucrurilor, de atitudinea ce-o are faţă de lumea, secolul şi poporul din care face parte, sau pur şi simplu o reproduce în toată goliciunea şi adevărul ei, rămânând credincios tuturor amănuntelor, culorilor şi nuanţelor realităţilor ce le prezintă. Deaceea, poezia se poate împărţi în două: *ideală* şi *reală*.

Poezia fiecărui popor, aflat la începuturile sale, e o poezie conformă cu viaţa, dar în contradicţie cu realitatea, deoarece la fiecare popor tânăr, ca şi la un om tânăr, viaţa e întotdeauna în contradicţie cu realitatea. Adevărul vieţii este inaccesibil şi pentru unul şi pentru altul. Simplicitatea şi naturaleţea lui superioară rămân neînţelese şi nu satisfac simţurile. Ceea ce pentru un popor ajuns în epoca de maturitate, ca şi pentru un om matur, se pare un triumf al existenţei şi o poezie dintre cele mai înalte, pentru un popor tânăr ar fi o amară deziluzie, după care nu mai ai pentru ce să trăieşti. Desbrăcată de culorile minciunoase, viaţa i s'ar prezenta ca o proză seacă, monotonă şi săracă, ca şi când adevărul şi realitatea n'au nimic cu poezia, ca şi când soarele e mai puţin măreţ când străluceşte singur pe cer şi nu e neapărat trăsura înaripată a lui Foebus, ca şi când bolta cerească e mai puţin frumoasă când nu e Olimp, cuibul zeilor nemuritori, ci mărginită de privirile noastre e un spaţiu nepătruns, în care se învârtesc miriade de universuri...

In felul acesta, vechea omenire—în persoana Grecilor,—aflată în plină putere creatoare, în totală înflăcărare a unei sensibilităţi tinere şi vii, în perfectă efervescenţă de fantezie înaltă, explica naturala manifestare a lumii fizice ca o manifestare a mii de puteri misterioase.

Aşa îşi explica ea şi manifestarea lumii morale, atribuindu-o unei puteri grozave şi necruţătoare, pe care o numea destin.

Pentru grecul antic nu existau legile naturii, nu exista voinţa liberă a omului.

Iată dece tot ceea ce intra în cercul obişnuit al vieţii, tot ceea ce se explica prin motive simple, el socotea că nu e vrednic de poezie, că e o scădere a artei. Pentru grec nu exista omul cu voinţă liberă, cu simţurile, gândurile, suferinţele, bucuriile, dorinţele şi renunţările lui, fiindcă încă nu-şi recunoştea individualitatea. Lirismul grecului antic nu poartă nici o amprentă de viziune asupra lumii, nici o urmă de tendinţă a cunoaşte tainele ei, negăsind în ea nici un gând întunecat, nici o cugetare tristă. El e mai degrabă un imn triumfal de recunoştinţă sau o ditirambă înflăcărată de bucurie. Grecul se uita la natură cu ochi de amant şi nu de gânditor, o iubea dar n'o cerceta şi era pe deplin mulţumit şi încântat de ea.

Când se uita la natură, nu întrebările, ci entuziasmul se grămădea în sufletul său, iar acest entuziasm, şi-l turna fie într'un imn de recunoştinţă, fie într'o ditirambă turbată, fie într'o odă triumfală.

Cu drama şi epopeea sa s'a petrecut acelaş lucru. Ce-i păsa de viaţa şi soarta unui oarecare individ — veşnicul roman atât de simplu şi obişnuit? Să-i fi dat regi, semizei, eroi! Ce-l interesa tabloul unei vieţi particulare, cu grijile şi necazurile ei, cu înălţimile şi căderile ei, cu durerea şi bucuria ei, cu iubirea şi ura ei, — asta-i o poveste atât de măruntă şi atât de puţin atrăgătoare! Să-i fi descoperit dinaintea ochilor tabloul luptei unui popor cu alt popor, să-i fi prezentat priveliştea bătăliilor şi a vărsărilor de sânge, în care iau parte însăşi zeii şi care se termină exclusiv numai după voinţa destinului! Romanul şi povestirea nu se potriveau pentru arta veche. Să-i fi dat un poem, un poem colosal, covârşitor, plin de minuni, un poem în care să se răsfrângă dintr'odată toată viaţa cu toate aspectele ei, să-i fi dat „Iliada"...

Dar veacul minunilor a trecut şi, vrând nevrând, poporul se apropie de realitatea vieţii şi în loc de poeme ceru drame. Şi aici însă nu se trădă, abia depărtat de trecut, el nu-l uită, nu se desprinse de el. Incepu să contempleze viaţa, dar nemulţumit de ea, nu pe ea, vroia s'o introducă în poezie ci poezia vroia s'o întroducă în viaţă. Lăsând la o parte prezentul, din trecut îşi căuta elementele dramelor sale, deaceea drama antică nu e drama noastră, nu e drama shakesperiană, reprezentanta vieţii reale, a luptei dintre patimi şi voia omenească, ci e un fel de misteriu religios, o tragedie înaltă şi nobilă, în măreţie eroică şi regească, o tragedie mascată şi profund regisată. Eroul ei trebuia să fie neapărat rege, semizeu sau geniu, cu coroană pe cap, cu sceptru sau sabie şi cu o mantie neagră, nervoasă; conţinutul ei trebuia să vorbească despre soarta unei întregi generaţii de regi, semizei sau eroi, strânşi legaţi de soarta unui oarecare popor sau unui oarecare eveniment, deoarece soarta mulţimei simple şi amănuntele unei vieţi particulare ar fi jignit măreţia ei regească, ar fi pângărit caracterul ei religios. Poporul vroia să se vadă pe scenă pe sine, să-şi vadă viaţa sa şi nu viaţa omului, nu pe om. Pentru drama sa, tot aşa ca şi pentru poemele sale, poporul alegea din viaţă numai ceeace e înalt şi nobil, aruncând la o parte tot ceeace e obişnuit, cotidian şi domestic, fiindcă viaţa sa era în piaţa publică, pe câmpul de bă-

(Urmare în pag. 4-a)

Credințe și obiceiuri din partea de răsărit a țării

TEMELIILE NAȚIONALE ȘI ORTODOXE ALE „CHIRALEISEI"

de

AL. ENACHE-DUBĂSARI

Timpul. — Pentru a ne apropria și mai bine concepția superioară a credinței populare pe care ne-o relevă subînțelesurile primare ale Chiraleisei, se impune să precizăm înainte de a trece la descrierea în sine a obiceiului, și perioada de timp în care se plasează el. Mai ales că în ce privește timpul, chiraleisa reprezintă o uniformitate ca și absolută.

De bună seamă, chiraleisa e practicată peste tot, în ziua de 5 Ianuarie, ajunul Botezei.

Consistența (Fondul). — Pentru a ne da seama cât mai precis în ce constă obiceiul chiraleisei și a stabili care dintre variantele lui e mai apropiată de intențiile primare care i-au prezidat înființarea, îl vom studia mai mult comparativ, raportându-l deopotrivă și la descrierea clasică a lui Cantemir și la importanța religioasă a ajunului Botezei, pe care caută să o simbolizeze.

Iată cum îl descrie Cantemir:

— „In ziua de 5 Ianuarie, ajunul sărbătorii Botezul Domnului, fiecare cap de familie face o cruce de lemn și o gătește, după puterile fiecăruia, cu pânză, cu stofă de mătase și sârmă. După Vecernie, se duc din casă în casă în procesiune, urmați de o grămadă de copii și toți strigă cât mai des cuvântul „Chiraleisa". [1])

Aceasta pe vremea lui Dimitrie Cantemir.

Astăzi însă, obiceiul chiraleisei în varianta-i cea mai frecventă, se prezintă astfel:

In ajunul Botezei, o parte dintre copiii satului îl însoțesc pe preot în vizitele ce le face pe la case cu aghiasmă și strigă în cor *„Chiraleisa Doamne"*.

Ținând seamă de faptul că preotul colindă satul pentru a vesti începutul salvărei noastre din păcat și renașterea prin botez după pilda Mântuitorului, strigătul copiilor are cam următorul înțeles:

— „Tu Doamne care Te apropii de Iordan pentru a Te boteza spre preînchipuirea omorârii omului învechit în păcat și începi a bine-vesti mântuirea,— binevoește ca acum la începutul activității Tale în lume, să miluești și pe oamenii casei acesteea. Și nu numai pe oameni, ci și pe toate vitele și lucrurile lor cari au beneficiat de stropirea cu apă sfințită".

Cam așa pot fi interpretate lucrurile când e vorba despre regiunile unde copiii chiraleisei îl însoțesc pe preot sau îi deschid calea ca un fel de înaintemergători. Căci, când e vorba despre laturile nistriene ale Transnistriei și Basarabiei, lucrurile sunt mai complicate.

Aici, obiceiul chiraleisei, se prezintă astfel:

Grupe independente de câte 3-4-5 copii, purtând în mâini niște cruci de lemn de aproximativ 30-50 cm. înălțime, cruci cărora ei le spun, din tată în fiu, chiraleise, colindă pe la case și înconjurându-le strigă:

Chiraleisa Doamne [2])
Boii înjugători
Caii înhămători
Chiraleisa Doamne (ca un fel de refren).

Câte pae pe casă
Atâția galbeni pe masă
Câte petricele'n fântână
Atâtea oale cu smântână
Câți cărbuni în vatră
Atâția miri la fată.

Chiraleisa Doamne
Stogurile lungi
Oamenii cu pungi
Stogurile late
Vacile cu lapte
Chiraleisa Doamne.

Urările acestea, ca Dumnezeu să binecuvânteze și miluiască odată cu oamenii și vitele și apele și casele și fâneața și să aducă numai norocire și belșug peste tot, ne aduc aminte de conținutul celor trei extrase ocasionale din proorocul Isaia, extrase cari se citesc la începutul ierurgiei pentru sfințirea apei mari ce se săvârșește în zorii zilei de 5 Ianuarie,

„Drept aceea, întăriți-vă voi mâini istovite și înzdrăveniți-vă genunchi tremurători. Spuneți celor cu inimă șovăitoare: uitați-vă Dumnezeul vostru vine! El însuși vine să vă aducă mântuirea.

Atunci sări-va șchiopul ca cerbul și limba celui mut se va deslega. Atunci șiroae de apă țâșni-vor în pustie și în bărăgan... Atunci copacii țarinelor vor bate din ramuri veselindu-se". (Isaia cap. 35. v. 3—8).

Am citat acest fragment din citirile sfinte ale aghiasmei, pentru a-și putea da seama oricine, că obiceiul copiilor de a ruga miluirea lui Dumnezeu (chiraleisa) pentru toată firea care așteaptă ca și omul mântuirea și transfigurarea, are un adânc temei scripturistic și dogmatic.

Căci după cum se spune într'o altă rugăciune dela sfințirea apei, *„în locul scaiului se va înălța deacum înainte chiparosul și în locul urzicii va crește mirsina"*.

„Drept aceea: scoateți cu veselie apă din isvoarele mântuirii". (Paremiile II-a și a III-a).

Pentrucă „astăzi întunericul lumii se pierde și înșelăciunea se surpă. Astăzi cele de sus cu cele de jos prăznuesc și cele de jos cu cele de sus împreună vorbesc. Astăzi stăpânul la botez merge ca să ridice firea omenească întru înălțime". (A II-a rugăciune de taină). De aceea: „Chiraleisa Doamne" (miluește Doamne) toate!

Dar obiceiul chiraleisei după varianta unei părți dintre satele de pe Nistru, nu se reduce numai la strigăturile sub formă de rugăciune, arătate și comentate mai sus, ci mai are și o parte care se practică în interiorul locuințelor, parte care lipsește absolut tuturor celorlalte variante.

Intr'adevăr, copiii din susnumita categorie de sate, după ce au strigat chiraleisa cu toate urările ei prin prejurul casei sau la geam, intră și înăuntru, pentru a face și înconjorul mesei.

Practica aceasta se desfășoară astfel: Gospodarii așează masa în mijlocul casei și după ce au pus pe ea o pâine, îi roagă pe copii să o înconjoare. Copiii își aprind lumânările ce le au așezate mai dinainte în vârful crucii și o înconjoară repetând exact strigăturile de afară.

La sfârșit, gazda ia una dintre chiraleise (cruci) și proectează cu flacăra lumânării ce mai arde încă, semnul crucii, pe coardă sau pe una din grinzi.

Credem că-i nimerit să nu uităm a menționa cu această ocazie și faptul că, după ce copiii umblători cu chiraleisa au ieșit din casa unde au urat, sunt așteptați în drum de fetele mari, cari caută să le fure celor mai drăgălași, busuiocul legat cu ață roșie în vârful chiraleisei (crucii), alături de lumânări.

Merge vorba că așa cum era copilul dela care fata a furat crenguța de busuioc, așa îi va fi și mirile.

Concluzii. — Prima concluzie pe care vrem să o facem evidentă de pe urma prezentării de mai sus, e aceea că obiceiul chiraleisei, e cel mai specific ortodox. Și ca fond și ca formă.

In ce privește fondul, pledează pentru această părere concepția despre o transfigurare generală și credința într'o familiaritate intimă a transcendentului cu imanentul, pe cari ni le destăinue simbolismul chiraleisei. In ce privește forma, pledează mai presus de orice, însăși denumirea-i eminamente grecească.

Ca să ne facem și mai înțeleși pe linia acestei prime concluzii, vom face următoarea remarcă:

Așa cum se desfășoară și realizează finalitatea destinului românesc, reesă că parte din sensurile lui se orientează sub semnul istoricității noastre, parte sub semnul spiritualității.[1])

Fac această distincție întru cât e lucru evident pentru oricine, că în ce privește istoria și configurația noastră ca neam, gravităm spre Roma (matca latină); — în ce privește concepția spirituală, spre Bizanț. Adică: vas latin, conținut oriental ortodox.

Ei bine, în timp ce colinda, plugușorul, sorcova, semănatul, capra, mihohoul și alte obiceiuri, în majoritatea conținutului lor poartă amprentele semnului istoric, fiind adaptări sau pervertiri a unor vechi obiceiuri romane, și neavând de multe ori nimic dintr'o specificitate care să le facă improprii altor religii și confesiuni, — chiraleisa la rândul ei, rămâne proprie mai mult spiritualității Bizantului, matca către care gravităm din punct de vedere duhovnicesc.

O altă concluzie, ce se impune la capătul acestui studiu, e aceia că chiraleisa în fond e mai mult o omagiere și apreciere a sf. Cruci ca obiect prin mijlocirea căreia a fost ispășit păcatul omenesc.

Intr'adevăr. După cum am arătat la timp: în varianta clasică a lui Cantemir, ca și în cea din laturile Nistrului, crucea e cea care dă nuanță obiceiului chiraleisei; și în ce privește cadrul exterior și în ce privește conținutul și scopul urărilor ei.

Cruci purtau în mâini plecații cu chiraleisa de pe vremea lui Cantemir, cruci poartă în mâini și copii de astăzi ai satelor nistriene.

E o dovadă mai mult că poporul găsește importantă arătarea Domnului în lume prin poarta botezului renăscător în măsura în care ea deschide drumul mult așteptatului sacrificiu expietor de pe Golgota.

In sfârșit, — o ultimă concluzie pe care vrem s'o susținem cu ocazia studiului de față, este aceea că cea mai pitorească, e cea basarabeană.

E regretabil numai că, deopotrivă cu celelalte, încă n'a fost obiectul de studiu al adevăraților specialiști și nici măcar simpla preocupare a celor ce creionează în numerele festive ale ziarelor și revistelor, pagina credințelor și obiceiurilor românești.

E poate și aceasta o concluzie?

1. *„Descrierea Moldovei"*, pag. 181.

2. In felul acesta ni-l face cunoscut și Ion Creangă în amintirile sale, spunând că *„la Bobotează strigau Chiraleisa de clocotea satul"*.

1. O încercare de aprofundare în sensul acestei probleme a încercat d. Al. Al. Leontescu în eseurile „La porțile Răsăritului".

COPILUL

Erau două vecine. Una tânără, abia de un an căsătorită, își aștepta venirea pe lume a rodniciei. Tremura ca orice necunoscătoare. Era dulce fiorul gândului la copilul pe care îl va purta în soare pe brațe și oamenii se vor închina în fața sa ca dinaintea gliei cu holde. Dar se și temea.

Toate mărturisirile iscate din frică și bucurie, le făcea vecinei sale, o femeie trecută de curând de patruzeci de ani. Aceasta o asculta înciudată dela o vreme. Ea nu avea copii. Nu-i plăcuse sgomotul lor la început și acum se rușina sa-i mai aibă. Se socotea bătrână.

Când își auzea vecina cea tânăra vorbind numai despre copil, o durea ceva. Avea părerea că prietena sa o ia în batjocură, fiindcă n'are copii. Altădată i se năzărea că este compătimită pentru acelaș lucru. Ba dela o vreme, i se părea că toți cunoscuții pe uliță, ori-de-câte-ori o întrebau cum o mai duce Maria, — vecina cea tânără, în așteptarea copilului, — fac o aluzie răutăcioasă la dânsa. Odată a auzit bine o babă strigându-i ca un șuerat cu scrâșnete: „Stearpa!" Oare chiar a scuipat-o, astfel?

In orice caz, se simțea din ce în ce mai rău.

Mergând pe străzi, nu vedea de cât copii. Le auzea țipătul, vorbele dulci sau aspre. In orice vitrine descoperea numai chipuri de copii, cărți de copii, jucării, hăinuțe, sicrie de copii.

In creier îi răsuna acelaș cântec de leagăn pe care îl avusese în minte încă de pe când era sub brațul mamei. Se deșteptau în sufletul adormit parcă, amintirile copilăriei.

Auzea mereu refrenul dulce și amar: „Copilul, copilul!" Era o mustrare. Era o învinuire, căreia îi răspundeau adâncurile: „Prea târziu, prea târziu!"

Bărbatul său, slujbaș la căile ferate, om făcut pentru drumeție, venea rar acasă. Era obosit. Anii și slujba îi luase din vânjoșia tinereței. A băgat seama că femeia lui se svârcolește în ape neliniștite. Și-a văzut de treburile sale, gândind că așa le e dat femeilor să se sbuciume și să se liniștească, spre a mai scutura pânza vieții obositoare în nemișcarea întinderii sale.

Intr'o zi, vecina cea tânără a născut pruncul mult așteptat. N'a fost nimic nou. Dimpotrivă, vecina cea vârstnică a prins puțin curaj. După atâtea chinuri, tânăra sa prietenă a adus pe lume un copil înfiorător de urît.

Abia peste câteva săptămâni s'a petrecut minunea.

Maria, mama plină de farmecul tinereței s'a pornit într'o zi cu odorul său la plimbare. Era un început de vară cu flori și cântec de păsări prin parcul târgului. Maria își purta copilul într'un cărucior. Totul era în alb în jurul ochișorilor vii ca niște puncte de smoală. Dintre fâșiile de mătasă, ieșeau degetele de aur. Mama își ducea cu mândrie pruncul. Fața sa zâmbea toată, ca o floare, de fericire.

Acolo s'a întâlnit cu vecina sa.

Femeia a îngălbenit. Icoana mamei tinere o isbise dela distanță. Copilul din cărucior nu mai era „boțul de carne" dela naștere, ci o minunată întruchipare de înger.

N'a putut scoate niciun cuvânt.

A pornit-o de-a-dreptul acasă. A stat ore întregi zăvorîtă între cei patru pereți. Niciodată nu i s'a părut singurătatea mai apăsătoare decât atunci. Pustiu. Casă cu morți, cu umbre de morți. Respira. Și aerul aducea a miros de tămâie, a păianjeni striviți, a ars și părăsire.

Târziu, s'a smuls din sine, mișcându-se. Auzea pârâind carnea pe care și-o strivea cu degete nervoase. Era oare chiar așa de bătrână, încât să nu mai poată avea și ea un copil?

Când șoptea cu gândul vorba „copil", lăuntrul casei sale se schimba într'o însorire caldă, plină de viață și frumusețe.

S'a îmbrăcat, pornind la un doctor, de unde s'a întors înveselită. S'a uitat în oglindă. Zâmbea. Și surâsul bucuriei sorbea încrețitura amară de ieri, de alaltăieri. In stradă, a doua zi, a întâlnit un vechiu cunoscut care a salutat-o mirat, gata să n'o recunoască. A măsurat-o prelung, dând din cap: „Ce este cu dânsa?"

O prietenă a oprit-o, întorcând-o surprinsă, din drum: „Știi că întinerești?"

Da, da, toate erau noui: cărările, oamenii, casa, sufletul său. Intinerea și ea odată cu lumea înfrumusețată în afară și în lăuntrul său: avea să-i trimită cerul marea bucurie.

La porțile vieții a bătut, în primăvara următoare, o nouă făptură omenească.

Vecina cea vârstnică, mamă întinerită, a chemat pe vecina cea tânără, rugând-o fericită la rândul său:

— Vreau ca fiul tău să fie nașul copilului meu. Dacă nu aveai tu acest prunc, eu n'aș fi fost niciodată mamă.

Sabin Velican

Țara celor șaptezeci de mii de lacuri

(Urmare din pagina 1-a)

de mine, așa cum țăranii noștri amintesc duios în epistolele sau vorbele lor, de vaca, boi sau de vițelul de curând fătat. M'a pătruns și nu pot să uit nici astăzi atitudinea și vorba lui potolită, lineară, demnă, fără accente de jale sau note de mânie și ură împotriva destinului și a vieței când în cuvinte dureros de simple, aproape crude și totuși îmbrăcate în haina resemnărei, îmi povestea că unicul său fiu, de douăzeci de ani, e grav rănit la stomac și zace într'un spital. „Er muss sterben", au fost cele trei cuvinte cu care și-a încheiat spovedania familiară, rostite din adânc și cari au căzut ca o lespede pe mormânt. Decența lui, lipsa lui de patos romanțios, reținerea atât de sobră și impunătoare, mă împinge să mă gândesc la atâți alții care-și urlă mahalagește o durere falsă, închipuită, cerând compătimire și lacrimi pe care ei nu le pot stoarce din niște ochi cari nu pândesc decât smulgerea efectelor. Cuplul suedo-german, în călătorie de plăcere pe un vas de mărfuri, contrast prin contrastul ce-l asvârlea galeriei cargobotului. Ea, Suedeză din Finlanda, înaltă blondă cu fața spălăcită, cu o gură inexpresivă brodată, cu dinți lați ca niște lopeți. El, un prea tânăr ofițer german; un copil, poate mai tânăr decât ea. Ei aduceau printre noi, scânduri lăzi și atmosfera cenușie, iubirea potolită a Nordului.

Finlandezul, tăcut, închis în sine, cu aer de Englez care se plictisește de moarte, pare un ce absent care-și plimbă pașii printre noi, dar strein și departe de noi.

TRANSFIGURARE

Ciobul de lună mă privea stingher:
Era târziu și era frig în cer...

In paturi calde îngerii mărunți,
Au adormit, cu stelele pe frunți,

Și Dumnezeu Și-a luat toiagul sfânt
Și S'a pornit cu Petre pre pământ.

Ciobul de lună mă privea stingher:
Poate-ar fi vrut să mă ridic în cer.

Să-i strâng în palme șoldul auriu,
Fățarnic de nebun și de sglobiu,

Și coapsa rece să i-o strâng ușor,
Să-i dau căldura mea de muritor.

Ciobul de lună mă privea stingher:
Simțeam albastrul frigului din cer,

Și nu știu cum l-am îndrăgit și eu...
— Cotrobăia prin lume Dumnezeu...

Târziu, când dimineața suna din clopoței,
Genunchii lunii atingeau genunchii mei...

Robert Cahuleanu

RUGĂ NOUĂ

Freamăt de-amurg în oglinda ochilor s'ascunde
Și'n inimă, nostalgic, îi sângeră — amintirile...
Mâini obosite, de undeva, de cine știe unde...
Își adună dragostea din toate cimitirile.
Au amuțit icoanele cu ochii pe lăicere,
Pâlpâie doar candela pe-aceste culmi de ghiață
Și stăruie — obsedante umbrele'n unghere;
Viața... ce umbră palidă e viața!
Pumn de visuri spulberate în spinii din Crimeia
Ce se'nfig ca o cunună în paloarea frunții,
Dor mistuit în inima de mamă și femeie,
Ecou, pe care nu-l pot prinde decât munții.
„Lasă, Doamne gândul să cuprindă îngerul
Ce-a 'nfipt ultimul trandafir la poalele Caucazului!
Și zările, când toate zările îmi sângeră...
Să-mi încălzească umerii obrazului".—
Și roua nopților s'adună să-i adape
Oglinda ochilor învăluită'n ceață,
Ci undeva, departe, peste noian de ape,
O stea se 'nalță în licăr nou de viață.
Intr'un târziu, aripi de înger albe-ating
Pleoapele de plumb și le alină.
Roi de umbre rând pe rând se sting...
Numai candela revarsă vetre de lumină.
Liniștea s'a 'ntins ca un lințoliu
Peste altarul... care nu cuvântă;
Lângă portretul desvelit de doliu
De veghe stau: o lacrimă și-o sfântă.

Tr. N. Suruceanu

POEMELE TĂCERII

— **Mioriței** —

I

Care poem încearcă să te soarbă
Scaldă de luceferi, mugur de minuni?
Ce palmă are fața voinicească
Să te culeagă, doamnă, din genuni?

Pe umeri-ți baladele se'nchiagă
Și despletite sângeră 'ntre noi,
Ca 'ntr'o fântână magică de toamnă
Miratele și veștedele foi.

II

Să fie semn de nuntă, de logodnă,
Un cer atât de mare, un cer atât de grav?
Sau poate cavalerul câmpiilor de rouă,
Târziul meu luceafăr, sosește iar bolnav?

Să fie ceas de ură sau duh țesut pe ape
In care plâng petale de maci târzii și nuferi?
Sau din legendă vântul căzu'n genunchi pădurii
Și geana ta de umbră te doare, râzi și suferi?

O! rătăcire caldă în brațele furtunii,
Dece rodești păcatul neliniștei și-l sângeri,
Când din tulpini se 'nalță o cumpănă de soare
Să-ți crească tinerețea cu legiuni de îngeri?

III

Sunt pașii tăi, crăiță de aramă,
Ce'n valsul vântului se-afundă:
Cu-aripi de frig se împletesc în vamă,
In semnele de ploae să pătrundă.

Și'n pragurile de lumină vie
Pândari de lemn se pleacă'n rugăciune...
Dece horești, crăiță fumurie,
Sub lespedea de nouă 'ngropăciune?

Const. Federeanu

CĂLĂTORIE CU O STEA

Plecăm deși fiecare spre alt tărâm,
în fiecare vis cu câte o stea.
Toate drumurile ea
le trece nehodinită.

toți călătorii
sunt singuri
cu ei
și cu ea.

Numai într'o seară depărtată,
dela cer ne-a pornit alăturea.
Ea, călătorea, voia
acelaș drum să străbată

și poate
un asfințit solemn
la fel cu noi.

Graba ei însă a fost mai mare
și mai pe sus ca a noastră.

Drumul îl făcuse mai ușor decât noi
și în altă seară, când lumea agrestă, de sus,
s'a desfăcut albastră,
cenușa ei

ne-a primit dela locul
de unde purcese,
din aceea fereastră...

Neculai V. Coban

SUFLETE FRÂNTE

NUVELĂ de VASILE I. CHICU

SFARŞIT

Au venit la aceasta vreo patruzeci de perechi în frunte cu preotul Sofrone şi învăţătorul satului, Leonte Trofim, îndemnători întotdeauna la prilejuri de acest fel, întrecând cu daniile lor toată risipa celor trei zile de petrecere.

Timpul care a urmat se scurgea plin de fericirea înţelegerii şi a muncii promiţătoare de beşug. Dochiţei îi părea rău adesea că se'ndoia de viitor şi nu-şi putea stăpâni un val de necaz încredinţându-se că tot nu scăpase de-abinelea de tortura acelui chin.

Dumnezeu o învrednicise să devină şi mamă, încât mulţumirea părea a-i fi hărăzită din plin şi pentru o întreagă veşnicie. Copleşiţi de darurile vieţii, Vasile şi Dochiţa n'aveau vreme să cugete la capriciile destinului. Îşi trăiau mulţumirea până la rădăcinile uitării de sine.

La un an, familia lui Ignat se înmulţi cu încă o gură. Venise pe lume, Ileana. Totul a mers în tihnă în casa lor până într'o seară, când ne mai putând răbda înţepăturile din piept, Dochiţa i-a spus bărbatului durerea. Un fior de căldură a străbătut atunci trupul lui Vasile Ignat. Ştia acum de ce i-se topeşte nevasta de câteva săptămâni văzând cu ochii. Auzise el dela armată, că cine sufere „de chept nu se mai îndreaptă, că se usucă până'şi dă sfârşitul cum se strânge coarna de arşiţa cuptiorului", dar nici când nu-i trecuse prin minte că vreodată va avea să cunoască veninul acestei boli. Tristeţea coborî în sufletul şi casa lui Vasile Ignat odată cu fioroasa destăinuire a Dochiţei, mai grea decât ţărâna pământului. Inima bietului om se sbătea neputincioasă între două focuri. Deoparte tatăl care nu se mai putea mişca de bătrâneţe şi de boală de mai multe săptămâni, de altă parte, nevasta cuprinsă de cea mai nemiloasă dintre suferinţi: oftica.

Printre norii întunecoşi ca iadul, care-i poposiseră ameninţători deasupra casei, Vasile Ignat nu vedea decât o singură spărtură luminoasă: Ileana. Gunguritul ei îi era ca un fir de susţinere în trecerea peste abisul căscat al unei prăpăstii. Ileana îi era porunca şi salvarea vieţii. Pentru dânsa trebuia să facă totul, chiar să şi trăiască atunci când baricadele existenţei se lăsau coborîte în mormânt.

După sfatul doctorului „copilul a fost dat spre alăptare unei alte femei, Dochiţa rămânând în spital doar cu lacrămile şi amintirea fetiţei pentru care lupta din răsputeri să-şi recapete sănătatea şi a primit despărţirea. Câteva zile şi chiar luni, gândea ea, îmi va fi greu fără dânsa, dar pe urmă nimeni n'o va mai deslipi de lângă mine!

Indată după îmbolnăvirea Dochiţei, Vasile Ignat îşi petrecu tatăl la locul de veci. Stând în faţa gropii deschise, când preotul îi slujea cel din urmă prohod, o clipă l-a furat gândul să coboare el într'ânsa, să tragă pământul cu mâinile până-şi va acoperi geamătul vieţii, până i se va şterge din lumina sufletului icoana vânătă a Dochiţei, până-i va amuţi glasul simţirii sugrumate de cleştele neîndurătoarei morţi.

Ileana l-a oprit însă, imaginea ei îngerească i-a întins braţele rugător şi el a aflat în măruntaiele cugetului un rest de putere ca să alunge ispita iadului din preajmă-i. A zâmbit când cineva l-a tras de o parte, pentru a nu auzi sgomotul bolovanilor prăbuşiţi peste sicriu. De pomeni s'a îngrijit Matroana, ca de altfel de toată rânduiala casei de când nu mai era Dochiţa ca să priveghieze bunul mers al gospodăriei. La început vroise şi ea să plece, să-şi caute un rost în altă parte. Blândeţea noii stăpâne o dezarmă însă, hotărînd-o să-şi amâne gândul fără soroc. In mijlocul nenorocirilor abătute asupra lui Vasile Ignat, Matroana singură era îndreptăţită la bucuria de a nu-şi fi părăsit stăpânul.

Ileana creştea sănătoasă, în vreme ce mama ei departe, în camera răcoroasă a unui spital de oficoşi, aştepta din clipă în clipă întâlnirea cu limanul tuturor împăcărilor.

Dac'ar fi bănuit tragedia care se deslănţuia neputincioasă acolo, dacă ar fi înţeles cât de cât preţul vieţii învinse în luptă cu moartea, Ileana şi-ar fi schimbat zâmbetul copilăriei în plâns nemângâiat de om îmbătrânit înainte de vreme. Aşa însă, destinul mortuar trecea prevestitor pe lângă dânsa fără a o atinge deocamdată.

Peste treisprezece zile dela internarea în spital, Dochiţa fu răpusă. Printr'un joc nebănuit al sorţii, nevasta lui Vasile Ignat îşi dădea sfârşitul tot într'o Vineri, ca şi mama acestuia, însemnând astfel în ţăietura vremii încă un suflet frânt pe ascuţişul aceleiaşi fatalităţi.

Dela înmormântarea neveste-si, Vasile Ignat era alt om. Îşi luase tăcerea de singur prieten, consumându-şi în străfund de inimă cu sgârcenie şi răbdare de bolnav, drama fericirii înnăbuşite de răutatea iadului.

In nenumărate rânduri de când Ileana a scăpătat peste şaisprezece ani, îndepărtând prin hărnicia şi isteţimea ei umbra cernită a întâmplărilor din trecut, Vasile a fost gata să-i depene povestea vieţii lui, a ei, a lor. Ceva, nici el n'ar putea spune anume ce, îi zăvora însă această spovedanie. Ştia bine că fata încercase să afle dela streini ceeace îi refuzase el, ştia că Ileana sufere din pricina acestei taine în dosul căreia se ascundea chipul necunoscut al mamei ei şi totuşi, nu se grăbea deloc să-i înşire întâmplările de atunci. Aştepta parcă un prilej cu totul neobişnuit ca s'o facă.

Acesta se ivi într'una din zile, pe timpul culesului viilor, când Vasile Ignat îşi prinse fiica tăinuind cu Neculai, flăcăul răzeşului Ştefan Vârlan din cealaltă parte a satului.

Văzându-i cum se furişau prin dosul tufelor, Ignat zâmbi îngăduitor, amintindu-şi că chiar pe aceste locuri, cu nouăsprezece ani în urmă tatăl lui îl găsise şuguind cu Dochiţa şi nu-i spusese nimic.

In vremea asta flăcăul se depărtase, iar Ileana stătea ruşinată în faţa lui. O luă de-o parte, o îndemnă să şadă alături şi-i depănă de-a fir-a'n păr, uneori lăcrămând printre oftaturi, toată drama tinereţii lui sbuciumate. După aceia, ascultând parcă glasul unei presimţiri ascunse o sfătui să fie cuminte, să-şi păzească cinstea pentru a mulţumi în felul acesta mai ales, pe aceia care-i dăduse viaţă şi care-i urmăreşte faptele acolo din înaltul cerului.

Ultimile vorbe ale părintelui fură acoperite de plânsul înăduşit al Ilenei.

Vasile Ignat se îndepărtă uşor lăsând-o să-şi ogoiască nervii, convins că toată ploaea de lacrămi isvorîse în ochii fiică-sii numai din pricina suferinţelor pe care i-le înfăţişase sau poate, de bucurie că-şi regăsise undeva în tainicele cute ale sufletului, mama. Nici prin gând nu-i scăpăra lui Vasile Ignat o altă cauză. Pentru nimic în lume n'ar fi putut bănui la rădăcina acestei isbucniri, păcatul...

Ileana însă, care-şi cunoştea fapta avea mustrări de cuget. Cât nu ştiuse povestea familiei, cât nu aflase truda şi jertfa tatălui său pentru a o creşte, cât nu avusese siguranţa că are într'adevăr o mamă dreaptă, că poartă răspunderea unui nume deosebit, Ileana nu-şi putuse imagina proporţiile greşelii.

Acum ştia totul şi înaintea acelui trecut atât de alb, păcatul ei cu Neculai al lui Ştefan Vârlan, îi stătea de asupra capului şi în inimă ca un sdrobitor blestem. Cu cât încerca să cugete mai adânc asupra faptei, cu atât se cobora mai jos în mocirla propriei ruşini, simţind că în cele din urmă va fi prea slabă pentru a se împotrivi ispitei de a-şi răscumpăra greşala prin moarte.

După cele întâmplate la vie, Ignat părea mai vesel, mai împăcat cu sine. Ileana, din contră, se arăta din ce în ce mai apăsată de tristeţe. Cu Niculai nu s'a mai întâlnit. La ce bun să-l mai vadă, când era hotărîtă să-şi ispăşească vina ducându-se să ceară iertare bunei sale mame în lumea de dincolo de viaţă?

E drept că la început gândul sinuciderii o înfiorase. Dar când îşi amintea vorbele tatălui, părea că simte clocotindu-i în auz răcnetul său de animal lovit de nodul vieţii: „M'ai necinstit! Ai svârlit cu glod peste cheptul mâne-ta şi peste numele nostru de răzeşi, să nu mai tragi la casa mea!... Şi blestemele curgeau fără sfârşit în pâlnia urechilor, înfigându-i-se ca nişte săgeţi înveninate adânc, tot mai adânc, în pânza însângerată a spiritului.

Intr'una din dimineţile răcoroase ale lui Octombrie, pe când Vasile Ignat ieşise abia din curte, Ileana îşi luă capătul de funie ascuns decuseară sub pernă, se furişă prin deschizătura îngustă a uşilor pentru a nu face sgomot şi fugi sub dud. Ochii craca, înnodă laţul, se urcă pe maiul aflat întâmplător acolo, potrivi frânghia în jurul gâtului şi... dădu brânci maiului cu piciorul. Viaţa înnăbuşită în propria ei închisoare, isbucni prin lumina ochilor bulbucaţi ai spânzuratei, pierzându-se după un ultim înconjur dat trupului agăţat în gol, în poalele sure ale cerului.

Când au simţit vecinii, când a sosit Vasile Ignat întors în grabă de pe drumul târgului, Ileana era de mult la picioarele mamă-sii, în ţara fără de hotar a veşniciei.

Lumea povesteşte cu groază cum l-a văzut pe răzeş, schimbat într'un adevărat demon, repezindu-se la car de unde a smuls securea, a venit apoi la rădăcina dudului pe care l-a dărâmat înainte de a îndrăzni cineva să se apropie de dânsul şi aruncând-o odată cu stropii de sudoare rece în care-i era scăldat tot trupul, pe deasupra mulţimii de oameni adunaţi în grabă la faţa nenorocirii, a ieşit din ogradă bolborosind vorbe neînţelese.

Nu peste multă vreme, Matroana, singura care mai rămăsese în veşca gospodăriei lui Vasile Ignat, află că stăpânul său a fost rupt de fiare în codrul Cobacului, iar baba Măriuca lui Pavel Ţurcanu, cea care o spălase pe Ileana, povestea în taină că la scăldătoare a mişcat ceva în pântecele moartei.

NINSORI DE VIS

Senini, ca missa caldă picurată'n inimi
De-o orgă, albă ca un vast străfund de mare,
Cad fluturi lini — ninsori de vis: fulgi albi şi minimi —
Uşori, ca anii, albi de praful din uitare...

Din ei, pribeagul vânt, pe fire de tăcere,
Cu o suveică grea din plumbul sur de nouri,
Cu apăsări de rătăciri prin alte sfere,
Îşi bate-un văl, ca pacea albă din cavouri.

Cu ochii plânşi, fereastra cată'n zare
Cocorii duşi de mult, ca dorul greu din inimi...
Uşori, ca anii, albi de praful din uitare,
Cad fluturii lini — ninsori de vis: fulgi albi şi minimi...

Mihai Ciulin

Scene din războiu

SPRE COTA 58

de

Maxim Tănase

E o zi minunată, plină de parfum şi de speranţe.

Un soare cald de început de toamnă, după nopţi bătute cu brumă, e singura bucurie ce ne mai ajunge pe linie.

Negurile s'au horit de-asupra mării, iar întinsurile liberate de sub stăpânirea lor surâd până departe unde tunurile au amuţit.

In dreapta, peste vârfurile înspicate ale porumbului, e valea Cernaia cu ierburi înalte, printre care se strecoară argintul viu al unei ape timide, ce n'a secat pentru trăirea noastră.

Dincolo de ea, o lizieră de salcâmi ascunde mii de guri de foc, în faţa cărora s'au prăvălit atâtea vieţi şi ne-am plecat de-atâtea ori genunchii sfâşiaţi de grunjii lutului.

In stânga noastră — după creasta care arde de explozia bombelor — se întinde Bujalâkul, agăţat pare că de capătul limanului cu acelaş nume.

In urmă a rămas o răscruce de drumuri şi Blagodotnaia, unde trenul de luptă şi regimantar îşi fixase bucătăriile şi aprovizionarea.

Inaintea noastră la 200 metri este inamicul, iar noi obosiţi de luptele grele ne-am sapat gropile — poate mormintele, chiar pe cota 58, zisă şi cota verde, fiindcă este acoperită de rochiţa rândunelei.

Stăm aici de-o săptămână încheiată. Ordine n'au mai venit şi focurile s'au rărit simţitor.

Ne visăm undeva pe zările copilăriei, pe ponoarele satelor din care ne-am desprins.

Soldaţii forfotesc dela groapă la groapă. Au aruncat tunica şi tolăniţi pe câte o mână de paie îşi povestesc de cei rămaşi în urmă, de casă, de copii, de vite, de viaţa care s'a scurs în umbra anilor.

Doi din acelaş sat — întâmplare fericită în compania de cercetare — îşi spovedesc iubiri tăinuite, întâlniri pe înserat cu vr'un diavol de fată, întâmplări de mult uitate, dar care acum au apărut să le înnierbinte fruntea.

La grupa a 2-a un căprar roşcovan îşi frânge gândul pe albul unui carton dreptunghiular.

Viaţa se desfăşoară, ca altă dată la cazarmă, în după amiezi cu programul suspendat. Nimic nu ne face să credem că suntem la o svârlitură de băţ în faţa inamicului.

Câte o pocnitură târzie şi câte un piuit ascuţit pe de-asupra ne mai retează buna dispoziţie şi ne strică cheful.

Timpul se scurge greu şi tutunul potoleşte răsvratirea gândurilor răvăşite.

Dinspre Valea Cernaia doi din contingentul cel mai tânăr urcă cu căştile doldora de apă şi cu gamelele pline până sus. Senini, cu o frântură de zâmbet ucis în colţul gurii, numai în cămaşa cu mânecile sumetecate şi cu o rază prinsă în negrul ochilor, îi crezi în alte vremuri, sub un alt petec de cer, pe alte creste, la plug sau la coasă.

Luptele de până acum nu le-au schimbat înfăţişarea. Au rămas ca în ziua dintâi, când fiorii luptelor nu le sgâlţâise nervii.

Soarele a început să coboare din vârful unghiului şi de prin grâul nesecerat — care se întinde în spate până după culme — căruţa cu pâine şi marmitele pline, refuză să se iveaască. Altădată când atacurile ne ţineau în mreja lor, gândul de bucătărie nu ne chinuia. Azi, când tunurile nu bat şi duhul liniştii ne împresoară, ne mirăm dece nu vine.

Câte o exclamaţie hazlie, la adresa bucătarului şi a sergentului de zi, se desprinde pe ici, pe colo.

Cei deprinşi să mănânce mult au înfulecat de astă noapte toată pâinea, şi până la cea următoare li se pare un veac. Sunt singurii care murmură.

Câte unul, sculat din temperatura somnului se înalţă în vârful picioarelor şi scrutează depărtările care ascund bucătăria. Pun mâna streaşină, răsucesc o ţigară şi apoi cu gândul dus trag cu sete din mahorca găsită la cine ştie ce cooperativă rusească.

Dela Blagodotnaia, sergentul Alexandrescu şi bucătarul Carussi, încă dela orele 9 îşi pregătise totul pentru plecare.

Vroiau să folosească liniştea zilei şi să aducă, la timp, masa. Luase scrisorile sosite, sacaua o legase de căruţă şi pachetele cu friptură pentru flăcăii depe linie le aşezase stivă într'o ladă special construită. Conductorul înhămase caii şi, după ultimile instrucţiuni date de Plutonierul Major s'au aşezat pe direcţie.

Au trecut pârâul care curge spre Bujalâk şi pe un drum de coastă, ros de ape şi de maşini încărcate îşi tăiau cale spre cota 58.

De opt zile veneau pe acelaş drum, prin aceleaşi hopuri, chinuiţi de aceleaşi gânduri, trudind spre aceiaş cotă.

Dispozitivul rămăsese acelaş.

Au cotit spre dreapta şi după ce au urcat puţin i-a înghiţit zarea.

Intre noi şi trenul regimentar, o căruţă cu sacaua legată în urmă îşi scutura roatele prin lanurile încălcite de picioarele noastre, care goneau înainte.

Au ajuns într'o văgăună.

Când au dat să ocolească la stânga pe un drum mai puţin umbiat, o pârâitură de puşcă mitralieră sparge văzduhul.

Trăgea în ei.

Un glonţ a lovit în şina dela roată şi a fluerat pela urechea lui Carussi. L-a auzit bine bucătarul, deaceea s'a lungit într'o secundă.

Sergentul scoate puşca din bandulieră, o apucă în amândouă mâinile şi strigă: „Nu trageţi fraţilor. Suntem Români".

Răspunsul a fost încă o rafală.

Carussi scormonea cu unghiile pământul. Conductorul tragea de capul cailor să-i întoarcă. Sergentul încremenise cu arma întinsă.

— „Intoarce căruţa, căci am rătăcit drumul" — îngăimă Carussi din scobitura drumului.

In cursul nopţii o incursiune inamică—tare de o grupă—nimerise printr'un gol din linia noastră şi cum întunericul era orbitor, au mers în neştire până ce lumina zilei i-a surprins aici, la margine de drum părăsit, în faţa poziţiei de artilerie. De teamă să nu fie descoperiţi, au deschis focul.

In zăpăceala momentului, cei trei cu căruţa uitaseră că au puştile la ei şi că trebue să facă faţă celor ce trăgeau.

După o scăpărare de gând, sergentul îşi revine. Se trage înapoi şi se culcă alături de Carussi. Chiamă şi conductorul. Planul a fost făcut repede.

Conductorul rămâne la căruţă gata de tragere. Consemnul: Moare şi nu se retrage. In cazul când vor să-i ia căruţa şi nu mai are nici o putere, să tragă în cai.

Sergentul şi Carussi pornesc pe coate, cu armele în gât, pe după o tufă de rapiţă sălbatecă. S'au pierdut prin lanul de grâu. Nici foşnetul nu se mai auzea.

Conductorul se simţea prea singur. Situaţii extraordinare îi frământau mintea. Se vedea prins şi dus între baionete, fără drept de a-şi mai vedea pe ai lui — în veci de veci.

Dar un alt gând năvălea şi răsturna pe cel dintâi.

Se vedea lovit în frunte şi rămas între ierburi, uitat, el care altă dată era cântăreţul neîntrecut al satului.

Copiii, casa toată o vedea în ţărâna scormonită sub ochii lui ce aveau să se închidă.

Vedenii după vedenii, se succedau peste ţesutul creerului ce nu mai vrea să judece clar, întocmai ca la cinematograf.

Orice rău închipuit era înlocuit cu alt rău şi mai mare.

Tremura şi răsuflul devenise greu de tot. I se părea că a alergat zeci de kilometri şi acum i se aprind plămâii.

Caii, în neştiinţa lor se întindeau după iarbă şi căruţa scârţâia cumplit. I se părea că roade unul cu pila înlăuntrul urechii şi că inima i s'a spart prin mai multe locuri deoarece năvăleşte sângele până în buricul degetelor.

Două focuri de armă îl trezesc din toropeală.

Ridică capul şi întinde puşca. Nu vede pe nimeni.

Să tragă aşa în vânt, îi e teamă că se descopere zadarnic.

Să nu tragă, vor crede că este căruţa singură şi vor veni.

Incă două detunături mai apropiate sparg văzduhul.

Sergentul Alexandrescu şi cu bucătarul Carussi, ajunşi partea cealaltă, au deschis focul prin surprindere.

Grupa inamică — rătăcită între liniile noastre — văzându-se încolţită pela spate şi crezând că cine ştie ce unitate mare îi atacă, au sărit înainte, spre căruţă.

Conductorul, care încă nu-şi terminase socotelile cu soarta, închide ochii şi trage în neştire.

Grupa dă să se răsfrângă înapoi. Alte două detunături răscolesc tăcerile. Conductorul trăgea ca un disperat.

Caii păşteau liniştiţi cu acelaş scârţâit nesuferit, după ei. Un stol de vrăbii a fâşâit prin aer şi soarele s'a oprit o clipă să vadă isprava.

Surprinşi de-atâta foc, ruşii au aruncat armele şi 18 mâini groase s'au ridicat de-odată în sus.

Conductorul, a sărit cel dintâi asupra lor. Ţinea puşca vânătoreşte şi călca apăsat. Faţa i se îmbujorase şi nările adulmecau prada căzută în cursă.

Carussi stătea ţeapăn ca o statue în mijlocul câmpului.

Boneta era caracteristica lui.

Sergentul Alexandrescu, dă ordin celorlalţi doi: „Să-i ţineţi în ţelul puştii, să nu facă o mişcare". A intrat între ei. După o percheziţie făcută la repezeală, adună armele aruncate de ruşi, le pune în căruţă şi-i scoate la drum.

Erau nouă la număr. Urâţi, cu căştile verzui, cu ochii de fiară întârâtată şi greoi în mişcări. S'au uitat mult la ei.

Miroseau a pământ, a mucegai, a nespălat, a sudoare stătută.

După câteva minute, o căruţă, o saca şi o grupă în coloană de marş câte doi, se tălăzuiau prin grâul nesecerat.

Soarele pornise şi el de vale, spre Odesa şi o boare cu miros de smârc, venea din adâncul întinsurilor.

Maiorul Marin Alexandru, dela postul de comandă al Bat. I prinde în clipirea lentilelor dela binoclu, coloana care se dirija tăcută spre gropile unde pământul se deschisese să ne prindă în braţele lui.

O călăuză le arătă drumul spre comandă.

In dosul unei şiri de pae, acolo unde un telefon îşi tremura clapele, serg. Alexandrescu, dela cercetare, bucătarul Carussi şi un conductor, raportează isprava făcută.

Maiorul i-a îmbrăţişat cu mâinele lui calde şi le-a prins de postavul tunicii sclipirea de argint a „Virtuţii militare".

Târziu, când umbrele se lungeau în dosul fiecărui fir de iarbă, o căruţă, cu saca legată în urmă şi numai cu trei oameni sosea pe linie la cota 58.

. . .

Câteva mormăituri scăpate printre dinţi, câte o uitătură viforoasă pe ici, pe colo şi grupele una câte una îşi primesc pâinea, pachetul, gamela de ciorbă şi un bidon de apă.

— „Nu vi se pare că aţi venit prea devreme domnilor dela bucătărie? Ori ce vă este frică de moarte? O să vă luăm cu noi aici, să vă deprindeţi cu ea" — se burzuluieşte Sublocotenentul.

Fără o vorbă, Carussi ridică fruntea din aburul marmitei. Atârnau de ea picături grele.

O rază se frânse de poleiala argintie a „Virtuţii Militare", ce se legăna ca o pendulă mică.

— „Virtutea militară", voi dela bucătărie? Unde le-aţi găsit? Depe care piept le-aţi furat?".

In amurgul sângeriu, pe margini de gropi, cei trei dela trenul de luptă, reconstituesc fapta unei zile, săvârşită cu tot sângele rece.

Conductorul era cel mai aprins în povestire. Explica cu deamănuntul neînfricata lui împotrivire, curajul lui, îndrăzneala, sfidarea morţii şi rezultatul acestei dârzenii.

Vorbă, gălăgie, râsete şi bună dispoziţie.

Uitasem că suntem pe linie şi că dintr'un moment în altul ar fi putut să ne atace boişevicii.

Ne era bine şi nici o pocnitură n'a binevoit să ne mai supere.

Câtă pace şi tihnă este câteodată pe linie!...

Mai trecuse încă o zi.

Când noaptea şi-a lăsat cortina şi greerii au început să târâie în preajma noastră — parcă îşi întorceau ceasurile— ei neadormiţii câmpurilor ca şi noi — un sgomot hodorogit de căruţă goală, se pierdea departe, în urmă, spre Blagodotnaia.

Incă o noapte plină de necunoscut ne împresoară.

Mâine, câţi vom mai fi din toţi aceştia?.

SCRISOARE

Ce casă de smarald şi ce ogradă
Ti-a 'nvrednicit credinţa măi Ioane!
Lumina îţi urzeşte talismane
In sufletu-ţi şi inima nomadă.

Dar caprele şi iezii, în grămadă,
Ce mi-au rămas in basme diafane,
Ii tot visez, pe prispele bălane,
Ca ciutele pe creste de zăpadă.

In casa ta de carte luminoasă,
Au poposit, cu Domnul, Serafimii,
In noaptea 'nlăcrămată şi sfioasă...

Iar crinii tăi împodobiţi, ah crinii!
Zâmbind ar spune ochilor să vadă:
Ce suflet de arhanghel! Ce ogradă!

Alfred Tibereanu

Poezia reală și idială

(Urmare din pegina 1-a)

taic, în templu, în areopag și acolo îi era și poezia, nu în cercul familiar; personagiile tragediei sale trebuiau să vorbească într'o limbă înaltă, misterioasă, posomorâtă și în acelaș timp solemnă, iar corul trebuia să fie cât mai [illegible] fiindcă el este organul între [illegible] voinței Destinului groaznic.

Acesta era caracterul poeziei popoarelor antice, aceasta a fost poezia Grecilor.

Dar copilăria nu e veșnică pentru om, nici pentru un popor, nici pentru omenire. După ea vine tinerețea, apoi maturitatea, și în cele din urmă bătrânețea. Poezia deasemeni ea își are vârstele sale, care întotdeauna sunt paralele cu vârstele popoarelor. Secolul poeziei ideale se isprăvește odată cu vârsta copilăriei și tinereții unui popor și atunci arta trebue sau să-și schimbe caracterul sau să moară. Cu arta lumii de astăzi, a lumii noui, s'a întâmplat primul lucru, adică și-a schimbat caracterul. Cu arta lumii antice s'a întâmplat al doilea lucru, adică a murit, fiindcă un popor a căruia poezie a fost la început ideală, ca o consecință a vieții lui ideale, nu mai poate trece la o poezie reală. In detrimentul naturii, acest popor nu se poate despărți în mod încăpățînat de trecut, atât în spirit ca și în formă, exact ca și un om experimentat, care și-a pierdut definitiv credința în minuni și care se străduește să imprime creațiunilor lui poetice o culoare ideală. Așa cum însă poezia lui nu se potrivește cu viața, ceea ce deasemeni nu trebue să se întâmple niciodată, nu e de mirare că se vopsește pentru a părea tânăr, că tot ceea ce i se pare lui minunat se transformă într'o rece alegorie, iar eroismul lui în donquijottism!. Așa s'a întâmplat cu poezia Grecilor, care, după ce și-a stins strălucirea, a mai scânteiat ca o palidă umbră în Alexandria. Dar, mai des se întâmplă acest lucru cu poporele, a căror poezie nu se desvoltă din viață, ci se ivește ca o urmare a imitației necondiționate. O astfel de poezie întotdeauna e o parodie. Măreția, idealismul și finețea ei se aseamănă cu o paiață, îmbrăcată în porfiră improvizată și cu coroană de hârtie pe cap.

Copilăria lumii antice se sfârșise. Credința în zei și minuni murise. Spiritul eroismului se atrofiase și a venit secolul vieții reale, iar în poezia lui nu mai era nimic din acea simplicitate superioară, nimic din acea măreție simplă, nobilă, liniștită și gigantică, a cărui resort de existență se concentra mai înainte în armonia dintre artă și viață, în adevărul poetic. Lumea s'a transfigurat prin creștinism și această lume spiritualizată și schimbată a mers pe alt drum. S'a născut ideia ființei individuale a omului, despărțită de cea a poporului, independentă și curioasă.

Cântecul stingher al trubadurului, în care se revărsa durerea iubirii, jalea prințesei exilate, imnul triumfal și victorios, povestea iubirii, a urii și a onoarei — toate acestea au avut răsunet. Poemul s'a prefăcut în roman. Acest roman era, într'adevăr, plin de reverie, era un amestec de existent cu inexistent, de posibil cu imposibil, dar nu mai era poem și în el se cocea sămânța romanului veritabil. In sfârșit, în secolul al XVI-lea, s'a făcut o reformă definitivă în artă: Cervantes a ucis tendința mincinos-ideală a poeziei prin al său inegalabil „Don-Quijotte", iar Shakespeare a împăcat-o și a aplicat-o definitiv la viața reală.

Cu o privire nesfârșită, această poezie a pătruns în sanctuarul naturii omenești și al adevărului vieții, s'a uitat și a prins misterioasa bătaie a pulsului său ascuns. Ea a reprodus, în creațiile ei gigantice, natura dimprejur cu toate legile ei neschimbate și veșnice, a recreiat-o după planul inițial, ca și când ea însăși ar fi luat parte la emiterea acelor legi, după care se făcuse planul. Ca un nou Protheus, ea a știut să întroducă suflet viu în realitatea moartă; ca un profund analist, ea a știut în cele mai neînsemnate împrejurări de viață, și mișcări ale voinței omenești, să găsească cheia spre rezolvarea celor mai înalte apariții psihologice ale naturii morale.

Ea se deapănă liber, firesc, fiindcă adevărul, adevărul superior e caracterul ei specific.

Iată, așa dar, și altfel de poezie, *poezia reală*, poezia vieții, poezia realității, adevărata și veritabila poezie a secolelor moderne. Veșnicul erou al ei, subiectul neschimbat al inspirației ei e *omul*, ființă independentă, liberă în acțiune individuală, simbol al lumii,

E de mirare, după toate acestea, că în timpurile noastre s'a desvoltat atât de mult asemenea poezie?

E de mirare, că trăsătura specifică a nouilor opere de artă constă într'o sinceritate fără cruțare, că în ele viața apare în toată goliciunea, în toată groaznica ei diformare și în toată frumusețea ei festivă, că în ele parcă se disecă viața cu cuțitul anatomic?

Noi nu mai cerem astăzi idealul vieții, ci însăși viața, așa cum este. E urîtă sau e frumoasă, noi nu mai vrem s'o înfrumusețăm, fiindcă socotim că în reprezentarea poetică ea e deopotrivă de minunată și într'un caz și în altul și anume deaceea, fiindcă e adevărată, iar unde e adevărul, acolo e și poezia.

Sergiu Matei Nica

POȘTA LITERARĂ

ION VOICULESCU. Studiul dvs. e prea subiectiv. Lipsit de coeziune și de documentarea necesară. Cenaclul nostru s'a pronunțat contra publicării lui. Aceasta însă nu înseamnează, că nu ne mai puteți trimite alt material.

D. GEORGE D'RUMUR. Nu primim „Bucovina Literară".

T. D. ROMAS. Nu, nu e nevoe să mai revii. Ești un „copil" smecher, care are scrii versuri ca acestea:

Sbor...
Negru cocor... cocor...
Plâns de copil și mor.
Sinistru cor...
Mă dor, mă dor, dor,
Și mor...
Sbor, sbor...

sau:

Ne simțim s burând
Iar a lui Strauss melodie... și aiurând...
Sau îngânând
Pe Lehar și-al său gând...
Aleargă din cenușe pe spuze
Și de pe buze pe buze,
Ca vocile de meduze
Notele sonore și difuze...

Iartă-ne, dar muzica dumitale rimată nu ne interesează. Trimite-o la „inovatorii" coteriilor geniale, poateăia să găsească în ea un nou „curent literar".

AL. BARDIERU. Cenaclul a respins nuvela, din cauza prea obositoarei descrieri a naturii și a lipsei de acțiune. Așteptăm altceva mai bun.

MIHAITĂ AANEI. N'am putut alege nimic. Proza poate fi scrisă foarte bine fără rimă și ritm.

NOTE

Almanahul ziarului „Basarabia" pe 1944

E o frumoasă tipăritură realizată în Chișinău. Pentru cei ce cunosc faptul că aici tiparnițele au luat nouă ființă, această lucrare grafică constitue o isbândă.

In acest almanah, pe lângă cuvântul oficialităților și interesantele amintiri ale d-lui Al. Bădăuță, își dau întâlnire aproape toate condeiele Basarabiei de azi: V. Teporde, Sergiu Roșca, Sergiu Matei Nica, Sabin Popescu-Lupu (Velican), Nic. Coban, Gr. Filip-Lupu, L. Luican, Robert Cahuleanu, Alfred Tibereanu, Ene Stanciu, etc.

„Luceafărul"

Revista sibiană pe Ianuarie 1944 prezintă un bogat și variat material. Zorica Lațcu semnează două poeme. Ion Maxim realizează în „Ochiul lui Ilia" o isbutită redare a unei drame în mijlocul naturii în care oamenii se înlănțuie cu furie ca totdeauna, spre a învinge viclenia și forța primitivă.

Ion Șingariu aduce traduceri din Josè Maria de Heredia.

Ionel Neamtzu, schița „Concentrare", puțin didactică.

Mai scriu: Coriolan Petreanu, Grigore T. Marcu, Grigore Popa, Licu Pop, D. Boitoș, Al. Dima, iar Mihai Nanu face cronica literară, despre B. Fruntе, Magda Isanos și George Lesnea.

Ultimul număr

al revistei lunare de folclor și muzică populară „Hunedoara noastră" aduce un material simplu, dar îngrijit ales prin colaborarea D-lor: Nicolae M. Isac, directorul revistei, Pr. Anton Rudeanu, Petre Homoceanul, Dr. Mircea Suciu-Sibianu, Florin Marcu, Mihail Axente, Iosif Chirilă, Constantinescu Cătălin, precum și culegerile de folclor ale D-lor: Ioan Moraru-Arteanu, Blaj Dumitru, Vlad Nic. I. Lazăr etc. Se observă în deosebi la această revistă o strădanie continuă din partea directorului ei împreună cu colaboratorii întru adunarea și răspândirea materialului popular.

Țăranul din zi de lucru

Țăranul zilelor de sărbătoare, acel muncitor de pământ poetizat l-am cunoscut deajuns într'o literatură trecută nu de mult.

In „Prăpădul Solobodei", roman de Eusebiu Camilar, apărut de curând în editura „Cartea Moldovei" din Iași, găsim admirabile figuri de țărani ai pădurilor, chipuri de vizuină, care, dacă n'au fost cunoscuți realmente, par semne ale unei minți bolnave. Sunt pălmașii din zilele de lucru.

Acești țărani colțoși, câlțoși, întunecați între credințe stupide și sărăcie, între năvala lumii celei noui peste dânșii și încăpățânarea în străvechile obiceiuri, au totuși o inimă bună în dedesuptul acela necercetat, necunoscut.

„Prăpădul Solobodei" ne face să gândim la interesantele tipuri de țărani amănunt descrise, dar cu gesturi și porniri ce nu pot închega o adevărată acțiune de roman.

Ceea ce ne aduce original d. Camilar e lumea aceea groaznic de reală a unei țărănimi veritabile în anumite așezări, colțuri înapoiate de țară, din cauza sărăciei și îndărătniciei. Sunt figuri de țărani și țărance în luptă, în trântă cu înnoirile vremii care până la urmă îi prăpădesc.

Pentru

toți echilibriștii de ocazie ai literaturii noastre contemporane, reproducem rândurile de mai jos, din ultima traducere din Giovanni Papini, intitulată „Un om sfârșit": „Sedimente de cultură, reminiscențe de poeți, furnicare de gânduri, fac din mine un inadaptabil la viața solidă, practică și mecanică; nici n'au fost de ajuns ca să mă facă să fiu vrednic de un rege al munților. Cel puțin dacă n'aș fi încercat, nici măcar pentru o clipă, sfâșietoarea bucurie a creației".

Și mai departe: „Sunt superior până într'atâta, încât pricep că nu sunt destul de superior".

Câți oare dintre domnii cu „Pretexte la pipă", care își închipuie că au simțit și dânșii „sfâșietoarea bucurie a creației" ar avea curajul să dea pe față asemenea mărturii? Giovanni Papini a făcut-o și a rămas tot Giovanni Papini.

Dar vezi că pentru asta trebuie mult curaj și mai cu seamă multă sinceritate.

La 16 Februarie

se împlinesc 30 de ani de când s'a reprezentat pentru prima dată, pe scena Teatrului Național din București drama „Domnul Notar" a lui Octavian Goga, în anul 1914.

Evenimentele triste au avut grije să reactualizeze această piesă. N'ar fi interesant ca Direcția Teatrelor să dea zilei de mai sus fastul unei comemorări? O simplă întrebare la care răspunsul ne place să credem că va sosi grabnic și mai cu seamă afirmativ.

Porunca Vremii

cu rubrica „Alb și Negru" redactată de vrednicul și inimosul N. Olt este singurul cotidian din Capitală care s'a așezat de-a curmezișul tuturor vânturilor pornite să răstoarne din cale tot ceiace veacurile trecute au adunat cu trudă și cu sfințenie. Contribuția Provinciei, trecută cu vederea de celelalte ziare bucureștene sau ponegrită, și-a găsit un sprijin puternic în coloanele ziarului de mai sus. D. N. Olt și-a impus o linie de conduită și anumite puncte de vedere care-i fac cinste, chiar dacă unii „confrați" dela publicațiile Capitalei nu-l prea văd cu ochi buni.

Aflăm din ziare

că literatura dramatică românească începe să se impună pe scenele din străinătate.

D. G. Ciprian a fost solicitat de scena oficială a teatrului din Berna să-și dea asentimentul pentru reprezentarea piesei „Omul cu mărțoaga". Pe scena Teatrului Național din Zagreb se va reprezenta zilele acestea comedia „Visul unei nopți de vară" a d. Tudor Mușatescu, iar la postul de radio Lugomo s'a difuzat tragi-comedia d-lui Victor Eftimiu „Akim".

Inregistrăm cu satisfacție aceste știri și ne bucură faptul că străinătatea începe să ne cunoască. Avem dreptul și noi măcar la atâta, după maldărul de piese străine care au umplut și mai umplu încă afișele teatrelor noastre.

In acelaș sens

cât de bine venite, cât de rodnice pentru interesul publicului, pentru roboteala scriitorului—ar fi concursurile literare!

Credeți că e nevoie de premii materiale (înțelegem greutatea instituirii lor în vremurile de azi) pentruca scriitorul să-și manifeste interesul?

Suntem siguri că nu.

(Și în cele din urmă, „marile edituri" ar putea acorda câteva vulume pentru răsplătirea meritelor creatoare).

Insă o singură condiție absolut necesară încadrează posibilitatea acestor concursuri: renunțarea la îngrădirea acestor întreceri spirituale în formele fosilizate ale regionalismului perimat sau ale creației sufocate de subiecte date.

Trebue să se înțeleagă odată că poezia (această pasăre care vrea și nu poate să sboare decât în nedeterminat) nu poate înghiți pilulele stupide ale rețetelor literare.

Poezia de război...

... și-a dat și ea, firește, poeții săi, cântăreții de care îi este legată nemurirea.

In ultimul număr din „Luceafărul" revista din Sibiu, d. Vasile Gionea trece în revistă tot ce s'a scris mai de preț în poezia acestui război și a poeziei patriotice în general. D-sa după ce sficuiește binemeritat anumiți versificatori banali sau cu totul inferiori în acest domeniu, găsește, și pe drept cuvânt, printr'o justificare reală, că cea mai bună poezie patriotică și de război au dat-o: Radu Gyr, în acele minunate poeme de război care i-au marcat deplina maturitate poetică, Alex. Gregorian și Emil Giurgiuca.

Conferința

de Duminică, 16 Ianuarie a. c., din sala Liceului „Regina Maria" de fete din Chișinău, a d. Lascarov-Moldovanu, despre „Țara noastră", rostită în cadrul activității Fundației Regale s'a bucurat de un mare succes și a avut darul să învioreze toate inimile ascultătoare. Ținută într'un grai popular, nimbată de un deosebit avânt sufletesc, conferința a împlinit un gol și a mângâiat multe inimi.

Descrierea frumuseților țării noastre, atitudinea nesdruncinată în fața primejdiei răsăritene, evocarea credinței strămoșești și tâlcuirea virtuților neamului, au răscolit adâncimile conștiințelor nenumăraților ascultători și au fost ca un balsam pentru cugetele îngrozite de amenințarea răsăritului.

„Soldatul"

se intitulează foaia de lămuriri și informații pentru ostași. Apare de trei ori pe săptămână și se distribuie gratuit.

In ultimul număr, găsim un articol întitulat „Basarabia românească", în care se comentează cuvântarea la radio a profesorului suedez Gustav Bolinder, care a vizitat această provincie, cunoscând-o la ea acasă.

Restul numărului cuprinde o pagină literară, una veselă, nenumărate alte articole, reportagii de război, clișee etc. cum și o situație reală a ultimelor evenimente din țară și din străinătate.

Contribuția „Soldatului" la ridicarea intetectuală a ostașilor noștri e considerabilă și merită toată aprecierea și toată dragostea.

Intre obiectivitate și amiciție

Un confrate îmi mărturisea dăunăzi că a lucrat la o revistă pistol, unde ordinul era ca oricine să fie înjurat, chiar dacă ar merita laude pentru creația sa. E vorba de producția literară.

La alte publicații, în deosebi de Capitală, există adevărate organizații care s'ar putea întitula „Laudă-mă, să te laud". Firește, nu au statute, nici înscrieri la Tribunal. Se înțeleg perfect, pe tăcute. Reciprocitatea în materie de reclamă literară e cel mai bun mijloc de acomodare.

Iată două sisteme condamnabile, care exclud obiectivitatea așa zișilor cronicari literari. Sunt dintre scriitorii ratați sau dintre acei scriitori șmecheri care, prin calitatea de critici vor să colaboreze la exploatarea producției lor literare.

Din cauza aceasta, spre a părea totuși obiectivi, cronicarii își caută victime. A-și lăuda mereu amicii nu e o afacere. E prea cusută cu ață albă. Și, în consecință, criticii din interes, își culeg victimile dintre scriitorii de provincie, pe care nu-i cunosc personal și pe care pot să-i înjure copios, socotind că în felul acesta își restabilesc echilibrul obiectivității.

Infierăm sistemul.

Ultimul număr duminical

din ziarul „Bacăul" apare cu o pagină literară bine informată, al cărei material nu trece cu nimic peste pragul bunei cuviințe a artei.

Semnează articole, proză literară și versuri: Ion Șingariu, Ion Ojog, Robert Cahuleanu, D. Atistar, At. T. Stamatiad, Rodica Suhaia și Dinu Stegărescu. Interesante și simpatice cele zece epigrame ale lui Iordan Chimet, adresate lui C. Cosco, cu ocazia apariției volumului „Când era bunica fată". Reproducem una la întâmplare:

Deosebirea-i remarcată
Și nu-i la mijloc vreo eroare,
Că între autor și fată
Doar fata dacă este mare.

Pagina literară a ziarului „Bacăul" este una dintre cele mai bune pagini de acest fel a cotidianelor noastre.

Un cronicar

al unui mare cotidian din Capitală. zicea mai zilele trecute, în „Catalogul" său: „Relativ la versurile d-lui Ion Pillat din ultimul număr al revistei Fundațiilor Regale, tot ce ne rămâne să spunem nu-i decât faptul că sunt paginate ultimele. Insfârșit, d. D. Caracostea începe să-și dea seama că aceasta este unica ierarhie valabilă în care se încadrează cu exactitate, la locul indicat, d. Ion Pillat".

Iată cum sunt tratați în cotidianele bucureștene cei mai reprezentativi scriitori ai legăturii organice dintre pământ și literatură. Tineri cu capul în nori, care nu ating nici măcar cu picioarele realitățile românești, își permit să batjocorească fără nici un pic de rușine și de sfială, valorile trainice ale culturii noastre autohtone.

D. Ion Pillat, un asiduu colaborator al tuturor revistelor sănătoase din țară, în frunte cu revista „Gândirea", n'are nevoie de condeiul nostru pentru a fi apărat. E o naivitate să crezi că un scriitor poate fi judecat după numărul paginei pe care i se publică opera. Dar vrem totuși ca pe cei care caută să răstoarne ierarhia sănătoasă a literaturii, să-i arătăm cu degetul lumii întregi.

„Universul literar"

Numărul din 10 Ianuarie ne aduce, în cele șase pagini, proză semnată de: Mihai Niculescu, Vasile Florescu, Vladimir Dogaru, Romulus Vulcănescu, Al. Drăghici, Lucia Dem. Bălăcescu, Ioan Bănciulescu și Traian Chelariu. Petru P. Ionescu dă nuvela „Caii albi", de-un fantastic ce depășește aproape verosimilul. Profunzimea analizei, impresionantă.

V. Jeleru prezintă o serie de note pline de viață.

Versuri scriu: Pavel Nedelcu, Lucian Valea și Florin Dumitrana.

Universul literar, deși revistă bucureșteană, dă dovadă de un atașament serios de realitățile vieții românești, spre deosebire de mulțimea publicațiilor malagambiste care înfloresc ridicol, străine, bolnave, pe malul Dâmboviței.

Reproducem

mai jos câteva catrene din poetul persan Omar Khayyam, în traducerea d-lui Al. T. Stamatiad. Literatura persană e prea puțin cunoscută la noi, și frumusețea ei ne-a îndemnat să spicuim aceste catrene, cărora le-am păstrat numerotația traducătorului. Ascultați:

5.

„Fiindcă nu știi ce te așteaptă mâine, luptă să fii fericit astăzi. Ia o cană cu vin și sub lumina lunii bea, — zicându-ți că luna te va căuta zadarnic mâine".

7.

„Odinioară, acest vas era un biet amant care suspina de nepăsarea unei femei. Toarta vasului? Brațul care cuprindea gâtul iubitei".

28.

„Savanții și înțelepții cei mai iluștri au mers prin întunericul neștiinței. Cu toate acestea, dânșii au fost făcliile epocei lor. Ce-au făcut? Au rostit câteva fraze confuze, și-apoi au adormit".

34.

„Creatorul universului și-al stelelor, într'adevăr s'a'ntrecut pe sine, când a creiat durerea. Buze asemănătoare rubinului, bucle îmbălsămate, câte sunteți în pământ?"

50.

„Ieri, am văzut un olar dinaintea soției sale. Modela toartele și mijlocul oalelor. Frământa cranii de sultani și mâini de cerșetori".

Epicureism, dispreț de tot ceeace ar împovăra și amplifica sensul vieții și mai presus de toate fermă convingere asupra zădărniciei sforțărilor omenești, — iată caracteristica operei lui Omar Khyyam.

E ceasul

să se înviorezе mișcarea literară din Basarabia cu tot ce face să circule rodul spiritual dela autor la public sau dela autor la autor chiar; pentrucă — să recunoaștem — nu ne cunoaștem prea bine nici între noi, aceștia care robotim pentru mai binele scrisului basarabean.

Să se institue în publicațiile existente sau în cele ce vor apare — anchete privitoare la tot ce interesează literatura noastră și să se solicite părerea tuturor celor ce se află pe șantierul literelor basarabene. Pentrucă mai ales cuvântul acestora trebuie să fie scos în lumină, în mâinile lor și pe umerii lor semi-anonimi fiind viitorul nostru spiritual.

Știm: adevărul nu iese direct din aceste anchete, să zică singur „iacă-mă-s" — dar prin ele se realizează un drum prielnic spre clarificările spirituale.

Și de multe ori simpla bănuire a adevărului poate să însemneze mult.

Intâmplător

ne-a căzut în mână un număr dintr'o revistă care apărea pe vremuri la București. Se numește „Sclipiri" și datează din 26 Iunie 1919. Pentru a-și face și cititorii nostri o părere de felul în care căutau unii să informeze opinia publică, depe acea vreme, în domeniul literaturii, dăm mai jos câteva mostre culese din paginile revistei.

In primul rând, pe copertă, vedem fotografia poetului P. Cerna, mort tocmai atunci. Sub fotografie, scrie cu litere groase: † Petre Cerna (!). Adică nici atâta lucru nu știau „literații" dela „Sclipiri": că pe poet îl chema Panait.

La o rubrică de note din corpul revistei, citim: „Lipsesc totuși din literarura noastră multe din aspectele noastre. O lume întreagă de desmoșteniți, apași, prostituate, lucrători, cari aiurea au fost nemuriți de Daudet și de atâția alții... In literatura noastră, trăiesc doar bătrânii generației trecute, burghezii și țăranii. Mahalaua a fost numai ironizată... Puroiul societății așteaptă încă vistierul binefăcător".

Intr'adevăr, pe acea vreme nu apăruseră nici Tudor Arghezi, nici Petre Bellu.

Dar nu ne miră atitudinea „Sclipirilor". Se explică ușor. Ascultati câteva reclame de pe ultima foaie: „Abonați-vă la „Mântuirea", cotidian național evreesc" sau „Cereți la toate magazinele de muzică „Imnul Renașterii" de M. Goldenthal" sau „A apărut pe hârtie velină „Melodii ebraice" de H. Heine, în traducerea admirabilă a lui B. Nemțeanu".

Nu pricepem numai cum o asemenea publicație avea de Prim-Redactor pe un Florian Porescu. Dar iarăși noi ne întoarcem și zicem: „O tempora, o mores"!

La „Cronica măruntă"

a ziarului „Viața", cronicarul anonim se întreabă, grijuliu și dezorientat, spre care zare se va îndrepta poezia de-aici înainte, după ce a trecut prin clasicism, romantism, parnasianism, simbolism și ermetism.

Intr'adevăr, dominul dela „Viața" este animat de sentimente foarte frumoase, atunci când se gândește la viitorul poeziei. Să-l ascultăm:

„Dar o concentrare și mai înaltă decât aceea obținută în ultimele decenii — după ce viața ajungea în arta trecută prin recipientul unei subtile și extraordinare distilări psihice, — datorită formulei ermetice, nu vom mai putea obține, întrucât ea reprezintă un punct terminus pe acest drum, atins după un secol și mai bine de evoluție pe scara expresivității".

Destul de confuz, domnul critic vrea să ne convingă că ermetismul reprezintă un punct terminus, atins după „un secol și mai bine de evoluție". Deci, dacă numai putem merge înainte, ce-i de făcut? Aceiași întrebare îl chinuiește și pe domnul dela „Viața": „Ne întoarcem atunci la limpezimea clasică?" sau „Deschidem un drum cu totul nou, în altă direcție?"

Ei, dragă domnule cronicar, la limpezimea clasică e foarte greu să ne mai întoarcem. S'ar opune toate geniile care nu strălucesc decât prin ermetism și babilonie. Cât despre curentul cel nou, vorbește rogu-te mai încet. S'ar putea să te audă cineva de prin cafenelele Bucureștiului și ne mai pomenim ca mâine — Doamne ferește — cu cine știe ce trăsnaie cosmopolită.

In ziarul „Dacia"

dela Timișoara, o oarecare Mia Marian Jaleș toarnă pe patru coloane ale paginei II-a un „interesant caz de plagiat" întrebându-se „Ce caută poezia „Mama" a d-rei Maria Botiș Ciobanu în volumul de versuri al scriitorului basarabean *Mihail* Mateevici?". Descoperitoarea „plagiatului" își „companiaza amintirile în legătură cu poezia „Mama" cu unele expresii tari la adresa poetului basarabean ca: „Mihail Mateevici a copiat-o pur și simplu „sau" cum a avut curajul omul acesta nu pricepem" etc.

Intâiu de toate ne pare rău, că descoperitoarea „plagiatului" nu cunoaște cel puțin numele adevărat al poetului, care e preotul *Alexe* Mateevici, autorul acelui nemuritor imn „Limba noastră" pe care l-am auzit recitându-se și pe la Timișoara.

In al doilea rând, Alexe Mateevici nu și-a publicat singur nici un volum de versuri, fiindcă abia după moartea lui alții i-au strâns poeziile și le-au publicat în volum, făcându-și carieră profesorală cu aceasta. E foarte posibil, ca poezia d-rei Maria Botiș-Ciobanu să fi fost reprodusă în ziarele sau revistele de atunci, la care lucra și Alexe Mateevici, fără însă a avea pretențiuni că aparține poetului basarabean. Dacă, de bună seamă, poezia a fost introdusă în volum, aceasta nu se datorește lui Alexe Mateevici, ci celor ce i-au strâns poeziile spre a le întâțișa posterității.

Deaceea, pentru astfel de incorectitudine trebuie trași la răspundere cei ce au adunat opera lui Mateevici, fără să cunoască paternitatea fiecărei poezii, mai ales că Alexe Mateevici era un harnic colecționar de poezii românești; socotite de el că ar folosi moldovenilor basarabeni. Memoria poetului nu poate fi impietată, prin atribuiri de păcate pe care nu le-a avut niciodată.

Totuși Mia Marian Jaleș s'ar fi cuvenit să cunoască numele lui *Alexe* Mateevici!)

c. 23. — Tiparul Soc. Naționale de Editură și Arte Grafice „Dacia Traiană" Sucursala Chișinău Str. Miron Costin Nr. 8 Tipărit la 19-I.1944

ANUL III. Nr. 98 — 5 LEI EXEMPLARUL — 27 Ianuarie 1944

BIBLIOTECA ... SIBIIU

Basarabia literară

Onor. Revista „Transilvania"
str. A. Şaguna Nr. 6 SIBIU.-

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
Chişinău: Str. Mihail Eminescu, Nr. 19. Tel. 302
Prim-Redactor: SERGIU MATEI NICA

APARE IN FIECARE JOI

ABONAMENTE
Particulari . . . . 260 lei
Autorităţi şi Instituţii . . . . 500 „
Străinătatea . . . . 1000 „

CRITICA LITERARĂ

de **SERGIU MATEI NICA**

Critica nu este altceva decât valorificarea producţiilor literare. In ce condiţii e posibilă această valorificare sau, mai bine zis, după ce legi se conduce? După legile esteticei, răspund înţelepţii bibliotecilor. Dar unde e codexul acestor legi? Cine l-a redactat, de cine e promulgat şi de cine e primit? Arătaţi-ne acest cod al legilor estetice, ale cărui începuturi să fie tot atât de eterne, ca şi începuturile creaţiunii în sufletul omenesc, ale cărui paragrafe să se poată aplica la toate cazurile posibile reprezentând în sine un sistem bine închegat ce ar îmbrăţişa tot universul infinit şi variat al manifestărilor artistice, în toate aspectele şi evoluţiile lui! Unde e acea unitate, cu care să putem măsura manifestările estetice, unde e acel termometru cu care să putem înregistra gradele vredniciei estetice? Nu există nici cod, nici termometru, aşa că legile literare sunt inconştiente şi instabile!

Există însă anumite legi estetice, fiindcă dacă astăzi n'am desvăluit deplin lumea esteticei, se cunosc totuşi multe din principiile ei, se cunosc însăşi bazele esteticei. Ziua de mâine rămâne să descopere legăturile fundamentale între aceste principii şi bazele lor, adunându-le într'un sistem armonic şi întreg.

Un critic trebuie să cunoască concepţiile contemporane asupra creaţiei, altfel nu poate şi nici nu are dreptul să judece. Dar asta e încă foarte puţin. Se întâmplă adesea, că criticul, demonstrându-şi părerile asupra condiţiunilor de creaţie, conform principiilor contemporane asupra unui subiect, îl înţelege greşit şi descriind just, bunăoară, caracterul plasticei greceşti, ne arată o oală de lut stricată, în care se fierbeau raci, jurându-se şi asigurându-ne că această oală e o amforă grecească. Pentruce? Pentrucă estetica nu e algebră, pentrucă ea în afară de raţiune şi cultură, mai cere şi acea capabilitate de a ne însuşi frumuseţea, care constituie în felul său un talent şi nu orice om o posedă. Ascultând cu atenţie disputele şi sentinţele literare vom înţelege uşor adevărul de mai sus. Parcă n'avem astăzi oameni înzestraţi cu judecată, cu ştiinţă, cunoscători ai literaturilor străine şi care, fără să ţină cont de toate acestea, sunt ferm convinşi că Ion Barbu e mai mare decât Eminescu sau care se entuziasmează uneori în faţa unor poezii ce nu fac nici două parale? Dece? Fiindcă oamenii în speţă îşi dirijează adesea părerile numai sub apăsarea raţiunii, fără nici o participare a sentimentului; fiindcă iau drept poezie propriile lor idei sau văd un fericit prilej de a-şi justifica propriile concepţii asupra frumosului, iar aceste concepţii adesea nu sunt decât paradoxuri şi prejudecăţi.

Misterul artei e încă şi astăzi un adevărat mister — în strictul înţeles al acestui cuvânt — pentru mulţi din cei ce s'au dedicat criticei literare, fie ex oficio, fie neavând ce face. Fraza înflorită şi împăunată e luată drept idee, drept simţire, maniera nouă şi grimasele versificate — drept cultură.

Se pare, că 'n vremea noastră nu trebuie nimeni să stea la îndoială, că într'o adevărată operă de artă nu se mai admit greşeli şi neajunsuri. Tot ce e creiat de fantezie şi simţire e întotdeauna adevărat şi estetic. Greşeli se găsesc numai acolo, unde fantezia îşi cedează locul raţiunii reci şi unde raţiunea lucrează fără participarea simţirii. In roman, în dramă, cu alte cuvinte în operele mari, neajunsurile se pot înlătura cu greu, deoarece scriitorul trebuie să aibă o fantezie, prea gigantică pentru ca să nu permită niciun fel de influenţă din partea raţiunei, a calculului, a muncii.

Opera lirică însă este rodul unei spontaneităţi de moment, a unei revărsări momentane de simţire şi atunci fiecare expresie inestetică sau greoaie din ea, fiecare vers prozaic învederează lipsa de fantezie. După cum în roman sau în dramă, lipsa de consistenţă a caracterelor, situaţiile nefireşti şi incredibilitatea întâmplărilor scot cel mult la suprafaţă munca şi nu creaţia, aşa şi în poezia lirică limba întortochiată, cuvintele prea obscure şi prea înflorite, preţiozitatea expresiilor scot în evidenţă numai munca, fără să pomenească de creaţie.

Simplicitatea limbei nu poate servi drept un semn neîndoios al poeziei. In vreme ce expresiile căutate şi fabricate sunt întotdeauna, fără nici un pic de îndoială, semnul absenţei poeziei.

Deaceea, fraza înflorită şi obscură, maniera deplasată şi împinsă cu orice preţ să devină originală, poezia fabricată sub pagoda calculului raţional, unde sufletul nu-şi găseşte loc, susţinute toate de coteria criticilor obsedaţi de imitaţia străină, zidesc o literatură falsă şi efemeră, despărţită de cititori şi deci lipsită de existenţa viitoare.

PORUMBEII

Porumbeii copilăriei în sbor alb
Se lasă pe streaşină de gând în doliu,
Cum dinadins al iernii alb linţoiu
Şi-ar prinde ciori, medalii, peste alb.

Se lasă fulguind în vârf de umăr,
Când ochii plec cu fruntea deopotrivă.
Nu te mişca, tu, inimă, de azur beţivă,
Că-mi sperii porumbeii fără număr.

Iacob Slavu

REPREZENTANTELE ELEVELOR DIN BASARABIA, CARE AU CERUT, IN 1918, UNIREA CU PATRIA MAMĂ

URCIORUL DE AUR SAU DESTINUL POETULUI...

Divagaţii pe marginea „Povestirilor Fantastice" ale lui E. T. A. HOFFMAN

de **ENE STANCIU**

Precum odinioară fariseului care râvnea viaţa veşnică, Iisus i-ar spune poetului: „Hotărăşte-te să renunţi la bucuriile şi bunurile lumii acesteia şi vei intra în împărăţia muzelor". Această împărăţie se află pe undeva, între azurul cerului şi lumina rece a stelelor. Drumul ce duce acolo e anevoios şi plin de răspântii. Cine nu ştie să reziste ispitelor pământene, chiar dacă a fost miruit cu harul celor aleşi, va rămâne suspendat între două chemări şi-şi va consuma viaţa tragic, fără nicio împlinire. E ceeace se chiamă ratare... Renunţând te îmbogăţeşti, suferind te bucuri, flămânzind te saturi. Poetul e, prin excelenţă, creştinul fericirilor evanghelice. Deşi face parte din tagma marilor îndrăgostiţi,—sau, poate, tocmai de asta, — nu şi-a găsit o soţie de cele mai multe ori. Femeea ce n'a încetat s'o caute până ce mâna rece a morţii i-a frânt pendula inimii, e e îmbinarea tuturor calităţilor pe care Dumnezeu nu le-a strâns la un loc, ci le-a împrăştiat darnic în lume. N'are casă, căci niciun arhitect n'a realizat până acum palatul pardosit cu mărgean şi plafonat cu stele. Mare vagabond, colindă mereu după visul pe care nu se ştie de-l va împlini vreodată...

Aşa l-au menit ursitoarele. Au poposit la patul lui obosite şi plictisite, către ziuă, când cerul şi-aduna coviltirul înstelat. Prima a zis: „Vei fi timid şi veşnic învins în luptă cu viaţa". Cea de a doua: „Vei suferi şi pentru suferinţele altora şi vei căuta mereu ceeace nu există", A treia: „Vei fi sărac şi nu vei avea nimic să fie al tău". Dar, abia au plecat uricioasele ursitoare şi de patul copilului s'a apropiat buna zână Lilas: „Te va învinge viaţa, însă vei învinge moartea... Cu inima vei înţelege ceeace altora rămâne ascuns şi bogăţia ta va fi de dincolo de viaţă şi de lume".

Copilul n'a fost deloc năzdrăvan: a crescut cum cresc toţi copiii. De asta mulţi, cari l-au cunoscut mic nu cred în genialitatea lui. Cu capul înfierbântat de basmele culese, cu dragoste nemăsurată, de pretutindeni — a văzut într'o zi un fluture mare, minunat colorat şi a strigat vesel: „Zâna! Zâna!" Şi nu ştiu cum, i se părea că văzduhul tot se luminase de o lumină nouă... Tovarăşii de joacă au râs. Adânc i-a rănit inima râsul lor şi de atunci a început să caute singurătatea. S'a trezit într'o zi cu dorul să urzească şi el un basm. Ii răsunaseră în suflet nişte acorduri ciudate, venite parcă dintr'un tărâm minunat să-l umple de dragoste şi dor pentru ceva ce nu înţelegea lămurit... Parcă pădurea, parcă cerul, parcă apa, parcă vântul... Toate lucrurile aveau ceva tăinuit ce el trebuia să caute. Şi căutând le-a dat tuturor un sens, un sens al său propriu — ceva între adevăr şi basm. I se părea că-i vorbesc cu vorbe limpezi şi înţelese.

Dar, ceeace a fost la început bucurie, a devenit, pe nesimţite, chin. „Ce ai? Ce e cu tine?" îl întreabă prietenii. Iar el tace, privind înainte, în gol, lucruri pe care nu e în stare să le spună. Decâteori a încercat să le dea contur, au fugit ca un fum al amăgirilor... Cum ar vrea să exprime imaginea lăuntrică în toate culorile ei vii, cu toate umbrele şi luminile ei, dar nu găseşte cuvântul cu care să înceapă. Ar vrea să cuprindă în chiar cel dintâi cuvânt toate lucrurile ciudate, măreţe, groaznice, vesele, — aşa încât toate să fie străbătute ca de o scântee electrică. Totuşi fiecare vorbă, tot ceeace cuvântul poate exprima, i se pare rece, fără culoare, mort... Caută şi caută, bâlbâe şi şovăe...

A întâlnit o fată în pragul adolescenţei, o fată faţă de care alta asemeni pe lume nu credea să se mai găsească. Şi tot ce n'a putut să-i spună ei, — oh! s'a arătat atât de timid şi încurcat! — s'a adunat în inima lui ca o rostogolire arzătoare de cânt şi iarăşi a început lupta cu cuvântul. Primul vers a fost un vers de dragoste. Iubita l-a citit cu emoţie, flatată că a ajuns, astfel, muză. Pe urmă i s'a părut că versul închinat ei e mai puţin armonios decât al cutărui mare poet învăţat de ea în şcoală, Se temea, pe drept cuvânt, să nu fie pusă în umbră de Veronica Micle. Şi avântul prim s'a irosit. Degeaba nefericitul candidat la împărăţia muzelor pune tot sufletul de ar înduioşa şi pietrele cu versurile lui: iubita cască, se uită distrată pe geam... Şi deodată a tresărit: şi-a adus aminte că Eminescu a înebunit de sărăcie. Bietul poet n'avea de unde bănui de ce, în ochii ei, citea în loc de dragoste, milă şi condescendenţă. Muza nici măcar n'a plâns când părinţii i-au dat logodnic un negustor bogat şi burtos. Rămas singur, poetul de atâta amar a vrut să şi sfarme lira. A fost prima mare criză.

(Urmare în Nr. viitor)

AVÂNT

Nu mă 'ncovoaie singurătatea. Jarul îl răcoresc.
Cu avântul clipocitului ciudat al mării.
Eu aşi tuna, în glasul meu să crească uraganele,
Şi'n simfonia lui să predic duhul viu al disperării.

Din vâlvătaia împrăştiată de slova-mi colţuroasă,
Să pornească toate fulgerele descătuşate ale firii.
In taina-i clară şi umană,
Să adun apostolii înaripaţi ai omenirii.

Mi-s ochii luminoşi ca soarele. Gândul dârz
Croeşte elanuri răbufnite 'n patru puncte cardinale.
Aurora dospeşte freamăt nou sub orizonturi,
In marşul furtunilor universale.

Vladimir Cavarnali

INSEMNĂRI

TINEREŢE FĂRĂ BĂTRÂNEŢE...

Pornim interpretativ şi simbolic dela un basm din colecţia lui Petre Ispirescu, pentru a limpezi o stare de lucruri proprii vremurilor literare prin care trecem şi mai ales atât de adecvate nouă, provinciei literare dela răsărit. Am socotit să purcedem în acest fel, nu pentrucă am nesocoti bătrâneţea, ci pentru temeiul că basmul a fost cea dintâi formă poetică sortită a îmbrăca adâncul înţelepciunei şi mai ales că a fost casa spiritului întreg, fără tutelări de apoteoză şi acelea ce râvneau din afară, fără dezidenţe preconizate de generaţiile de aproape, deodată cu îndrăzneala şi toată plenitudinea unei amarnice perfecţiuni în căutare, în evoluţie.

Pentru realizarea adevărurilor ca şi pentru a prinde înţelesul tainic al lumii, nu s'a neglijat nicio ramură de activitate spirituală. Insăşi basmul, după noi, nu avea numai menirea de a creia un suflet nou, urmărit pe baze educative, ci cauta să descopere adevărurile vieţii în căutare, sub o formă literaturizată şi proprie vremurilor acelora de adâncă purcedere în civilizaţie şi în spiritualitate.

In ce priveşte poporul nostru, lăsând pentru un moment datele ce garantează începutul erei noastre literare, viaţa spirituală şi adâncul înţelepciunei noastre rămasă până astăzi proverbială, 99% se datoreşte lumii acesteia fulminante a basmului şi mai cu seamă a acestei simbolice „tinereţe" din basmul cules de Ispirescu.

Fără a fi avut un conflict între generaţii, realitate observată şi accentuată abea în ultima vreme, tinereţea a fost totdeauna faţă în faţă cu bătrâneţea. Până la o opulenţa deoparte dirijată de îndrăzneală şi de nevoia de ascensiune, de cealaltă parte de conservatorism şi temeiul lucrului realizat, tinereţea şi bătrâneţea au constituit un tot armonic, care a îngăduit în mod deosebit, facilitatea şi realizarea patrimoniului spiritual de acum ca şi a celuilalt patrimoniu de virtuţi, astăzi din pricini lesne de înţeles exterminat câte puţin. Exterminat pentru că virtuţiile astăzi sunt rare, tot atât de rare pe cât de neînţeles s'au micşorat întinderile codrilor exploataţi pentru a mări potenţialul economic al unor serii de minorităţi explotatoare: grcii cei dintâi, evreii, apoi armenii şi alţii.

Nu despre asta însă vrem să vorbim, dar chiar după ce regatul nostru literar a putut să capete conturi precise pe dinafara graniţelor politice, factori istorici ce au împedicat participarea Basarabiei la această închegare spirituală, păzită însă de ea, au lăsat încă multă vreme prmântul şi neamul dela răsărit sub tutela basmului şi în armonia de convieţuire a dinamismului tineresc, cu înţelepciunea logică şi uneori apoteotecă a bătrâneţii.

Pe deoparte am câştigat, pentrucă sufletul nostru a păstrat toată sinceritatea şi curăţenia moştenită din basmele bătrânilor, pe de altă parte am pierdut depărtarea în timp, adică evoluţia aşa zisă istorică a spiritualităţii noastre etnice.

Dincolo de Prut s'au creiat, dar mai ales s'au realizat opere numeric mai multe, iar valorile apărate de obstinenţa noastră spirituală, s'au conturat prielnic.

Noi, potrivit basmului a trebuit să trecem când peste „ţinutul Ghionoiei" când peste cel al „Scorpiei", când să păşim peste „pădurea cu jivini", atât de comună în basmele noastre populare.

Azi când ne aflăm la poarta Castelului fermecat, tinereţea noastră literară, într'adevăr nu are generaţie de mijloc, între ca şi bătrâneţe. Rostul ei pentru aceasta contestat pentru că nu avem cum ne apăra.

Istoria nefiindu-ne favorabilă nouă, a lăsat glas altora să ne conteste, să ne desavueze aportul, uitând bine înţeles, că însăşi această realitate a unui potrimoniu literar şi spiritual mai vechi şi cantitativ mai mare, este garantat tocmai de ceea ce azi, aportul celorlalte provincii ne contestă nouă.

Şi aici e un raport, o poziţie, o baricadă dintre tinereţe şi bătrâneţe. La noi acasă, în provincie, cu alt înţeles, e o adoua baricadă. Pe deoparte conservatorismul, pe de altă parte dinamismul tineresc care vrea să umple golul poate dintr'odată, grăbit. Şi-atunci, fără îndoială că ne va prinde solicitudinea ultimă din basmul lui Ispirescu „Valea plângerii", adică întoarcerea acasă, în exclusivismul de care azi fugim şi vina nu va mai fi a noastră.

Acest lucru s'a mai petrecut istoriceşte odată, după 1918, fapt ce ne-a dotat cu absenţa generaţiei intermediare de legătură.

Reluând legătura cu cerul, adică cu întregul nostru etnic literar, greutăţile sunt tot atât de amarnice. Deşi nu ne înspăimântăm, cei puţini câţi am trecut de vârsta intimidărilor, încă nu justificăm integrftatea unui aport.

Pentru realizarea acestei integrităţi, vrem ca sub orice raport şi pe orice poziţii ideologice şi de patrimoniu s'ar afla tinereţea şi bătrâneţea, solicitudinea reciprocă dintre ele să nu lipsească.

Vom împlini o menire şi vom izbuti să creiem o unitate, un cu totul alt aport. Pe alta baricadă tinereţea curentelor literare supra moderne, desavuând trecutul e încă o problemă şi aici nu ar strica cesiuni şi deoparte şi de alta.

C. BIVOL

CRONICA LITERARĂ

DINU PILLAT: Tinereţe ciudată, roman,

editura Modernă, Bucureşti, 1943

Cartea d-lui Dinu Pillat, autor tânăr, dealtfel şi intitulată sugestiv „Tinereţe ciudată", înainte de a fi un roman, este o simplă însăilare meşteşugită frumos din punct de vedere stilistic şi mi se pare chiar cu destulă cursivitate.

Stăpân pe lecturi destule şi foarte proaspete, realizarea ei schematică nu a întâlnit prea multe dificultăţi. Ca şi determinarea de a scrie o carte, stare cu totul tinerească, tema a venit repede, fără prea multă acţiune şi fără complicaţii. Din această pricină, cartea este lipsită de conflict şi desigur în mare măsură şi de acţiunea trebuitoare. Ceea ce ne dă d. Dinu Pillat drept acţiune şi mai târziu drept desnodământ, este numai un simplu simulacru şi nimic mai mult, fapt care face ca aglomerarea atâtor personagii, ce se perindă prin cele peste două sute şi ceva de pagini, să se îmbrace în mod neînţeles cu nişte destine de care acţiunea cărţii nu avea numaidecât nevoie. Ca să dovedim acest lucru, dăm acţiunea pe scurt.

Manina Răşcanu, întorcându-se dela Carmen-Sylva, unde a făcut plajă, în tren face cunoştinţă cu Laurenţiu Ioanid, fiul unui distins avocat din capitală. E curioasă a-l studia, nu pentru că ar fi legată de el în vreun fel sau ar presimţi aceasta, ci pentru a-şi satisface plăcerea ei încă de copil, să sesizeze situaţii ridicole la oamenii pe care îi cunoaşte. Pentru aceleaşi temeiuri, mai are încă şi alte cunoştinţe, Adrian Stratulat, elev în utlima clasa de liceu, Sergiu Antim, student la litere, Yolanda Silvestru, de asemenea studentă, şi adus mai târziu prin intermediul lui Sergiu, pe Alexe Trofim, un bolnav cu psihologie „ciudată".

Câteşi patru prietenii Maninei sunt îndrăgostiţi de ea. Cu toate astea, ea nu este ataşată de nici unul dintre ei. Pentru a schiţa un început de conflict, autorul face ca prietena Maninei, anume Yolanda, să se îndrăgostească de Alexe, care o respinge. Manina află şi îi este milă de Yolanda, fapt după care, venind vacanţa Crăciunului, pleacă la Predeal, pentru reconfortare, să skieze. Obişnuitele scrisori nu lipsesc, iar la întoarcere, Manina, invitată de Sergiu, participă la o serată muzicală în casa mătuşii acestuia: Melania Baloşin, unde îl cunoaşte pe Vladimir Dumşa, descendent al uuei mari familii boereşti, pianist cu educaţie muzicală la Paris, şi cu care urmează să se căsătorească.

Pentru a-şi răzbuna dragoste desamăgită, ca şi urîţenia deosebită, în preziua nunţii, Yolanda Silvestru, trimite o scrisoare anonimă lui Dumşa, cu gândul de a le zădărnici căsătoria. Scrisoarea nu determină nici nn fel de conflict, nici o neînţelegere importantă ca amănunt în acţiunea cărţii. Căsătoria se face curând, eveniment care face pe Adrian Stratulat să plece la Constantinopole, fugind din casa părintească.

Alexe se împuşcă, Laurenţiu e nenorocit şi Sergiu care e şi romancier şi care urmărea a împleti astfel viaţa prietenilor săi, încât să realizeze o acţiune de roman, îşi dă seama cât de neputincios este nu numai în a determina o acţiune complicată cu conflicte deosebite, ci până şi în a nu putea plagia realitatea.

Cam aceasta este toată acţiunea. După cum vedem nimic important, nimic care să angajeze pe lector. Insăşi, ca psihologie aparte, eroii cărţii nu sunt deloc ciudaţi şi nici prea interesanţi. Să-i luăm pe rând: Sergiu Antim e tipul unui tânăr de familie bună, ce se sileşte a-şi truca aportul său în această nonacţiune. E cum s'ar spune, un student mai şmecher şi mai propriu atmosferei din Capitală: ca ingeniozitate în regisarea de împrejurări mondene, de multe ori fără izbutinţă finală şi fără culoare deosebită. Alexe Trofim e un bolnav nenatural, ateu şi se află la antipodul psihologiei adevărate a bolnavilor de tuberculoză, care doresc viaţa şi nu o detestă, cum vrea să-l facă pe Alexe, d. Dinu Pillat. Dacă autorul ar fi citit numai „Scrisori T. B. C", apărut nu de mult a d.d. V. Calmuc şi P. Homoceanu, şi-ar fi dat seama că altfel se desfăşoară psihologia acestor bolnavi. Actul sinuciderei sale nu justifică desnodământul, după cum nejustificată este şi intervenţia scrisorii anonime a Yolandei, procedeu împrumutat din romanul „Fata din Zlataust" a d. Ionel Teodoreanu, cel ce prefaţează cartea noului romancier.

Laurenţiu Ioanid, îndrăgostitul nefericit de frumuseţea Maninei, căutând o nouă achiziţie idilică, nimereşte peste o colegă de facultate, logodită. Constată că e „un personagiu de comedie", îşi plăteşte consumaţia dela bufet şi pleacă. Dealtfel în nicio pagină din carte, el nu isbuteşte a se ridica peste realitatea iubirii atâtor mii şi mii de liceeni îndrăgostiţi, plasaţi fără temeiu în tot atâtea cărţi.

Mai natural ni s'ar părea Adrian, dacă bine înţeles nu ar fi întrucâtva plagiat. El îşi urmează un destin nu determinat de dragoste, ci mai mult de propriul său impuls pentru ducă. Mai înainte de a-l goni dragostea, îl cere propriul lui adânc stăpânit de duhul aventurii şi al vaganbondajului de peste mări şi ţări. Dorul acesta de ducă şi l-a căpătat desigur numai în urma unor atenuante lecturi. Participarea sa în acţiunea romanului de faţă, ca personagiu oarecum principal, putea foarte bine să lipsească. Nu pierdea nici economia cărţii şi nici nu lăsa acţiunii ei un lapsus care să se facă simţit.

Vladimir Dumşa, dacă deschidem orice carte de a lui Ionel Teodoreanu, Octav Desila, sau oricare alt romancier dela noi, ce a avut anumite slăbiciuni pentru aşa zisa lume mare, îl vom găsi fără prea multe adăugiri din partea autorului. Cu mai multă osteneală: chiar studiind la Paris conservatorul şi desigur la întoarcere acasă cântând la pian.

Yolanda fată urâtă, sortită a ajunge cel mult profesoară, gata să persecute toate elevele frumoase pentru a-şi răzbuna urîţenia, nici ea nu este o noutate şi nici un aport personal al autorului.

Cât priveşte Manina, ea este când o fotografie mai proastă a Olguţei lui Ionel Teodoreanu, din romanul „La Medeleni", când o păpuşă de paie pusă să regizeze sau să prezideze reuniuni ciudate. Aşa de pildă, în capitolul III, pag. 33, din cartea de care ne ocupăm, Manina, fata aceasta mai mult pernită pe glume, cu înclinări teribile pentru sport şi inteligenţă factice, isbuteşte să aibă o idee necompatibilă cu firea ei şi cu rostul ei în acţiunea romanului. Ex.: ...„In loc să spunem banalităţi într'o atmosferă de plictiseală politicoasă, mai bine să povestească fiecare dintre noi o întâmplare ciudată din viaţa lui". Băieţii încep. Laurenţiu spune cum s'a îndrăgostit de o fată. Adrian cum a întâlnit un cetăţean care îşi aştepta copilul să se întoarcă din străinătate, cu mulţi ani înainte fugit cu câteva mii de lei furate dela el şi cum va face şi el, iar Sergiu Antim, romancierul, cum s'a grozăvit făcând-o pe originalul, reprezentând moartea într'o împrejurare, fără însă a avea şi calitate oficială. Ceva ridicol şi fără temeiu. Un joc de copii neserios, o trucare a autorului numai din setea de a deveni pretimpurie personalitate. Dealtfel, însăşi prezenţa lui Laurenţiu Ioanid, la această reuniune, din punct de vedere al verosimilităţii, nu se poate încadra pe locul ei. Manina, despărţindu-se de el în tren, după cunoştinţa ce i-a făcut, nu i-a lăsat adresa. I-a spus să vină Sâmbătă după masă şi l-a salutat cu obişnuitul: bună-seară. Atât.

— Asupra felului cum e regisată această scenă dela capitolul III din „Tinereţe ciudată" pag. 33, d. Dinu Pillat descrie:

„Erau cu toţii în salon. Manina şi Yolanda stăteau pe canapea. Laurenţiu, Adrian şi Sergiu, pe câte un fotel în jur.

Sfârşise tocmai ceaiul, când Manina propuse: „să povestească fiecare câte o întâmplare din viaţa lor.

Ceaiul nu se ia nici pe foteluri şi nici într'o astfel de plasare a personagiilor în scenă, dealtfel cu totul anchilozată, mecanică aproape.

O altă mare slăbiciune a cărţii mai e abundenţa, mai bine zis abuzul, excesul de cultură al autorului. Se vorbeşte mereu în franţuzeşte şi se citează la tot pasul pasagii. Deasemenea se citează opere şi autori. Socotim aceasta o beţie tinerească de cultură de fapt pseudocultură, care prejudiciază mult şi care ajută cititorului să identifice locurile de inspiraţie comună cu a altor autori.

Prezenţa cărţii lui Alain Gerbault în biblioteca lui Adrian Stratulat, personagiu din „Tinereţe ciudată", carte care în mare măsură i-a alimentat şi format setea pentru călătorii, se mai află exact cu acelaş rost în *„Enigmaticul Baikal"* a d-lui Radu Boureanu. Printre cărţile lui Andrei Andricu, personagiu din cartea amintită a d. Boureanu, de profesiune actor şi nu elev în ultima clasă de liceu, se găseşte exact aceeaşi carte şi are acelaş rost în viaţa acestuia. Cine a citit „Enigmaticul Baikal" îşi poate da seama că între Andrei Andricu şi Adrian Stratulat este o foarte mare înrudire. Am putea spune că Adrian este precocitatea tinerească a lui Andricu, mai ales în ceeace priveşte aventura şi dorul de a vagabonda peste mările inter-continentale. Pentru cazul de faţă, însă, prefaţa d-lui Ionel Teodoreanu nu este o garanţie suficientă, decât în aceia că d. Dinu Pillat promite a stăpâni mai târziu condeiul cu aceeaşi uşurinţă, cu care uşurinţă îl stăpâneşte d-sa astăzi.

N. V. Coban

SCRISOARE DESCHISĂ, DOAMNELOR:

Lucia Sterian, Mimi Enăceanu, Lucia Demetrius, Eliza Mârzescu, Sidonia Drăguşanu şi Cella Voinescu

Stimate Doamne,

Se spune despre noi, cei de jos, că suntem cuminţi, că suntem înţelepţi, drepţi şi cu frica lui Dumnezeu. Se mai spune, deasemenea, că destinele noastre sunt clare şi că anumite întâmplări pe care le trăim nu au nimic miraculos, iar cele ce se spun prin cărţi pe seama noastră sunt pe deaintregul inventate.

Dacă este aşa sau nu, să lăsăm pe alţii să se pronunţe, însă deocamdată, chiar modestia care ne caracterizează, o lăsăm la pragul porţii.

Fie-ne iertat deci, dacă îndrăznesc gândurile noastre să pătrundă cu nerusinare până în „mediul" Dvs.—Desigur este, un gest mârşav, un gest care trădează pe cei nemernici, după formulele tipice, deprinşi să întrezărească orizonturi prin gaura cheii. Nu contestăm!

Şi n'am fi făcut-o niciodată dacă n'am fi simţit cât de streini suntem unii de alţii, dacă n'am fi simţit cât de ciudate sunt zilele noastre pe lângă cele pe care le trăiţi Dvs.—Mai mult, cât ne deprimă lipsa de înţelegere a evenimentelor tragice pe care **noi** *le înfruntăm cu mai multă sau mai puţină bărbăţie şi ne socotim cinstiţi părtaşi, pe când* **alţii,** *despre care vorbeam, îşi văd prea bine de vechile bucurii. Nu mai năzuim la cine ştie ce fapte mari — suntem destui care ne cunoaştem rosturile—dar nu vrem ca strădania noastră să fie batjocorită prin această totală lipsă de comprehensiune, care nu spune altceva decât că sudoarea şi sângele nostru, le sunt indiferente şi că dincolo de mormintele lor, se află neantul! Poate! Nu însă şi al acestui neam. Cel puţin aşa vrem noi, noi aceştia de jos, noi care n'avem „medii" „cunoştinţe" şi „relaţii", la umbra cărora să ne adăpostim şi care nu ne-am putut câştiga diplome, deoarece cărţile le-am obţinut cu mare greutate.*

Cartea ne-a fost pită amară, nu darul bunicilor!

In definitiv, astea sunt amănunte care ne dor, dar totuşi le punem pe hârtie, pentruca să fie şi mai mare bucuria acelora care ştiu că n'au nimic de pierdut sau de câştigat ascultându-ne.

Dvs. care aţi trăit mirajiile occidentului şi v'aţi cizelat spiritul în cele mai selecte ateliere ale Parisului.

Dvs. care aveţi pentru noi aceleaşi sentimente casi acea ilustră bestie ce se chema, pe nume strein Contesă de Noilles şi al cărui lapsus drăcesc a împiedicat-o toată viaţa să-şi amintească de strămoşi, foşti piatră de hotar pe plaiurile noastre!

Desigur că nu ne mai surprinde astăzi, când, „in casele D-nei Nelly Sterian, plictisite de mijloacele curente ale petrecerilor: poker, dans etc., vă amuzaţi cu interpretarea unui spectacol revuistic, pe tema: „Femeia în diverse epoci"...

Iată dar, acestea sunt preocupările Dvs., prea stimate şi minunate Doamne! Scriţi şi interpretaţi!

Şi pentruca fantezia Dvs. să se menţină permanent efervescentă, umpleţi imense pagini de reviste şi ziare cu poveşti cutremurătoare despre Casanova, Ali Paşa din Ianina şi alte ilustre figuri.

Istoria noastră s'a scris de Neculce, de Cantemir, de Şincai, de Iorga, de Giurăscu, dar... pentru licee şi pentru studenţi, nu pentru marele public. Ce trebue să ştie naţia despre Marele Ştefan sau despre Amos Frâncu, de pildă? Zece milioane de români nu ştiu nici măcar cine a fost tribunul Amos Frâncu, dar cunosc toţi aventurierii Apusului, pe care v'aţi făcut forte să-i popularizaţi! Da doamnele mele şi acest fapt nu vă face cinste!..

Şi în timp ce trupurile Dvs. evaluau, în tempo de jazz, sub lumini voalate, interpretând cine ştie ce figură defunctă a Renaşterii sau Imperiului, undeva la Kerci, în Crimeia sau pe Nipru, câţiva muşcau dintr'un bulz de zăpadă, pentruca să-şi potolească setea, pentruca peste câteva secunde, să se înfrăţească cu pământul, pentru veacul veacului.

Aceia erau Români, iubite Doamne, fraţi Români, fraţii noştri, nu ai Dvs!...

Mă întreb acum, când scriu, după truda mea de o zi—care totuşi după cum văd nu m'a obosit — cu ce aţi contribuit Dvs, la sărbătoarea căderii camaradului meu Manoliu, astă iarnă, la Don?

Desigur şi atunci aţi făcut teatru, aţi intrunit „jour-uri", bridge, etc., când fiecare ceas al Dvs. trebuia să fie străfulgerat de o cutremurare, pentrucă în fiecare ceas cădea careva dintre noi.

Iată dar, ilustre mlădiţe, ilustre Doamne, ce frumoase îndeletniciri vă consumă preţiosul Dvs. timp. Şi care, desigur, antrenează şi personagii de ale sexului ce necesită la cuplaj. Aceşti domni nerusinaţi care ne desfid cu orice prilej şi râd de sângeroasa noastră strădanie, calculând şi difuzând minciunile după indicele cafenelei.

Pe plaiurile Basarabiei sunt sate fără dascăli, sate cu gospodării de unde lipsesc braţele de muncă. Dela Secureni la Vâlcov, cartea pătrunde greu şi agenţii bolşevici se strecoară pe îndelete odată cu bolile şi frigul. Poftiţi, stimate Doamne, poftiţi intre ei şi cu lumina învăţăturii şi cu puterea braţelor, daţi-le nădejdea unui viitor mai bun.

Pe valea Arieşului, sau pe munţii bătătoriţi de crăişorii redeşteptării noastre, trăesc oamenii despre care Domniile voastre au auzit numai din gazete şi din cărţile de Geografie. Pe cuimile Bihorului, la Vlădeasa, pe Fulgerata, pe Detunata, pe Vârfurasul şi imprejur, hăt cât şapte Parisuri, forfoteşte o lume, unde prezenţa Dvs. este necesară, de nn milion de ori mai necesară, decât pe bulevarde, sau prin localurile din Bucureşti.

Poftiţi, duceţi-le cultura, duceţi-le bucuria, duceţi-le nădejdea!

Muriţi de frig şi de joame cu ei alături şi atunci, într'adevăr aţi împlinit un rost în viaţă, nu făcând cuplete sau schiţe pentru eschibiţiile lui Tănase şi pentru delectarea borfoşilor din saloanele Capitalei.

In jos, pe valea Oltului, dela Brezoi spre Vâlcea, spre Stoeneşti prin Munţii Olteniei, paşii Dvs. să bată drumurile şi la fiecare casă să lase câte ceva, măcar un cuvânt bun, dacă altceva nu veţi mai avea!

Dece nu vă înfrăţiţi cu noi, dece ne renegaţi, când în realitate, avem cu toţi in sânge acelaş iz de pământ, pe care ni l-au lăsat strămoşii şi de care nouă nu ne este ruşine?

Purtaţi nume mari, dar nu le-aţi ridicat Dvs, la aceste înălţimi. Să nu se uite asta şi mai ales să nu se uite că noi cei fără de „nume" n'avem decât şcoala familiei şi a vieţei, care este mai preţioasă decât diplomele Dvs!

Iată dar, stimate Doamne, cum vă vedem noi şi cum vă apreciem!

Capetele responsabile pentru destinele acestui neam se întreabă mereu cum să ne uşureze traiul şi cum să creeze un viitor lipsit de griji, copiilor noştri. Noi toţi, cu ce putem, luăm parte la această strădanie Noi toţi, mai puţin Dvs. şi alţii aidoma, pe care ne este ruşine să-i numim fraţi! Streini cu cugetul şi cu fapta, creatori şi colportori de zăzanie, amatori de bucurii perverse, într'o vreme când toate minţile trebuesc să fie lucide, nu au ce căuta in rândurile noastre.

Vă invităm, deci, alăturea.

Şi dacă vreodată Burano, va înceta să bată din, străfundurile stepelor, iar noi ortacii ne-om reintoarce pela case, atunci da, se cuvine să dansaţi cel mai frumos „bolero" — dacă vă place — iar noi să slobozim un chiot ca la Criş, de să se cutremure şi baerile cerului.

Dar până atunci.....

Al Domniilor Voastre,

Ioan Râmbu

POEM PENTRU MOARTEA POETULUI

Pentru plecarea ta aşa de puţin târzie,
Sufletul meu a ieşit să răcnească 'n pustie

Ţi-a fost plină viaţa de urzici şi de bălării,
Din sângele tău s'au hrănit atâtea stafii.
Dar când îţi aruncai fruntea până peste Carul cel Mare,
Cine chiuia decât tine mai tare?

De când ai plecat, lumea nu s'a schimbat cu nimic.
Toate au rămas ca în ziua când te-au smuls depe dric.
Pe strada ta aceiaşi caişi înfloriţi
Işi culcă umbrele peste faţa trecătorilor obosiţi,
Şi din când în când un amurg rubiniu
Iţi mai bate la geam, în întacul pustiu,
Şi cerşetorul din colţ are lacrimi în ochi:
Poate că-i zace vreun copil de deochi.
Dar tu, tu prietene oare n'ai să mai vii?
N'ai nimic să mai spui? N'ai nimic să mai scrii?

Hârtiile tale albe te cheamă ca nişte pânze pe ape.
Strigătul lor, oare cine va putea să-l îngroape?

Pentru plecarea ta aşa de puţin târzie,
Sufletul meu a răcnit flămând în pustie.

Robert Cahuleanu

POEM NORDIC

Psalmodiind melodic pe nevăzute clape
Cum vesperala clipă coboară calm spre Norduri,
Zăpezile tăcerilor au lunecat pe ape
Sorbind din necuprinsul albastrelor fiorduri.

Din irealul fluviu al Căilor Lactee
Alunecă o noapte cu linişte polară,
Şi putrezite alge pe fruntea ta de seară
Impodobesc cunună din palide maree.

E ora când hulubii duc liniştea pe aripi...
— Ostroave de tristeţe au poposit la mal, —
Şi'nvolburata clipă a orei vegetale
A adormit tăcută pe neştiutul val.

Ponoarele de gânduri din străvezia tâmplă
Adulmecă prin ceaţă un nevăzut desen,
Desprins din calmul sideral al nopţii
Sau, dintr'o carte cu poveşti de Andersen...

Constantin Mihail

PLECARE

Pentru tine, niciodată nu voiu scri poemele decât cu sânge şi cu pană botezată'n albăstrimi de ceruri nesfârşite.
Flăcările ce ne luminează calea, niciodată nu s'or stinge iară mâinile, vor coborî din crengi, mustoase poame pârguite.

Haine am să-ţi fac din flori şi mătase lungilor covoare, aşternute dinaintea muncii, ca răsplată pentru braţele bronzate Stelele în fiecare noapte le voi prinde depe crug—odoare— pentru Dumnezeu şi pentru muritorii cu orbite 'nlăcrimate.

Nimeni nu va şti să ne citească viitoru'n semne şi minuni Imnuri de plecare, vor scrâşni zăvoarele la porţi.
Peste amintire, vremea va zidi, în vatra cu tăciuni,
altare albe, şi va creşte 'n cimitire iarbă peste morţi.

C. Gorduz

PE DRUMUL CRUCII

Pe drumul crucii, Doamne, cât un veac
Pornii din albăstrimi de primăvară
Aveam în mine-o presimţire-amară,
Şi-o apăsare grea de liliac...
In faţa mea, nemernic, ca un lac
Amurgu'n văi creştea în beznă — fiară —
Mureau în urmă — acorduri de vioară,
Şi zările ce astăzi se desfac...
Aşa mi-a fost sortit să urc calvarul,
Să'ndur nelegiuirea şi amarul.
Ca un tâlhar netrebnic, biciuit...
Şi fie-aşa că-i scris să se'mplinească,
Doar ca să sufăr vrerea omenească.
Pe drumul crucii Tale am pornit!

Alfred Tibereanu

LUIGI PIRANDELLO (1867—1936)

OSTENELILE VÂNTULUI

Mult arc vântul de lucrat cu norii —
Sglobie turmă fără disciplină,
Cu pompă şi respect îi place Soarelui
Primit să fie'n orice dimineaţă;
Şi iată'n zori de zi servindu-l vântul
Să-i pregătească o perdea regească,
La care cu fantastic duh trudeşte
Să-i dea o nouă formă; şi-l combină
Adesea prea frumoase: roz cu hârbotă
De aur, sau de-argint cu ciucuri roşii.
Pe înserate altă cazmă. Oamenii
Obişnuiesc nebun să-zică vântului.
Se crede poate că pe el nu-l costă
Nici o sforţare, nicio greutate
Serviciul; dar când norii se împrăştie
Şi pleacă soarele nemulţumit?
Dar când orice ţăran vrea apă, apă
Pe brazda sa, iar el pe cer se duce
In sus şi'n jos şi-un nor nu întâlneşte.
Când lui nu i-ar ajunge nici o sută?

LE FATICHE DEL VENTO, din vol. ZAMPOGNA.
Roma, Soc. Ed. Dante Alighieri, 1901.

Traducere de **Radu Mehedinţi**

BĂTRÂNEŢE

Se năruesc — ruine — atâtea gânduri albe,
Şi câte poeme am zidit în manuscrise,
Iată că se prăbuşesc sub biciul bătrâneţii
Şi visele ca nişte răni stau deschise.

Incerc să adun — vreascuri — amintirile şi anii
Aci pe fila albă a vremii solitare.
Ce mult e de când peregrinam pe Clăbucete
Şi intram sub crengile fagilor aşa ca sub altare.

Beam vinul stelelor în nopţi primăverine
Şi calea laptelui o încingeam pe piscuri.
Imi apuneau în drum constelaţii — ca nişte regrete —
Şi luceferi îmi răsăreau mari cât nişte discuri.

Ştiu când sărutam pletele dimineţii pe Vârful cu Dor
Şi luam soarele în braţe ca pe o iubită.
Mă căţăram ca o umbră după Floarea reginei
Şi pădurea îmi sta la picioare — fecioară despletită —.

Cad — petale — aducerile-aminte pe masa de scris
Şi luna dă buzna pe fereastră ca o veste.
Se sting — candeli — leaturile de odinioară
Şi eu tânjesc pe poeme aşa ca o poveste.

Zidesc, zidesc anilor — mânăstiri — din balade,
Şi lucrez necontenit ca Meşterul Manole.
Bătrâneţea sue pe schele ca o lumină
Şi anii tinereţii se prăbuşesc ca nişte cupole.

Petre Paulescu

IN ŢARA LUI DUMNEZEU

NUVELĂ de TR. N. SURUCEANU

Ca o frunză spulberată de furtună din satul ei drag de pe valea Botnei, Irina Gheorghiu făcu ultimele sforţări pentru a se desprinde din convoiul nesfârşit de căruţe, autovehicole şi pedeştri de pe şosea. Îşi trase căruciorul improvizat de ea la iuţeală pentru a scăpa cu câteva haine şi cele două odrasle Gică şi Vetuţa de năvala hoardelor comuniste şi, oprindu-se în apropierea unei fântâni, căzu sdrobită de oboseală. Bălaie altadată, cernită acum până la asfixiere de pasta de praf şi sudoare întinsă pe piele de dogoarea soarelui, Irina Gheorghiu părea îmbătrânită, deşi nu avea decât 26 ani. Îşi întoarse privirile obosite departe înapoi până peste apele Prutului şi în lumina ochilor ei, căprui, singurii care nu-şi pierduseră farmecul din toată făptura ei gingaşă, scânteia mândria rănită de răzeşă basarabeană, care cu atâta trudă reuşise să se ridice de-asupra satului ei iubit, devenind educatoarea lui şi care cu atâta umilinţă acum a trebuit să-l părăsească sub privirile înecate în lacrimi, mute şi înnebunite de durere ale părinţilor ei bătrâni. Îi va mai vedea vreodată? Se va mai întoarce cândva în Basarabia? Vârtejul avioanelor inamice care arunca umbre de groază peste întinderea acestei provincii îi spulberase dela început toate apele speranţei. O singură stea mai strălucea undeva în adâncul sufletului ei desnădăjduit peste proecţiunile bolnave ale pribegiei. Îşi va afla soţul la care ţinea atât de mult cu toată dragostea ei provincială nepătată de nicio umbră, în tot timpul cât a fost el concentrat. Îi va aduce cea mai mare bogăţie din toată gospodăria lor: copilaşii şi dragostea ei. I se va arunca în braţe, va plânge şi va râde de bucurie. El se va elibera, vor primi posturi şi îşi vor reface viaţa. Ce nu se poate face unde este dragoste. Dar dacă nu-l va găsi, ce se va face ea singură cu doi copii? Cine se va mai uita la ea, o străină, rupta de pe cine ştie ce meleaguri? Va rămânea pe drumuri şi mizeria o va înghiţi cu tot cu copii. Dumnezeule, copilaşii! Ce va fi cu ei? Irina Gheorghiu tresări ca dintr'un coşmar şi instinctiv, ca în faţa unui mare pericol, cu privirile de mamă tulburi şi ocrotitoare se apropie de copii şi-i mângâie.

— Mămico, vleau să beau apă, se tângui Gică.

— Sărăcuţul mamei, şopti cu durere Irina Gheorghiu, şi-şi sărută odrasla. Îndată, îndată.

La fântână era însă, greu de pătruns, mai cu seamă pentru o femeie ca dânsa care era învăţată în modesta educaţie căpătată dela părinţi, să rabde şi să aştepte rândul după dreptate cum se cuvine fiecăruia. Vacarmul roiului de oameni şi vite hemesite de foame şi sete, era de nedescris. La ciutură nu-şi dădeau rândul. Şi apa răcoritoare de gâtlejuri arse de sete atrăgea din ce în ce tot mai mulţi oaspeţi.

Irina Gheorghiu îşi dădu seama că un nod i s'a oprit în gât, că aproape nu mai poate pronunţa un cuvânt. Ce teribilă senzaţie îţi mai produce şi setea, se gândi ea. Şi involuntar lunecă din nou în lumea prevestirilor sinistre cum ai luneca de pe o lespede lucioasă de ghiaţă! Ce va fi cu ei dacă nu-şi va găsi soţul? De ce a plecat pe drumul pribegiei? Nu era mai bine să fi stat acasă cu părinţii şi să-l fi aşteptat să vie! Nu, nu, cu comuniştii? Sub niciun motiv. Cu părinţii da, dar cu comuniştii, nu, nu, niciodată! Şi atunci... Ce va face în Regat? Unde vor începea atâţia învăţători? Şi apoi tocmai ei, unei femei rătăcite, va mai avea statul grijă să-i de post? Şi când atât de mulţi sunt îngrijoraţi că vor muri de foame în Regat... dece a plecat? Poate e mai vine să se întoarcă înapoi... Părinţii ei, părinţii, cât de mult se vor bucura văzând-o revenită. Dar soţul... Nu, nu, va pleca înainte orice va fi. Şi dacă nu-şi va găsi soţul, şi statul, şi nimeni nu-i va veni în ajutor. ce va face? Orice! Va servi undeva ca bonă, vânzătoare, servitoare. Orice! Dear şti că tot Regatul e în flăcări, în foc va intra. Mai bine s'o mistuie flăcările în libertate, decât să rămâie sub jugul lepădaţilor de Dumnezeu.

Privirile ei buimăcite de durere, se retraseră resemnate din oglinda însângerată de apusul soarelui prin mijlocul căruia îşi purta blestematele ape Prutul şi se opriră ocrotitoare de-asupra căruciorului cu „Puişorii mamei".

Gică cerea mereu apă, Vetuţa întindea mâinile s'o ia în braţe. Irina Gheorghiu, implorând mila tuturor, făcu câţiva paşi printre pietrele din jurul fântânei şi, isbită de învălmăşeala mulţimei, lunecă între pietre, îşi răni piciorul drept, îi sări tocul dela un pantof şi căzu grămadă în noroi. Copiii ţipau şi mama plângea neputincioasă. Un plutonier, observând scena, sări de pe colacul fântânii, împinse lumea la o parte, o ridică pe Irina Gheorghiu din noroiu şi îi întinse plosca dătătoare de viaţă.

Cât a mai durat restul călătoriei, Irina Gheorghiu, frântă de oboseală, nu ştie. S'a pomenit în centrul Huşilor debarcată dintr'un camion militar cu tot avutul pribegiei. Singură şi străină. Se roti împrejur pentru a se desmetici, dar privirile îi lunecau pierdute în gol. Într'un târziu privirile obosite i se aşternură la picioare. Era desculţă şi cu un picior pansat. O răceală de ghiaţă îi furnică trupul istovit din tălpi şi până în creştetul capului unde se aciuă la rădăcina părului răvăşit şi o cuprinse ruşinea. Ce blestem a adus-o pe ea în halul acesta?! Strânse instinctiv sfoara de-şi strivi degetele gingaşe şi vroi să fugă undeva departe, înafară de oraş, ca să n'o mai vadă nimeni în starea aceasta de vagabondă cerşetoare, dar o doamnă cu ochii înlăcrămaţi i se opri în cale şi îi mângâie cu duioşie obrajii de ceară.

— Câtă jale, câtă jale-i în lumea asta Doamne! Oftă din adânc necunoscuta. Sărăcuţa, mult ai suferit. Vino cu mine că bun e Dumnezeu!

Într'o clădire somptuoasă, cu baie caldă, lumină multă şi cu tot confortul pus la picioarele rănite şi pline de noroiu ale Irinei Gheorghiu, plutea atmosfera de bunătate fără margini a unei surori din dreapta Prutului. Cu ocazia acestei nenorociri, pentru prima dată în viaţă, Irina Gheorghiu avu prilejul să cunoască şi să simtă căldura sufletului românesc şi uimirea i se strecură până în măduva oaselor. Nu mai ştia cum să mulţumească pentru tot binele şi toate darurile ce i s'au oferit atât ei cât şi copilaşilor. — Într'o clipă s'au adunat toate vecinele doamnei Vasiliu. Şi n'a venit niciuna cu mâiniie goale.

A doua zi Irina Gheorghiu cu pachete şi valiză în toată regula, petrecută la gară cu alaiu, îşi luă rămas bun dela surorile huşene.

— Nu te descuraja, Irino! — Strigă Doamna Vasiliu de pe peron. Când vei avea nevoie adu-ţi aminte de mine. Sper că nu peste mult timp vei face o călătorie mai plăcută. Şi aceasta la întoarcere. Mare e Dumnezeu şi năprasnic mai biciueşte nedreptăţile.

Căruciorul rămase de pomină în curtea Doamnei Vasiliu.

Trenul încărcat cu refugiaţi tuşi de câteva ori puternic şi porni vijelios spre inima ţării, în timp ce batistele, ca un roi de fluturi, îşi scuturau recunoştinţa în geamurile vagoanelor. Bucureştenii, îndureraţi de tristele evenimente, ieşiră într'un număr impresionant întru întâmpinarea convoiurilor nesfârşite de refugiaţi. — Fanfara executa marşuri patriotice, iar mulţimea forfotea în toate părţile să-şi afle cunoscuţii, rudele. Tristeţea despărţirei şi bucuria regăsirei se puteau citi ca într'un abecedar pe feţele tuturor. Insufleţiţi de o frăţie nemaipomenită toţi se îmbrăţişau, râdeau şi plângeau în acelaş timp. Cantinele lucrau zi şi noapte pentru primirea şi ospătarea fraţilor refugiaţi, biurourile pentru plasarea lor. Şi ca încheere a parabolei cu fiul risipitor şi cei ce au venit încălziţi de o mică speranţă că vor fi primiţi de Patria Mamă măcar ca servitori, portari, măturători de stradă chiar, spre marea lor uimire s'au pomentt îmbrăcaţi, ospătaţi, încălziţi şi plasaţi la posturi, fiecare după categoria şi titlurile lor.

Pe Irina Gheorghiu n'o interesau deocamdată posturile. Găzduită la Institutul de maici „Sf. Maria", ea a rătăcit zilnic pe străzile capitalei, interesându-se de soarta soţului său, dar de fiecare dată se întorcea tot mai abătută. Nu putea afla nimic despre el. A cerut informaţii prin ziare, radio, etc. nimic.

— Unde-i tăticu, mamă? întreba mereu Vetuţa.

— O să vie puica mamei. O să ne aducă bomboane şi o să ne sărute dulce, dulce, pe frunte; răspundea Irina Gheorghiu în timp ce zâmbetul durerii desprinzându-se din cutele feţii se prelingea printre buzele subţiri şi se ascundea între dinţii mărunţi strânşi puternic pentru a opri năvala plânsului.

A rătăcit aşa mai bine de o lună fără niciun rezultat.

Unii ziceau că soţul ei ar fi fost oprit de ruşi, alţii că el s'ar fi întors în Basarabia, imediat după retragere, pentru a-şi aduce familia.

In cele din urmă Irina Gheorghiu complect extenuată simţi nevoia de a pleca undeva. Deaceia, ea şi toţi ceilalţi învăţători, s'a interesat şi ea la Minister, dacă se poate aranja. Prin mijlocirea unor prieteni primi o recomandaţie pentru judeţul Buzău.

Satul D. resfirat între munţi, era o lume cu totul nouă pentru învăţătoarea refugiată. — Munţii înalţi cât cerul cu codrii desgoliţi, adăugau o notă apăsătoare de melancolie sufletului ei gingaş. Un simţ straniu de izolare îi copleşise fiinţa întreagă încă dela început. O întrebare o chinuia: Ce căldură sufletească va afla ea între oamenii aceştia pe care nu-i cunoaşte şi care n'o cunosc?

— Actele doamnă, a cerut scurt şi rigid, şeful postului de jandarmi.

— Apoi cu mila lui Dumnezeu şi a Majestăţii Sale, bine-aţi

venit în satul nostru coniţă basarabeancă! a glăsuit cu inimă bună, primarul, un om voinic, înalt, cu faţa cam trasă şi cu ochii blajini.

Formalităţile o întristau pe Irina Gheorghiu. Toate se puteau citi pe fruntea ei chinuită de refugiu. De aceea, cuvintele primarului lipsite de iscoadă, au pătruns în sufletul ei ca un val de ocrotire.

— Unde aş putea găsi o cameră, domnule primar?

— Să n'aveţi grijă! vom găsi coniţă numaidecât, că unde sunt două sau trei suflete în casă mai încap pe atâtea.

Şi cei trei refugiaţi din prima zi au fost primiţi la gazdă în casa văduvei Sanda Munteanu.

— Aş vrea să-mi procur ceva lemne, domnule primar, şi nu ştiu cum... se rugă a doua zi Irina Gheorghiu.

— De-acum sunteţi, domniţa noastră, doamnă învăţătoare, răspunse primarul. Cu mila lui Dumnezeu şi cu voia Majestăţii Sale, toate le vom face.

Peste câteva zile au sosit lemnele, iar oamenii buni au răspuns la apelul primarului şi preotului şi au adus la casă nouă fiecare ce a putut, încât în scurt timp refugiaţii noştri s'au pomenit îngospodăriţi de-abinelea cu toate cele necesare.

Peste alte câteva zile învăţătoarea basarabeancă îşi luă postul în primire.

In inima ei arsă de atâtea încercări, mai găsi încă destulă blândeţe pentru a putea câştiga sutletele odraslelor muntene, încât, în scurt timp, familiarizându-se cu toate cerinţele locale, copii o întâmpinau ca pe o adevărată mamă. Pe de altă parte vioiciunea şcolarilor, caracteristică muntenilor, vărsă o undă de prospeţime, de înseninare, de împăciuire în sufletul ei abătut. Directorul, un om josuţ de statură şi cu un picior pe pragul pensiei, sfătos şi destul de înţelegător, cum o zărea, îi ieşea surâzător înainte:

— Poftiţi, tânără doamnă! Al dumneavoastră e viitorul şi uşile vă stau deschise totdeauna!

Acasă o aştepta altă şcoală ..puii mâmicăi", care cu toată grija tuşicăi Sanda şi a Steluţei, fiica ei, tot mai făceau câte o poznă răvăşind lucrurile sau spărgând câte ceva din mica veselă.

Gică îşi improviza mereu tunuri din ulciorul culcat pe patru pahare şi trăgea mereu în „bosivici", iar Vetuţa îşi refăcea stăruitor păpuşile rămase să plângă în Basarabia.

Seara, când se lăsa tăcerea adâncă peste satul dintre munţi, îşi culca copilaşii în pătuc şi învăluindu-i în dragostea ei de mamă obidită de soartă, le fredona un cântec de leagăn, adăogând şi un cuplet improvizat:

Dormiţi puişorii mamei,
Flori din lacrimi de mireasă,
Mâine va veni tătical
Să ne ia pe toţi acasă.

Târziu de tot, când puişorii dormeau adânc şi împreună cu ei tot satul de nu se mai auzea nimic decât şoapta isvoarelor şi câte un lătrat de câine, Irina Gheorghiu cu coatele rezimate în masa de brad şi cu obrajii palizi culcaţi între palme tot mai stătea înfundată într'o altă lume în frământarea gândurilor. N'a ajuns nici bonă, nici servitoare cum cugeta odată. Ţara bună i-a venit în ajutor cu tot ce-a putut. I-a asigurat pâinea de toate zilele, onoarea, şi viaţa copiilor. Dar... părinţii ei bătrâni pe care poate nu-i va mai vedea niciodată... cine-i va înlocui. De i-ar fi ştiut morţi, mai uşor s'ar fi împăcat cu lipsa lor. Faptul că ei se chinuie undeva sub călcâiul duşmanului care a despărţit-o de ei şi că nu le poate veni cu nimic în ajutor îi tortura toată voinţa. Dar Ionel al ei... unde o fi Doamne? Să fi plecat oare în Basarabia după ea? Poate că e mort în vreo subterană comunistă... Sau poate că apele Prutului i-au aruncat undeva în vreo mlaştină trupul... Imaginea aceasta macabră o sgudui din tălpi până în creştet şi o tăietură de ghiaţă parcă îi spintecă interiorul devastat de suferinţe.

Oftă prelung, dar aproape imperceptibil, poate de teamă să nu împrăştie groaza în visul nevinovat şi fraged ca florile de April al copiilor. Şi apoi roiul gândurilor negre iar o învăluia ca'ntr'o plasă de paianjen, ca'ntr'un nor înecăcios de fum. Umbre nocturne ca într'o horă luciferică părea că ţâşnesc din toate unghiurile odăii. Îi furnică rădăcinile părului, îi bat cu ciocanul în tâmple, îi strivesc inima şi îi opresc suflarea.

De undeva, din adâncurile necunoscute, începea câteodată să mijească gândul sinuciderii, iar pe de altă parte frica de a nu înebuni îi îmbrobona fruntea în sudori reci. Părinţii o învăţaseră de mică să nu-şi piardă niciodată cumpătul, să creadă în Dumnezeu şi să-i ceară ajutorul totdeauna şi acum iată şi credinţa ei ca o frunză de toamnă se prăvăli în bătaia vântului. Apoi deodată era cuprinsă de ruşine pentru toată abaterea aceasta şovoelnică, pentru toate gândurile absurde şi într'un târziu de tot, sleită de puteri, căzea în genunchi şi se ruga mult în faţa icoanei Sf. Fecioare.

Într'o seară, se hotărî în sfârşit, să deslege cu orice preţ taina dispariţiei lui Ionel. Aşa dar, se adresă unităţii din care făcuse parte soţul ei, cerând relaţii şi cu toată îngrijorarea de a nu pricinui părinţilor vreo neplăcere din partea bolşevicilor la primirea corespondenţii dela o fugară, trimise şi în Basarabia o scrisoare. Răspunsurile pe care le primi îi învârtejiră apele minţii ca într'un coşmar teribil. Va să zică el a plecat în Basarabia... Iar acum biciuit de duşmani, îşi va fi trăgând ultima suflare prin nesfârşitul blestematelor stepe ruseşti... Ori, scrisoarea părinţilor se termina cu această claritate tragică: „Ionel era foarte abătut că nu te-a găsit. El a mai stat pe aici vreo câteva zile, apoi... s'a mutat departe de tot şi nu se ştie dacă îl vom mai vedea".

Din ziua primirii serisorii dela părinţi, Irina Gheorghiu nu-şi mai afla odihnă, iar viaţa ei cobora dramatic pe treptele celor mai neliniştitoare semne. Steluţa o însoţea în permanenţă, aducând un val de sănătate în casă şi îngrijind de copilaşi, iar Sanda se frângea în zece pentru a-i putea închina măcar un pic de mângâiere.

— Nu mai plânge coniţă dragă, că mare e Dumnezeu. Au mai fost oameni prin străini şi s'au întors. Dacă ţi-o fi scris să mai trăeşti cu el... vine, n'ai grijă.

Dar nenorocirile de multe ori depăşesc socotelile omeneşti, şi e deajuns să înceapă una c'apoi celelalte se ţin lanţ. Luată îndeaproape în grija celor două femei, încurajată şi de directorul josuţ, spătos şi cu un picior în pragul pensiei, care povestea că în războiul mondial şi el îşi pierduse speranţa de a-i mai vedea pe cei doi feciori căzuţi prizonieri, dar că atunci când a sunat ceasul dela Dumnezeu, ei s'au întors întregi şi teferi, Irina Gherghiu se mai calmase. Veni, însă, în Noembrie, un cutremur înfricoşător din temeliile pământului şi ca o nouă calamitate se abătu şi asupra capului ei. Ingrozit Gică al ei căzu bolnav la pat. Aiura, şi temperatura îl mistuia cu fiecare clipă. Iar în nopţile de veghe, Irina Gheorghiu privea neputincioasă cum i se usucă odrasla ca iarba în secetă. Şi în zorii unei zile triste de toamnă, cu toate îngrijirile medicale, Gică se stinse ca o lumânare. Plecarea micuţului basarabean într'o lume mai bună, fu însoţită până la cimitir de săteni.

II

Iarna îşi înfipse colţii albi în pământ şi peste crestele munţilor şuieră aspru crivăţul. Satul par'că adormise sub linţoliul alb şi numai prin hogece i se mai simţea respiraţia. O iarnă grea cum nu s'a mai pomenit de mult făcu să apară haite de lupi şi să se cutremure văile de urletele lor. După o lună de concediu, Irina Gheorghiu îşi reluă activitatea şcolară. Când era nevoie îi mai ţinea locul directorului câte o zi două. Trecuse vacanţa Crăciunului. Ca un cântec sinistru murmurul viscolului răscolea vârfurile munţilor. In satul din lăsătură, însă, domnea cea mai apăsătoare şi mai grea linişte. Copacii împodobiţi în hermina imaculată stăteau înclinaţi ca pentru rugă. Nopţile lungi cât veacurile îşi scuturau melancolia izolării tot mai apăsător peste căsuţa Sandei Munteanu, peste inima Irinei Gheorghiu năruită de durere. Ea nu mai putea suporta această viaţă chinuită, în apropierea mormântului copilaşului ei drag. Ar fi vrut să se mute undeva, cât mai departe, ca să uite totul ca'ntr'un somn letargic. Să-şi rezerve restul vieţii pentru Vetuţa.

— Dacă sunteţi atât de bun, poate îmi găsiţi o sanie, domnule primar. Aşi vrea să plec mâine la Buzău.

— Cum să nu, domniţa mea. Cu mila lui Dumnezeu şi cu ajutorul Majestăţii Sale toate le vom face.

A doua zi, printre nămeţii de zăpadă, o sanie ca o cutie de chibrituri trase o urmă de creion ca pe o placă de marmoră neatinsă încă de nimeni. Mişcarea pestriţă de pe străzile Buzăului descreţi puţin fruntea învăţătoarei. O ciudată asemănare a Unirei cu una din străzile Chişinăului îi făcu impresia pentru un moment că intră în acest oraş. Realitatea însă o isbi puternic în faţă ca o rafală de zăpadă îndată ce se pomeni în dreptul Inspectoratului Şcolar.

— Nu, nu, moş Gheorghe, trage la un hotel să mă mai încălzesc puţin, zise ea căruţaşului.

Luând o cameră la „Iordache" se desbrăcă repede şi se întinse pe o dormeză. O moliciune copleşitoare îi cuprinse tot trupul şi adormi îndată. Un ţipet groaznic o făcu să se deştepte speriată. Cât a dormit nu mai ştie, dar un vis rău a făcut-o să sară din loc. Părea că Vetuţa s'a prăbuşit de pe o stâncă şi ea s'a repezit s'o prindă. În timpul acesta intră brusc camerista.

— M'aţi chemat?

— Nu.

— Poate doriţi ceva?

— Nimic, nimic.

De ce a venit ea la Buzău? se gândi. Să ceară mutare? Dar cine cere mutare pe vremea aceasta teribilă de iarnă! Cei dela Inspectorat vor crede că a înnebunit. Şi apoi oamenii aceia buni care ţin atât de mult la ea, care au primit-o cu atât drag şi au ajutat-o la nevoie, să-i părăsească acum? Şi cu ce obraz se va prezenta ea, refugiata, să mai ceară şi mutare? Dar copilul ei... Gică! Gică! E cu putinţă să-l lase singur, singurel? Nu, nu! Asta nu se poate. Inapoi!

A doua zi sania îşi croi pârtie spre satul din munţi.

— Ehei, grăi moş Gheorghe înferbântat de vreo duzină de ţuiculiţi, cum văd eu... N'ai avut gând bun coniţă; ai vrut să ne laşi. Dar bun e Dumnezeu.

— De unde ştii, moş Gheorghe?

— Iată aşa ca din senin, cu toate că viforniţa asta rupe pământul. Ţi-am citit gândul ca'n abecedarul de pe timpul Dascălului Condurachi. — Ehei, d'apoi ce nu ştie moş Gheorghe Cochirneaţă.

— Nu mai plec, moş Gheorghe.

— De, păcatele mele, că n'am tăcut. Văd bine că te întorci acum, că unde e mai bine ca la noi? Dar nu ţi-e frică de lupi? Prin Basarabia nu colindă haitele?

— Nu prea, dar pe aici?

— Ei, păi pe la noi se fac multe nunţi acum şi dacă te prind gata piftia. Imi văzuşi mâna asta? N'am decât două degete. Trei le-am dăruit unui sdrahon de lupoi cât calul din brazdă. Eram flăcău pe atunci şi mâncam pământ nu altceva. Acum, de! Mă împac şi numai cu ţuiculiţa, că e moale şi lunecă nu ştiu cum pe gâtlej de parcă o mână năfârtache zău. Şi aşa zic tot pe drumul acesta mi-a ieşit înainte o haită de lupi. Noroc de oameni că mă făceau piftie, coniţă, zău aşa. Da nu mă dau nici mort.

— Mână, moş Gheorghe, că mi-e frică să nu ne apuce noaptea.

— Nu-ţi fie frică coniţă, că doar eşti cu... Cochirneaţă cel cu două degete la mână. Că noroc de oameni zău, că mi le mâncau pe toate. Hai căluţ, hai.

Viforul se înteţea din ce în ce şi noaptea se prăvălea peste munţi. Caii înaintau cu anevoie şi calea părea cât veacurile de lungă. Ce-o mai fi şi cu visul acela urât, se gândi Irina Gheorghiu, pătrunsă până în măduva oaselor de îngrijorare. De ce a plecat ea la drum de iarnă, dece?

Când au sosit cântau cocoşii, iar casa de-abea se zărea pitulată între nămeţi.

— Ce e Steluţa, n'ai adormit încă?

— Nu coniţă, că nu e prea bine în casa noastră, suspină fata. Nu ştiu ce vânt rău a bătut pe la noi. Că Vetuţa...

— Ce s'a întâmplat, spune mai repede?

— A răcit sărăcuţa. Că eu... eu am ieşit să aduc apă şi... şi în urma mea Vetuţa, a ieşit afară. Zău n'am văzut-o, coniţă. A ieşit desculţă în zapadă. Şi acum tuşeşte şi arde toată ca focul.

Irina Gheorghiu căzu în genunchi la patul Vetuţei, o cuprinse, îşi înfundă capul în pernă şi plânse amarnic.

— Vetuţa, Vetuţa mamei! Numai pe tine te mai am. Nu mă părăsi Vetuţa. De ce am plecat Doamne? De ce am plecat?!

Vetuţa rămase palidă, calmă şi nemişcată ca un înger şi

perdeaua pleoapelor nu s'a ridicat decât în zorii zilei, dar albastrul cenuşiu al ochilor împaenjeniţi de febră nu o mai recunoscu pe mămica şi surâsul dulce nu o mai întâmpină. Trecuse aşa o săptămână mai tristă decât săptămâna patimilor. Ventuze, ghiaţă, siropuri şi o umbră de înger în pătucul imaculat. Pentru a treia oară venise medicul circumscripţiei. Şi acum, strângând mâna învăţătoarei, o privi calm în ochi pentru a nu-şi trăda emoţia şi rosti hotărît:

— Doamnă, să sperăm că noaptea aceasta va trece cu bine şi atunci e salvată.

Sanda, împinsă de dorinţa de a afla ceva mai aproape de adevăr, după ce îl ajută pe doctor, să se aşeze în sanie, îl privi întrebător şi cu sclipirea a două lacrimi bătrâneşti care săltând peste cutele adânci ale feţei, lunecară pierind în golul alb.

— Sanda, eu am făcut tot ce mi-a stat în putinţă. De acum Dumnezeu ce va vrea să mai facă. Noaptea aceasta e hotărîtoare. Să fii mereu pe lângă doamna.

— Fii pe pace coniţă, spuse mângâios Sanda. Speranţa la Dumnezeu. Că doctorii ăştia... ştiu ei ce ştiu, dar Dumnezeu mai multe ştie.

Se auzi clopotul de vecernie. Irina Gheorghiu tresări, apoi pretextând ceva, ieşi în curte, de aici se strecură neobservată cu privirile fixe şi halucinante spre biserica dela marginea satului. — Vasăzică nu mai există nicio scăpare, înţelese ea. Singur Dumnezeu îi mai poate ocroti ultimul pic de fericire. I se păruse că vecernia s'a sfârşit prea repede. Ar fi vrut să dureze toată noaptea ca în noaptea Invierii. Setea de rugăciune îi ardea sufletul şi buzele. Ieşi repede şi fugi neobservată de preot de parcă ar fi căutat să se ascundă în neant.

Sanda şi cu Nicuşor al ei, care sosise între timp dela regiment, alarmară pe toţi vecinii. Unde să fi dispărut, Dumnezeule, coniţa! Poate i s'or fi întunecat minţile şi şi-a făcut seamă undeva... D'apoi lupii, lupii pot s'o sfâşie sărăcuţa de dânsa. Şi pe câtă vreme Steluţa veghea la capul bolnavei, primarul, directorul şcoalei şi Nicuşor însoţiţi de câţiva săteni înarmaţi cu furcile se răspândiră în toate părţile în căutarea dispărutei. Urlet prelung de lupi se apropia de sat, iar câinii lătrau înfricoşător prin toate curţile.

— U - u - uuu! U - u - uuu!

Strigă Nicu voiniceşte, de se cutremurară toate văioagele şi vizuinile munţilor, iar ecoul se destrăma în nesfârşite u-uri. Urcaţi pe aci domnule primar şi domnule director!

— Opreşte-te Nicolae, că te mâncă lupii flăcăule!

— U - u - uuu! U - u - uuu! După mineeee!

Zăpada mare le slei puterile curând. Hoţu nu se despărţea o clipă de stăpânul său şi din când în când lătra furios. Nicu îşi cunoştea bine câinele ciobănesc şi deaceia se simţea mai în siguranţă cu el. După ve cutreerară împrejurimile satului fără niciun rezultat extenuaţi şi plini de mâhnire, se întorceau acum tustrei pe drumul de lângă biserică. Deodată Hoţu, care cu cât se apropia de sat, dădea tot mai mari târcoale prin nămeţii lăturalnici, se auzi lătrând în preajma bisericii.

Hoţu! haide Hoţule! îl chemă Nicu, dar Hoţu se încăpăţână să latre rar şi puternic lângă biserică.

Intrigaţi cei trei cercetaşi se apropiară de curtea bisericei şi sărind gardul de nuele se opriră la locul indicat de câine. Un suspin prelung le atrase atenţia şi mare le fu surprinderea când din puful de zăpadă scoaseră trupul aproape înţepenit de îngheţ al Irinei Gheorghiu.

O aduseră acasă şi, introducând-o într'o cameră rece, cele două femei îi făcură o frecţiune sănătoasă cu zăpadă după prescripţiunile milităreşti aie lui Nicu. Învăţătoarea îşi veni în fire şi pielea i se rumeni.

— Doamne, ce este? Unde mă aflu? şopti ca din altă lume Irina Gheorghiu.

— La noi coniţă bună, la noi, grăi Sanda. Stai liniştită şi o să te faci bine.

Apoi, după ce pomeni câteva ori numele Vetuţei, căzu într'un somn adânc. Primarul şi directorul se retraseră tiptil.

Furtuna încetase şi soarele cu dinţi îşi turna a doua zi tot aurul pe chipul palid al bolnavei, pătrunzând prin geamurile încăperii. Lângă pătuc sta pe un scaun Irina Gheorghiu. De o parte şi de alta Sanda şi Steluţa.

— Coniţă, coniţă, isbucni radios Steluţa, să vedeţi, astăzi disdedimineaţă a deschis ochişorii micuţa şi mi-a zâmbit aşa frumos şi dulce, zău, nici nu ştiu cum să vă spun.

Ca o păpuşă de marmoră încadrată într'o cunună de raze, Vetuţa, cu pleoapele palide, trase peste cerul ochilor, zăcea într'o dumnezeiască linişte. Mama îi studia respiraţia cu atenţie. Deodată se mişcă o mânuţă de par'că ar fi alungat un vis rău, apoi pleoapele ca două petale se ridicară brusc. Privi calm în jur...

— Mămică! şopti ea.

— Vetuţa, scumpa mea Vetuţă!

Mama îi cuprinse în braţe chipul firav. Sanda şi cu Steluţa îşi ştergeau ochii.

* * *

Sosise primăvara după o iarnă teribilă şi lungă cum n'a mai fost demult. Şi satul dintre munţi aghezmuit de isvoare cristaline, învăluit de aroma florilor şi încântat de trilurile privighetorilor, înviase în toată splendoarea lui. Oile ieşiseră la păşunat, iar tălăngile umpleau văzduhul de sunete metalice. Pe colina verde ca un atlas de mătase de lângă casă Vetuţa prindea fluturi, strângea flori şi alerga râzând cu primăvara mână 'n mână.

Irina Gheorghiu, arăta mai bine, dar nici primăvara nu putuse şterge melancolia de pe chipul ei bălai. Dela pă-

(Urmare în pag. 4-a)

PROF. ION SIMIONESCU

Profesorul Ion Simionescu s'a născut în anul 1873, la Botoşani. Studiile şi le face la Iaşi, le desăvârşeşte la Viena, apoi la întoarcerea în ţară, prin anul 1902, e numit profesor de Geologie la Facultatea de Ştiinţe a Universităţii din Iaşi, urmând la catedră, distinsului Cobălcescu.

Nu puţini sunt aceia, care ştiu şi cunosc din cărţi atât personalitatea acestei impunătoare figuri a culturii româneşti, cât şi multilateralele ei direcţii, ca cea didactică, ştiinţifică, de popularizator şi difuzor de cultură, de bărbat de stat, de conducător al atâtor publicaţii periodice, de cunoştinţe populare, etc. Inainte de a fi un călător ocazional prin mândra şi frumoasa noastră ţară, savantul şi profesorul Ion Simionescu a fost mai întâi de toate un iubitor desăvârşit al fiecărui colţ din patria în care s'a născut. A iubit cu o egală dăruire de suflet Moldova, Muntenia, Oltenia, Transilvania, Dobrogea şi Basarabia, — pentrucă în desele lui călătorii de cercetări exista acea pornire firească, desinteresată, de care sunt capabili numai oamenii pentru care fiecare din porţiunea de glie a ţării, îi face să li se umezească ochii de prea marea şi covârşitoarea dragoste ce o poartă pământului acestuia.

Profesorul Ion Simionescu nu s'a grăbit să scormonească frumuseţi ascunse în celelalte ţări străine, aşa cum au făcut-o alţii. Impunătoarea figură a fostului Preşedinte al Academiei Române s'a coborît printre popor, a scris pentru popor, pentru acea massă de ţărani pe care el o vroia din tot sufletul înălţată la acel trai şi viaţă obştească, ce i se cade pe drept cuvânt. A cunoscut şi pătruns în inima provinciilor cu dragoste de chirurg, le-a cunoscut progresele şi nevoile, a scris despre ele pagini de viaţă şi poezie. Ba ceva mai mult. Nu s'a sfiit să ne cunoască şi Basarabia. Olimpianul savant a poposit cândva pe la toate mănăstirile provinciei dintre Prut şi Nistru, cărora le-a închinat rânduri multe asupra pitorescului şi frumuseţilor lor. A urcat, ca un iscusit şi atoate cercetător ce a fost, multe din gheburile de pământ ce pornesc din Soroca şi până în dealurile Cotnarului, iar axa pietroasă dintre Basarabia şi Moldova, — acele stânci de calcar dela Ştefăneşti care se continuă pe malul Prutului prin Basarabia, cât şi nodul principal de dealuri din ţinutul Chişinăului, regretatul savant le-a cunoscut aşa de bine. Bugeacul tătărăsc al lui Cantemir — cum îi plăcea să-i zică — apoi grădinile şi viile din ţinutul Akermanului, i-au fost deopotrivă de dragi şi de aproape sufleteşte. Până şi clima maritimă, care ţine până la Cetatea Albă a simţit-o. Despre Nistru, fluviul acesta ce isvorăşte din munţii Galiţiei, savantul român a scris atâtea pagini, atâtea rânduri închinate ţărmului moldovenesc al limanului unde şi azi se mai văd zidurile Cetăţii Albe, — cheia trecerii spre Basarabia, pentru stăpânirea căreia s'au dat atâtea războaie sângeroase.

Marele profesor dela Facultatea de Ştiinţe din Iaşi, ne-a cunoscut şi iubit provincia. Mărturie stau neîntrecutele şi măestrele pagini de adevărată poezie şi viaţă, care le-a scris despre albia Nistrului din preajma Dubăsarilor, de porţile de la Soroca, de Vadurile lui Vodă, de Bender, precum şi despre toate celelalte cetăţi apărătoare ale românismului.

Azi, când a pornit în lumea cea fără de sfârşit, preţuirea şi recunoştinţa noastră este aceeaşi de mai înainte şi deopotrivă cu aceea venită din toate colţurile gliei româneşti.

Leonid Luican

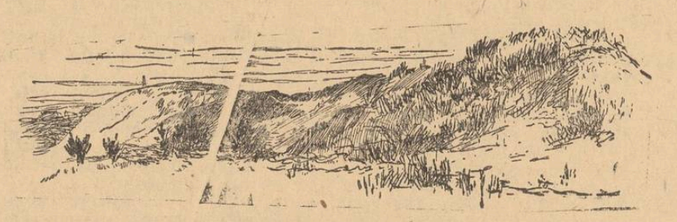

NOTE

Sărbătorirea

Zilei Unirii în Capitala Basarabiei a căpătat în acest an proporţii nebănuite, prin entuziasmul şi fremătarea lăuntrică.

După Te-Deum-ul dela Catedrală, la orele 12, în sala Cinematografului „Express" s'a desfăşurat un adevărat meeting de preamărire a Unirii şi de îmbărbătare a sufletului românesc de aici, organizat de Serviciul de Propagandă al Guvernământului.

Au luat cuvântul la această manifestaţie naţională: preot Vasile Prisăcaru, Dr. Vasile Harea, Sergiu Matei Nica, Dr. Ion Bârzu, Slt. invalid Valerian Sârbu şi Ing. Alexe Simion.

Au fost de faţă toţi capii de autorităţi, în frunte cu d. General de Divizie Olimpiu Stavrat, Guvernatorul provinciei noastre şi I. P. S. Efrem Tighineanu, Mitropolitul Basarabiei.

Efectul acestei manifestaţii a fost îmbărbătarea şi svâcnetul conştiinţei româneşti în faţa primejdiei răsăritene.

Anumite

ziare din Capitală şi-au făcut un punct de onoare din a publica pe pagina a doua, zilnic, câte-o nuvelă a unui scriitor străin. N'avem destui nuvelişti cu autoritate? Şi dacă-i avem, de ce să-i ocolim numai aşa, de dragul unui titlu sonor şi a unui nume exotic? In ţara românească nu vom face niciodată cultură numai cu Mark Twain şi cu V. G. Calderon. Ar fi păcat să creadă străinii că în dosul acestor nume, căutăm să ne mascăm neputinţa. Avem şi noi, slava Domnului, cu ce apărea în faţa publicului cititor. Numai bunăvoinţă să fie...

Ultimul număr

al revistei „Universul literar", aduce un articol datorat d. Mihai Niculescu şi intitulat „Charles Maurras şi viitorul inteligenţei franceze". Fiind mai mult un comentar pe marginea studiului introductiv datorat lui Maurras şi apărut în fruntea cărţii d.d. Henri Massis şi Maximilian Vox, despre „Noile destine ale inteligenţei franceze" apărută de curând, d. Mihai Niculescu, caută a relata una din cauzele decăderii Franţei, aşa cum a fost văzută de Maurras şi datorită căreia acesta preconizează pentru îndreptare o reîntoarcere spre trecut.

Evoluţia pe care Franţa a trăit-o între „părinţii spiritualităţii franceze şi urmaşii lor de 150 de ani încoace, nu-i decât o îndepărtare în timp. Pentrucă după cum ralatează şi d. Mihai Niculescu, evoluţia nu înseamnă în mod necesar perfecţionare. Ba chiar dimpotrivă ea poate să însemne degradare calitativă, odată cu relativizarea valorilor".

Dându-şi seama mai bine decât oricare altul de cauzele prăpădului Frantei, Maurras preconizează aşa după cum citează d. Niculescu: „Ne vom împăca iarăşi cu noi înşine şi cu cei mai calificaţi dintre părinţii noştri sau vom peri".

E un îndemn condiţionat, cum foarte bine a spus d. Niculescu de discordia tot mai accentuată ce a deschis o prăpastie „între trecut: părinţii spiritualităţii" şi urmaşii lor: protagonişti ai unui viitor relativ ca valoare istorică.

Acelaş lucru s'au petrecut şi cu alte popoare şi în deosebi cu noi românii se petrece acum. In loc să ne întoarcem spre trecut şi să ne adâncim în zăcămintele noastre naţionale, noi căutăm aiurea, peste geamul altora, neglijând lumina noastră pentruca compatibilă cu sufletul şi tradiţia noastră.

E cum s'ar spune: vrem să purtăm cu orice preţ ochelari, fiindcă din aroganţă e mai bine să nu vedem cu ochii liberi, sănătos şi aşa cum se cuvine.

Dacă în Franţa, ţara tuturor libertăţilor nu numai de ordin politic, dar şi de stil îndeosebi, pentru a se da un viitor inteligenţei şi spiritualităţii se preconizează de către unul dintre cei mai notorii dintre franceji, Charles Maurras, întoarcerea spre trecut, ar trebui să ne întrebăm ce facem noi cu atâta exotism literar, cu atâtea traduceri şi îndeobşte cu toată această înclinare spre cercurile literare de stânga. De stânga nu în înţeles politic, ci în înţeles de libertate fără control, de erezie.

Ultimul număr

din ziarul „Ardealul", pe lângă semnăturile domnilor Iustin Ilieşu, Coriolan Gheţie, Vasile Bucur, Fatma Tăslăoanu şi alţii, ne mai aduce vestea că scriitorii ardeleni au organizat a 30-a şezătoare literară, de astă dată la Braşov.

Activitatea intensă şi rodnică a confraţilor ardeleni, care mai au încă visuri de împlinit, fierbinţeala pe care o pun în fiecare cuvânt şi neobosita lor peregrinare pe scenele Ţării, pentru a lăsa câte-o lacrimă şi câte-o nădejde, va fi desigur într'o zi răsplătită, nu prin cuvinte şi prin aplauze, ci prin fapte.

Suntem alături de ei, cu toată inima noastră largă basarabeană.

Răsărit de luceafăr

se intitulează ultimul volum de poezii al poetului Petre Paulescu, pe care noi îl apreciem şi ne este foarte drag când scrie sănătos şi nu se grăbeşte. Dar publicarea de plachete prea dese, cu oricâtă sârguinţă şi cu oricâtă străşnicie ai păzi ceea ce-ţi este scump: valoarea, se îndepărtează de adevărat ei. Atunci fără să vrei îţi dai seama că valoarea se relativizează şi începi să pierzi.

Iată deci nu suntem de acord nici cu prefaţa volumului din „Răsărit de luceafăr", nici cu felul tehnic în care a căutat cu orice preţ să scoată.

Poezia are nevoie câteodată nu numai de talentul autorului ei, ci şi de înţelegerea pe care i-o acordă editorul. Dar despre Petre Paulescu vom mai reveni la una din cronicele noastre literare.

Scrisori T. B. C.

e o plachetă de versuri apărută în Martie 1943 şi ajunsă foarte târziu la noi, viind deadreptul din Braşov.

Autorii ei d. d. Victor Calmuc şi Petre Homoceanu, amândoi tineri şi nefericiţi, fac un schimb de scrisori poetice între ei, pe care strângându-le în volum le-au trimis şi cetitorilor.

Nu suntem fereastă sfântul împotriva nenorocirii lor şi nici a faptului că pot fi şi poeţi şi chiar poeţi de talent, dar chiar bolnav fiind şi a coborâ poezia până la acest gen de scris, să ni se ierte, dar aceasta nu mai înseamnă operă, ci pur şi simplu cerşetorie.

Desenul de pe copertă, atât de neestetic plasat acolo, e ca şi cum ai întinde mâna. Dar să nu fim răi, să zicem, şi să nu ne legăm de nenorociri ce se pot întâmpla oricui şi de sărăcia care deasemenea e proprie nu unuia, dar aproape tuturor poeţilor.

Să luăm însă poezia, oricât de mult realism ar conţine ea, este neîngăduit să scrii cum poetizează Victor Calmuc în „Sala de operaţii". Ascultaţi:

„O femee cu şoldurile goale
îşi caută piciorul bolnav.
Pe undeva cu degetele... apucă
cu pumnii bandajul puhav.
Şi ţipă isteric de i se umflă
sânii ca foalele
— Parcă s'au oprit în urechile
doctorilor pistoalele".
pag. 7

Sau:

E blondă cu ţâţele mici dar
cârnoase
Şi are nişte obraji ca două
iconostase

Mă întreb, ce bun simţ terfelit i-a îngăduit să întrebuinţeze imperecherea acestor rime atât de nelalocul lor? Indrăzneala? Indrăzneala e bună dar cu măsură, mai ales când şi ai talent n'ai putea să faci din suferinţa ta izvor de lucruri într'adevăr neîntâlnite.

Ca şi V. Calmuc, Petre Homoceanu sufere de aceleaşi păcate. Am vrea dela ei altfel de poezie, pentrucă pot să o facă. Ţara aceasta a mai avut poeţi nefericiţi şi nici unul nu a scris:

„Bolnavii t. b. cişti sărută 'n
gol mueri cu fosforul în
gene
Cu sânii clocotiţi de untdelemnul patimilor crude!"...

Aşteptam altceva nu pacostea aceasta a doua de pe capul triştilor poeţi.

Intr'un manual

de limba română pentru cl. a II-a secundară, am întâlnit cu surprindere o poezie de Iustin Ilieşu şi alta de Virgil Carianopol. Aplaudăm această iniţiativă, de a aduce în faţa micilor cititori numele unor scriitori actuali de talent, pe care i-a dat generaţia contemporană. E un exemplu frumos şi credem că toţi autorii de manuale didactice ar trebui să-l urmeze. Multe din operele condeierilor tineri merită a figura în cărţile de şcoală, ca o afirmare a valorilor şi a necesităţii de a ţine neîntreruptă în sufletul copilului permanenţa legăturii dintre scrisul clasic şi cel actual.

Dacă nu suntem

pentru versurile obscure şi străine de sufletul românesc, pe care ni le oferă din pliu diversele publicaţii ale vremii, nu putem îngădui totuşi să apară în unele reviste şi ziare cu destul prestigiu artistic şi literar, poezii de talia celei de mai jos, apărută în ultimul număr al „Neamului Nostru". Reproducem câteva strofe:

Voi câmpuri, nesfârşite câmpuri,
După furtună, linişte;
Odată lanurile voastre
Râdeau în soare fericite.

Voi azi sunteţi cumplite locuri...
— Tu trecător, tu nu poţi crede
C'a fost măcel, ţâşniri de focuri
Dar... totu-ţi spune şi se vede!

Plecaseră voioşi să lupte
Cuprinşi de sfânta datorie!
Şi-atâtea crengi acum sunt rupte
Că n'o duc toate'n vijelie.

Versurile se intitulează „Voi, câmpuri..." şi sunt semnate de Florica I. Chirescu. Aportul adus de ele liricei de război este nul. Poezii din acestea primim şi noi cu sutele la redacţie dar, oricum, ne sfiim să le publicăm.

Ne-am lămurit, insfârşit,

asupra felului în care procedează unii dintre aşa zişii critici bucureşteni, pentru a califica o producţie literară care le cade sub ochi. Spicuim dintr'o notă apărută săptămâna aceasta în ziarul „Viaţa", la rubrica „Da":

„Prin valul de ziare şi reviste din redacţie, am dat peste „o broşură cu poezii. N'o mai „avem în faţă, *aşa că nu ne „mai amintim nici titlul, nici „autorii.* **Dacă nu ne'nşelăm, „se numea** *„Cântece de T. B. „C.* **Broşura n'avea decât câte„va zeci de pagini, şi pe faţă „un desen stângaci. Poemele „erau însă impresionante, cu „un realism crud, amintind „Der Zauberberg" al lui Tho„mass Mann".**

Nu ne oprim la faptul că autorul notei din „Viaţa" îşi permite să facă diferite consideraţii asupra unei cărţi căreia nu-i cunoaşte nici titlul, nici autorul. Aceasta i-o putem aminti noi: broşura se numeşte *„Scrisori T. B. C.",* **şi autorii sunt Petre Homoceanu şi Victor Calmuc. Desenul depe copertă nu este numai stângaci, ci mai cu seamă desgustător şi scabros iar poemele, departe de a fi „de un realism crud" nu reuşesc să se impună decât ca nişte noui mostre de ceeace poate produce un creer a cărui materie cenuşie refuză să mai lucreze.**

Altceva vrem să subliniem noi în nota de faţă. Dacă domnii din Bucureşti nu dovedesc, în multiplele lor ocupaţii, să reţină numele unui titlu s'au a unui poet, mai cu seamă când cartea le place, ce să mai zicem de soarta publicaţiunilor de provincie, rătăcite „prin valul de ziare şi de reviste" ale redacţiilor din Capitală? Accstea de cele mai multe ori, sunt deschise la întâmplare, şi fără ca nimeni să citească un singur rând, sunt înjurate şi batjocorite pe te miri ce temeiuri, numai datorită mentalităţii stupide a unora că provincia este paşoptistă, retrogradă şi refractară oricărei primeniri literare.

Din fericire, aceste epitete cu care ne-am obişnuit nu ne mai intimidează. Ne închipuim noi demult cam în ce fel ni se citesc publicaţiile. Nota de mai sus din ziarul „Viaţa" vine să confirme din plin presupunerile noastre. E bine să ştim cine ne judecă şi mai ales cum ne judecă.

Tot în Uni versul literar

d. Stelian Tecucianu, publică o foarte frumoasă bucată în proză intitulată „Un epizod de basm", iar d. George Ionaşcu, autorul romanului „Pustiul Roşu" semnează o poezie „Cădere" din care desprindem:

Nicio 'nseninare nu-l aşteaptă
Să-i desprindă chinul de fiinţă,
Numai zbuciumul vâltorii îi
deşteaptă
Rătăcita stăpânirilor dorinţă.
Şi târziu, când setea de înăl-
ţime
Crud îi sângeră pocalul de
lumină,
Rănile căderii-l ard—mulţime
Lângă mântuire şi ruină.

In restul numărului mai semnează Adina Stolnicu, Paul Constant, Const. Ene, Gh. Savu. Grigore Popa, Lucia Dem. Bălăcescu, Fănică Gheorghiu şi alţii. Spre deosebire de alte reviste şi ziare din Capitală care au cam început să calce cu stângul, Universul literar îşi vede de drum înainte şi cu totul cuminte.

Cetatea Moldovei

revista lunară de probleme actuale, literatură şi critică, anul V vol. XII, Nr. 1 din Ianuarie 1944 publică: actul III din piesa istorică a d-lui G. A. Cuza „Armaşul lui Ştefan", cartea întâi din „Manova-Dharma-Sastra sau legea lui Manu" în traducerea Mitropolitului Irineu al Moldovei, Genealogiştii Moldovei de Gh. Bezviconi. La Soveja, o descriere frumoasă semnează G. Dimitriu, Impresii festive din Blaj, de Ilie Dăianu, Biserica Ierusalimului: Biserica Românească, de Visarion Puiu, Descântecul de dragoste, schiţă de Tana Mugurel. Versuri semnează: Ion Buzdugan, Const. Goian, Virgil Carianopol, B. Frunte, Al. Bardieru, Magda Isanos şi Traian Chelaru, al cărui sonet „Ţii minte vara...? îl reproducem:

Ţii minte vara, multele-i um-
brare
Şi urma undei licărind uimire?
Din ceruri, aur, umbră şi safire,
Curgea lumina bună ca'n ştiştare

In restul numărului note şi însemnări destul de interesante; cronica externă, recenzii, etc.

Recenzăm

numai cărţile sosite pe adresa redacţiei, str. Eminescu, 19 — Chişinău. Domnii autori şi editurile sunt rugate a trimite cărţile în două exemplare.

IN ŢARA LUI DUMNEZEU

NUVELĂ de TR. N. SURUCEANU

(Urmare din pagina 3-a)

rinţi nu mai primea nicio veste. Despre Ionel, nu mai ştia nimic.

Intr'o zi de Iunie, directorul sfătos şi cu un picior pe pragul pensiei, potrivindu-şi costumul, îndreptându-şi cravata şi punându-şi ochelarii ca să pară cât mai sărbătoresc, intră radios în clasă.

— Stimată Doamnă!...

— Vreţi să ţineţi un discurs, domnule director? scăpă în glumă învaţătoarea, mirându-se cum de şi-a permis asemenea uşurinţă.

— Vă rog, vă rog, sunt atât de emoţionat, stimată doamnă, cum n'am fost nici în tinereţile mele!

— Ce vreţi să spuneţi, domnule director? De ce sunteţi emoţionat?

— De... de emoţia că sunt primul sol care vă aduce cea mai frumoase veste.

— Anume?

— Stimată doamnă, s'a început războiul sfânt, pentru desrobirea fraţilor noştri. Bucuraţi-vă doamnă. Vă veţi vedea părinţii şi soţul!

— Da, da, doamnă acesta e adevărul. Vă spune un coşcogeamite director de şcoală care nu mai are decât un an până la pensie.

Evenimentul acesta, pe cât de neaşteptat, pe atât de senzaţional, se scurse ca un dar de înviorare în sufletul refugiatei şi speranţele adormite începeau să dea semne de viaţă. Poate că va avea fericirea să-i mai vadă odată pe ai săi. Imaginea satului de pe valea Botnei, casa ei cu coridor de sticlă unde şi-a petrecut copilăria, grădiniţa ei cu bujori, lalele, dalii şi trandafiri, toate apăreau ca un vis în lumina proectorului unui viitor apropiat. Directorul avea grijă să o informeze zilnic despre mersul operaţiunilor de război: „Aţi auzit Doamnă? aviaţia germano-română a făcut praf toate aerodromurile bolşevice"... „Stimată doamnă, bravo, bravo, să trăiască! Trupele noastre au trecut Prutul. Eri a fost ocupat Cernăuţul!" „Doamnă, doamnă, trupele noastre au intrat victorioase în Chişinău. Satul d-voastră este eliberat. Ura!" „Drăguţă doamnă, permiteţi-mi să vă strâng mâna şi să ne felicităm reciproc: Trăiască Basarabia desrobită! Trăiască Regele şi Armata Ţării! Trăiască... frumoasă doamnă basarabeancă, Irina Gheorghiu".—In culmea entuziasmului, directorul o sărută în frunte pe doamna cum ar săruta toamna petala unui trandafir.

Toamna când codrii îşi aşternau vesmintele în aur şi rubin pe poteci şi prin poene, iar cocorii pluteau jalnic în înaltul văzduhului, Irina Gheorghiu, se despărţi de satul dintre munţi, de mormântul copilaşului ei drag. Directorul ţinu neapărat de datoria sa, s'o petreacă până la gara cea mai apropiată.

III.

Chişinăul ruinat în care-şi făcuse studiile produse o impresie zguduitoare asupra Irinei Gheorghiu, iar satul ei natal de pe valea Botnei, îi deschise o rană adâncă în inimă. Se întorsese între ai săi, dar... nu mai găsi pe nimeni. Părinţii îi dispăruseră de mult, soţul şi mai de mult. Toate acestea le aflase imediat după sosire, dela un văr care mai da târcoale din când în când prin curtea fără stăpâni.

— Ehei!.. pi domuul învăţător l-o luat comuniştii dila început, câtiva zâli după ci o venit din Bucureşti după mata. Ziceau câ-i şpihon. Da pi bătrâni i-o ridicat iarna, pi un ger amarnic, ci-că pentrucă-s culaci.

— Şi nu s'a mai aflat nimic despre ei, Vasile?

— Di-atunci... parcă o întrat într'o bortă. Nu să mai ştie nimic di dânşii.

Cu chiu cu vai Irina Gheorghiu îşi aranjă un colţ în casa părăsită şi, cum îşi recăpătă şi postul în învăţământ, s'ar fi părut că intră oarecum în normal. Dar de acum nici mâncarea nu se mai lipea de ea, aşa că simţea cu fiecare zi apusă cum slăbea văzând cu ochii. Pentru cine să mai trăiască? se întreba deseori. Părinţii pierduţi, soţul pierdut, Gică, tot aşa... Dar Vetuţa, Vetuţa sărmana, cu ce e de vină! Trebuia să mai trăiască pentru ea. Trebuia. Acest trebuia, răsărit din străfundul conştiinţei, se opunea oricăror planuri întunecoase născute în sufletul ei sbuciumat, aevea rafalelor de zăpadă rupte din nămeţi de ghiarele furtunei. O mamă nu trebuie, nu poate să-şi părăsească copilul niciodată. Simţea că ar fi înnebunit de n'ar mai fi avut-o pe Vetuţa. Apoi şcoala şi bucătăria îi furau o mare parte de timp. Numai în după amiezi, când mai avea câte o clipă de odihnă, îşi cerceta cu deamănuntul curtea lipsită de orice vietate, tristă şi devastată ca în urma unei bande de hoţi. Dar tocmai când părea că dezolarea aceasta îi copleşeşte sufletul cu desăvârşire ca un torent de apă turbure şi că respiraţia i se opreşte, apărea Vetuţa care începea să descifreze câte ceva în adâncul ochilor mamei:

— Dece nu mai vine tata, mămico?

— O să vie maicuţă, o să vie.

Din când în când venea câte o prietenă, s'au vărul său Vasile, care îi povestea grozăvii de pe timpul bolşevicilor. Odată cu mărirea nopţilor izolarea, tristeţea şi insomnia i se aşezau pe suflet ca o brazdă în plus peste un mormânt proaspăt. Orice adiere de vânt de afară, capătă proporţii de uriaşă furtună în imaginaţia ei, orice lovitură de ram în coridor, sau în acoperişul casei se transforma în trăsnet şi o făcea să tresară involuntar. Apoi într'un târziu se culca lăsând lampa în jos şi atunci chipurile dispăruţilor dragi apăreau din toate ungherile învăluite în umbrele nopţii.

Se scurse aşa un an de zile şi Irina Gheorghiu, resemnată de acum îşi purta fiinţa încărcată de rodurile durerii ca un robot. Intr'un amurg calm după ce se ridicase luna plină cât un dovleac trei şchioape de-asupra orizontului stătea pe scările coridorului cu Vetuţa pe genunchi şi-i povestea „capra cu trei iezi". — Şi, tocmai când veni vorba despre apropierea lupului de căsuţa iezilor, dinspre poartă apăru o umbră de om cu pas greoi şi legănat. Arătarea cu capu flocos, barba de o şchiopă şi cu un sac în spinare făcu să le îngheţe sângele de groază. Ce-o fi mai căutând şi calicul acesta pe aici... să gândi învăţătoarea.

— Mămică! suspină Vetuţa ascunzându-şi faţa în sânii mamei.

— Cine-i strigă învăţătoarea.

— Irina!

— Cine-i? Ce cauţi aici?

— Irina! nu mă mai cunoşti?...

— Ionel! Tu eşti, Ionele?!

Şi în liniştea nopţii sub privirile nedumerite ale lunei, soţii îmbrăţişaţi îşi plângeau bucuria regăsirii. Plângea şi Vetuţa în braţele tăticului.

Intr'un târziu:

— Unde ai fost Irino, viaţa mea?

— In ţara lui Dumnezeu, Ionele.

—?

— In regat, dar tu?...

— In iad, Irino! Veniserm să te iau de aici... Au pus mâna pe mine duşmanii, învinuindumă de spionaj... de atunci... mi-au măcinat viaţa închisorile şi minele de cărbuni... O, Doamne, n'am crezut că există un iad şi pe pământ unde oameni să mănânce câinii, pisici, carne de cadavre şi... să se devoreze între ei ca şi câini, Irino!...

Ochii lui Ionel căpătară deodată o strălucire stranie şi păreau gata să ţâşnească din văgăunele orbitelor.

— Linişteşte-te Ionele. Mai bine spunem cum ai scăpat?

— M'au salvat fraţii, şopti scurt Ionel şi privirile lui, încă stăpânite de aceiaşi strălucire stranie alunecare pierdute în fum, departe undeva, în împărăţia tuturor blestemelor. Rămase aşa câteva clipe mut' apoi, oprindu-şi privirile asupra Irinei, simţi cum se lasă acalmia ca un strop de aghiasmă răcorindu-i fruntea, obrajii, gura. In cele din urmă i se stinse încruntarea treptat, treptat. între cutele feţei cum se sting umbrele din văgăuni în faţa unui răsărit de soare şi el oftă uşurat făcându-şi semnul crucii.

— Mulţumesc lui Dumnezeu!

Irina îl privi cu o nedumerire iluminată de o nespusă bucurie lăuntrică.

— Nu te mira Irina. A trebuit să fiu în iad ca să-l cunosc pe Dumnezeu. Acum îmi dau seama c'am fost mort şi am înviat. Şi ce frumoasă e viaţa când vii în ea dela întuneric!

Ionel îşi şterse sudoarea rece de pe frunte. Intrară înăuntru şi setea de a-şi deschide tainiţele inimilor îi stăpâni până la cântarea cocoşilor. Obosit, Ionel privi îndelung pe Vetuţa care plutea în lumea visurilor:

— Şi aşa, zici că Gică al nostru...

— A rămas în ţara lui Dumnezeu.

— Părinţii?...

— Martiri nevolnici pe cine ştie ce meleaguri...

Suflul nopţii foşni adânc în crucile ferestrelor.

C. 48-944 Tip. „DACIA TRAIANA" Tipărită la 26-I-944.

ANUL III. Nr. 99 — 5 LEI EXEMPLARUL — 3 Februarie 1944

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
Chișinău: Str. Mihail Eminescu, Nr. 19. Tel. 302
Prim-Redactor: SERGIU MATEI NICA

APARE IN FIECARE JOI

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 lei
Autorități și Instituții . . . . 500 „
Străinătatea . . . . . 1000 „

LITERATURĂ NAȚIONALĂ

de C. CALOMFIR

Ceea ce e personalitatea în raport cu ideia de om, e etnicul în raport cu ideia de omenire. Cu alte cuvinte: etnicitatea este miezul personalității omenirii. Omenirea fără națiuni ar fi o abstractizare moartă, un cuvânt fără conținut, un sunet fără importanță. Nici un om, oricât de covârșitoare i-ar fi genialitatea, nu va pătrunde prin sine însuși toate laturile vieții. Nici un om nu numai că nu poate înlocui prin sine însuși pe toți oamenii (adică a le face existența inutilă), dar chiar nici pe un singur om, oricât de inferior ar fi acesta ca inteligență și morală.

Deci toți și fiecare sunt necesari tuturora și fiecăruia. Pe aceasta se și întemeiază unitatea neamului omenesc.

Omul e sigur și puternic numai în societate, dar, ca și societatea să fie sigură și puternică, are nevoie la rândul ei de o legătură interioară, nemijlocită și organică: de naționalitate.

Naționalitatea e rezultatul unirii dintre oameni, dar nu e creația lor: nici un popor nu și-a creiat naționalitatea, după cum nu s'a putut creia pe sine însuși. Aceasta ne indică nașterea de sânge, de neam, a tuturor națiunilor.

Judecând drept, lupta dintre universal și etnic nu e decât o figură retorică, deoarece ea în realitate nu există. Chiar și atunci când un popor progresează împrumutând dela altul, el nu mai puțin progresează în spirit etnic. Altfel nici n'ar fi progres. Când un popor împrumută idei și obiceiuri străine, fără să aibă puteri în sine ca să le prelucreze cu afirmarea propriei lui naționalități, în propria lui ființă — acel popor piere politicește.

Există pe lume o mulțime de oameni „seci". Ei sunt inteligenți cu inteligența altora, n'au niciodată nicio părere, deși se interesează, învață și urmăresc tot ce se întâmplă pe lume. Goliciunea lor constă tocmai în aceia, că împrumutând totul în întregime, creerul lor nu rugumă ideia străină și o redau prin limbă absolut în acelaș fel în care au primit-o. Aceștia sunt oameni fără personalitate, deoarece cu cât e omul mai plin de personalitate, cu atât e mai capabil să transforme ce e străin în al său, adică să aplice pe ideia străină pecetea personalității lui.

Ceeace e omul fără personalitate, e poporul fără etnicitate. Aceasta se adeverește prin faptul, că toate națiile, care au jucat și joacă un rol de frunte în istoria omenirii, s'au distins și se disting printr'o severă naționalitate. Să ne amintim de greci și romani. Antica Elladă a fost moștenitoarea întregei lumi anterioare. In ființa ei au intrat și elemente egiptene și feniciene. Romanii au asimilat toată lumea antică și totuși au rămas romani, iar dacă au căzut, nu din cauza împrumuturilor din afară, ci din cauză că au fost ultimii reprezentanți ai unei lumi ce trebuia să se înnoiască prin creștinism.

Literatura franceză a imitat multă vreme pe cea latină și greacă, multă vreme le-a furat prin împrumuturi și totuși a rămas național-franceză. Filosofia germană a pornit dela francezul Descartes, fără să se transforme prin aceasta în filosofie franceză.

In ce privește pe oamenii mari, ei sunt prin excelență copiii națiunilor lor. Un om mare e și național ca și poporul lui, fiindcă deaceea e și mare, că-și reprezintă poporul.

Lupta dintre un geniu și un popor nu e lupta omenescului cu etnicul, ci pur și simplu e lupta dintre inovație și vechime, dintre idee și empirism, dintre inteligență și prejudecată.

Massa întotdeauna trăește cu deprinderea și socotește rațional, adevărat și util numai ceea ce a deprins. Ea apără cu îndârjire tot ce e vechi, împotriva căruia cu un secol sau mai puțin în urmă se luptase cu aceiași îndârjire ca împotriva unei inovații. Opoziția massei e necesară pentru geniu. E un fel de examen. Dacă, fără să se uite la nimic, va câștiga, însemnează că e într'adevăr geniu, adică într'adevăr are dreptul să influențeze soarta neamului său. Altfel, fiecare raționalist, fiecare visător, fiecare filosof, fiecare intelectual „ilustru anonim" s'ar comporta cu poporul ca și cu un animal, pe care l-ar suci în toate părțile...

Impotriva unor silogiști moderni, care consideră literatura o proprietate de luptă contra etnicului, nu există cinste mai mare pentru un poet mare ca aceea de a fi un reprezentant al nației lui, FIINDCĂ ALTFEL NICI N'AR PUTEA FI MARE.

Tot ceea ce bătăioșii și puerilii raționiști numesc UNIVERSAL, UMANITAR și EUROPEAN, contrapunându-l termenului de NAȚIONAL, nu este altceva în fond decât inovația, logic și firesc emanată din ce e vechi, deși ar părea că e o adevărată tăgăduire.

L. LANTIER — ȚĂRANI BASARABENI PREGĂTINDU-ȘI CINA

INVITAȚIE LA RUGĂCIUNE

Ce știi tu despre îngeri, prietene călător?
ca și mine și ziua și noaptea sub vânturi,
pe sub cerul acesta care ucide și iubește,
care ridică din inima pământului
oameni și grâie, ierburi și pomi,
ce știi tu, prietene călător?

Intr'o zi vom fi obosiți, cu picioarele butuc
și vom căuta o fântână să ne potolim setea.
Poate vom fi la amiază sau la răsărit —
geografia locului nu va avea importanță.

Ochii noștrii vor dori câmpurile,
inima se va simți solidară cu spicile —
numai visul va poposi lângă neștiute fântâni
și pumnii zădar vor căuta limpezișul apei printre degete.

Buzele ucise de secetă și inima
ne vor părea uscate ca paiele grâielor grele de rod,
vom dori ploaia răcoritoare pe creștet,
dar ne va arde soarele chelia
și va fi fierbinte și văzduhul și tălpile și drumul.

Unde ești, Doamne, îl vor întreba pe Dumnezeu.
Prin cenușa de pe drum i-om căuta urmele
și nu se știe dacă necredința ne va mântui,
dacă îngerul apei va veni să ne ducă
până la o fântână de unde să nu
mai însetăm niciodată. —

Ce știi tu despre îngeri, prietene călător,
într'o zi vom fi obosiți de umblet
și nici o bună-vestire nu va fi pe aproape,
numai drumul uscat și prăfos va urca înainte.

Ca să ne mântuim, va trebui să ne rugăm
nu cerului, nu apei, ci îngerului lor,
Stăpânului care a dăruit și apa și vântul,
care a lăsat îngerii, fântânile,
a uscat drumurile și ne-a colbăit fețele. —

Pe unde vom merge nu vor fi oaze,
nici mana serafimilor cu umplute ulcioare.
Apă, apă, vom striga! Dă, Doamne, apă —
inimile noastre s'or ruga la cer
și abia târziu, când tulburi ochii s'or învineți
și destrămate toate ni s'or părea că sunt,
îngerul apei ni se va părea că:
— „A venit să ne mântuie!"

...Asemenea marilor regi
ne va aștepta la răspântii o fântână.
Nu se știe dacă va fi a Sămăritencii,
a vreunei femei din popor,
sau a vreunui mare drept credincios. —

Dă-mi să beau, vom striga fiecare,
dar nu se știe de vor putea să ne audă
drepții ce-or cufunda gălețile în apă.

Vom plânge atunci în genunchi
și ochii ne vor fi izvoare pentru trup,
îngerul apei cu umplute ulcioare ne va adăpa
să nu mai însetăm niciodată.

Ce știi tu, prietene călător, despre îngeri,
despre fântânile care au și nu au apă,
despre fântânile secate
în care nu izvorăsc ape, nici lacrimi?...

Neculai V. Coban

ORDONANȚA

SCHIȚĂ de SABIN VELICAN

Sublocotenentul Gardescu Iulian nimerise un comandant aspru. Căpitanul său nu putea suferi contrazicerile. I-a strâns pe toți tinerii săi subalterni în fața frontului și le-a indicat la fiecare o ordonanță. Nu pe alese. Aici e militărie. Dacă individul nu e potrivit pentru ordonanță, trebuie să devie. Ofițerul să-l transforme. Soldatul trebuie să execute. Cam așa judeca mândrul căpitan, iar sublocotenenții n'au îndrăznit a zice nimic. Fiecare și-a luat ce i-a adus norocul.

Gardescu Iulian era iute din fire și nu i-a plăcut de loc procedeul superiorului său. Era încredințat că ordonanța sa o să fie un tâmpit și că foarte curând o să aibă un conflict cu căpitanul pe tema acestei proceduri. Nu putea însă anticipa boclucul. Și-a luat deci ordonanța și a plecat spre casă.

Locuia într'un bloc, unde trăiau peste treizeci de familii. Abia sus, la unul din etajele apartamentului său, l-a privit pe omul care îl urma. Era o mândrețe de flăcău care își ascundea cu pricepere șiretenia de țăran ce nu crede în boeri.

— Hm, — a gândit sublocotenentul. Individul nu seamănă a fi prost. Te pomenești că am și eu odată noroc.

Din acea zi a început menajul celor doi tineri, fiincă erau cam de aceiași vârstă.

Gardescu, fiu de oameni cu stare, crescut departe de ceea ce se chiamă a vâna leul, leul nostru românesc firește, — devenit major și cu leafă, se vroia independent. Nu cunoștea însă de loc ce înseamnă a conduce o casă, chiar când el era singurul membru al acelei familii.

I-a dat ordonanței câteva sute de lei cu care să cumpere lemne. Peste vre-o câteva săptămâni, când afară era un viscol cumplit și-a adus aminte că lemnele trebuiau să fie demult terminate și l-a chemat pe soldat:

— Ioane, mai ai ce pune pe foc?

— Da, să trăiți. Mai sunt bețe pe câteva săptămâni.

După Crăciun i-a spus că lemnele mai ajung câteva zile. Pe la începutul lui Februarie tânărul gospodar și-a dat totuși seama că lemnele procurate toamna nu puteau ajunge până acum și a coborît împreună cu ordonanța în subsolul cu lemnele.

— Care sunt ale noastre?

— Aici, să trăiți.

Gardescu s'a uitat speriat. Era o stivă de toată frumusețea, bucăți frumos așezate să poată ajunge încă o iarnă.

Ofițerul s'a întors indignat:

— Le-ai furat. De la cine? Mărturisește că te vâr la carceră!

Ordonanța zâmbește neturburat:

— Nu le-am furat, domnule sublocotenent. Am muncit pentru ele. Vedeți dumneavoastră, aici la subsol fiecare chiriaș are câte o despărțitură pentru lemne. Și sunt tot familii de domni și doamne care țin slugi boeroase și frumoase care nu vor să urce scările la al nu știu câtelea etaj cu brațele cu lemne.

Acum înțelegeți?

Le-am cărat eu lemnele. Și braț pe braț. Așa a fost învoiala. Ele mi-au plătit cinstit. Socotească-se cu stăpânii lor.

(Urmare în pag. 4-a)

CUM SE CITEȘTE O CARTE

de IGOR P. JECHIU

I

Din cele mai vechi timpuri, chiar de atunci de când confundăm mitologia cu realul, întrebarea la care vreau să răspund a fost pusă în diferite chipuri. Este adevărat că problema n'a fost rezolvată, ea a fost totuși pusă.

Sugestii pentru facilizarea lecturii, mai ales în școala peripateticiană a Elladei, se dădeau celor ce vroiau să devină „filosofi", tangențial, în măsura în care aceste sugestii complectau răspunsurile întrebării „cum se scrie o carte"? Înțelepciunea greacă era tentată mai ales de această din urmă întrebare, totuși, pentru grec, pentru care poezia pe care „poeții nu o creiază din înțelepciune, ci dintr'un dar firesc și inspirație ca și proorocii" — spunea Socrate —, era maximum de potență omenească. Democrit, dacă-l credem pe Diogene Laertul, a scris o operă despre „Ritm, frumos, poezie și despre Homer", care însă n'a ajuns până la noi.

Despre sensul fizic, moral și transcendental al frumosului, cu preocupări, în stare nativă, de estetică literară, vorbește de atâtea ori Socrate în minunata sa Memorabilia. In atâtea rânduri Plato prin dialogurile sale și, mai ales, Aristotel în Poetica (335) sa, din care, din nefericire, n'a supravețuit decât partea unde se vorbește despre tragedie.

La romani, unde quod tentabam scribere, versus erat. (Ovidiu Tristica. IV-10,26.) Horațiu scrie proverbiala „De arte poetica".

Intrebarea aceasta este de origină omenească și nu „europeană", cum crede Paul Nyssan. Ea nu se poate localiza precis nici în spațiu — teritorial, nici în timp — într'o anumită epocă.

Pe cealaltă parte a pământului, la indieni, pentru care nâtaka sau arta dramatică se bucură de [illegible] castra (tratat despre teatru), în care pe lângă instrucțiunile ce le dă în legătură cu acest gen, dă și mijloace pentru a putea fructifica și înțelege exact sensul pe care a voit să-l dea autorul personagiilor sale. Ca și dânsul, Vâmana are aceleași preocupări.

La Chinezi, asupra posibilităților de percepție a frumosului se pronunță cu mici deosebiri de natură religioasă: Confucius, Mencius și Lao-Tseu...

Este interesant că la Japonezi Tsurațuki învață tehnica poeziei, iar Ekiken în tratatul său Doozicun, se ocupă expres de felul cum trebue citită o carte.

Revenind în Europa, la 1525 apare Piitica lui Hyeronymus Budd, apoi Piitica lui Scoliger (1561), inițiatorul criticei literare moderne, L'art poetique, a lui Vosqueleu (1539) și în sfârșit, L'art poetique a lui Boileau (1674) dela care critica modernă își menține științifizmul în metodă. In toate aceste preocupări de critică literară găsim abordată și întrebarea: cum se citește?

La aceiași întrebare îi răspunde în Franța Emile Faguet (L'art de lire), Antoine Albalat (L'art d'écrire), Paul Nyssan (Comment lire et étudier avec profit). Un ghid cu asemenea informații a apărut și în Le livre français.

In Germania Johs. Erich Heyde scrie Technik des wissenschaftlichen Arbeitens Junker und Dünnhaupt Verlag; un tratat voluminos și plin de date experimentale. Heyde și cu Faguet privesc serios această întrebare.

In țara noastră unul din tratatele cele mai frequentate asupra tehnicei cititului este a lui Todoranu — Indrumări universitare. Tehnica muncii intelectuale. Cluj 1936, care are însă păcatul de a fi neglijat absolut literatura propriu zisă. Tangențial, are și Gh. Leon câteva considerații în legătură cu această problemă în „Cum se scrie o carte". Vreau să mă opresc și asupra cărții lui G. Vâlsan, pe care Emanoil Bucuța a întitulat-o: Sfaturi pentru studenți (București 1942) și care prin limbajul său curgător, are șansele să se impună în cel mai scurt timp. In afară de acestea mai avem traducerea cărții lui Nyssan „Cum să citim cu folos", care nu are absolut nici o valoare, întrucât autorul se ocupă numai de condițiile externe care înlesnesc cititul: locul, timpul, lumina etc.

Dintre toți aceștia pe care i-am amintit aci, în afară de Faguet și Albalat, nici unul nu se ocupă de problema citirii unei cărți de literatură, ignorând tocmai ceea ce este mai greu și mai complicat. Toți înghesue literatura într'o paranteză de câteva rânduri și-o socotesc accesorie și recreativă pentru „un obosit de studiu". Nu este locul să discut prerogativele amândorora, e deajuns să spun că, față de știință, literatura nu poate fi socotită niciodată „pe al doilea plan". Intre știință și literatură nu există o diferență de grad, ci de conținut și deaceea și metodele trebue să fie deosebite. A ostraciza literatura din granițele ei firești și proprii și a o socoti o „ancilla" scolastică a științei, este o greșală și de fond și de formă.

INVENTAR CLASIC

Viziunea politică a lui Eminescu în actualitate

Intoarcerile spre trecutul nostru istoric au întotdeauna darul de a ne descoperi comoara virtuților etnice, de a ne înfățișa drept pildă și îndemn, felul eroic și mândru în care au evoluat de-a lungul atâtor crucificări, puterile de rezistență ale acestui neam de neclintit în drepturile și hotărîrea cu care și-a apărat ființa.

Intâlnirile cu valorile culturii din alte epoci ne conving despre existența unei tradiții naționale creatoare, grupată atunci când nu este vorba de poporul anonim, în jurul unor personalități care au reușit să întregească și să domine nu numai contemporaneitatea, ci să arcuiască și punți de lumină în viitor.

Către opera acestor mari spiritualități, adevărate sinteze ale eposului autohton la un moment dat, gândul aleargă veșnic pătruns de cucernicie și încrezător în forța ei revelatoare.

Pentrucă în ceiace l-au conceput și au realizat geniile neamului surprindem de cele mai multe ori, însăși permanența destinică a acestuia, perspectiva evoluției lui ulterioare pe o anumită latură de putinți și interese, anticipată curajos din mijlocul unei lumi strivite sub greutatea formelor egoiste de viață.

Deschizătoare de drumuri noui în clipa apariției, opera oamenilor de adevărată vocație culturală, filosofi, cercetători în câmpul științei și a frumosului, artiști doctrinari, ziariști... învinge posteritatea printr'un sâmbure de tinerețe și de prospețime fără sfârșit, în complicitatea căruia sensul existenței și al multor întâmplări dramatice din istoria națională, capătă proporții tot mai adevărate în vreme ce fatalitatea măruntelor pasiuni umane se dovedește a fi unul din marii dușmani ai echilibrului și deci, ai progresului obștesc.

Epoca lui Mihail Eminescu stăpânită în interior de furia intrigilor și a luptelor politice, iar înafară de jocul de șah al marilor puteri, care ne-au impus între altele, faimoasa revizuire a Constituției în favoarea evreilor, a smuls tânărului redactor dela Timpul, pe lângă vehemența stăpânită a atacurilor, o judicioasă și categorică disecare a vieții noastre sociale de atunci.

Premizele eminesciene, limitate cu o fidelă ușurință, dar nu totdeauna pe deplin justificată, la doctrina politică a Conservatorilor, depășește în realitate, marginile de gândire ale acestei fracțiuni și îmbrățișând sintetic problemele nației coboară în subsolul permanenței lor, căutând să le dea și să le întrevadă soluții dincolo de interese trecătoare de club.

De aceia, viziunea politică a genialului poet ajunge uneori neatinsă, până în vremurile noastre sfâșiate cu o sălbătăcie pe care Eminescu n'a bănuit-o, de ororile războiului deslănțuit în lume, pentru a isgoni din viitorul echilibru al acesteia, setea de dominare și exclusivismul fob al marilor imperialisme.

In ordine internă, Mihail Eminescu a afirmat întotdeauna principiul monarhic, primatul națiunii, solidaritatea dintre generații și etalonul muncă, fixând în aceiași vreme printr'o intuiție rar întâlnită în istoria noastră socială, poziția clasei țărănești nu numai în stat, ci și în conservarea specificului etnic la un popor. Țărănimea „este într'o țară clasa cea mai pozitivă din toate, cea mai conservatoare în limbă, port, obiceiuri, purtătorul istoriei unui popor, națiа în înțelesul cel mai adevărat al cuvântului", sulinia redactorul dela Timpul în 1876. Și deceniile care s'au scurs de atunci încoace, n'au făcut alta decât să ratifice fără niciun adaos concluziile marelui iluminat. In prezent, țărănimea ocupă centrul preocupărilor de mai bine ale guvernării noastre, actualizând în cadrele unui adevărat realism politic, ceiace Eminescu a semnalat cu atâta clar-viziune în secolul trecut.

Monarhia reprezenta pentru tânărul junimist axa de echilibru și factorul de înmănunchiere al forțelor neamului. Printr'însa, Eminescu spera să se producă dispariția încordărilor de partid care sfărâmițase în sterilitate puterile nației și pacificarea spiritului so-

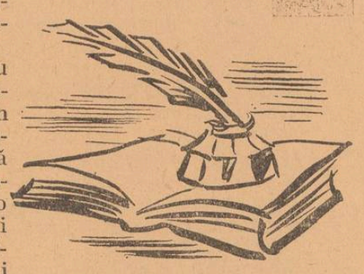

cial în câmpul muncii constructive, o adevărată dogmă a gândirii lui politice.

„Munca este legea lumii moderne, care nu are loc pentru leneși", scria Eminescu într'unul din articolele publicate în Curierul de Iași, în 1876. Iar în altă parte, „temeiul unui stat e munca, bogăția unui popor stă în muncă nu în bani".

Și în sfârșit, în alt loc, „progresul regulat și sigur nu se face prin demonstrații și mișcări de uliță, ci numai și numai prin muncă". Postulatele acestea pot sta convenabil pe frontispiciul tuturor epocilor și la orice popor, munca fiind nu numai o condiție a existenței, ci și unul din temeiurile fericirii umane.

In privința occidentalizării, care se opera în vremea lui Mihail Eminescu sub imboldul modelelor din afară transplantate cu vinovată ușurință pe pământul nostru de către streini și înstreinați, acesta ia o vehementă atitudine de stăvilire, preconizând solidaritatea neîntreruptă cu tradiția milenară a neamului astfel, ca progresul să nu însemneze altceva decât o desfășurare continuă, organică și matură a virtuților specifice poporului românesc.

„Civilizația adevărată răsare din adâncimi proprii, din rădăcini proprii, nu din maimuțarea obiceilor străine, limbilor străine, instituțiilor străine. Pentru a ajunge la civilizație nu trebue să adoptăm „cu deridicata" legi, forme, instituții. Să ne desvoltăm în mod firesc și organic propriile noastre puteri și facultăți." (Din art. Semibarbaria, publ. în Timpul din 25 Oct. 1881)".

Ținând cont de exagerările la care a dat naștere servilismul față de o anumită cultură din apus și unele ideologii politice sosite la noi prin aceiaș filieră, care ne-au cauzat atâta rău, îndemnurile lui Mihail Eminescu trebue să rămână un câștig statornic al actualității.

La baza tuturor concepțiilor politice ale lui Eminescu stărue însă naționalismul său luminat, isvorît din convingerea că națiunea este o realitate vie cu o unitate genezică și un destin propriu în lume. De aici, îndârjirea lui aprigă în contra cosmopolitismului care „n'a fost niciodată un adevăr", ci doar „simulație, fățărnicie, pretext al lenei și al indiferentismului", și încrederea neîndoelnică în triumful românismului asupra tuturor încercărilor la care-l va supune istoria: „limba și naționalitatea românească vor pieri—afirmă Eminescu undeva—deodată cu Românul material, cu stingerea prin moarte și fără urmași a noastră, nu prin desnaționalizare și renegațiune."

Pasagiul constitue pe lângă o justă evaluare a vitalității românești, verificate sângeros în spațiile căzute vremelnic sub jug strein, și un substanțial avertisment pentru cei care vor să suprime cu orice preț, dreptul la viață al națiunilor mărunte.

Disprețuind internaționalismul ca pe o doctrină fără suport real, ca pe o platformă a lenei și a anarhiei sociale, Eminescu a văzut în Evrei un nemăsurat pericol. Așa se explică dece nu scapă niciun singur prilej pentru a divulga opiniei publice naționale în haina lor adevărată de „hiene ale societății, de speculanți ai muncii altora și de exploatatori anarhici ai popoarelor care le-au încredințat ospitalitatea, cerând oficialității timpului să le limiteze drepturile spre a-i sili să părăsească țara.

Iar în 1881, face în Timpul din 6 August, această simbolică profeție: „Evreii au zis congresului dela Berlin (cel care ne-a impus revizuirea art, 7 din Constituție n. a.): „sau țara să fie cum vrem noi sau să nu fie". Un apropiat viitor va zice: „sau țara aceasta să fie în adevăr românească, sau nici nu merită să fie".

Incă de atunci, Eminescu anticipa naționalizarea spațiului românesc, reintegrarea acestui neam în drepturile exclusive de stăpân la el acasă, care s'a impus zilelor noastre cu autoritatea unui categoric principiu salvator.

Pentru dânsul, „Rusia e în mod egal muma mândriei și a lipsei de cultură, a fanatismului și a despotiei". Iar „în tendințele de cucerire, în așa numitele misiuni istorice, care-și caută marginile naturale nu e nimic de desubt decât pur și simplu neștiința și gustul de spoliare".

Dincolo de *pretextele ocrotitoare* ale expansionismului rusesc în Balcani și spre apus, Eminescu a inventariat clar *pericolul unei invazii asiatice de dincolo de Nistru asupra întregului continent european.*

Sguduitoarea încleștare din răsărit, unde se pune în cumpănă însuși destinul trecut și viitor al Europei, afirmă încă odată viziunea de mag a genialului gânditor dela Timpul, îndreptățindu-ne încrederea într'o altă profeție a lui: „Se poate ca Rusiei să i se întâmple soarta, pe care ne-o pregătește nouă" și întregii civilizații europene, adăogăm noi.

Vasile I. Chicu

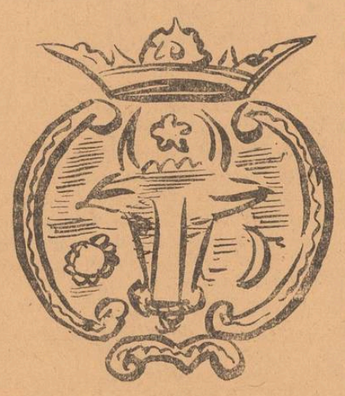

CÂND TÂMPLA MEA...

O, mâini, mâini înrumenite de lumină,
Ce melodii v'au zămislit crepusculare,
Ce farmec potolit v'a 'ncins răsadul,
O, calde și aromite mâini, funerare!

Când tâmpla mea 'n triumf va sta culcată,
Pe-o statue albă 'n vraja unor flăcări în delir,
O, mâini crepusculare și înrumenite de lumină,
Aștept lina și suava desmierdare, de safir.

Când, palidă, pădurea va ofili trei frunze verzi,
Trei fluere și un sanctuar de îngeri albi,
O, mâini, calde și aromite mâini, funerare,
Spargeți lira mea suavă — acum încremenită.

Și acest decor cu luceferi și azur înlăcrămat
In litanie de psalmi pe umeri să-l așterneți,
O, mâini, pe fruntea mea crepusculară,
In zori, încă odată, aurora 'ncinsă să-mi aduceți.

Vladimir Cavarnali

MÂNGÂIERI

Să nu-mi cânt versul inspirat din vise
Brodate din întunecimi de zâmbete ucise?
Să nu-mi desfir în borangic trecutul pitulat
In văgăuni de tihnă și în psalm uitat?

Dar cine peste suflete va trece ca pe ape
Și copilăria va putea să'ngroape?
Când sunt de mângâieri atâtea calde izvoară
Și basme multe'n care luceferii coboară.

Trecutul plin de vrajă veghează'n amintiri
Ca jarul în cenușă. Iar scrumul de iubiri
Sumbre zările de iasomie 'n râs de stele
Și-mi culcă gândurile moi pe aripi grele.

Parfumul urmelor în praful maidanului de ieri
Stăruie 'n odaia mea săracă și tăceri...
Bat clopote de rugă în nopțile cu denii,
De peste tot în sbor vin curatele vedenii.

Afară-i clar de lună și prin salcâmii goi
Trec gânduri călătoare, cum trece toamna 'n ploi
Și chiciură pe suflet se prind din nou ca'n vis
Aducerile aminte, flori blonde de cais.

Iacob Slavu

TÂLHARUL *)

L-a prins potera prin păduri, în zori,
Adulmecând potecile, ca lupul.
De mult ce-a fost bătut în închisori,
I s'a strâmbat — ca sufletul — și trupul.

El nu știa de legi... In legea lui
Ar fi prădat și sfinții de odoare.
Pe Dumnezeu de l-ar fi prins, în codrii șui,
L-ar fi lăsat fără sandale la picioare.

Sub stele, chiot aspru când scotea,
Cutremura stejarii până'n ghindă.
In fiecare zi câte-o lalea
Punea cuțitul aprig să-i aprindă.

In văgăuna lui cu mucegai,
Strânsese aur, smirnă și tămâie.
Avea ascunși vreo patruzeci de cai,
Și cugeta că n'are-atâtea fraie....

Acuma, toate parcă s'au topit.
Privește patul — slugă și tezaur,
Și zângănind din lanțuri, obosit,
Își culcă somnul pe grămezi de aur.

Robert Cahuleanu

*) Din volumul „Cântece de dor și de războiu" aflat sub tipar.

POPAS LÂNGĂ FÂNTÂNI

Când stăteai lângă tinerețea mea,
Sufletul se deschidea limpede ca o zare
Și-mi spuneam: Iată, în noaptea asta o stea
Va lumina mai adânc, peste liniștea lucrurilor, mare.

Mersul tău unduietor, ce lin...
Te'nvăluia în zâmbet, ca o chemare, în mătasă —
Dar câteodată, mândră ca o mireasă,
Cerul frunții tale nu mai era senin.

Veneau atunci haruri pe foi de crin și laur
Și îți cântau din flaute-albastre, fără preget —
Piatra inelului, cum îți sclipea pe deget...
Noi, clipa, ne-o 'ncrustăm în aur.

G. Ioniță

NEMIȘCARE

Bolnavă liniștea stă tolănită în odae
Pe umbrele îngrămădite din ungher.
Doar gândul pâlpâie de aminitri, stingher
Ca unduirea speriată de văpae.

Din stradă agonii de putredă lumină
Pe mobile — își culcă oboseli de seamă.
Ca într'un afund imens de apă lină
Fanfarele vieții se destramă...

Stau ochi deschiși — spre nemișcarea rece
Crescută din pereți — în alb încremeniți.
Doar liniștea undă de amintiri când trece
Sub ploape-o clipă aprins de 'nfiorări fierbinți...

V. Topor

DRUM MAGIC

Pe drumul magilor, cât un liman
De purpură și veșnică lumină,
Pe unde-au curs în galbenă hermină,
Pribegi ai soarelui, din an în an,

Porni-voi dârz cu - aceiași mare stea
Ce-a luminat în lung și'n lat vecia,
Câmpiile de-argint și 'mpărăția
Zăpezilor de cremene și grea...

Pe drumul magilor, pe drum de plai,
Mă cheamă'n Betleem Dumnezeirea,
Să-mi înfloresc în suflet nălucirea,
In calea stelelor, pe drum de plai...

Acolo'n iesle'mi va zâmbi Mesia,
Păstori cu părul neted de mătasă
Mă vor primi cu - aceiași cinste - aleasă.
Cu sufletul pridvor, cu nostalgia...

Imi va surâde'n zariște cetatea,
Seninul cerului, ca un ocean,
Va înflori o lună — bolovan —
Să vadă'n necuprins eternitatea...

Pe drumul magic, cât e veșnicia,
M'oi duce'n veac, un peregrin în zare,
Să duc lui Mesia, în dar, cărare,
Tot sufletul cu toată drumeția.

Alfred Tibereanu

MEMENTO

Ți-ascult bătaia inimei, acum,
ca sgomotul de șarpe, prin frunze, în pădure.
Trecutul încearcă din nou să mă fure
din mine. (Omul oprit mereu în drum.)

Oh, cât de aspră și fără de rost
ți-e viața. Treci prin ea ca un vagobond.
Trupul tău frumos și părul blond
s'au irosit de parcă nici n'au fost.

Ai rupt-o cu anii precum vara crinii,
bătuți de soarele torid:
din albi și parfumați crescură spinii
iar chipul în amintire îl închid.

Pavel Ion Ștefan

Urciorul de aur sau destinul poetului

ȘFÂRȘIT

Sunt din acei cari au rămas aici: și-au înfundat bine urechile și s'au apucat de meserii mai lucrative. Poetul, însă, cercând să zdrobească lira, i-a adăogat o coardă nouă.

Câteodată se gândește pesimist aidoma acelui Anselmus a lui Hoffman:

— Drept este, zău, că eu am fost născut numai pentru nenorociri. Că n'am nimerit niciodată bobul din plăcintă, că la rișcă am greșit totdeauna, că felia de pâne mi-a căzut totdeauna din mână pe partea unsă cu unt, despre toate necazurile astea nu mai vorbesc. Dar nu-i oare o fatalitate cumplită că atunci când, însfârșit, am ajuns și eu student să fiu și să rămân un biet pârlit? Mă îmbrac eu cu o haină nouă fără să mi-o pătez imediat cu grăsime sau să mi-o rup într'un cui? Salut eu vreodată un consilier sau o cucoană fără să-mi svârl pălăria cât colo sau fără să alunec și să mă împiedic de-i mai mare rușinea? Am ajuns eu vreodată la timp la școală s'au oriunde eram trimes? Nu-mi slujea la nimic dacă eșiam de acasă cu o jumătate de ceas mai devreme și stam în fața ușii cu mâna pe clanță la ora exactă, pentrucă, deodată, satana îmi vărsa un lighian de apă în cap sau mă făcea să mă lovesc de careva care tocmai eșia din casă, așa că intram în tot felul de încurcături și întârziam totdeauna. Ah! Ah! unde sunteți frumoase visuri de fericire viitoare, când credeam că am să pot ajunge și eu ceva? Dar oare steaua mea cea rea nu m'a învrăjbit până și cu cei mai buni protectori pe care îi aveam? Știam că consilierul intim, către care aveam recomandația, nu poate suferi părul tăiat scurt; frizerul, cu multă osteneală, îmi fixează la ceafă un conciu minuscul, dar la cea dintâi plecăciune pe care o fac panglica blestemată se desprinde și un cățel care tot mi se băga în picioare aduce tanțoș consilierului conciul, Eu, speriat, mă reped după el și mă răstorn peste masa la care consilierul tocmai lucra luându-și cafeaua cu lapte, așa încât ceștile, farfuriile, călimara, farfuria cu nisipelnița de uscat cerneala se răstoarnă și un val de cafea și de cerneală se împrăștie peste raportul scris proaspăt. „Ești nebun, d-le?" urlă consilierul și mă dă pe ușă afară...

Nimeni dintre oamenii așezați, care au auzit că e poet, nu-l privesc altfel decât ca pe cineva rămas în mintea copiilor... „Poezii să facă liceenii, sau, hai, studenții, dar un om în toată firea! „Dacă s'a apucat să le trădeze din frumusețile pe care le întrezărea în euforiile sale poetice, i-a auzit șoptind între ei: „Mi se pare că domnul nu-i în toate mințile".

Au trecut ani grei de lipsuri și dureroase încercări. Poetul a năzuit spre culmi între nădejde și disperare. Și, iată, a întâlnit fecioara pe care o căuta. E deacolo de sus, din împărăția muzelor. I-a adus zestre un urcior de aur."

— Dă-mi voe, stăpâne, zise duhul pământului să fac acestor fete un dar care să slăvească viața lor cu soții pe care și-i vor găsi. Fiecare din ele va primi un urcior din cel mai frumos metal pe care îl am. Il voi șlefui cu raze pe care le voi lua diamantului. In strălucirea lui se va oglindi tărâmul nostru minunat așa cum e acum în acord cu întreaga natură. Din urcior va răsări în clipa căsătoriei un crin roșu ale cărui flori veșnice vor învălui cu dulci miresme pe tânărul acela bine încercat. Curând după aceea el va pricepe vorbele lor și minunile tărâmului nostru..."

Tinere, dacă ai curajul ia-ți crucea și vei primi cândva urciorul care te va încorona Poet.

Ene Stanciu

FLOARE DE NUFĂR

NUVELĂ de N. DUNĂREANU

Cernea tăcu, îşi scoase pălăria, şi-şi mângâie fruntea, apoi de două ori, după vechiul lui obiceiu, îşi trecu degetele prin părul negru puţin brumat.

Noi stam pe-o bancă din Cişmigiu şi priveam lebedele care treceau maiestoase pe lac.

Perechi, perechi de îndrăgostiţi, se opreau admirându-le.

Am venit chiar eri de la Tulcea...

E proaspătă în mintea mea desfăşurarea acelei drame.

Eşti scriitor şi poate vei face un roman... eu... continuă el, am rămas profesorul de română şi admiratorul vostru...

Privind lebedele acestea mi-am adus aminte de ghiolul Somovei...

Tu nu-l cunoşti, ţi-l voi descrie. Aşteaptă. Prietenul meu, îşi scoase pălăria, şi-şi netezi iarăşi cu palma părul stufos.

Aprinse o ţigară, şi mă privi fix. Clătină din cap. Ochii lui ardeau.

Se sculă deodată în picioare, şi atunci, îi văzui trupul înalt şi maestos de adevărat atlet.

O ramură de salcie de-asupra băncii pe care ne oprisem, îi lovi fruntea.

Cernea o dădu cu grijă la o parte şi s'aşează din nou jos.

„Ei, urmă el, aruncând departe, capătul de ţigară...

Câtă vreme s'a scurs, de când am părăsit Dobrogea... O viaţă de om. Imi vine să plâng când mi-aduc aminte.

Dar anii de călătorie au trecut...

M'am retras la pensie şi atunci din economiile mele. mi-am durat o căsuţă, cu o bucăţică de vie, dincolo de Bâc, sub poala unui deal, de unde în amurguri, soarele aprindea oraşul cu mii de torţe în retragerea lui măreaţă...

O trăsurică, cu un cal, mă ducea în oraş.

Florile, păsările, câinii, erau toată familia mea.

Şi-a venit ziua fatală... A trebuit să plec cu geamandanul ca să nu cad de viu în mâinile bolşevicilor...

Tu nu ştii cât am scris eu împotriva lor şi ce bună fripturică aş fi fost pentru ei.

Trei zile şi trei nopţi am călătorit cu trenul acela de desmoşteniţi.

La Bucureşti prietenii m'au primit cu multă dragoste. Unii mă compătimeau, alţii m'au ajutat. Dar totul îmi era indiferent...

Basarabia perdută? O, asta nu mă putea linişti!

Trăiam ceasuri de durere, de nelinişte grozavă... şi nu-mi găseam locul...

Ziua întreagă, rătăceam pe străzi, ca un bezmetic şi când întâlneam câte un repatriat, nu mă mai lăsam de el, până când nu-mi povestea cu de amănuntul, viaţa sub bolşevici.

Şi aceasta de la o vreme începuse să nu mă mai intereseze.

Dorul de Basarabia, pământul nostru sfânt, mă ardea...

Incepusem să beau... şi ajunsesem să nu mă mai cunosc...

Intr'una din zile am plecat la Prut, şi de acolo, de pe podul acela de fier, am privit chipurile acelea scârboase, ale politrucilor, care verificau actele nenorociţilor scăpaţi ca prin minune din ghiarele lor.

M'am întors la Bucureşti...

Nu mică mi-a fost mirarea, găsind în odaia mea, o invitaţie din partea unui fost elev al meu, ajuns într'o mare situaţie...

Mă chema la el, la dejun...

Ce să-ţi spun la început am stat la îndoială...

Mila aceasta care mi-o arătau mai toţi, faţă de un refugiat, mă umilea.

In cele din urmă cu mare sforţare cedai...

— Şi cine era elevul acesta? îl întrebai eu după o lungă tăcere...

— N'am să-ţi spun numele... Ce interesează.

Ştiu că ajunsese într'o mare situaţie... şi era putred de bogat. Nu făcea nici politică, nici negustorie.

Jucase la bursă, ori în cărţi, speculase vre-o văduvă bogată, aceasta era o taină.

Când am intrat în casa lui, o vilă de toată frumuseţea la şosea, am rămas înmărmurit...

Rar am putut vedea atâta gust în aranjamentul camerei.

Mă simţii deodată mic, neînsemnat, în faţa luxului acesta, eu biet refugiat, cu hainele mototolite şi chiar îmi păru rău c'am venit.

Dar o servitoare, cu-o faţă de copil, cu şorţ alb ca şi coala de hârtie, şi pantofi moi de casă în picioare, veni să mă anunţe, că domnul vine îndată...

Fără voie m'am aşezat într'un fotoliu moale, în care mă îngropai pe jumătate.

Şi nu trecură de cât câteva minute, şi-n faţa mea, răsări un domn scund, cu-o frunte mare, brăzdată de cute adânci, chel pentru vârsta lui, cu umeri prea largi şi pieptul lat...

— Mă scuzaţi, d-le profesor, că v'am deranjat... Dar când am aflat de cedarea Basarabiei, gândul meu s'a dus la D-tră.

Mă gândeam: dacă n'a avut vreme să plece, şi-a căzut în mâinele bestiilor?..

— Şi-aveaţi şi-o viişoară, dincolo de gară, şopti el încet...

— Adevărat, răspunsei eu.

— De câţi ani nu ne-am văzut? îl întrebai eu? căutând să schimb şirul convorbirei.

El stătu o clipă pe gânduri, şi-şi duse palma la frunte:

— Sunt 20 de ani şi mai bine.

— Dacă te-aşi fi văzut eu nu te cunoşteam...

— „Aţi păstrat caracteristica figurei, adăogă el. Şi-apoi, trăsăturile acelea de energie, brazdele care pornesc din umerii obrazului, şi se desfac în două cute până'n dreptul gurei, caracteristica figurei D-stră au rămas pe veci întipărite în memoria mea.

Fostul meu elev tăcu, apoi apăsă pe butonul soneriei.

O servitoare, cu şorţul alb şi pantofi de pâslă, veni şi s'aplecă în faţa lui.

— S'aduci, o sticlă cu vin de cel roş şi două pahare, apoi, întorcându-se spre mine „Să bem un pahar cu vin în amintirea anilor trecuţi şi cari n'or să se mai reîntoarcă niciodată.

Servitoarea aduse vinul şi el turnă în cele două pahare.

— De unde e vinul acesta, îl întrebai eu sorbindu-l.

— E un adevărat Cotnari.

Vorbirăm apoi de anii de şcoală, de frumoasa Tulcea, şi de ghiolurile adânci şi pline de lebede.

— N'aţi voi să vă duceţi la Tulcea, să vă recreaţi? mă'ntrebă el cu un zâmbet binevoitor pe buze... Am o vilă aproape de Tulcea... o aşa zisă Cabană... Am clădit-o anume, ca să nu perd legătura cu oraşul meu natal.

E la câţiva chilometri de Tulcea pe malul lacului Somova, de pe-o redută veche, turcească, se vede Basarabia, şi Dunărea, poziţia e încântătoare.

Cuvintele lui mă entuziasmară.

Să-mi revăd Dobrogea, şi să fiu aproape de Basarabia era cea mai bună doctorie, pentru sufletul meu bolnav.

* * *

A doua zi seara am plecat cu trenul la Galaţi—continuă după o tăcere destul de lungă Cernea, iar dimineaţa cu vaporul spre Tulcea.

Când am zărit, ultima salcie, care sta la malul celui din urmă petec de pământul României noastre, şi Prutul cum îşi strecura leneş şi aproape nevăzut printre malurile gioase, ca să fie înghiţit de apele turburi ale Dunărei, despărţind iarăşi pe fraţii de acelaş sânge, am simţit, că ceva s'a rupt în lăuntrul fiinţei mele.

M'am coborât jos în cabină, şi multă vreme am rămas într'un fel de amorţire, cşaicând un început de paralizie, îmi atacase centrul nervos.

Nu puteam nici să plâng, nici să mă revolt.

Or poate, tocmai pentrucă, de o lună de zile, trăind într'un sbucium continuu, nervii mei nu mai acţionau.

A doua zi, într'o gară mică, din preajma Tulcei, mă aştepta trăsura fostului meu elev.

Doi cai mari, roibi, adevărat Normanzi, înhămaţi la un docar uriaş, vopsit în galben, pe care-i mâna un voinic cu faţa roză şi plină de sănătate.

Urcarăm, dealul Babadagului, şi cu cât înaintam, priveliştea măreţului fluviu, se desfăşura ochilor mei, solemn şi încruntat, în văpaia, roşului undele cu un sul de raze.

Dunărea părea că arde în faţa mea.

In zare se conturau, siluetele pădurilor de sălcii într'un violet aprins, de pe malul Basarabean.

Am ajuns la Cabană în mai puţin de-o jumătate de oră. Drumul era petruit, şi strejuit de vile încântătoare.

De o parte, Dunărea, în vale, Tulcea, cu farmecul ei oriental, iar de alta lacul Somovei, cu apele lui vinete, strejuit de o şosea albă ce se perdea în cotul Saunei...

Inima mea tremura de bucurie, emoţie, extaz...

Eram în Dobrogea şi cu ochii spre Basarabia.

Intendentul acestei Cabane, un tip blond de poleac, cu o şapcă englezească pe cap şi cizme roşiatice în picioare, îmi eşi înainte, şi mi se prezentă ...la sosirea mea în faţa vilei.

Figura lui de la prima vedere nu-mi inspiră încredere. Un om înalt, puţin curbat de şale, cu ochi albaştri, umerii obrajilor eşiţi în afară, musteţi mari blonde, şi mâini lungi nesfârşit de lungi, ca la anumiţi urangutani...

Imi luă geamandanul şi întrarăm în cabană, o clădire cu etaj, acoperită, cu un strat de stuf artistic tăiat şi gros de un metru...

Cabana era aşezată pe malul lacului, care fusese consolidat cu piatră albă, adusă dintr'o carieră apropiată.

Inlăuntru, multe camere, bine mobilate, cu tablouri bogate, iar sufrageria, o sală mare, cu divanuri pe de lături şi fotoliuri mari, îmbrăcate cu o stofă de mătase vişinie...

Un bufet uriaş, cu geamuri de cristal, şi un ceasornic mare, cu svon duios, la fiecare oră, stătea prins în peretele din mijloc.

Mi se dădu o odaie destul de încăpătoare, cu birou, şi privirea spre lac.

Ingrijitoarea, o domnişoară bătrână, de peste 50 de ani, mă conduse...

Abia îmi făcui toaleta, şi masa era aranjată, în sufrageria largă...

In timpul mesei, mi se povesti, că boerul, a anunţat prin telegramă sosirea mea.

Mărturisesc, că dacă la Bucureşti, fusesem uimit, de luxul, fostului meu elev, acuma rămăsesem uluit de atâta bogăţie, care domnea peste tot.

Administratorul, avea şi el casa lui, vopsită în verde, şi tot cu acoperiş de stuf... servitorii la fel... grajdurile, noui,

solide, apoi o oaste de porci de rasă, găini de toate soiurile... şi vaci de rasă elveţiană...

De unde atâta bogăţie mă întrebai eu, după ce a doua zi de dimineaţă, începui să vizitez aşezările din jurul cabanei, condus de către administratorul acela posac...

Un băiat sărac s'ajungă la atâta bogăţie într'o vreme scurtă, şi îndoiala şi mirarea, începu să mă chinuiască.

N'aveam nici un drept însă, să cercetez, obârşia acestei averi...

Zilele care trecură, începui să cercetez împrejurimile, să mă primblu pe malul lacului, ori să urc sus, pe un vârf de deal, pe-o veche redută turcească, de unde ochii mei scrutau zările; Dunărea cu mersul ei lin, albă în dimineţile senine, pădurile de sălcii, ca nişte uriaşe cunune împodobind malurile, delta înverzită, şi cerul albastru, cu un văzduh limpede, cum n'am mai văzut.

Dar ceia ce mişca fiinţa mea, era atunci când soarele, ridicându-se în înalt, topea ceaţa dimineţei, în scânteieri de nestimate şi rumenea vârfurile Catedralei din Ismail.

Atunci cădeam pe gânduri, şi sufletul meu pătruns de ură, revoltă, gemea la gândul, că eu nu pot să mă duc acolo, unde duşmanul pusese piciorul, în Basarabia mea iubită.

Cernea tăcu... Avea ochi umezi...

Dar cu încetul, urmă el peste puţin, şi povestirea mea am să caut s'o apropii de sfârşit — începusem să aflu-fără voia mea—. că personajul acesta ciudat-fostul meu elev, după unii se îmbogăţise găsind o comoară: turcească săpând în carierile de piatră din jurul cabanei, unde pe vremuri nu era decât o căsuţă de pescari, şi pe care el o cumpărase de la un bătrân, care-i dăduse toate indicaţiile, că în cutare loc, un Paşă, turc pe vremea războiului din Crimeea, şi-a îngropat avutul, grămezi de aur şi de pietre preţioase.

Că el, a vândut în străinătate comorile şi-n vreme de 10 ani a speculat cu multă inteligenţă banii şi şi-a înmulţit de zeci de ori comoara...

Că vine de două trei ori pe an şi-atunci ajută pe cei săraci, văduve, orfani... şi fetele sărace care n'au cu ce să se mărite... Că venirea lui prin locurile acestea, e un adevărat eveniment, şi din toate părţile vin săracii, dau năvala după ajutor.

Ascultam povestirile acestea, pe de o parte cu interes, de alta, cu o oare care neliniste ce încet, încet, s'aşternea peste sutletul meu.

In viaţa mea m'am ferit să dau piept cu lucrurile tainice, şi pline de ascunzişuri neînţelese, să fiu profitătorul unei bunevoinţe, ori să-mi clădesc viaţa pe aventuri...

De aceia, o teamă neînţeleasă îmi învăluia fiinţa, gândindu-mă că tot ce e clădit aici, poate e zidit pe furt, ori vre-o escrocherie în stil mare şi eu mă folosesc, fără să vreau, de aceste bunuri, cari nu poartă pecetea unei munci cinstite...

Şi-mi venea să plec, fără să las nici un semn al existenţei mele, pe aceste locuri.

Dar atunci zările limpezi şi îndepărtate, perdeaua lăptoasă de pe faţa lacului, înainte de răsărit, când aburii moi şi fini se ridicau, din ceaţa adormită peste unde, când soarele venea s'o stropească cu un praf de aur în faptul dimineţei, cântecul păsărilor de noapte, din luminişuri, ţipetul ascuţit al lişiţilor şi răcnetul răguşit al bâtlanilor, flueratul grangurilor cari se repezeau în oglinda apei, să prindă din sbor peştişorii, ce săltau pe de-asupra apei goniţi din urmă de vre-o ştiucă hrăpăreaţă, toate acestea, mă făcea să nu mă pot despărţi de locurile mele dragi, unde viaţa era o adevărată poezie.

Dar într'una din zile, ducându-mă, cu Macarie la vânătoare, am rătăcit multă vreme prin jăpci, şi fără să ne dăm seama, am ajuns la capătul cel dinspre Somova.

Ne era foame şi sete. Am tras luntrea la mal, şi-am intrat într'o crâşmuliţă.

Am pus repede, să ne facă un borş, iar noi am dat de duşcă, câteva pahare de rachiu.

— Apa te trage şi intră în oase, vorbea Macarie, trăgând pahar după pahar,

Când a venit cu borşul, Macarie era chirchilit. Intr'una îşi făcea cruce, şi se ruga să-i deie Dumnezeu sănătate stăpânului.

— Dar de ce nu te ai bine cu intendentul, îl întrebai eu pe când el sorbea borşul.

— Hm, făcu Macarie clătinând capul şi lăsând lingura din mână... Poliacul ăsta... Aici Macarie se încruntă şi-i trase o înjurătură...

Eu sunt rus şi el e poliac... şi noi niciodată nu ne-am avut bine cu polecii...

Ce dacă e intendentu şi dacă beau, dar unde are el drept să mă bată...?

Am să-i spui eu boerului toate... Ce parcă eu nu ştiu ce vorbeşte el de boer...?

— Dar ce vorbeşte el de boer...?

— Că el trăeşte cu fiica lui-.. şi-ar să-i arate el boerului... dacă nu-i face averea pe numele ei...

„Hei, Doamne, dacă nu-i adevărat, să nu ajung ziua de mâine... Vorbi Macarie făcând semnul crucii cu ochii în lacrimi.

— Şi care avere? îl întrebai eu...

— Averea de la Cabană, cu case şi vie...

— Dar ce el are o fiică?

— Cum de nu... Are o fiică, trăeşte la Tulcea, şi vine aici numai când vine boerul...

— E frumoasă?

— Frumoasă, frumoasă, cu toate că-i fiică de poliac.

— Dar ce Macarie, fetele de poliac nu-s frumoase?

— Frumoase dar nu ca ruştele noastre.

— Dar tu ai avut fete?

— Am avut două... una a murit, alta e măritată la Sarichioi... S'o vezi pe Dunia, când se îmbracă şi merge la biserică... Aşa păr are ea... dar ea nu dă cu crasca... vorbi el arătând obrazul.

Macarie, îşi făcu din nou cruce, şi deşertă paharul ca toţi lipovenii deodată.

Apoi eşi în uşa cârciumei şi privi spre ghiol.

— Are să fie furtună pe ghiol... revelă el întorcându-se. Intr'adevăr, dinspre lacul încreţit veni un vânt rece cu miros de baltă, de sărătură şi stuf.

— Ar fi bine să mergem.

Macarie se codea.. Nu de frică, ci parcă ar fi voit să mai bea. Era pescar prea încercat să se teamă.

Mai comandai o sticlă.

Cu ultimul pahar limba i se dezlegă de a binelea.

— El spune, poliacul, vorbi Macarie, că boerul dacă ajută pe fetele sărace, se leagă de ele. Că el le cere iubirea şi că fetele îl blestemă. Ei şi ce dacă şi el capătă ceva. Ce, cu asta s'a isprăvit lumea? Cine dă degeaba astăzi. Şi cine ar da 20.000, 50.000. Cine le face mirilor vintire, plăşi... cine le cumpără lotci.

Iacă aici, la noi vin fete frumoase. Vin la lucru. Sărace, lucrează cu 10-20 lei. Acasă n'au ce mânca.

Boerul le îmbracă, le mărită. Ei şi ce dacă şi el odată a voit s'o sărute.

Ce parcă le leagă? Vin ele singure.

Macarie clipi din ochi şiret şi privi cu jind la sticla goală.

Inţălesei şi mai comandai un kilogram.

Nu ştiu de ce eram acuma curios, să aflu toată povestirea, tot firul acestei drame... care se petrecea, acolo, pe malul lacului albastru, în cabana fostului meu elev.

Şi fără să-l întreb Macarie continuă:

— Când vine boerul la Cabană, atunci, vine dela Tulcea şi Mario.

— Cine e Mario?

— Fata poliacului. a lui Vladislav Cichinschi.

— Aşa îl cheamă pe el?

— Chiar aşa.

Macarie privi din nou în prag. Uşa scârţâi isbită de-un vârtej, care răscolise praful şoselei.

Mă uitai spre mal.

Lotca se frământa când într'o parte, când în alta. Ghiolul era negru albăstriu ca sineala.

Macarie se aşază din nou pe scaun, liniştit, ca şi când nici o urmă de grijă nu-i turbura buna dispoziţie.

— Şi a spus poliacul, că are să se răzbune pe boer, dacă nu-i dă averea.

— Averea lui dela Cabană?

— Chiar aşa.

Macarie făcu din ochi şi încreţi fruntea.

„Dacă el e om cinstit, şi-i pare rău de fata lui, de ce o lasă să stea ceasuri întregi cu boerul, să-i cânte din ghitară, să umble seara cu lotca pe ghiol.

— Mario, ştie să cânte din ghitară?

— A ce frumos cântă din ghitară... Stai, asculţi, şi-ţi vine să plângi.

Iacă, parcă te doare, când o auzi pe Mario.

— Dar Mario. îl iubeşte pe boer?

— Ştiu eu...

Porniram spre mal.

Macarie dezlegă lotca, legată de craca unei sălcii.

Luntrea se desprinse. Incepu să sară sprintenă.

Stuful oftă. Stropi de apă ne loveau obrajii. Pete de spumă, răsăreau din valuri. Păsări negre, alergau în zbor spre Jepci.

Macarie se încorda, ştergea cu mâneca cămăşii lui albastre, plină de unsoare şi solzi de peşte, fruntea-i asudată.

Picioarele osoase cu unghii negre cătrănite, se înţăpeneau în crivace.

Intr'o vreme se opri. Se uită în jur. Se sculă în picioare. Cercetă cu ochii. O japşă singuratecă, cu apele nebătute de furia valurilor, se desfăcea înaintea noastră.

Apucarăm într'acolo. Aveam de străbătut câţiva kilometri.

Eram obosit. Gânduri negre îmi colindau creerul. Incepuse să nu ne mai vedem bine. La răsărit, spre Basarabia tuna. Şi cerul se desfăcea în zeci de fâşii, aici roşu ca focul, dincolo violet şi verde.

Il întrebai într'o vreme pe Macarie.

— Dar boerul a văzut-o pe Dunia.

— Nu, niciodată.

— Da ce dânsa nu venea la lucru.

— A venit, de vreo câteva ori, dar atunci boerul nu era la Cabană. Şi ea s'a măritat repede.

Noaptea ne învăluise de-a binele. Stuful se apleca, ofta cu geamăt greu. Păsările săreau speriate din cuiburi. Şi'n întunericul de iad, nici o urmă de lumină.

Cum de cunoştea Macarie drumul, era taina lui. Intr'o vreme, după aproape două ore de lopătat, am zărit o lumină prin desimea stufului.

Macarie sări în picioare bucuros.

— Cabana... Cabana... Strigă el... şi trase la mal.

Aveţi să dormiţi bine, îmi vorbi el pe când îl mulţumii, şi-mi luam noapte bună.

Dar toată noaptea aceia n'am dormit.

Amarele gânduri, tablouri ciudate se ţineau în bară de mine şi defilau prin creer, şi dinaintea ochilor.

Adormii târziu, obosit peste măsură.

Dimineaţa mă sculai într'o rea dispoziţie.

Imi venea să plec, să părăsesc locurile dragi unde inima mea întristată se umpluse de taina preveliştilor încântătoare, dar şi de melancolii şi sumbre presimţiri.

In sbuciumul acesta, nu ştiu de ce nu mă hotăram cu toate că de două ori îmi făcusem geamandanele.

Se apropia 15 August. Ziua Sf. Marii.

D-şoara Avramescu, mă sfătui să rămân, să mă duc la hramul Sf. Marii la mânăstirea Celic-Dere.

Ceia ce şi făcui.

Şi iată că cu două zile înainte, un automobil de piaţă se opri în uşa cabanei.

O fată mândră cu ochi albaştri sări din lăuntru. Gestul ei fin, privirea duioasă, mişcările de distincţie rară, îi dădeau aerul unei nobile.

Imbrăcămintea simplă.., O bluză verde ca smaragdul şi fusta albă, pantofi de lac, şi mănuşi de piele şi lungi până în cot îi acoperea braţul...

Nu purta nimic pe cap şi părul de aur i se revărsa ca o coroană pe căpuşorul rotund, cu fruntea brăzdată de două cue fine.

— Domnişoara Mario a venit răsunară pe dată voci în şoaptă în cuprinsul cabanei... Trebue să vină boerul.

Slugile răsăriră de pretutindeni, şi începură să forfotească în toate părţile...

Poliacul singur nu mai prididea, dând ordine şi aranjând peste tot.

Blonda cu părul de aur, părea atotstăpânitoare şi nu fiica intendentului...

D-şoara Avramescu mă prezintă.

— D-l Cernea, fostul profesor a d-lui Constantin M., vorbi dânsa.

D-şoara Mario îmi întinse mâna ei mică şi delicată pe care o sărutai.

Luarăm masa împreună, fără ca tatăl ei să ia parte. In timpul mesei, mă întrebă de fostul meu elev, pe care dânsa îl numea „*Logodnicul meu*“.

O întrebai dacă ştie să cânte din ghitară...

Dânsa se înroşi, întrebă.

— De unde ştiţi?

— Am aflat.

— Mă veţi asculta poimâne când va veni logodnicul meu.

Apoi dispăru sus, în buduarul ei.

A doua zi, curtea era măturată ca niciodată, grajdurile curăţate, caii săcelaţi, buruenile până la cel din urmă fir, plivite...

Toţi servitorii în frunte cu intendentul, alergau de colo, până colo...

Până şi Macarie îşi cătrăni din nou vintirile care stăteau acum întinse, la umbra sălciilor, de pe mal, să se usuce.

In ajun, Mario, îmbrăcată într'un capot roz, sări singură în luntrea albă şi culese cu mâinile ei, nuferi albi, ca argintul, galbeni şi plini de melancolie, ca şi sufletele întristate, şi umplu peste tot, vazele, golindu-le de celelalte flori.

— Vă plac mult nuferii, o întrebai eu?

— Şi mie, dar mai mult logodnicului meu.

A doua zi, în zori, un automobil, porni din curtea cabanei, să-l aducă pe boer.

Minutele treceau grele, în aşteptarea stăpânului.

Parcă şi respiraţia se oprise în sufletele tuturor.

Până şi Macarie, îmbrăcat într'un costum albastru, proaspăt bărbierit, aştepta sosirea boerului, lângă luntrea lui sprintenă şi vintirile negre.

In casă, în sufragerie, toate slugile nu mai pridideau cu pregătirile.

Se făcuse ceasurile zece... zece jumătate.

Toţi, la fiecare cinci minute veneau să privească spre şoseaua albă care şerpuia dincolo de malul lacului.

Se făcu 12... O îngrijorare mare cuprinse sufletele. Mario singură sta la geam, şi cu ochii ei dulci, scruta zarea.

Cernea, care tot timpul povestise în linişte începutul acestei povestiri, începu să se tulbure. Vedeam că el singur parcă trăia acele momente de aşteptare, la cabana de pe lacul Somovei.

— Şi pe urmă, întrebai eu după o lungă pauză.

— Pe urmă, răspunse el cu ton mai ridicat, clătinând capul.

Au fost ceasuri de doliu. Mai trist ca la o înmormântare.

Automobilul a venit gol. Şoferul aducea o scrisoare, pe care un trimis al lui, o adusese la malul Dunării, în faţa Galaţilor la Azan-Lâc.

Am fost eu singur de faţă, când servitorii, coborau, din automobil, pachete pline de daruri, şi flori frumoase cum numai în vitrine vezi.

D-şoara Mario s'a închis în casă, şi n'a mai eşit.

Am mâncat singur, cele două zile cât am stat acolo, şi florile de nufăr din glastre şi vaze pline de apă, începuseră a se vesteji aşteptând pe cel ce le iubea.

Am plecat prin Tulcea, cu trenul la Bucureşfi, fără s'o mai văd pe Mario.

Nici pe elevul meu nu l-am mai văzut.

Dar peste un an aproape exact, de la data când mă sbuciumasem pe malurile lacului Somova, m'am întors acasă... în Basarabia noastră scumpă.

Iată că într'una din zile stând în pridvorul căsuţei mele cetii într'un ziar din Bucureşti.

„Oribila crimă din bălţile Dobrogei“.

Cum un intendent de la o moşie de pe lacul Somovei, şi-a ucis stăpânul, şi-apoi s'a sinucis şi el.

Am rămas înlemnit...

Amintiri groaznice veniră să mă turbure.

Nu mai aveam linişte.

Acum o lună am luat trenul şi-am pornit prin Ismail la Tulcea. Când am ajuns la Tulcea, trecând peste cele două braţe ale Dunărei şi peste delta înverzită, ceva neînchipuit de straniu, dureros, şi jalnic, îmi stăpânea fiinţa.

Am voit să mă duc la Cabana, unde sălăşluisem în timpul refugiului, să aflu misterul acestei drame, dar nu ştiu ce mă oprea.

Când într'o seară, a doua zi după sosirea mea, stând la o berărie de pe malul Dunării, un avocat se apropie de mine, salutându-mă.

Intrai în vorbă cu el.

Şi dânsul îmi povesti misterul acestei drame, după cele ce constatase ancheta şi informaţiile luate din dosar.

„Acum câteva luni, într'o zi dela sfârşitul lui Aprilie, boerul a venit la Cabană.

Ce discuţie a avut loc între el şi intendent, nimeni n'a putut afla. Atâta, că amândoi au fost găsiţi morţi în mijlocul lacului.

Ceea ce reiese clar, că poliacul voia să speculeze situaţia fetei lui, fapt ce reiese chiar din declaraţia d-şoarei Mario.

— Cum aceasta, a spus'o dânsa?

— E scris la dosar...

— Va să zică, fata l-a iubit pe moşier?

— Nici vorbă. A spus tuturora. E o fată ideală.

— Va să zică misterul crimei?

— Foarte uşor de înţeles, poliacul voia ca toată averea lui dela Cabană, plus o sumă oarecare să fie pusă la bancă, înainte de cununie. Ceia ce moşierul s'a opus.

— Şi fata unde e acuma?

— Aici, în Tulcea. Trăeşte izolată şi umblă în doliu. De o bucată de vreme însă n'o mai văd. Se spune că ar fi plecat.

— Dar spune-mi, dragul meu... E adevărat că el era un satir şi se lega de fetele frumoase?

— Fleacuri. Că în viaţa lui o fi avut şi el câteva aventuri, aceasta nici nu trebue să atingă memoria unui om milos. Care om în viaţa lui a fost un sfânt? Şi-apoi avea o inimă de aur. Ajuta pe toţi săracii. Făcea danii la biserici. Apoi, averea aceia mare o câştigase cu antreprizele de păduri şi arendări de lacuri, fiind susţinut de unele partide politice.

Cernea tăcu şi oftă încet.

— Da, adăogă el ca pentru dânsul „Sunt şi femei cari ştiu a iubi“...

— Voeşti să vorbeşti despre Mario?

— Da. Căci uite dragul meu. A doua zi, după convorbirea cu avocatul, m'am dus la cimitir să-i văd mormântul.

Am ajuns în mai puţin de-o oră cu trăsura. Intendentul cimitirului m'a condus la locul de veci.

O cruce de marmoră, strejuia la căpătâi. O candelă ardea cu pâlpâiri slabe, iar pe mormântul încă proaspăt, buchete de nuferi albi şi galbeni, împodobeau spaţiul acela atât de îngust.

— Cine a adus florile acestea? întrebai eu.

— D-şoara Mario, logodnica răposatului.

M'am închinat în faţa mormântului şi-am plecat.

— Da, îmi şopti Cernea pentru a doua oară pe când ne ridicarăm să plecăm, *„Sunt şi femei care ştiu a iubi“.*

Gheorghe V. Madan

Se spune — şi aceasta pe drept cuvânt — că Basarabia n'a reuşit încă să intre în literatura română. Basarabia, porţiunea aceasta, cea mai sbuciumată şi cu o viaţă socială extrem de bogată în oameni şi fapte, n'a intrat în pantheonul literaturii noastre. Poate pentrucă puţinii scriitori care au căutat să ne imortalizeze provincia în operele lor, veniţi pe aici cu gând de explorare — aşa cum bunăoară ai explora o regiune plină de miragii, — n'au reuşit să pătrundă mai profund în sensul vieţii locale şi deaceia nu ne-au dat despre provincia noastră, decât numai nişte vagi pagini de reportaj. Dar poate că mai e încă ceva.

Pentru ca să reprezinţi sufletul unor oameni, pentru a le reda copia fidelă psihică şt fizică,— pentru a fi scriitorul care să poarte în sângele său amintirea mai multor generaţii locale, e nevoie poate ca tu însuţi să faci parte din structura şi plămada acelei generaţii?!...

Un astfel de scriitor are Basarabia. E vorba de Gheorghe V. Madan din Truşeni. Autor al acelor neîntrecute pagini de povestiri „Răsunete din Rasarabia", al volumului de cântece populare „Suspine" cu prefaţa de Gheorghe Coşbuc, al „Vergelatului ', al „Cântecelor moldoveneşti dela Codru" al „Leliţei Paraschiţa" etc. Cine l-a întâlnit în coloanele revistei „Viaţa Basarabiei" şi ale gazetei „Cuvânt Moldovenesc" pe acest pe drept cuvânt supranumit Creangă al Basarabiei, a rămas desigur surprins de tonul său direct de povestitor desăvârşit şi de stilul său jalonat cu expresii autohtone basarabene.

Gheorghe Madan este feciorul unui răzeş dela codru şi un scriitor al plaiurilor provinciei dintre Prut şi Nistru. In Truşeni, satul lui de baştină, povestitorul a cunoscut pentru cea dintâi dată viaţa satului, a ţăranului, aşa cum este ea în realitate şi fără niciun fel de artificii. Şi vieţii acesteia, scriitorul de mai târziu şi-a alăturat cu tot sufletul şi i s'a dăruit. Nici nu se putea altfel. Atâta miros de fân cosit şi de iarbă proaspătă adulmecau câteodată zările în răsărituri de pure dimineţi ; aşa de îmbietoare şi pline de miragii erau şezătorile la cules de porumb în nopţile luminoase din începuturile de toamnă; atâta bunătate în irisurile blajine din ochii moldovenilor; aşa de sănătoşi şi arşi de soare obrajii fetelor mari şi aşa de cu foc încinse horele!.., Cum altfel s'ar fi putut ca întreaga noastră tradiţie populară să fie o redare literară bogată în opera lui Gheorghe Madan?!... Cum toate pajiştele şi toate câmpurile plaiurilor noastre cu miros de levănţică şi muşeţel, ar fi putut astfel respira din toate acele pagini răzleţe de simţire moldavă?...

Netăgăduit, Gheorghe Madan este un fiu al poporului pe care l-a iubit şi căruia i s'a dăruit. Aceasta ne-o spune toată opera lui dimpreună cu acele „Răsunete din Basarabia", volum editat de Fundaţiile Culturale Regale şi care pare să constitue filonul biografic şi istoric a vieţii lui Gheorghe Madan dimpreună cu întreaga descripţie a Truşenilor, cu originea satului, pomenind şi de desele lupte dintre Moldoveni şi Tătari, etc.

In acest articol închinat operei lui Gheorghe Madan, nu ne vom opri de fel asupra paginelor de memorii despre „B. P. Hajdeu" şi „Din timpul războiului cel mare" — întrucât acestea, prin natura lor documentară distonează oarecum cu atmosfera de limpezime şi prospeţimea celorlalte povestiri, care-l caracterizează ca un neîntrecut maestru şi inegal în literatura populară a Basarabiei.

Pentru noi rămâne opera în sine a lui Gheorghe Madan, care e oglinda plaiurilor şi tradiţiei noastre, pentrucă în această operă, între prezentarea vremurilor şi oamenilor şi adâncirea sufletească a eroilor săi, există o coeziune, o unitate, încât lucrările lui Gheorghe Madan depăşesc câteodată noţiunea de simple povestiri. Din literatura noastră, numai Ion Creangă şi Calistrat Hogaş ar fi scriitori cu care l-am putea asemui,—însă pe când Hogaş era mai mult un îndrăgostit al naturii, cu o credinţă fatalistă, înarmat cu o aprigă ură a tot ce e civilizaţie, Gheorghe Madan e supremul iubitor al ţăranilor din mijlocul cărora s'a ridicat.

Opera lui Gheorghe V. Madan rămâne pentru noi produsul muncii şi talentului viguros al unui zugrav măestru al sufletului moldovanului. In ea e tradiţia noastră populară şi în ea e inima Basarabiei.

Şi noi îi iubim opera

Leonid Luican

NOTE

Punerea la punct,

pe care o face d. V. Jeleru în „Universul literar" la rubrica „Note româneşti", redactorilor revistei „Meridian" dela Craiova, merită a fi cunoscută şi deci reprodusă:

Caietul 23-27 (Anul VI) excelează prin colaborări substanţiale şi europene. Il aplaudăm, mai ales, pentru Enigma lui Nae Ionescu (deslegată? de d. Petre Pandrea,) şi pentru admirabilele traduceri din Valèry Larbaud (Imagini) şi din Umberto Fraccareta (Străina) prima făcută de d. Dumitru Niţă, iar a doua de d. Al. Balaci. Şi le aplaudăm pentru Cazul Montherlant rezolvat, prea inteligent, de d. Pericle Martinescu. Ne pare rău numai că literatura românească şi realităţile româneşti, dacă nu cele de ieri şi de azi, cel puţin cele de mâine nu găsesc suficient ecou în inimile prea europene ale meridianiştilor. Să ni se ierte îndrăzneala, dar, en qualité de bons paysans de Danube, socotim că ni-i mai aproape cămaşa decât mantila fracului, şi, în calitatea noastră de numai valahi, credem că-i revine Craiovei să se ocupe, mai întâi, de neglijatele-i meridii oltenişti decât să-i înveţe pe francezi cum trebuie analizate şi înţelese realităţile franţuzeşti sau să-l înveţe pe vre-un lord ce-i aia gentlemanul. Şi nu din şovinism s'au dintr'un rău înţeles etnicism ne permitem observaţia aceasta, ci numai fiindcă mâine, indiferent de imaginea politică a lumii, tot dela românism va trebui să ne obârşim şi tot prin el va trebui să le dovedim neamurilor vecine că aici, pe malurile Dunării, nu am fost şi nu suntem nici franceji, nici belgieni, nici italieni, nici anglo-saxoni, nici teutonici, ci români ale cărora strădanii drepte au fost numai strădaniile de a se fi mărturisit şi cultivat conform cu structura sufletului românesc.

A apărut

„Gazeta cărţilor" — Anul XIII, N-le 7—8 (Ianuarie 1944) cu colaborarea d-nei Florica D. Chirescu-Iorga, d-rei Verona Brateş, d-lor Al. T. Stamatiad, George Dumitrescu, Daniel Constantinescu şi Radu Mehedinţi (versuri); Prof. I. E. Torouţiu (Scrisori D. Nanu), Prof. D. Munteanu-Râmnic (Statuia lui A. Mureşianu — C. Sylva şi V. Alexandri), George D. Nedelcu (Tehnica şi Viaţa), I. E. Naghiu (Colecţii şi cataloage de cărţi vechi), D. Mincev şi I. Micu (Din lirica bulgară);—şi cu recenzii de Prof. Dr. N. Dimancea („Filozofia Creştină"), N. Predescu (Filimon—N. Mihăescu), Dr. N. Crăciun (Pe drumul Damascului), Lucian Costin (versuri de N. Tcaciuc Albu), Paul Papadopol (Păstorul Tutovei); — Sculptor I. Pantazi (Salonul de Toamnă) — şi cu antologie la zi (Ec. Pitiş, Piatra de Opal de C. Sylva — trad. D. Olănescu - Ascanio şi poiezii celebre universale: din Verlaine şi S. Prudhomme), biblioteci, aniversări (1 Decemvrie 1943, 24 Nov. 1843 şi Dr. I. Raţiu, prezentări (G. Popa-Liseanu şi G-ral I. Anastasiu), cronica revistelor şi ziarelor, carnet bibliografic, activitatea instituţiilor şi soc. culturale, cărţi primite, carnet cultural, bogată vitrină — edituri, precum şi o pagină comemorativă: 3 ani dela moartea lui N. Iorga.

Revistele şcolare

Dela o vreme, mai mult de cât înainte, şcolile secundare ajută ca elevii să-şi poată scoate anumite reviste literare. Procedeul e admirabil, servind descoperirii şi încurajării talentelor. E absolut necesar însă ca profesorii îndrumători ai acestor reviste să fie la rândul lor pricepuţi în ceea ce se chiamă scris. Aceasta, spre a călăuzi în mod normal desvoltarea aptitudinilor literare şi mai cu seamă spre a şti să înfrâneze anumite porniri spre îngâmfare şi suprapreţuire, porniri specifice tinerefului.

Numai astfel, revistele şcolare îşi ajung scopul.

„Horia, Cloşca şi Crişan" revista elevilor şcoalei normale din Craiova, întruneşte aceste calităţi.

Catinca Beldiman,,,

...e o minunată frântură din romanul „Fermecătorul Hrisoverghi" al d-lui Teodor Râşcanu, pubticată în „Pământul" din Călăraşi, ce ne aminteşte epoca primei jumătăţi a secolului trecut.

D. Râşcanu, prin această nouă carte, îşi întăreşte o poziţie scriitoricească deja bine precizată.

„Cuget moldovenesc"

Nr. 11 — 12, pe Noembrie şi Decembrie 1943, ne aduce semnăturile d-lor Gh. Brătianu, George Lesnea, Emil Diaconescu, Traian Chelariu, Em. Bucuţa, Şt. Ciobotăraşu, Aurel George Stino, Magda Isanos, Ella Râşcanu, Neculai Tăutu, Gh. N. Cârţu, Letiţia Papu, Radu Vulpe, P. Stati, Dan Simionescu şi Verona Brateş.

Varia cuprinde comentarii, recenzii, etc.

Foarte interesant e studiul d-lui Gh. Brătianu asupra „drepturilor naţionale şi istorice asupra Basarabiei".

Fragmentul din „Cartea vieţii" a d-lui Gh. Cârţu redă isbutite pagini din realitatea satului.

Câmpia Libertăţii

bilunar de luptă românească, Nr. 1 din 15 Ianuarie cr. ne prezintă articole de remarcabilă atitudine naţională a d-nilor: Vlaicu Bârna (Lozinca existenţei noastre); Aurel Brăescu (Hrana şi sănătatea neamului); Ilariu Dobridor (Tentativa culturalizării); Vasile Stoica (Intre Italia şi noi); Grigore Popa (Puncte de sprijin pentru viitorul românesc); Alex. Hodoş (Octavian Goga); Duiliu Zamfirescu (Badea Cârţan la Roma). Versuri semnează d-nii: Mihai Beniuc (cu muntele piepţiş); Radu Boureanu (Poem); şi talentatul transilvănean Emil Giurgiuca (Sunt neam de jude) din care reproducem:

Sunt neam de jude, Jurj din Maramureş,
Descălecat-am, mândru păcurar,
Cu turmele 'ntre Someşe şi Mureş
In secolul de aur, legendar.

Dacă barbarii îmi prădară ţara
Şi m'au făcut pălmaş de rând, ziler,
Sus la Bobâlna isbucnit-a para
Pe curţite cräiei pân'la cer.

Ce versuri vulcanice ca şi sufletul ardelean de prin veacuri.

Restul numărului e complectat cu polemici, cronică literară, idei-fapte, prezentate minuţios şi cu sinceritate.

„Cetatea Moldovei"

Revista de sub direcţia d-lui Gh. A. Cuza e aceiaşi, bogată, variată, strângând laolaltă condeie încercate: Traian Chelaru, Irineu Mitropolitul Moldovel, Ion Buzdugan, Gh. Bezviconi, Const. Goran, Gh. Dimitriu, Virgil Carianopol, Ilie Dăianu, Magda Isanos, Visarion Puiu, B. Frunte, Tana Mugurel, Al. Bardieru, Dimitrie Gherasim.

Insemnările. pline de viaţă cum rar le are altă revistă.

(Numărul din Ianuarie 1944).

Fragmentul din piesa d-lui Cuza ne lămureşte succesul meritat de care s'a bucurat această operă dramatică pe scena ieşeană.

Revista, aşa cum se menţine, face dovada că Iaşul e aceiaşi mare cetate a culturii româneşti, păşind pe urma trecutelor reviste de prestigiu în capitala Moldovei, cu mândrie justificată.

Revistele de folklor

„Izvoraşul" a fost o bună publicaţie folkloristică ce apărea sub conducerea preotului Dumitrescu-Bistriţa, în judeţul Mehedinţi. A cules şi pus pe note foarte multe din cântecele populare ale regiunii.

Astăzi i-am pierdut urma.

In schimb ni se trimite o revistă de folklor „Hunedoara noastră" dela Deva, care lasă foarte mult de dorit.

Tânărul

Scriitor basarabean Ion T. Enache publică în ultimul număr al revistei „Viaţa Basarabiei", un fragment din romanul în manuscris" Piatră de hotar, nedreaptă" în care autorul scoate la iveală anul de cotropire a Moldovei dintre Prut şi Nistru. D-sa mai are în manuscris romanul „Firul Ariadnei" pe aceeaş temă. D-sa a mai colaborat cu poezii reuşite în Bugeacul, Viaţa Basarabiei şi altele. Fiind un scriitor talentat din generaţia tânără basarabeană îl invităm să participe activ în actualul freamăt al literelor moldoveneşti.

„Sfârşitul Nord",

volumul de versuri al poetului basarabean Neculai V. Coban, va apare zilele acestea în vitrinele librăriilor. In peste 90 de pagini, autorul prezintă 21 de poezii, sub-intitulate „Ciclu polar". In lirica noastră s'a scris prea puţin despre ţinuturile troienite de gheţari şi călcate numai de eschimoşi şi de reni. „Sfârşitul Nord" vine să umple acest gol, aducând astfel o puternică notă de originalitate şi de prospeţime. Aşteptăm apariţia volumului cu încredere şi cu frăţească bucurie.

In revista Vremea

Un mare cunoscător în ale „documentărilor" d. Adrian Marino scrie despre: „*Poezia Stupefiantelor*" şi caută a dovedi că poezia stupefiantelor e strict europeană. Pentru aceasta d. autor dovedeşte că Baudelaire. Rimbaud, Edgar-Poe luau opiu. Cu privire la literatura română autorul scrie că „Opinomanii", măcar în potenţa, spre satisfacţia generală, formează o raritate. Daniel Scavinschi n'a mai găsit continuatori citabili până la Macedonschi şi după, în afară de Odobescu devenit morfinoman, ca şi Quicey, prin accident.

Nu ne lăgăm de valoarea acestor citări documentare, cu privire la poezia stupefiantelor dar ne întrebăm dacă revista „*Vremea*", preţuita revistă de altă dată socoate că lucrurile acestea sunt de vreun folos real în vremurile acestea şi mai cu seamă pentrn generaţiile noastre de copii ce vor urma în locul scriitorilor şi documentelor de acum. Exemplul ni se pare netrebnic, ne binevenit. Nu-i vremea şi nici nu interesează dacă Odobescu a fost sau nu morfinoman.

„Viaţa universitară"

organ săptămânal al Universităţii „Regele Ferdinand I" din Cluj-Sibiu, de sub direcţia d. prof. Dr. I. Haţieganu, rectorul Universităţii şi redacţia d. Dimitrie Todoranu cu numărul 2 din 16 Ianuarie 1944, sosit destul de târziu la redacţia noastră din Chişinău, se dovedeşte a fi una din cele mai bune reviste din ţară.

Spre a nu fi stăpânită de o tendinţă de închistare, de un regionalism de strâmt orizont, cum fac atâtea reviste incolore din ţară, **Viaţa universitară** şi-a programat în coloanele sale să promoveze unitatea spirituală etnică, luată în ansamblul românismului.

Ca să dovedim acest lucru unic în publicistica românească spicuim din cuprinsul numărului de faţă: „Pentru anul 1944", e vorba că studenţii Transilvaniei sunt conştienţi de datoriile şi rolul ce-i aşteaptă în viaţa neamului. Semnează d. prof. Dr. I. Haţieganu. Mai departe semnalăm: „Comemorarea a 50 de ani dela Replica junimei Academiei române din Transilvania şi Ungaria la universitatea din Cluj-Sibiu", de Cârjă-Fădăgaru. Scrisoarea necunoscutului, de Petre Hossu.

In carnetul semnat de Ioan Oana, întâlnim... Ardealul prezenţă virilă. Prin excelenţă epic spiritul ardelenesc... etc. In continuare pe pag. II mai întâlnim „Cuvântarea d-lui Decan Aurelian Ionaşcu la sărbătorirea absolvenţilor Facultăţii de drept tot din Cluj-Sibiu, seria 1943-1944. Pe pagina III urmează: Prietenii universităţii clujene. Colţul studentei a Doinei V. Pop, Gaudeamus igitur. Studenţii braşoveni prin Cluj şi Târgu-Mureşul de altă dată. Cronica realistă în versuri foarte digerabile asupra celor întâmplate în a doua săptămână la Păltiniş. Mai întâlnim apoi Ardealul medical; Sportul universitar clujan; Spre realizări turistice universitare—priveşte gruparea universitară turistică din Cluj-Sibiu şi în ultima pagină notele ardelene.

Niciodată nu am văzut reprezentată mai bine în paginile unei reviste româneşti unitatea spirituală a românilor de pretutindeni. Meritul revine în întregime revistei „Viaţa universitară", care după cum am arătat şi mai sus se dovedeşte drept cea mai excepţională din publicaţiile româneşti ce apar în ultima vreme.

Paginile literare ale ziarelor

Se obişnueşte ca unele ziare să aibă cu regularitate sau atunci când au material, anumite pagini literare. Intre acelea care reuşesc să ne dea un material interesant este şi ziarul „Bacăul".

In schimb „Prutul" din Iaşi prezintă lamentabile bucăţi. Noroc că deasupra lor scrie cuvântul „literar".

SALA TEATRULUI „EXPRESS"
Duminecă 20 Februarie 1944
— orele 11,30 —
ZIARUL „RAZA" ŞI REVISTA „BASARABIA LITERARĂ" ORGANIZEAZĂ
A VI-a ŞEZĂTOARE LITERARĂ
cu concursul revistei „CETATEA MOLDOVEI" din Iaşi
Va conferenţia d-l profesor universitar
Gh. A. Cuza
despre:
SPECIFICUL MOLDOVENESC
Vor citi din operele lor scriitorii ieşeni şi chişinăueni:
D. IOV, GEORGE LESNEA, EUSEBIU CAMILAR, SERGIU MATEI NICA, ROBERT CAHULEANU, NECULAI V. COBAN, SABIN VELICAN, ENE STANCIU, L. LUICAN, SERGIU ROŞCA, etc.
Cuvântul introductiv va fi rostit de preotul VASILE ŢEPORDEI, Directorul ziarului „Raza".
— Intreaga manifestaţie va fi radiodifuzată —
Cu prilejul şezătorii se va organiza şi o EXPOZIŢIE A CĂRŢII MOLDOVENEŞTI.
— Intrarea liberă —

Recenzăm

numai cărţile sosite pe adresa redacţiei, str. Eminescu, 19 — Chişinău. Domnii autori şi editurile sunt rugate a trimite cărţile în două exemplare.

ORDONANŢĂ

(Urmare din pagina 1-a)

Gardescu s'a înseninat, a râs şi s'a dus, uitându-se de atunci mai cu atenţie la Ion Munteanu, ordonanţa sa, pe care îl sorbeau ochii fetelor dela toate etajele blocului.

Se întâmpla foarte adesea că în apartamentul său se întindeau prelungi jocuri de cărţi. Uneori sublocotenentul pierdea şi nu mai vroia să iasă din casă, fiindcă nu avea bani. Venea obosit dela cazarmă şi se culca închizându-se în camera sa de dormit. Erau zile de tristeţe care se răsfrângeau şi asupra ordonanţei. Ion Munteanu nu putea sta liniştit, când ofiţerul său suferea.

Şi într'una din acele seri minunate, cu aer îmbălsămat de florile grădinilor, de zâmbetul primăverii, când toată lumea se plimba ori petrecea în chioşcurile marilor localuri, iar ofiţerul se întinsese pe un divan de pe care îşi arunca valurile de fum spre cerul tavanului, ordonanţa a bătut în uşă:

— Să trăiţi domnule sublocotenent, trebuie să plecaţi. Afară e numai bucurie. E păcat ca tinereţea să stea la cuşcă.

— Lasă-mă în pace!

— N'auziţi cum râde toată lumea pe sub umbrele de verdeaţă?

— Ioane, am să mă supăr pe tine!

— Puteţi să mă şi bateţi, dar trebuie să ieşiţi de aici. Văd că suferiţi.

Sublocotenentul se întoarce spre ordonanţă, răcnind ca într'o descărcare:

— Înţelege tu că n'am bani. Ce mai vrei? Fără parale nu se poate ieşi pe o asemenea mândreţe de timp.

— Ba aveţi cinci mii de lei. Uite-i.

Ofiţerul se holbează, ca altădată în faţa stivei de lemne:

— Aştia de unde i-ai mai smuls?

— Sunt ai dumneavoastră în chip cinstit. I-aţi câştigat acum trei săptămâni la cărţi dela domnul Brânduşoiu, controlorul financiar care v'a rămas dator. Am fost şi i-am cerut.

— Mare pramatie eşti, Ioane,—a sărit Gardescu, cerând alte haine pentru noaptea cea albă de afară.

Şi aşa au dus-o cei doi flăcăi până în ziua eliberării lui Munteanu. Atunci ofiţerul s'a amestecat printre ţăranii deveniţi iarăşi ţărani în portul lor de acasă.

A zărit deodată un voinic frumos, cu o faţă sănătoasă sub cuşma brumărie aruncată pe ceafă, îmbrăcat în straie curate, ţinându-se drept ca un fiu de domn.

— Cine-i ăsta, majorule? —s'a aplecat sublocotenentul spre bătrânul său prieten de companie.

— Cum, nu-l cunoaşteţi? E ordonanţa dumneavoastră. Fratele vestitului bandit Munteanu.

Gardescu a încremenit. A stat el un an încheiat cu un frate de tâlhar în aceiaşi casă?

„Ordonanţa" tocmai s'a apropiat:

— Să trăiţi domnule sublocotenent, vreau să vă rog ceva. Am furat un lucru dela dumneavoastră, numai un singur obiect.

— Eram sigur,—gândeşte ofiţerul. Frate de hoţ...

— E o fotografie. Aceea mică de pe birou. V'am luat-o pentru amintire. Aţi fost atât de bun cu mine şi cu toţi camarazii...

Chipul ofiţerului se luminează. Ion e tot Ion.

— Şi?... îl întreabă încurajator.

— Şi aş vrea să-mi scrieţi câteva cuvinte pe această carte cu chipul ofiţerului meu, să ştie Ileana, logodnica de departe care mă aşteaptă, să mă creadă că n'am furat-o şi că v'am fost om de nădejde şi cinste.

Sabin Velican

C. 57-944 Tip. „DACIA TRAIANA"

Tipărită la 2-II-944.

ANUL III. Nr. 100 — 5 LEI EXEMPLARUL — 10 Februarie 1944

11.-Onor. Revista „Transilvania" str. A.Saguna Nr6 Sibiu.-

BIBLIOTECA CENTRALĂ SIBIU

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
Chișinău: Str. Mihail Eminescu, Nr. 19. Tel. 302
Prim-Redactor: SERGIU MATEI NICA

APARE IN FIECARE JOI

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 lei
Autorități și Instituții . . . . 500 „
Străinătatea . . . . . 1000 „

INTÂMPLARE ALEASĂ

A fost o întâmplare aleasă.
Dansul frunților noastre în cerul de sub faleze;
Bugazul nemărginirii
— Sub portocala nisipoasă —
Mi-a dat sufletul ei gata să lacrămeze
In nopțile albe ale iubirii.

Râsul ei viu—fâlfâit de pajură tânără,—
Chema pescărușii pe grumaji de bacantă,
Glasul fierbinte ca zarea
Șerpuia prin nisipul de flacără,
Ca o pornire delirantă.
Femeia, care săruta cu trupul ei marea!

Sorbeam din pumnii ei ca două prune
Când i-arunca, răcoarea s'o cuprindă,
Tot cerul mării fărîmă cu fărîmă.
Sticleau arginți, sub pleoapele ei brune,
Cum nisipoasa 'nfiorare palpitândă
O făcea să-mi pună tâmplele pe inimă.

Imi pare c'am iubit-o grav, am tulburat-o.
In noaptea aceea zorile ne-au prins pe plajă.
Cercelii grei și mândri își răsunară legănarea.
Ea a plecat pe mare și marea a furat-o.
Urcat pe stânci, ca Eniceu am stat de strajă
Și frânt, eu am bătut cu pietre marea.

Sergiu Matei Nica

Cum se citește o carte

OMUL AUTOR

II

de Igor P. Jechiu

Pe lângă exteriorizarea unei idei abstracte, pe care, practic, o numim operă, omul, pe deoparte și lectorul, pe de alta, ar completa trioletul axiom — om, operă, lector, — cu care și prin care am putea verifica valabilitatea acestor calificative, chiar atunci când s'ar extinde asupra întregei existențe imanente și transcendente. Intreaga entitate face jocul acestor trei noțiuni.

Omul-autor din punct de vedere juridic și moral este responsabil de opera sa, pentrucă între el și produsul său este un raport de cauzalitate. Autorul nu-și poate nega fapta, n'o poate pune pe seama responsabilității altuia și, cu atât mai mult, nu poate să-și asume o faptă care nu-i aparține. Nu poți fi stăpân absolut decât pe ceea ce creiază spiritul, restul se pierde. Mirajul vecinicului există numai în opera spiritului.

In Germania unii au desvoltat ideia lui Kant, că opera continuă persoana autorului și, în acest caz, plagiatul ar leza un drept absolut. Herbart diminuiază „drepturile de autoricitate", fără să-și diminueze aversiunea pentru plagiat. Prin ei se ajunge mai târziu la monopolul operei.

Cine-și poate asuma responsabilitatea de autor?

Nu putem atribui „dreptul de autor", unui fenomen fizic sau epifizic care, la rândul său cauzează efectul altor fenomene. Aci autorul este legea armoniei cosmice.

Omul poate fi autor „de drept" atunci când produce direct, dând creațiunei sale noutatea persoanei sale, integral. In acest sens, opera se confundă cu cauza ei și formează, în aparență, o singură entitate. Dacă „gloria oamenilor mari se cuvine să fie măsurată cu mijloacele de care s'au servit spre a o dobândi" — La Rochefoucault, Maximes, — lectorul, dacă vrea să fructifice acest proces de valorificare, e nevoit să cântărească opera cu autorul. Confesiunile lui Augustin, Sf. Tereza, Rousseau, Tolstoi etc..., sunt o repercursiune-explozie a propriului lor eu. Ei sunt însăși opera lor.

Parțial prin Sainte Beuve și mai puțin, Taine, critica literară a început să valorifice opera prin autor și invers. Nu numai opera condiționează în muritor apariția nemuritorului, ci și valoarea etică a persoanei sale în raport cu vicisitudinile vieții. Acest „realism naiv" degenerează în impresionism. Omul ins pluralizat este un motiv valabil ca să condiționeze — după Carlyle — întreaga istorie universală.

Ideea de „übermensch", născută din rigorism la Ibsen, din libertate la Carlyle și din religie la Nietzsche, „colos singular ridicat peste proporțiile obișnuite ale mijlociei omenești" (Crainic), anulează în lectorul ce nu-și aparține, cenzura personală, autocritica și silindu-l să privească opera prin iluzia colosului persoanei autorului, pe care-l exagerează cu atât mai mult cu cât se gândește la fictivele sale proporții, îi impune și opera sa.

Multor din cei pe care-i numim noi eroi, le-am dat noi cealaltă jumătate ca să-i facem întregi. „La vie des héros a enrichi l'histoire—spunea La Bruyère, — a embelli les actions des héros, ainsi je ne sais qui sont plus redevables, ou ces qui ont écrit l'histoire, à ceux qui leur ont fourni un si noble matière, ou ces grands hommes à leur historiens". Confundând flagrant omul în operă și invers, lectorul cade într'un impresionism cras și vede, prin operă, în om, ceea ce e silit să vrea, nu ceea ce se vede.

Atâta timp cât pentru valoarea intrinsecă a operei, intervenția — în ea — a persoanei autorului este inutilă, raportul de cauzalitate pe care-l face orice lector între om și operă, nu e de natură să compenseze cu excedentul de supraestimare a celui dintâi, subestimarea celei de a doua. Omul și opera sunt două valori individuale și valorificarea lor compensativ le falsifică în măsură egală.

Omul autor e stăpânul juridic al creației sale, iar creația sa este un bun comun care nu-i mai poate aparține absolut. Omul e al lui, dacă poate fi, opera e a noastră. Viața reală a unei idei — spunea Schopenhauer — nu durează decât până ce ajunge la punctul extrem al cuvintelor. Atunci se petrifică și moare, dar rămâne tot atât de indestructibilă ca și animalele și plantele fosile ale lumii primitive.

Viața ei reală, momentană, poate fi comparată cu cleștarul în momentul congelației. De îndată ce gândirea noastră a găsit cuvintele, nu mai există în noi. Când începe să existe pentru alții, încetează să mai existe pentru noi, după cum copilul se separă de mama sa când intră în propria lui existență".

HOTINUL

de D. IOV

Slova noastră cu multă smerenie face cărărue pe hârtie acum când drag ni e să vorbim despre ținutul care, în cursul anilor mulți, a fost cel mai greu pus la încercări. Hotinul înfloreşte istoria trecutului cu fapte cari cinstesc Neamul Românesc și cari, înmănunchiate, sunt chezășia națională a urmașilor. Județul, cu orașul Hotin, a stat stâncă în viforniță tuturor primejdiilor ce-au bântuit veacurile. Așezat în hotarul din răsărit al Moldoveî, a trebuit să țină piept tuturor năvălirilor ce plouau din toate părțile, rămânând zăgaz împotriva celor ahtiați după țară frumoasă și bogată. Dârzenia hotinenilor a stat ghimpe în ochii vrăjmașilor, dovadă că atunci când vitregia soartei ne-a răsluit Moldova, nouii stăpâni au căutat, prin toate mijloacele, să desnaționalizeze mai întâi acest moldovenesc ținut.

Călătorul care a pornit astăzi din Cernăuți ca să treacă prin mândra așezare a Boianului și s'ar opri la Noua Suliță să facă popas la margine de județ, prin străzile târgului va întâlni portul românesc, dar va auzi mult grai străin. Căci în partea de apus a ținutului, căreia i se spune „Bucovina" coloniștii aduși au păstrat limba, dar portul l'au împrumutat dela Moldoveni. Dacă umblăm prin satele din aproapierea Nistrului mai ales, dăm peste ruteni și maloruși, țărani aduși din Rusia în scopul de a copleși populația autohtonă. Cei mai mulți erau veniți dela Halici, din ținutul ruteanși 'mproprietăriți pe'ntinderi mari. Dacă dușmanii răi voitori spun că județul Hotin este străin de neamul nostru, dovezi cât de multe putem înșira din cari să se vadă că Hotinul a fost tot așa de moldovenesc ca Soroca, Bălți sau Orhei.

Rușii prind rădăcini pentru întâia oară în Basarabia la 1711 când uniți cu Domnitorul Dimitrie Cantemir, duc și pierd războiul împotriva turcilor. La 1805 cetatea Hotinului intră în stăpânirea moscovită, întărind această cucerire prin desmembrarea Moldovei, la 1812. Din anul acesta blestemat, rușii se 'ncăpățînează să'nstrăineze limba și sufletul acestui ținut de curată obârșie moldavă,

Dacă Hotinul n'ar fi fost moldovenesc, refugiații din dreapta Prutului nu și-ar fi ales adăpost în el la 1821 când cu zavera grecilor.

Insăși Mitropolitul Moldovei, Veniamin, se stabilește la Colincăuți unde traduce „Isoria Scripturii", arătând în prefața cărții că: „La anul 1821 Februarie 22 seara spre 23, când fără de legile noastre au încordat arcul dumnezeești urgii și l'au găsit pre el și într'însul au gătit vasele morții, ca un trăsnit din ceriu au căzut preste ticăloasa țara aceasta cumplita răsvrătire a Grecilor și îndată după aceasta ne mai putând suferi grozăviile și relile ce urma cu necontenire și cu sporire, au început fiștecarele a-și căuta scăparea vieții sale".

Dovadă că ținutul Hotinului era moldovenesc, o face și înființarea unei școli românești în orașul Hotin, de către marele cărturar episcopul Amfilohie Hotiniul, cel ale cărui scrieri au colindat, la vremea lor, țările apusene.

In lupta pentru păstrarea vieții românești, Hotinenii au fost cei mai înverșunați. Cu toate că Țarul Alexandru I dădu, la 2 August 1812, un fel de autonomie Basarabiei, plângerile împotriva ocupației moscovite se 'nmulțeau. La o anchetă ordonată de autoritățile rusești, țăranii din satele **Malinți, Clișcăuți și Zarojani,** *au curajul să răspundă, în scris și hotărât:* **„La întrebarea cum dorim să trăim în viitor, răspundem c'am fi mulțămiți să trăim cum au trăit părinții și strămoșii noștrii, urmând obiceiurile moldovenești cu care ne-am născut. In genunchi, bărbați, femei, și copii, nenorociții de noi rugăm a vea milă de noi ca să nu ni se schimbe obiceiurile strămoșești, iar primarii și subprefecții ruși să fie înlocuiți cu boieri moldoveni".**

In plasa Noua Suliță se află satul Răchitna, sat întemeiat în anul 1402. In 1816, adică după 4 ani de la răpirea Basarabiei, locuitorii acestui sat înaintează autorităților o plângere prin care cer să **„înceteze impilările și să li se respecte obiceiurile lor moldovenești".**

Negreșit că nu s'ar fi întâmplat aceste răsvrătiri cetățenești, dacă locuitorii ținutului Hotin n'ar fi fost moldoveni conștienți de drepturile lor naționale. Și mai cu seamă dacă în mijlocul lor n'ar fi trăit un număr de cărturari și de boeri, rodnici de îndemnuri românești și sprijinitori neînfricați a luptelor naționale.

Nu putem, bunăoară, a nu pomeni cuvântarea ținută de Alexandru Hăjdeu la serbarea împărțirii premiilor la școala din Hotin, în 1837, când spune că: **„Prințipul Constantin Duca au rânduit cele mai întâi școli pentru popor pe lângă bisericile de sobor ce erau în toate târgurile ținuturilor câte una, dintre care școala Hotinului au înflorit mai mult decât celelalte până și sub ocârmuirea împărației turcești".**

Familia aceasta a Hăjdeilor din Cristinești Hotinului a dat un neam întreg de scriitori.

Din Efrem Hăjdeu, părcălabul de Hotin care cade în lupta cu turcii, în apărarea cetății, la 1673, se trag Tadeu Hăjdeu, Alexandru și Boleslav Hăjdeu si marele învățat Bogdan

(Urmare în pag. 4-a)

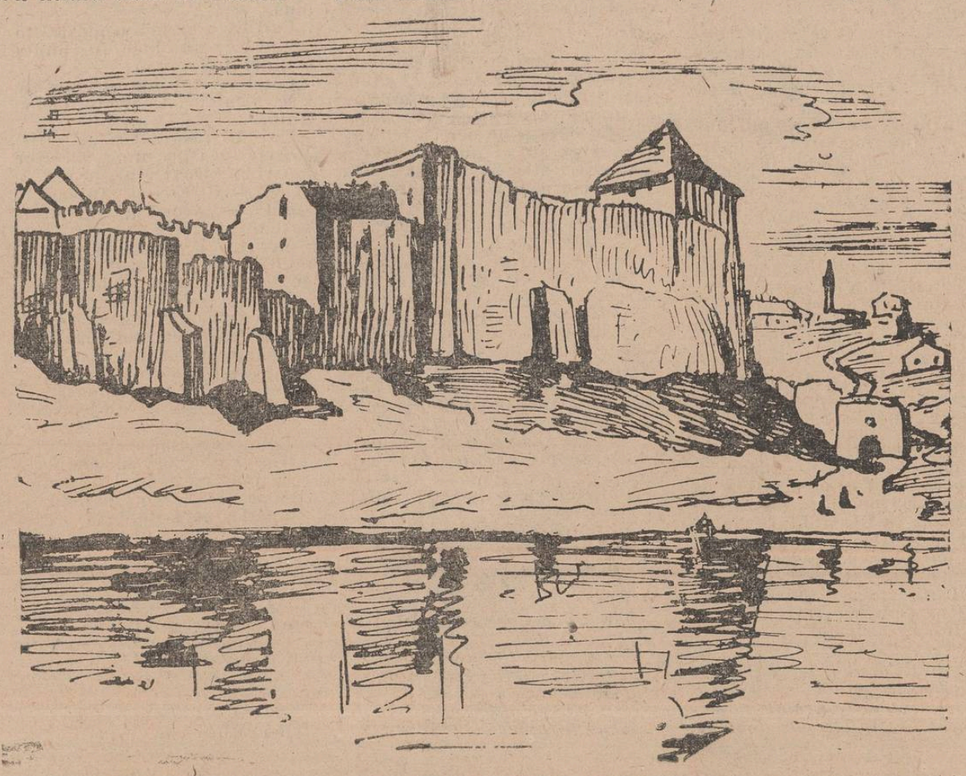

EVOCĂRI

Iuliu Cezar Săvescu

Pe de-o parte un destin comun, încununat de același tragic sfârșit, iar pe de altă parte faptul de a fi trăit în aceiași epocă, a făcut ca mulți dintre criticii literari să-l așeze pe Iuliu Cezar Săvescu, în permanență, alături de Ștefan Petică. Asemănarea lor însă rămâne numai aici. Ca realizare artistică, opera acestor doi poeți se deosebește fundamental. Pe când în poezia lui Petică fiecare vers este o treaptă către mai nou și mai personal, dând astfel întregului o impresie de armonie desăvârșită, la Iuliu Cezar Săvescu întâlnim adeseori uimitoare contraste. Sunt bucăți în care respiră Alecsandri, Bolintineanu sau Eminescu, alături de altele, în care îndrăsneala imaginilor — pentru acele vremuri, bineînțeles — face din Iuliu Cezar Săvescu un demn precursor al poeziei moderne.

De aceia, ne pare destul de hazardată expresia de „gemeni literari" cu care o mare revistă din Capitală, a îmbrățișat nu de mult pe acești doi poeți.

Inainte de a trece la prezentarea operei lui Iuliu Cezar Săvescu, în ceiace are ea mai inedit și durabil, vom arăta, pe scurt, influențele pe care a fost silit, în mod fatal să le sufere.

Iată-l astfel pe Vasile Alecsandri:

S'a dus geroasa iarnă cu lung și greu suspin,
Revine primăvara cu cerul ei senin,
Cu pajiști înverzite, cu flori mirositoare,
Cu zile aurite, cu păsări cântătoare.

(„Pastel")

și pe Dimitrie Bolintineanu:

Frați Români din orice parte,
Fii ai neamului latin,
Voi ce'n lume—avurăți parte
De un trai de lacrimi plin,
Nu uitați c'acelaș sânge
Au ai Romei strănepoți,
Și că unul dacă plânge,
Noi cu dânsul plângem toți.

(„Frați Români")

Finalul amintește puțin „Doina" lui Gheorghe Coșbuc:

Noi plângem toți și-amarul
Mai dulce ni-i așa.

Mihail Eminescu nu putea lipsi din structura poeziei lui Iuliu Cezar Săvescu:

Căci pentru mine nu rămâne
Nici o nădejde pe pământ,
Ca ziua de-azi e cea de mâine
Etern mormânt!

(„Nenorocit")

Un vers din această strofă ne amintește puternic stihurile eminesciene:

Ca azi va fi ziua de mâine,
Ca mâini toți anii s'or urma.

Nici „La steaua" lui Eminescu nu lipsește din poezia lui Iuliu Cezar Săvescu:

De-aicea pân' la steaua lină,
Ce tremură pe-albastrul cer,
E-atâta cale de lumină,
De vecinicie și mister.

(„De-aicea pân' la steaua lină")

Exemplificările de mai sus le-am făcut cu scopul de a diferenția, prin aceasta, poezia lui Săvescu de aceia a lui Petică, chiar cu riscul de a sfărâma o tradiție literară împământenită în conștiința criticii noastre.

Desbrăcat de influențe, Iuliu Cezar Săvescu e altul. De multe ori, în imagistică, se dovedește a fi superior lui Ștefan Petică, ajungând în unele versuri până la realizări de factura lui Radu Gyr.

Câteodată, se scutură de clișeele statice ale înaintașilor săi, și ne dă o poezie plină de dinamism și mișcare.

Urcă-te, urcă-te iute, copile,
Urcă-te'n plopul cu fruntea de aur,
Crengile rupele-i,
Scutură-i frunzele,
Rupe și uită-te, uită-te'n zare,
Iute, copile, în plopul de aur!

(„Plopul")

O viziune nouă și neașteptată a nopții ne aduce poezia „Noapte în pustiu":

Pe calu-i negru sboară
Făclia'n mână scuturând
Văzduhu 'n patru părți măsoară
Și aprinde stelele pe rând.

Până și pentru descrierea cimitirului și deci a morții, Iuliu Cezar Săvescu știe să întrebuințeze forță și dinamism:

In cetatea morților
Liniște și pace,
Iar de-asupra porților
In cetatea morților,
Crucea strâmbă zace.

Dar, după cum am și spus, marele merit al lui Săvescu este acela de a fi creiat imagini îndrăznețe, surprinzătoare, cum nu se mai scriseseră până la el. Vom da două exemple concludente, care să ilustreze afirmația de mai sus:

Regina visurilor Mab,
Mai mare nu e ca rubinul,
Dela turbanul de Nabab,
Și e ușoară ca suspinul.

Căruța ei, cum unii zic,
E jumătate de alună,
Și caii praful cel mai mic
Și hățuri razele de lună.

(„Regina Visurilor Mab".)

Sau:

Dar când în ochii tăi privesc,
Când sărutarea ta m'aprinde,
La ceruri umbra mea se'ntinde
Și ceru'n palme sprijinesc.

(„Mă uit")

Cititorii de pe la sfârșitul veacului trecut s'au mirat poate că un poet „sprijinește cerul în palme", dar Iuliu Cezar Săvescu a deschis un nou orizont imagistiicei românești.

Insă capodopera lui Săvescu —dacă se poate vorbi despre o capodoperă la un poet care nu și-a conturat încă opera — rămâne poezia „La polul Nord", unică până atunci în literatura română, prin cadru și prin felul în care a fost realizată. Iat-o, în întregime:

La polul nord, la polul sud,
sub stele vecinic adormite,
In lung și larg, în sus și'n jos,
se'ntind câmpii nemărginite,
Câmpii de ghiață ce adorm pe
așternutul mării, ud,
Cu munți înalți, cu văi adânci,
la polul nord, la polul sud.

Când dintre munții solitari îngălbenește luna plină,
Vărsând pe albul dezolat o cadaverică lumină
Se văd ieșind ai mării urși, cu ochi de foc, cu pașii rari,
Când dintre văile adânci, când dintre munții solitari.

Tragedia ca om al lui Iuliu Cezar Săvescu a găsit puternice rezonanțe în poezia sa:

Voi știți, am plâns viața 'ntreagă,
Durerea tuturor am strâns,
Lăsați-mă să râd acuma,
Nimica nu mai am de plâns.

(„Să nu vă bucurați").

Dar tragedia ca scriitor, ca poet în căutarea unor forme noui de realizare, a unor tipare proaspete, a răbufnit dureroasă în poezia „Pe muntele Sitù":

Amice, m'am suit aseară pe
coasta muntelui Sitù;
Era atât de neumblată, așa
precum mi-ai spus-o tu.

. . . . . .

Admirabil și plastic simbolizat destinul poetului dela sfârșitul veacului trecut, care urcă pe „coasta neumblată" a muntelui, cu genunchii „însângerați", căzând „învins" și tot „urcând" înainte, „mai sus, mai sus, către Lumină" ca să-și vadă aevea „năluca visurilor lui".

Dar Iuliu Cezar Săvescu n'a mai dovedit să se bucure de întruparea nălucii.

Născut în anul 1876, poetul moare la 9 Martie 1903, într'un spital de tuberculoși din București, la o vârstă de unde abia începe maturitatea poetică. S'a strecurat pe lângă viață tăcut, furând vieții tot ce-a putut găsi: tuberculoză și poezie.

Pentru marele public, biografia aceasta e suficientă.

Robert Cahuleanu

CRONICA LITERARĂ

RONSARDA CASTRO: Marea Impăcare--versuri

Editura Ramuri — Craiova, 1944

Apărută la orizontul liricei româneşti în 1935, cu volumul de versuri „Orchidee negre", Ronsarda Castro sugera încrederi într'o artă cu totul singulară, cu sunete limpezi şi proaspete. Ne aflăm astăzi în faţa celui de-al treilea volum „Marea Impăcare", apărut în condiţiuni grafice excepţionale în editura craioveană, fără însă să justifice încrederea din primul volum.

Poezia din „Marea Impăcare" e un borangic de simfonii interioare. Transpuse într'un lexic personal, răsfrânte într'o sensibilitate de netăgăduită

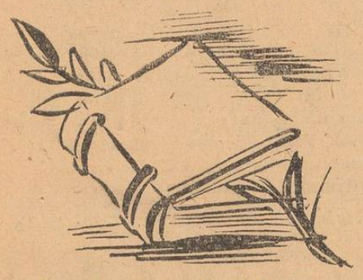

durată ele se pierd într'un fel de muzicalitate hieratică, provocată mai ales de iubirea autoarei pentru cuvântul armonic. Dar între cuvântul armonic şi poeta din „Orchidee negre" e o distanţă invers de cum se recomandase a fi.

Poeta alunecă într'o împletire tumultoasă de imagini văduvite de prospeţime şi urmăreşte cu tot dinadinsul un ritm interior, pe care cititorul însă nu-l poate sesiza:

Crengile,
Vrăjitoare subţiri, cu toiag
'nfrunzit,
Invrăstesc în vreascuri lu-
nare,
Arama din clopotul neuitatu-
lui schit;
Clopotul cu dangăt prelung,
Adormit,
Clopotul cu şoaptă bolnavă...
Sprintenul sbor n'a 'nghe-
ţat
Într'o spirală de fum,
Nici pe lumini de otavă
În pământescul vetrelor
scrum.
(Poetul cu ochi de anemone pag. 18).

Stăpână pe meşteşugul versurilor, poeta se joacă liber cu mărgelele cuvintelor, scânteindu-le ici şi colo cu smaltul unei trăiri sacrificată în favoarea unor forme monopolizate. Deaceea, tristeţea ei, prezentă obsedant în tot volumul, nu se transmite, iar sbuciumul poetic, pe care Ronsarda Castro îl are, rămâne înăbuşit sub spuza unor calcule de estetism ciudat şi pe alocurea cu desăvârşire neevoluat. Nu ştim, dacă prea multele întrebări la care se dedă autoarea, pentru a exprima nelămuririle lăuntrice, pot jalona o perspectivă separată în ansamblul liricii actuale. Nedumeriri ca acestea:

Cine-a turnat lumina,
Volbura
Nepieritoarele sboruri
In tic—tac de ornic,
In legănată arcuire de da-
ruri?
Cine-a topit
Fâlfâitul ostenit al cocorilor
In sprintenă mare,
Pe sprincenele zărilor?
(Turnul luminii, pag. 16)
sau:
Câte mătănii, degetele vor
număra închinare?
Câte neşoptite, mult aşteptate
mărgăritare,
Vor dărui prilegiile tale, tă-
cerilor negre, nopţilor de
cristale?
Câte oţele 'n şerpar şi cât a-
murg în pocale
Va ogoi calea urcuşului tău
spre calvar?
(Domnului meu, pag. 54)

Şi alte mii de întrebări în toată cartea, care exemplifică o nesiguranţă de debutant şi o rupere crudă cu vioiciunea unui lirism garantat de profilul lăuntric. Ronsarda Castro a încercat să împace un simbolism clasicizat cu un moderism expansiv şi dinamic. Incercarea a dat greş. Rezultatul a fost o superbă îngânare de vorbe, căutate cu o rară hărnicie şi o ucidere definitivă a şuvoiului liric, de care autoarea e capabilă, precum ne confirmă poeziile: „Risipă", „Tăcere", „Cântec pentru îngeri", „Vatra", „Sora Veronica", „Plumb", „Preludiu", etc.

Poeta e încă şi astăzi, la al treilea volum, în căutarea unei formule personale de expresie, care să-i poată cuprinde şi grija pentru forma alambicată dar şi svâcnetul tuturor celor ce are de spus.

Se pare însă că Ronsarda Castro n'o va găsi niciodată.

C. Calomfir

CÂNDVA...

Vom rămâne iarbă sfântă şi lut,
Câmp întins, sălbatec, rotund ca un scut...
Târziu ne vom desprinde din carte,
Mărturii, pentru visuri deşarte...

Vom rămâne apă 'n câmp larg, rotund,
Oiţele ostenite vor bea până'n fund,
Gorunii vor creşte 'n lumină, trist...
Poetul va urca spre rănile lui Christ...

S. Anton

Strofe pentru domniţa albă

Vreau să-ţi trimit, Domniţă, strofe calde
Din primăvara adunată'n scrisul meu.
Căci sufletu-mi de'nsingurări, nutrit mereu
Vrea în poveşti tristeţea să şi-o scalde...

Te văd păşind aevea, peste alei în floare
Cu pletele trecute prin degete de vânt,
Grăbind spre lumea goală de cuvânt
Dar plină de lumină şi culoare.

Eu ştiu că basmul visu-ţi logodeşte
Cu străşnicia unui Făt-Frumos închipuit
Dar prea mi-e sufletul de gol şi chinuit
Ca el să nu te ceară, omeneşte...

Iţi scriu acest poem Domniţă Albă
Cum darnic primăvara soare risipeşte
Hai, pentr'o clipă din poveste te trezeşte
Ca să te port în mine mereu ispită caldă.

V. Topor

DRUMEŢIE

Când ceasul grav şi frânt sub volbură de pioi,
Cu mici liturghii de stele în solitudinea mea,
Revarsă ceaţă stranie de vis din noi,
Orele mari, orele mici, sângeră cu trecutul de catifea.

Ţi-i bucuria cântec lin de naiuri în tumultul serii,
Sborul logodit sub prăbuşiri ancestrale de veac te saltă.
Ajuns pe irealul tărîm, te apleci cum năierii,
Şi arunci năvodul inimii sub zarea înaltă.

Stihii din patru zări sufletul îl înfăşoară
Călătorind în marele mister sub liane de mătase.
Tristeţea să nu te omoare, dragostea să nu te doară,
Să aştepţi ca Pithia, aurul mărilor de sargasse.

Când rugul încins va arde desnădejdea în scrum
Şi neastâmpărul colcăe — orchestrale talazuri subterane,
Va zgudui suavitatea pură a cerurilor, ca un mag în drum,
Drumeţia visului fermecat va creşte cum oazele în savane.

Const. Aldea

MAMEI

Eu nu sunt visul tău din aspre suferinţi
Am fost prea slab ca să-ţi ascult chemarea,
Pierdut am fost în paşii străinilor credinţi
Ca ochii mei să-ţi vadă iar cărarea...

Năframa ta e azi muiată în tristeţea
Cătării tale galeşe din ochi ca pruna...
Cu luna'n pârg mi-i logodită tinereţea
Luceferii îmi vor ciopli din jar cununa...

Şi astăzi poate aştepţi să-mi crească faima,
Să-ţi spargă zorile un răsărit de soare...
Dar tot mai mult mă calcă aprig spaima
Intoarcerii... O mamă, jertfa ta mă doare!

Tu n'ai să mă cunoşti căci nu mă recunosc nici eu,
Apleacă-ţi iar durerea 'n candelă la sfinţi...
Ci rugăciunea ta o va 'nţelege Dumnezeu —
Eu nu sunt visul tău din aspre suferinţi!...

Const. Câmpeanu

SCRISOARE[1])

Iubito, de-ai şti ce alb e polul şi ce rece
vis adună nopţile pe întinsuri de mătasă,
prin neumblate umbre ca vântul te-ai petrece
şi toată marea albă ai strânge-o într'o casă.

Ai patina pe licuri de zăpadă, închipuind destine,
din luminişul fugii ai vântura ninsori
şi ca o zodie polară pe portativ de serpentine
ai orchestra iubirea spre a Nordului fiori.

Te-ai îmbrăca în blăni de focă şi de urs.
Cu său ţi-ai unge obrajii în loc de creme
şi-aşa c'a o laponă, cu viciul fără curs,
te-ai logodi cu Fără ţara pe-o margine de vreme.

Ai alerga cu puşca să fugăreşti către olate
vânaturi albe ca şi polul necuprins spre zări
şi noaptea, lângă săul aprins, cu degete 'nghemate,
ai scrie cărţi poştale în România cu vis din calimări.

Neculai V. Coban

1. Din volumul „Sfârşitul Nord" apărut în cursul săptămânii

Limanul tăcerilor albe

Am pornit spre limanul tăcerilor albe
Să 'nfrunt veşniciile pline cu har.
Pierdut în grădinile cu miros de nalbe,
Târziu, vom vedea că visul nu-i vis, ci un dar.

Şi zămislind poteca ceţoaselor vedenii
Sorbind doar din seninul amurgurilor pale,
Am presărat în cale-mi petale de gardenii
Şi-am năzărit spre culmea albastrelor astrale.

Târziu, vom vedea că visul n'a fost vis, ci un dar
Pierdut în grădinile cu miros de nalbe,
Şi 'nfruntând veşniciile pline de har
Porni-vom din nou spre limanul tăcerilor albe.

Constantin Mihail

LUIGI PIRANDELLO

LAC DE MUNTE

Cine ar gândi aici, o, lac,—rotundă,
Tăcută albie, în care unda
Din somnu-i paşnic nu se mai trezeşte,
Că tu o gură de vulcan grozavă

Ai fost cândva? Acum un ţârm umbros
Te înconjoară şi'n luciosul gol
Imaginea întoarsă se afundă
Smălţată, cum şi târgul de pe munte.

In mijloc bolta se arcueşte clară.
Câte un nor rătăcitor te vede
Sclipind şi, dornic, curios, el roagă

Zefirul să-l împingă peste tine;
Se oglindeşte lin: apoi dispare
Ca o fantomă 'nvăluită 'n alb.

Traducere de **Radu Mehedinţi**

POETUL[1])

In mii de psalmi ai proslăvit iubirea,
Şi dorul căuta ca să te-alinte...
Şi n'ai ştiut cât este de fierbinte,
In pieptu-ţi istovit, nemărginirea

Amorului ce 'nvolburat ne minte?
Şi cât ţi-era de dulce pâlpâirea
Iubirii nesfârşite 'n plăsmuirea
Icoanelor de legi şi de morminte!

Cu muza ta ne-ai răscolit... Natura!
In suflete amor ai sămănat...
O! anii, şir, în scrum se prefăcură,
In sânul unui gol îndepărtat,—
Şi numa'n în lira ta, ca 'ntr'o scriptură,
Găsim un sol de veacuri aşteptat!

Alfred Tibereanu

1) Din volumul „Somnul lebedelor" gata de tipar.

SPECIFIC MOLDOVENESC

VIZIUNEA NUNŢII-expresie de baştină a morţii

I

de **Tatiana Găluşcă-Crâşmariu**

Moartea nu se cunoaşte ca şi viaţa decât prin revelaţie. Orice minune din natură o aflăm prin revelaţie. Descoperirea morţii de către cioban, trăitor în creerii munţilor, s'a revărsat în prezentarea ei sub formă gigantică de peisaj, de imagine alegorică, desprinsă cum vom vedea din trăirea lui lăuntrică. Cât vieţuia, un adevărat cioban, îşi ruga o moarte frumoasă.

— Dă-mi Doamne o moarte frumoasă![1])

Inaintea morţii se pregătea cu sufletul.

.. „No, frate Oniu, măi am să mor, să mă îngropi la o aripă de oi, la strunga oilor"... Mai spunea câte ceva acasă în satul lui şi când îi venea sfârşitul fratele de cruce îl îngropa lângă stână. Din bâtă-i făcea cruce, îl învăluia în frunziş de teiu ori crengi de pădure. Steaua, soarele, luna deasupra lui, obiceiul ciobănesc aşa era, spun bătrânii. Mai târziu când s'au făcut sate îl duceau cu măgarul şi oile după el, să-l mai vadă odată, în oricare sat o fi, numai să hie creştin. Să vezi oile cum lăcrămau... aşa era din bătrâni[2])"

Acelaş lucru îl adeverează şi alţi mocani[3]) „Ştiu eu un cioban îngropat în locu unde fierbe zăru, la stână". Ciobanii noştri basarabeni povestesc şi ei că ciobanii se îngropau în aripa oilor.[4]) „Spunea că soarele şi luna îi cununa, copacii le erau vornicei, ca o conocărie era la dânşii petrecerea morţii. In câmp, ei asta ştie, cuvintele depe cer deprindeau".

Inmormântarea ciobanilor era deosebită de a plugarilor căci şi viaţa lor era deosebită.

Pe ciobanul mort îl aşezau la stână pe laiţă. Câne lângă dânsul îl păzea. In sicriu îi punea fluerul şi dârja[5]).

„Il îmbrăcau în hainele ciobăneşti de sărbătoare ori gătite anume de moarte. Dacă era tânăr îl împodobeau cu crengi de pădure ca pe un mire. La priveghiu, veneau ciobanii dela târle şi-l jeleau cântând din fluier (vezi Miorita bocet basarabean Cuget mold. Iunie 1942 Iaşi). La groapă, îl duceau oile, câinii, baciul cu ciobanii.

Avem o spiritualitate moştenită de milenii, căci şi ţăranii noştrii îţi dau acelaş răspuns ca şi Dacii:

— „Moartea n'are ce-mi face, doar mă dă în altă parte".[6]) Sobrietatea şi ascultarea de porunci a creiat spiritualitatea ciobănească. Creşterea turmei e'n biruinţa morală a ciobanului, în superioritatea lui lăuntrică. In singurătatea lui e binecuvântat de Dumnezeu (Povestea ciobanului care s'a dus întâi între oameni, la biserică, Folklor basarabean, în ms.„Ciobanul care s'a dus să facă praznic". „Ciobanul la logodnă", în imaginaţia poporului, el e om deosebit „Altfel era adetu lor." Cine-i doisprezece ani cioban, e sfânt. Singurătatea, curăţenia, îi determină spiritualitatea. Şi gândurile lui trebue să fie curate. Cum i se tulbură, el cade în genunchi şi se roagă. Viaţa ciobanului e o disciplină severă şi în viaţa comunităţii, cu aspiraţii identice: stâna. Baciul e jude, preot şi educator (vezi din viaţa păstorească în Basarabia). Ciobanul ca şi Dacul nunteşte cu „Impărăteasa lumii". O prinde de mână şi stă smerit în faţa firii. Il zice: Ileana[7]) Coana Anica, Crăiasa, Doamnă, cumătră, soră, frate de noapte sfânta moartea (vezi Bocet. Folklor Basarabean ms.) Roagă-te la Sfânta moarte, că la dânsa se pot toate...[7]) „Moartea îi sfântă că face mai mare dreptate decât Dumnezeu, ia la fel bogatu şi săracu[8]). Rar cui e dat să vadă moartea. Moartea „n'are moarte"[9]) Ii văzută în vis ca o femee muncitoare cu coasă, ciocan, cleşte[10])

„Să şubrezească trupu",[11]) ca o femeie „bălaie, frumoasă, gătită, ca o crăiasă"[12])asemănătoare cu o împărăteasă.[13]) „Am văzut-o de două ori, tânără cu o cunună verde pe cap"[14]) „Am visat-o că era pe cer: o femee frumoasă, sta şi număra mărgelele. Eu stam jos şi am grăit către dânsa. Era mese întinse, iarbă, copaci. Când cat băetu cumătrei, ucis la bătălie.

— Cine-i sus?

— Il capu ţării o răspuns el.

Ea face: fal, fal şi vine la mine.

— Cum de ai vorbit cu mine? Tine asta (şi mi-o dat mărgelele). Cu mine rar cine vorbeşte.

Era moartea... La masă oameni mititei, şedeau şi nu mâncau.

— Cine vine aici, nu se mai duce înapoi, mi-o spus un moş.

Băiţelul meu păştea oile. Erau copii mulţi, iarbă, cărări... Frumos, tare frumos.

E frumoasă şi moartea şi lumea ceia.

Această femeie frumoasă, luminoasă şi bălaie, poartă numele cel mai obişnuit de „coana Anica". Aşa se spune[15]) „De când am apucat, ca să nu-i spue moarte, da mai frumos.

Ea-i ca o mamă a noastră, o craiasă ce ne duce în nunta cea dreaptă".

Când un copil nu-i cuminte i se zice:[16]) „Luate-ar coana Anica".

Unii îţi răspund şi astfel:[17]) Moarte nu-i pe lume. Nu vine moartea, ciasul vine, la om ca şi la vită. Coana Anica-i o sfântă, ea vine la om de ia sufletul".

Moartea e văzută de cei mai mulţi „ca o mireasă", cântecul ei se cântă la priveghiu:[18])

Pe cea vale întunecoasă
Vine moartea luminoasă
Şi cere suflet din oase.
Eu mă rog să mă mai lase
Că's tânără şi frumoasă
Iar ea spune că nu-i pasă.

Foiul verde şi-o alună
Am să mor dar nu acuma
La toamnă când o da bruma
A da bruma şo lua roua
S'audă toată Moldova
S'audă şi bun şi rău
C'a plecat sufletul meu.

„Moartea şi cucu"[19]) e tot un cântec de priveghiu.

Bună cale, cucule
Bună moarte, dacă-i vra
Cată cucule, de-i bine
Să schimbi glasul tău cu mine
Eu asta n'aş mai vrea
Că pe tine cin'te vede
Nu mai calcă iarba verde,
Da pe mine cin'mă aude
Inimioara 'n trup îi râde.

Astfel aprinderi mari de seninătăţi aureolează sufletul în faţa morţii. Chiar în strigături, la jocuri ciobăneşti, e vorba de moarte:

De aş trăi cât aş trăi[20])
Numai vara de aş muri
Vara prunul are prune
Şi mândruţa vorbe bune!
Hai frate şi'om trăi bine[21])
Căci ca mâne moartea vine
Ori la mine,
Ori la tine,
Ori la noi
La amândoi!

Din apropierea atât de intimă a morţii, din trăirea feluritelor sensuri ale suferinţei, sufletul românesc a putut scoate o bogăţie de valori şi atitudini dintre care vitejia nepăsătoare, smerenia şi răbdarea, moştenite din[22]) „Luminozitatea latină şi eroismul mistic, deschis tot spre lumină la fondului tracic". Trecerea în moarte devine taina nupţială, nuntă cu moartea.

Ca şi în Miorita, moartea e crăească a lumii şi 'n acest cântec de moarte din a cărui vechime şi pătrundere în popor ea rămas numele morţii numele de „coana Anica".

„Frumoasa Anica, crăiasa lumii"[23])

Frunzişoara de mătase
Anică frumoasă
Te aşăzi pe un colţ de masă
Anică frumoasă
Şi mă rogi să ies din casă
Anică trumoasă
Eşti crăiasă mândră aleasă
Anică frumoasă
Şi tot spui că-mi eşti trimasă
Anică crăiasă
Morticică mângăioasă
Anică crăiasă
Dece eşti tu mânioasă
Anică crăiasă
Că nu mă dau să ies din casă?
Anică frumoasă
Când te rog păr la picioare
Anică frumoasă
Imi tot spui să mărg mai tare
Anică frumoasă
Când te rog păr la pământ
Anică frumoasă
Tu îmi găteşti loc de mormânt
Anică frumoasă
Şi mă iei încet de mână
Anică frumoasă
Ca să-mi pui pe cap cununa
Anică crăiasă
Să nuntim cu vătăjei
Anică crăiasă
Brazii 'nanţi şi stejărei
Anică crăiasă
Iar în loc de lumânări
Anică crăiasă
Mi-arăţi stele de pe cer
Anică crăiasă

---

1) *Chirică Mulat, 74 ani, cioban, Izvoare Jud. Soroca.*
2) *Ichim Ion Două Paie, 71 ani, cioban, mocan din Dobrogea.*
3) *Ion Ciorogaru, mocan 45 ani, Războeni-Tulcea, orig. din Sibiu.*
4) *Chirică Bulat.*
5) *Chirică Bulat.*
6) *Ion Cârşmariu, Măzăneşti Suceava.*
7) *Cucoană în graiul moldovenesc are înţeles de doamnă.*
8) *Chirică Bulat.*
9) *Ion Baltag 82 ani Seăeni—Soroca.*
10) *Zoiţa Hodorog 81 ani, Izvoarele—Soroca.*
11) *Anica Coadă 62 ani, Vâprova—Orhei.*
12) *Chirică Bulat.*
13) *Miron Bulat cioban, tatăl lui Chirică.*
14) *Niţă Munteanu 82 ani, cioban, Frumuşica—Soroca.*
15) *Neculai Gorea 79 ani, Pohoarne—Soroca.*
16) *Olga Gorea 76 ani, soţia lui Neculai.*
17) *Toader Fântână 87 ani, Bravicea—Orhei*
18) *Pascal Teodora 91 ani, Cobâlca—Orhei.*
19) *Zoiţa Hodorog... „Cânt întotdeauna de răsună casa. Vrăjmaş îmi plac cântece de moarte.*
20) *Tănase.*
21) *Ion Mârza, 71 ani, Cobâlca Orhei.*
22) *Radu Gyr, Baladă şi eroism. Gândirea, Aprilie 1938.*
23) *Zoiţa Hodorog. Il ştie dela un cioban orb dela Bălţi dela care a învăţat şi „Ciobăneasca", Il ştie şi Chirică Bulat care ne spune „că-i tare vechi".*

SUB CRUCE

Insemnări de războiu

Nu pot să înţeleg dece locurile pe care am trudit mai mult, pe care am suferit din plin, în ţărâna cărora mi-a căzut o picătură, în plus, din sudoarea frunţii chinuită de gânduri, îmi sunt mai dragi. Mă simt mai legat de ele şi aşi vrea să le revăd mereu, mereu. Imi par că sunt mai grăitoare şi vor mai mult să mă reţină lângă ele.

Sufletul le doreşte cu mai multă ardoare.

Spre ele aşi vrea să mă duc şi când pot şi când nu pot.

Ceva indefinit mă tulbură oridecâteori trebue să calc pe ele.

Numai aşa îmi pot explica dece m'am cutremurat, în ziua aceea de 20 Iulie 1942, când am călcat pe sgura răscolită dimprejurul Bujalâkului.

Un regiment de infanterie ridicase biserica dărâmată din 1941 şi adunase sfinţii îngropaţi prin toate hăţişurile, prin toate şanţurile, lizierele şi smârcurile regiunii.

Acum ne chemase la sfinţire.

Era cald şi bubuitul tunului nu ne mai zăpăcea minţile.

Soarele luminii nu se mai întuneca de fumul exploziilor şi văile nu mai clocoteau de plesnetul sacadat al mitralierelor.

Venisem cu inima strânsă sub arcuitura coastei a treia să ascult numai o clipă ecoul ce mai stăpânea încă întinsurile.

După o slujbă scăldată în lacrimi, am scoborît între cruci.

Flăcăii dormeau plămădindu-se sub ele.

Crucile sunt în şiruri aliniate, cu pământul boltit proaspăt lângă ele.

Sunt multe şi albul lor străluceşte în spicul razelor aurii. Calc în vârful picioarelor să nu se trezească mucenicii. Mă opresc la fiecare şi descifrez atâtea nume scumpe în dosul cărora zac uitate atâtea vitejii şi atâta suflet ars pe rugul dragostei de ţară.

Căştile atârnă greu, bătute de vânturi şi ploi.

Mi-am plecat genunchii lângă una. Pe braţele ei murise o jerbă de flori sălbatice.

Am dat lăstarii vestejiţi la o parte şi în cenuşiul cimentului silabisesc: „Eroul Soldat Stejar Vasile din Compania 4-a Mitralieră Reg. 35 Inf."

Numai atât.

Mâna camaradului n'a scris mai mult. Fie că n'a ştiut, fie că n'a avut voe.

Stejar Vasile??! Mai citesc odată.

Cum de poate pământul să înghită în hambarul putregaiului său, atâta putere, atâta curaj, atâta învingere de sine şi atâta dragoste de ţară?

Stând acolo, cu fruntea lipită de braţul rece al crucii lui Stejar Vasile, de care atârnau florile stinse, legate cu o şuviţă de teiu, mi-a venit în minte ziua aceea de 22 August, când Stejar Vasile s'a depăşit pe sine şi pe ai săi, când nu mai era un oarecare Stejar Vasile, ci un munte întreg de om, pe care cresc

păduri întregi de Stejari.

Zările pe care se stinsese Stejar Vasile erau peacolo, pe-aproape.

Gropile în care se svârcolise şi din care se repezea cu toată setea, erau goale, ca nişte căldări negre, mari, aşezate cu gura către cer.

Pe marginea lor încă nu crescuse iarba şi în fund încă nu putrezise cartoanele ţigărilor, din care trăsese uriaşul.

Am intrat în ele să le mai simt încă odată mirosul lor bolnav şi să le mai încălzesc pereţii care m'au avut în pază.

Pe o margine a amplasamentului în care am îngropat pe Stejar Vasile îndrăsnesc să scriu aceste rânduri cu toată emoţia şi înfrigurarea.

Privesc în gol şi ca într'un film de cinematograf văd acţiunea.

Imi amintesc. Era în 22 August, ora 9 dimineaţa.

Batalionul I atacă cu toată puterea între limanuri, la sud de Bujalâk. La dreapta un batalion de vânători şi la stânga o brigadă de cavalerie.

Obiectivul era şoseaua Odesa-Nicolaev şi ajungerea la mare. Deslănţuit energic şi prin surprindere, atacul făcea progrese.

Tremura văzduhul de groază, de pocnete, de gemete, de vaer şi explozii.

Ardea pământul pe noi şi sub noi.

Brigada întârzie să atace.

Inamicul prinde slăbiciunea şi contra-atacă tocmai în sectorul ei. O respinge 4 km.

Flancul Batalionului rămâne descoperit.

Se iau măsuri de siguranţă, pe stânga.

Un ploton de mitraliere, dat în sprijinul Companiei din stânga, îşi amplasase piesele cu atâta măestrie că nu puteau fi lovite, dar de unde puteau trage cu toată eficacitatea.

La o piesă, trăgător, soldatul Stejar Vasile.

Contra-atacul inamic făcea progrese.

Expus la învăluire Batalionul se repliază pe o altă linie. Mitralierele primesc misiunea de hărţuire a inamicului până la instalarea cea nouă a batalionului.

Rămas cel din urmă, senin şi neînfricat, Stejar Vasile încetează tragerea. Ingelegea că este lăsat de sacrificiu.

Imparte muniţia în două. Jumătate lasă jos şi jumătate o duce în alt amplasament mai la dreapta.

Prinde între mâinile lui osoase pe „doamna mitralieră" — aşa cum se învăţase să-i zică şi-i schimbă locul de tragere, unde dusese muniţia înjumătăţită.

Valurile sculate din inima pământului pornesc năvală.

Simţise lipsa focului.

Stejar aşteaptă. Mitraliera răsuflă lângă el.

Nu se teme.

Icoana celor de-acasă a trecut ca o nălucă prin fata ochilor săi înşurubaţi în umbrele ce veneau nebune.

Auzea copiii cum îi gânguresc în urechi.

Când primul val ajunge la 50 m. apasă pe trăgaciu cu toată siguranţa. O răpăitură lungă a spart liniştea tăriilor şi frânţi dela mijloc, cei din cap s'au rostogolit în cheag de sânge.

Incă o pârâitură..... şi alta..... şi alta.

Se opresc sălbatecii. O caută pe după ierburi cu privirile de flacără.

Stejar Vasile, pe brânci, cu „doamna" în braţe revine la vechiul amplasament şi e gata de tragere.

Două lovituri surde de tun se deslusesc departe.

Un fluerat ascuţit şi două proectile cad chiar în locul unde fusesc cu un minut mai înainte.

Două explozii aprind cerul.

Se trag zece la rând şi toate cad acolo. S'a aprins iarba şi arde cu flacără roşie.

Valurile se pornesc iar.

Se auzeau vorbind între ei bolşevicii. Poate despre moartea lui, poate despre isprava exploziilor, poate despre cei căzuţi să murdărească pământul.

Stejar e în altă parte. Ii aşteaptă.

Din coastă le mai trimite un snop de 100 de cartuşe.

Mâna nu şovăe pe trăgaciu şi ochiul nu vede decât pe linia de ochire. Trage banda toată. Pune alta. Focul curge şivoiu din gura „doamnei".

O prinde de radiator şi pe genunchii rupţi de lutul aspru, ajunge acolo unde focul curăţise celălalt amplasament.

Stejar dă drumul ultimei rafale, ultimelor cartuşe.

E singur!!

Ruşii vin cu baionetele sclipind şi el nu mai are cu ce să-i oprească. E singur şi-ai lui l-au uitat.

Inşfacă iar de gât bâtlanul flămând şi târâş s'aruncă în celălalt amplasament.

Lada e goală şi răsturnată. Caută printre tuburile arse.

Găseşte numai câteva prin ţărâna frământată.

Le înşirue pe bandă.

Ochieşte.

Trage.

Din ochii lui de şoim se preling lacrimi.

Batalionul e gata să primească lupta şi nu înţelege dece întârzie inamicul.

De Stejar nimeni nu-şi mai aminteşte. A rămas uitat între două amplasamente, în faţă cu şiruri de ruşi.

In minte e tunet şi fulger. Să întârzie aici între tuburi arse fără putere de apărare, e o nebunie.

Işi ia mitraliera şi'n mers cotit printre ierburi înalte cât omul, caută cartuşe pierdute de cine ştie cine, în avântul înaintării. Aleargă... Se opreşte... Cade. Se ridică. Oftează şi cată cu durere la neputinţa unei clipe.

Dar de-odată mântuirea. Intr'un sac de merinde rămas mototolit, cinci grenade aşteptau mâna blagoslovită, care să le smulgă inelul. Le-a luat în gât şi s'a ghemuit într'o răscolitură de proectil.

Se pornesc iar talazurile.

Imaginea celor de departe îi apăruse în plămada creerului pentru cea din urmă oară. I-a strâns în cămara inimii şi i-a sărutat în gând.

A scos grenadele şi le-a aşezat în linie lângă piciorul înţepenit în lut, al mitralierei.

„Patru sunt pentru ei, iar una pentru mine, dacă ajung până la mine. Viu nu mă vor prinde".

Vorbea singur. Poate înebunise.

Primul lanţ a ajuns la amplasamentele lăsate. Auzea bine cum scrâşnesc tuburile arse sub potcoava bocancului greu. Ii şi vede chiar, cum vin cu ochi de fiară.

Prinde prima grenadă şi cu o precizie uimitoare o aruncă într'un grup de trei. Numai o clipă şi explozia a fost urmată de un geamăt lung.

Primul rus a ajuns lângă el. Printre firele de iarbă se uită chiar în ochii lui. Ochi cumpliţi de sălbatec.

O umbră trece fugar peste luciul baionetei.

A cincea grenadă e gata. Ii scoate inelul şi s'aruncă cu ea cu tot în pieptul rusului. Cad amândoi.

O detunătură şi... Stejar Vasile, în braţe cu un fiu al stepelor ruseşti s'a prăvălit în noapte.

In ziua de 23 August, reluăm atacul.

Intre ierburi, Stejar Vasile, dormea de veci cu'n rus de gât. Nu se mai temeau unul de altul. Se înfrăţiseră în moarte singura care i-a putut împăca.

Maxim Tănase

CORONA

— SCHIŢĂ —

Parcă-l văd!.. Inalt, spătos, cu privirea întunecată. Nu era ursuz,—avea aerul acesta din pricina unei metehne care-i lovise auzul; dimpotrivă, mare amator de petreceri şi bun camarad. Ne-am cunoscut într'un fel, oarecum, neobişnuit. Mutat decurând la instituţia aceea din Capitala Moldovei, mă aflam în cabinetul directorului, când intră pe uşă Fănică Florescu.

— Pe unde umbli, Domnule? îl luă în primire directorul... Cu ce drept absentezi dela serviciu?

— Am fost la nuntă...

— Poftim!.. Şi de ce nu te-ai deranjat să ceri concediu?

— Domnule Director, aici la noi, în Moldova, nunţile ţin şi două zile şi trei şi cinci... aşa că nu ştiam de câte zile o să am nevoe... Acum pot să fac cerere.

Nici nu îndrăzneam să ridic ochii la director; îl bănuiam dunăre de mânie. Militar de carieră nu concepea vreo abatere dela disciplină. Dar, minune!.. îi tremura un zâmbet abia perceptibil în colţul buzelor. M'am convins, apoi, că Fănică era un funcţionar pereseverent şi muncitor, dar numai atât cât nu-l scoteai din apele lui.

Astăzi, deşi sunt câtiva ani la mijloc, decâteori întâlnesc un cortegiu sau aud un marş funebru, nu se poate să nu-mi aduc aminte de el. Nu, să nu mă înţelegeţi greşit: Fănică trăeşte. Il puteţi întâlni pe străzile Iaşului cu pălăria lui calabreză. Există, însă, o întâmplare care ni l-a fixat definitiv tuturor colegilor de atunci în amintire... Murise unul din camarazii noştri de birou şi, cum se obişnueşte, pusesem mână dela mână să-i cumpărăm o coroană.

— Domnule Florescu, ordonase directorul, iei pe domnul Mădrâjac şi vă duceţi s'o luaţi dela florărie... Restul personalului merge chiar acum la locuinţa defunctului...

Era o zi de Făurar cu ger uscat. Crivăţul sufla cu toată ura lui siberiană. Cei doi căutaseră în zădar o birjă şi acum alergau pe jos, purtând cu grijă coroana.

— Mă Florescule strigă Mădrâjac; dar acesta n'auzea: cu bărbia în piept îl târa înainte printre pietonii grăbiţi... Fănică!

— Ei?

— Am îngheţat.

— Şi ce vrei acu?

— Să întrăm colea la Pitaru, să ne desmorţim cu o ţuică fiartă... Tot ne-au rămas ceva bani: îi bem de pomana mortului...

— Şi dacă întârzâem?

— Nicio grijă... Nu ne trebuesc mai mult de cinci minute... Şi în cazul cel mai rău, mortul tot trebue să treacă pe aici...

Fie că băutura fusese prea ademenitoare, fie de spaima gerului de-afară, n'au băgat de seamă când a trecut vremea. Ţuica în cănile acelea de lut era un adevărat elixir: te întinerea, te purta departe de necazurile lumii acesteia... In primul sfert de oră uitaseră cu totul de misiunea lor.

Şi, iată, când erau mai bine dispuşi, Mădrâjac sare ca ars:

— Fănică, mortul!

— Hî?

— Mortul.

— Ce mort?

— Mortul nostru.

Din josul străzii urcau acordurile grave ale unui marş de Chopin. Răsunau acum destul de aproape ca să le audă şi Fănică. Deodată sări în picioare, înhaţă cu amândouă mânele coroana şi năvăli pe uşă, răsturnând tot ce întâlnea în cale. Odată în stradă, nu stătu deloc pe gânduri; încă un salt şi o agăţă în gâtul unuia din îngerii îndoliaţi dela colţul din urmă a dricului. Nici n'a întors privirile să-l vadă pe Mădrâjac, care din uşa restaurantului îi făcea semne disperate: s'a încolonat în cortegiu cu ochii pios plecaţi în pământ. Dela o vreme începu să-şi caute din ochi colegii. Se mira că vedea numai feţe necunoscute.

— Cine e mortul? întrebă vecinul din dreapta.

N'a înţeles din răspunsul acestuia decât „mare comerciant". A rămas cu gura căscată. Impins din urmă s'a trezit pe marginea trotuarului.

— Ce-ai făcut, Fănică? îl auzi din urmă pe Mădrâjac.

Alături, în mijlocul străzii, priveau cu ochii mari dricul care se depărta clătinându-se încet, parc'ar fi plutit. Vântul flutura ca o mustrare, panglicele coroanei pe care ei pusese să se scrie: „Din partea colegilor—eternă amintire"...

Ene Stanciu

La nunta aceasta participă alegori întreaga natură.

Expresia nuntă-moarte, există răspândită nu numai în cântece şi balade, ci în vorbirea zilnică: [24]) Să vii la nunta mea. (Adică la moarte).

Când e cineva bolnav se întreabă:

— Oare nu-i cucoana?[25]).

Dacă cineva oftează mult, se glumeşte:

— Valeu, valeu, toată vara cu covaliu. la mai hai şi cu Ileana. (moartea). O femeie pe patul morţii îmi spune: [26])

— Mata îmbli prin sat, poate o vezi pe coana Anica, pofteşte-o să vie, spune că's bolnavă tare.

Şi bătrânii glumesc la fel: [27])

— Am să mă însor c'o mireasă frumoasă. Tare am ocărît-o pe coana Anica. Mi-o trimes hârtie c'a veni şi nu vine, n'am când s'o aştept"...

„[28]) Nunta are o altă bucurie şi moartea alta, da spui: Ia am făcut o nuntişoară! (am îngropat o fată ori un flăcău) Dumnezeu îi mai bun ginere decât unul din sat...

Cu durere senină, un cioban[29]) spunea de fata lui moartă:

— A fi mireasă nemăritată, care moare nenuntită. Vezi că nu scap de nunta asta".

Din sentimentul morţii năprasnice, senin privită, sărbătorită ca o „nuntă", simţită ca o trecere luminoasă şi iertată, a izvorît Miorita.

Moartea tinerei mirese din[30])

Nunta lui Milici Flămuraru", Balada jugoslavă, e de un tragic răscolitor. Atitudinea faţă de moarte din balada „Maica Jugovicilor", conţine chiar elemente de macabru. Cântecul bătrânesc [31]) al sârbilor închinat măicuţei dela Cojovo, mamei Jugovicilor, îngăduie o interesantă paralelă cu o baladă din colecţia de culegeri din Banat a lui F. Hodoş.

Gândul mamei e tot atât de plin de calme tristeţi ca şi al voinicului în faţa morţii. Dar în balada noastră, mama e „preocupată nu atât să-l plângă, ci să împlinească rândurile de pomeni cari îi vor asigura lumea cealaltă".

Fondul psihic e deci deosebit. Poporul nostru vine cu o altă trăire în suflet diferenţiat în atitudinea lui senină deşi motivul ca subiect e acelaş. Eposul sârb cu structura lui sufletească, tragică şi sumbră.

[32]) Şi în ce priveşte atitudinea acestui suflet în faţa morţii se vede că ea este dramatică, tulburătoare, profund cufundată în nelinişti cenuşii, în sbucium. In eposul german în „Niebelungenlied" moartea lui Siegfrid e cumplită, învăluită şi ea într'o atmosferă de tragic. Insăşi moartea lui Roland din celebrul „Chanson de Geste", cu toată atmosfera de eroism de mistică creştină se adumbreşte o clipă. In schimb nici o adumbrire nu pogoară peste fruntea limpede a ciobanului „Mioriţei".

Imaginea morţii înfăţişată ca o căsătorie este imagine frequentă în Balcani şi la Slavii de răsărit, pe care poporul nostru a adoptat-o ca pe ceva specific românesc. Alegoria morţii e identică la Albanezi, Greci, Ruşi. [33]) Vrednic de luat în seamă este că în folklorul bulgar, [34]) sârb, grec, albanez, sunt teme comune în muzică populară ca şi cusături. E o moştenire credem a populaţiei băştinaşe din întreaga peninsulă balcanică: Tracii.

Printre colindele bulgarilor din Cerna, jud. Tulcea, redăm în traducere sfârşitul unui colind foarte însemnat pentru poporul nostru român...

Rănit ostaşul cu nouă răni
Cu răni şi gloanţe vrăjmaşe
Iar a zecea este de sabie.
Şi cade oşteanul pe pământul negru
Deasupra frumoasei ţări româneşti
Pernuţa este o piatră scumpă
Invelitoarea este ceaţa întunecoasă
Şi lumânarea este o stea luminoasă

[35]) Deasupra frumoasei ţări româneşti

Suntem un popor Daco-roman [36]) cu un caracter asemănător cu a popoarelor sud-est europene, în literatura populară. De aci vin problemele speciale ale folklorului nostru".

Şi în sfera Europei de răsărit apare imaginea morţii înfăţişează ca o însurătoare. In apus această imagine nu circulă, e deci la bază o asemănare de psihologie etnică.

Veresciaghin, într'un tablou „cel uitat" c'un peisaj imens al câmpului răsăritean,cu corbi în înălţimi şi un ostaş pe malul unui râu, ucis, întins pe spate, cu puşca prin apropiere, pune acestui tablou ca inscripţie versurile dintr'un cântec popular: Tu spune nevestei mele că m'am însurat cu alta"...

Tonalitatea e şi aici întunecată, atât de deosebită de acea a cadrului nostru. Bunurile folklorice rar sunt mărginite la sfera geografică a unui popor, dar toată valoarea e în forma nouă de expresivitate, în viziunea nouă. Poezia poporană se caracterizează prin receptivitatea ei, în puterea de a da o aleasă expresie. Departe de a se pierde într'o masă uniformă, internaţională, balada noastră e specifică. Isvorul principal al creaţiunilor poetice este experienţa sufletească, adâncul uman.

Miorita, Meşterul Manole, cântecele de moarte care înfrumuseţează moartea cu cele mai sublime imagini, nu e povestea unor izolaţi, ci fapte ce se petrec mereu cu aceiaşi atitudine senină în faţa morţii şi a vieţii, mărturisită în lung de veacuri, în chip de manifestare autohtonă. Ca şi în Meşterul Manole, în Miorita, ciobanul, după ce-şi arată dorinţele de după moarte (ca să nu se rupă legăturile eu viaţa lui pământească), toată frământarea se târăşte în sufletul lui marele legământ de a birui trupul şi de a trăi veşnic sub altă formă.

Alegoria nunţii din Miorita Lucian Blaga[37]) o judecă în felul următor: „Miorita de plaiu e asimilată în tragica-i frumuseţe cu extazul nunţii „rezultă de aci că Miorita statuiază o concepţie sofianică. Sfârşitul Mioriţei lui Alexandri şi a variantelor (din viaţa păstorească din Basarabia ms.) ne vorbeşte de nuntaşi, preoţii, făclii vornicei, ceiace se apropie foarte mult de nunta creştină şi deci de biserică, grija de înmormântare creştină se vede peste tot împreună cu mitul grandios al naturei.

Ritul nostru de mort, de pretutindeni, unde sunt români oglindeşte legătura dintre căsătorie şi moarte.

La moartea vreunui flăcău ori fete din com. Cornova Orhei se face o adevărată preînchipuire de nuntă. O fată mare sau un flăcău o face pe logodnicul fetei răposate [38]) cu inele amestecate în grâu, (dupâ obiceiu). Nu-i păcat să faci un bine mortului şi nu-i singur.

La Floreşti, jud. Soroca, acum câtiva ani a fost împuşcat un flăcău de un altul [39]) cu care a avut intrigi", şi când l-au petrecut, i-au făcut nuntă; el mire, iar mireasa lui, Ileana lui Ionică din Hârtop, îmbrăcată mireasă ca la cununie, cu flori, ghirlandă.

La fel în Bacău, dacă mor tineri, li se duc cununiile înaintea alaiului.[40]) „Dacă-i moartă fata, duce un flăcău.

— Cine-o dus cununiile? întreabă lumea".

In Dobrogea (Pecineaga. jud. Tulcea), după îngropămintea vreunei fete ori unui flăcău, la o săptămână, li se face [41]) „o horă de pomană. Se plăteşte la lăutari ca să joace lumea degeaba.

Flăcăii şi lăutarii au şervete pe mâini ca la nuntă. In mijloc e o căldare de vin şi colaci".

Ca mire şi mireasă îs îmbrăcaţi tinerii morţi, în toată Basarabia[42]) „Fetei i se pune pe cap beteală şi ghirlandă, iar la piept „un buchet". Flăcăului i se pune deasemenea un „buchet di miri", în piept.

Fetele şi flăcăii care petrec mortul la groapă „îs legaţi vornicei şi druşte, ca la nuntă. Se face şi „colacu vornişelului", legat cu lână roşie şi busuioc pe care îl duce un flăcău, în fruntea convoiului".

In judeţele Bălţi[43]), Soroca[44]) şi Hotin[45]) la praznic li se dă vorniceilor câte o pereche de colaci.

Zestrea se dă de pomană. Moartea i-o nuntă[46]). „Să cununa pomântu. Vintu îs muzicanţii aşa să şi bocească". In Frumuşica, jud. Soroca, dacă moare un flăcău, flăcăii care-s în slujba îngropării, se numesc „vornicei", iar fetele cari duc capacul sicriului, „druşte".

Hainele de mire şi mireasă, gospodarii le ţin de moarte, la fel şi lumânările care împreună cu ghirlanda stau în icoană şi-s folosite la căpătâiul mortului, când îşi dă sufletul.

In Arad, com. Cuvin[47]) „dacă moare o fată mare, zici: am măritat-o". La fel în Şeitin-Arad[48]) o fată mare moartă e îmbrăcată mireasă. Nunta ei e asta. Tot nuntă e moartea. Colacu mare de mort se zice stolnic".

In Dobrogea (Ienisala, jud. Tulcea) [49]) „moartea i-o nuntă, numai lăutari n'are. Incrucişaţi stau cu şerveţel flăcăi, fete, ca vii". Cueuveaua[50]) care anunţă moartea, anunţă şi nunta. Dacă un văduv ori o văduvă se cunună, lumânările care ard la cununie, părţii rămase, ard pe pieptul celei moarte. Pentru ca să n'o frigă, se trimete cineva să verse pe mormânt o cofă de apă să stingă lumânările care ard pe pieptul răposatei. Aceasta se face dacă ea n'a împlinit şapte ani şi a fost desgropată.

---

[24]) Chirică Bulat, Leostina Cociorvă — Isvoare Soroca, Iacob Băsărăgheanu, Casimcea — Tulcea—Gh. Kirileanu Holda—Neamţ.

[25]) Lestina Chihaia 75 ani, Scăeni Soroca.

[27]) Costache Costin, Ordăşei Orhei.

[28]) Arsenie Artenie, Tăra, Soroca.

[29]) Nitu Mocanu 66 ani Orambei Tulcea.

[30]) Radu Gyr „Baladă şi eroism" Gândirea, Aprilie 1938.

[31]) Ovidiu Papadima „Din viziunea folklorică.—Moartea" Univ. Literar, Oct. 1938.

[32]) Radu Gyr, idem.

[33]) Tocilescu, la fel şi Caracostea, „Balada" Curs universitar.

[34]) Monografia com. Cerna Tulcea de D. Necula şi I. Cheşcă, cap. „folklor bulgar".

[35]) Culese deta săteanul D. M. Dima şi tradus de d-l Vl. P. Dima.

[36]) Caracostea, „Balada" curs universitar.

[37]) Lucian Blaga, Spaţiul Mioritic, pag. 24.

[38]) Ecaterina Şoimaşu 61 ani. Cornova Orhei.

[39]) Olga Gorea, Pohoarne Jud. Soroca.

[40]) Const. Palade, Bogăneşti Bacău.

[41]) Maria Noroc 48 ani, Pecineaga, Tulcea.

[42]) P. Ştefănucă, Folklor în Jud. Lăpuşna, Anuarul arhivei de Folclor/Acad./II pag. 105.

[43]) Ion Gafencu 52 ani Sângerei, Al. Coşerin, Ciocan Jud. Mălăeşti.

[44]) Varvara Gălusçă

[45]) Ion Cimpoeşu 68 ani.

[46]) Iuliana Mărienuţ 74 ani.

[47]) Vasilica Sandu Boboc 71 ani.

[48]) Iacob Băsărăgheanu 96 ani mocan Casimcea Jud. Tulcea.

[49]) Iuliana Marienuţ, 74 ani.

[50]) Vasilca Sandu Boboc, 71 ani.

HOTINUL

(Urmare din pagina 1-a)

Petriceicu Hăjdeu. Mărturii de vechimea neamului nostru în partea aceasta de sus a Basarabiei ni te înfățișează și satele întemeiate cu multe sute de ani în urmă și printre cari nu găsim nici unul rusesc. Dacă sânt și din acestea, au luat ființa după 1812. Intâlnim însă sate întemeiate de turci dintre cari pomenim: Câșla Negima de la 1722 și Câșla Salii de la 1790, ceiace învederează că osmanlâii, după războiri, au rămas în aceste locuri, asimilându-se cu vremea. Chiar la 4 km. de orașul Hotin. pe malul Nistrului, avem satul Anadol, întemeiat de turci la 1507. Dar sate moldovenești cum sunt: Bălănești, întemeiat la 1322, Caplenca la 1420, Cormani la 1603 și atâtea altele cari străjuesc dreptatea noastră asupra acestui pământ de toți râvnit.

Și cu diferite mărturii hotarnice putem înfrunta îndrăzneala celora cari ar nesocoti vechimea noastră. Iată o mărturie dela **10 Iunie, 1662** *când pârcălab de Hotin era cronicarul Miron Costin. Glăsuește mărturia în așa fel:* **„Miron Costin pârcălabul de Hotin, fac știre cu aciastă scrisoare a noastră cui să cade a ști, cum au venit la mine aice la scaunul Hotinului dumnealui Simion Barbovschi și cu răzășii Talpă și alții, cu cinstită carte măriei sale lui Vodă, întru care era scris că s'au jăluit, cari mai sus scrie înainte divanului măriei sale, pentru hotarul lor din Giunești, zicând că le-au împresurat Mălinții hotarul lor din Giunesti, zice să merg acolo să aleg hotatul Giuneștilor despre Mălinți"-**

Sau alta din care vedem că poetul Costachi Conachi era proprietar în județul Hotin.

Mărturia este dela **20 Iunie 1811** *și spune:* **„Cinstitul boer dumnealui Costachi Conachi, biv vel comis, după jaloba ce au dat către pre cinstitul Divan, că după scrisori ce a arătat, i s'ar fi dat în stăpânire moșia Dămidenii din ținutul Hotinului, dipe apa Drabistii și că aciastă numită moșie nefiind încă cunoscută în tabla vistirii, n'au putut-o afla ca să o ia în stăpânire".**

Acum să călătorim spre orașul unde pe malul Nistrului, de veacuri, străjuește Cetatea rămasă până astăzi în stare bună, de parcă nu-s sute de ani de când a meterisit-o, Ștefan cel Mare. De la Noua Suliță, pornind pe șoseaua ce străbate sate ascunse între livezi, ori urcând dinspre Soroca pe la Săcureni și Briceni, ori, dacă-ți ingădue timpul, luând-o, domol, cu brișca, pe malul Nistrutui, cu ocolișuri nenumărate, urcând și scoborând dealuri cu numiri frumoase, cum sunt: **Dealul Valul lui Traian, Valul Turcilor, Dealul Hârbului, Dealul de Aur,** *ajungi, cu sufletul împrimăvărat de priveliști, în orașul bătrân, cu o vechime ce nu-și cunoaște nașterea. După unele date istorice, se crede că Hotinul a fost înființat de Cotizon, regele Geților, așezându-l pe mal de ape, pentru o mai lesnicioasă apărare. Genovezii, în sprijinul negoțului cu care cutreerau lumea, au ridicat aici, pe Nistru, cetate puternică, încăpătoare, de care s'au servit, mai târziu, toate neamurile ce-alergau după prădăciuni. Voevozii Moldovei au refăcut și întărit cetatea, iar Ștefan cel Mare după pacea dela 1459 cu Cazimir, regele Poloniei, aduce unele prefaceri, transformând Cetatea într'un uriaș cuib de rezistență. Că orașul Hotin cu cetatea lui avea mare însemnătate, ne-o spune istoria care arată că pentru el multe seminții au dus lupte înverșunate; după cum atârna biruința, așa erau și stăpânii. Înșirăm unele date cari lămuresc câte a avut de îndurat acest târg dela marginea Moldovei. Polonii îl ocupă la 1562, ca după un an să fie izgoniți de moldoveni. După înfrângerea suferită de ruși la 1711 la Stănilești, turcii îl reocupă, ca iar după câtva timp să-l piardă. Trecea, orașul din mână în mână, îmbrăcând straiul pustiului și-al ruinelor.*

Când dreptatea a readus în 1918, Basarabia la matcă, târgul Hotin, sărac și povorat de nevoi, parc'a zâmbit în pragul României Mari. Soarele istoriei îl îmbracă iarăși în strae noui. Erau străzile povârnite spre Nistru, colboase vara și bogate'n glod toamna și primăvara, erau ulițele din preajma Cetății înghesuite de-un neam străin, dar cineva necunoscut, din zarea largă a Nistrului, parcă vorbia din trecut, înșirând icoane și întâmplări.

Așa mi-a vorbit într'o noapte un moldovan scurt de statură și cu 'ndestulare rotunjit, bun de sfat și cu șart mult într'ale glăsuirii. Purta antereu sărăcăcios și răspundea la numele de preot Baidan.

Era în zilele când clocotea bucuria reintregirii Motdovei. Am trecut împreună prin uliție pustii peste care o lună plină ningea liniște. Ne-am oprit puțin în grădinuța din mijlocul târgului și-am stat pe gânduri sub copacii bătrâni. Apoi, ocolind orașul, am coborât spre Cetate. In lumina puternică, zidurile mari creșteau până la cer. La intrare, în dreapta, biserica odihnea în tăcerea nopții. In stânga un turn de geamie săgeta înălțimea înstelată. Am lăsat zidurile dărâmate și-am intrat între pereții înalți și puternici pe cari i-am măsurat cu privirea. Poate, în viață n'am întâlnit atâta liniște și negrești că inima n'a fost vreodată supusă unei înfiorări mai stăruitoare.

A vorbit tovarășul meu, sau un voevod, un hatman sau un pârcălab din trecut?

— Acolo a fost paraclisul, mă lămurește noaptea, să cunosc încă urmele zugrăvelii... Paraclisul în care au îngenunchiat vitejii de eri, rugându-se pentru biruință. Paraclisul în care a trăit sufletul credincios al Neamului. Deși era în vară, un cutremur îmi sbuciuma trupul.

— Gândește-te, îmi șopteau zidurile, că pe unde calci, au trecut Alexandru cel Bun și Ștefan Voevod și Duca Vodă și Miron Costin și... Și am trecut și noi, în noaptea cu lună, când o liniște de țintirim întinsese aripele peste târgul din hotar. Iar când am ieșit pe malul Nistrului, în luminișul zării, fermecătoare priveliște ne-a întâmpinat. Dincolo de apă, peste podișul fără margine, uiumul lunii se cernea peste depărtări. Dincoace, sub mal, câteva fabrici de înveselitoare băutură, dormeau într'un fum de umbră.

Nistrul, bătrân și obosit, parcă sta pe loc.

Numai inima și gândurile porneau călătoare pe la frații și din dreapta și din stânga lui.

D. Iov

NOTE

Nr. 100

Cu numărul de față, „Basarabia literară" împlinește o sută de săptămâni de apariție. Acest mic jubileu e un punct de hotărîre pentru mai departe. Strămutată în Chișinău dela 15 Noembrie 1943, „Basarabia literară" a încetat să fie „europeană" (în sensul cum înțeleg acest termen adolescenții teribili ai literaturii noastre, care s'au socotit obligați să scrie pe rând despre Paul Giraudoux și sunt ferm convinși că fără grimasele lor se întunecă cerul României și dispare cultura franceză), devenind mai MOLDOVENEASCĂ, mai aproape de necăjitul destin al norodului basarabean.

Credem că nu e o greșală, fiindcă nu fiecare revistă este obligată să devină „pârghie de orientare" în literatură și să fie scrisă pentru gurmanzi hipersensibili sau esteți irizați, când „Basarabia literară" se află într'un pământ unde li se spun lucrurilor pe nume, preferând superficialității importate sinceritatea gândului autohton. „Basarabia literară" n'are dreptul să delireze. Modestă, ferită de pretențiuni periculoase, ea are o misiune, despre a cărei împlinire mărturisesc cititorii ei. Ea nu poate face sociologie colorată, când în jur se sbuciumă o lume preocupată de soarta unui neam.

„Basarabia literară" merge mai departe, conștientă de menirea ei, fără să poată uita că ne aflăm în războiu și că trăim în țara românească.

REDACȚIA

Nichifor Crainic,

scrie în numărul de pe Ianuarie 1944 al revistei „Gândirea", cu prilejul împlinirii a 22 ani de existență, aceste rânduri pline de confesiuni și adevăruri indiscutabile:

„Gândirea intră cu acest număr în anul XXIII. Am sub ochi colecțiile celor 22 de ani încheiați. Nu-mi vine să cred că am fost în stare, în cursul acestei perioade din viața mea atât de frământată de alte îndeletniciri și hărțueli, să aleg dintr'un munte de material, să combin, să corectez și să împlinesc cu contribuție proprie cele peste douăsprezece mii de pagini ce constituesc aceste colecții. Dacă aș fi închinat acest timp și această trudă gândurilor mele intime, știu că opera mea literară ar avea alte proporții și poate chiar altă însemnătate. Dacă aș fi fost un om practic, aș fi ajuns astăzi arhimilionar ca unii dintre foștii mei camarazi de scris.

Așa însă am rămas ce sunt, o sărăcie de om, pe care cei bogați îi bat pe umăr cu oarecare compătimire și mercurială superioritate. Mărturisesc că, dacă mă încearcă omenești păreri de rău pentru opera mea proprie, neîmplinită cum o visasem eu, nu regret nimic din bunurile materiale, pe care le-aș fi putut câștiga cu energia mea practic folosită.

Am avut în schimb alte bucurii, pe care omul de rând e greu să le înțeleagă. Am creat instrumentul de stimulare și de afirmare pentru atâtea strălucite personalități ce îmbogățesc încă de pe acum tezaurul literar al țării mele. Am asistat, vers cu vers și rând pe rând, la zămislirea unei noui literaturi și m'am bucurat de orice triumf, ca și cum ar fi fost triumful meu propriu.

„Gândirea" e astfel, nu o revistă personală, cum fals e numită câteodată, ci expresia unei mișcări contopite din afinitățile unor puteri creatoare, ce constituiesc mai mult de jumătate din literatura contemporană".

... Mărturisirile d. Nichifor Crainic sunt impresionante, prin arătarea riscurilor la care e supusă literatura, atunci când renunțând la ispitele venite de peste granță își urmează drumul cu tenacitate și idealism.

Puțini au observat

un foileton semnat de d. Theodor Râșcanu și apărut în ziarul „Acțiunea" din Capitală, în care se făcea un rezumat al muncii depuse de d. Gheorghe Bezviconi, pe tărâmul scrisului istoric. Printre actele d. Th. Râșcanu scria: „D. G. Bezviconi, care este un adânc cunoscător al trecutului nostru istoric, un pasionat cercetător al vechilor arhive — foarte apreciat de regretatul N. Iorga al cărui discipol a fost — nu mai are nevoie de o prezentare, din parte-ne, aici, fiind în destul cunoscut. Sunt aproape zece ani decând numele său circulă în presă și publicistică și decând scotea în Chișinăul unde s'a născut și a copilărit, revista „Din trecutul nostru", în paginele căreia a scris atât de substanțiale și documentate studii istorico-genealogice despre neamurile vechi din Basarabia. In continuare, autorul foiletonului face o largă dare de seamă asupra publicațiilor acestui istoric.

„Legea talionului

și morala creștină" este o broșură de peste 64 de pagini datorată părintelui Igor P. Jechiu, spiritual la Seminarul Teologic din Chișinău.

După cum spune și autorul în prafață, „erori întreținute de lipsa cu desăvârșire a unui studiu lămuritor asupra talionului, au condus la realizarea acestei lucrări, care încearcă să stabilească că talionul este o instituție de drept în vechiul testament și că ea trecând prin unele mici și noui formulări și-a făcut loc până și în legislațiile cele mai noui și mai aproape de vremea noastră.

Atât interpretarea juridică a talionului cât și poziția lui față de morala creștină este conformă cu dogmele și explicată exegetic.

O recomandăm amatorilor cu toată căldura.

„Revista scriitoarelor și scriitorilor români".

anul al XVII-lea, Nr. 9-12, Sept. — Dec. 1943, director, Aida Vrioni.

E un număr bogat, în care găsim următoarele nume, în majoritate cunoscute în lumea noastră literară: Marg. Miller-Verghi, Țicu Archip, Ion Ojog, Aida Vrioni, Ioana Postelnicu, Ștefania Zotoviceanu, Ana Luca, Ovidiu Constantinescu, Zoe Marinescu, Elena Eftimiu, Ernest Verzea, Const. Stelian, Ion Stancu, Const. Mihail, Verona Brateș, Olimpia Iosif, Nicolae Jianu, Stere Popescu, Radu Mehedinți, Daniel Constantinescu, Lucian Mănescu, Dinu Racota, Mihai Pană.

Fragmentul din piesa „Căsuța fericirii" a d-nei Vrioni, ce se va juca la „Național" foarte interesant.

Cronica bogată, dar recenziile cărților lipsite de precizie și concluzii.

Revista e o apariție literară plină de viață pentru timpurile ce parcurgem.

Remarcăm

actualul esseu al d. prof. Nichifor Crainic din numărul de pe Ianuarie al „Gândirii", intitulat „Ortodoxia română ca funcțiune europeană". Subliniem proza d. Victor Papilian, cel mai autentic nuvelist român după Slavici și Brătescu-Voinești.

In restul numărului semnalăm: Sgomotele dintru început, de George Gregorian, Imn de Olga Caba, Poezii de Eugenia Brateș, Probabilismul științific de Nicolae Bărbulescu, Confessio de Valeriu Anania, Poezii de Alexandru Modrea și Vers și Melodie în poezia noastră populară de Gh. Vrabie.

Toate cronicile semnate de condee de cea mai autentică valabilitate și foarte bine actualizate. Dintre numele ce semnează aceste cronici amintim pe Ion Coman, Șt. Zissulescu, Nicolae Roșu, Olga Caba. N. Porsena și Cronica măruntă, ca de obiceiu, datorată d. prof. Nichifor Crainic.

Cu numărul de față, revista „Gândirea" pornește pe drumul unui nou an de muncă, de amarnică muncă literară.

Material românesc

Unele din revistele Capitalei îndeosebi închină pagini întregi scriitorilor străini, peisagiului și descrierilor din alte țări.

Faptul, firește, e bun. Are un singur cusur: nu e în aceiași măsură în situația de a face cunoscută și România și viața scriitorilor sau altor oameni celebrii ai Neamului nostru.

E bine să cunoaștem ce are mai frumos lumea de dincolo de hotarele noastre. E chiar necesar. Numai că un vechiu proverb spune:

„Cunoaște-te pe tine însuți mai întâi".

Iată de ce credem că acele reviste ar trebui dintr'un bun simț românesc să dea, alături de paginile de propagandă străină și însemnările serioase și interesante despre lumina dela noi.

Chiar dacă publicul ar părea oarecum refractar la început, cu timpul se obișnuește, prinde gust și de frumusețile autohtone, pe care în primul rând trebuie să le apreciem noi, să fim mândri de ele și să le difuzăm prin toate mijloacele.

Bucovina literară,

Numărul din 30 Ianuarie 1944 este închinat d. Cezar Petrescu. D-l Aurel Vasiliu semnează un articol de fond: „Cezar Petrescu și proza românească", concludând că autorul „Intunecării" a ajuns să afirme un realism creator de viață palpitantă și de oglindiri epocale, balzaciene".

In același număr mai semnează: C. Bivolaru, E. Ar. Zaharia, S. Reli, A. Bogaci, D. Loghin, Dragoș Vicol, Aurel Tudor, Nicodim Glod, un nume oarecum nou în revistă, Verona Brateș și George Drumur la cronica literară. „Filele de Calendar" sunt redactate cu multă cumpănire și avem impresia chiar cu o descernere anume căutată.

Pentru frumusețea ei deosebită reproducem poezia *„A murit fata"* de Ghedeon Coca.

A început tăcerea mare a nopții
și somnul brazilor, iar Carul Mare,
să ducă trup, în zori, la înmormântare,
de aseară așteaptă înaintea porții.

Tăcuți, la geam stau îngerii pe gânduri.
Se sting pe încetul stelele departe,
în ceruri Domnul mai citește o carte,
oprindu-se adesea printre rânduri.

Trecu de multă vreme miază nopțea
și ciutura așteaptă zori să cadă,
cu cei dintâi și cumpeni și ogradă
să spele drum pe unde merse moartea.

Pe lângă frumusețea ei ritmică, ne-a plăcut mult concepția nouă pe care vrea să o atribue poeziei. E mai mult un aport la optimismul poetic de mâine. Moartea nu are întotdeuna temeinicii legiferate pe deasupra întâmplărilor din imediatul nostru mediu, pentrucă: Ciutura așteaptă zori să cadă să spele drum pe unde merse moartea.

Răsfoind

revistele din Capitală, observăm că aproape toate provinciile sunt reprezentate în redacțiile acestora cu câte un condeer care știe întotdeauna să găsească prilejul de a lua apărare a provinciei de unde s'a ridicat. Când n'o face personal, determină pe un altul, mai mult ori mai puțin îndatorat.

Nu mai departe „Convorbirile literare", Caietul pe Ianuarie, se ocupă pe câteva pagini de revistele bucovinene: „Cronicar", „Revista Bucovinei" și „Făt-Frumos".

Prezența d. I. E. Torouțiu, la locul de răspundere pe care îl ocupă este o adevărată binefacere.

In aceeași măsură și datorită aceloraș împrejurări, la aceiași „Cronică a revistelor, mai sunt reprezentate revistele: „Luceafărul", „Studii literare", „Prietenie și luptă" precum și revista „Ramuri".

Noi, basarabenii nu avem pe nimeni care să ne releve nici greșelile noastre ca să ne putem îndrepta și nici eventualele calități. E un neajuns și de vină sunt poate numai înaintașii noștri și confrații basarabeni din Capitală care n'au știut să se introducă alții în redacțiile de acolo.

Din această pricină, aici în provincie, noi învățăm să ne găsim singuri un drum, uneori cu deficiențe, alteori cu sobrietăți supărătoare.

Numărul ultim

al revistei literare „Ramuri" din Craiova, pe Noembrie-Decembrie 1943 apărând cu oarecare întârziere a ajuns la redacția noastră abia acum.

Din punct de vedere tehnic ca și din punct de vedere al conținutului, vechea revistă craioveană nu se desminte cu nimic.

Din sumarul revistei reținem pentru cititorii noștri și semnalăm următoarele: Elena Farago „Cântec de leagăn pentru ajunul Crăciunului", Verona Brateș: poezie, Nicolae al Lupului „Minunea dela Tismana". Mariana Moisa: peisagiu, I. U. Soricu, Al. T. Stamatiad, M D. Ioanid: cu o traducere din Gèrard de Nerval, Marta Pavelescu etc. La cronici și însemnări: Petre Drăgoescu, Cronicarius, T. Păunescu Ulmu și C. D. Popostate.

Așa cum se prezintă revista „Ramuri", dovedește că ea a rămas credincioasă vechei ei tradiții grafice și de conținut.

Cu privire la

revistele școlărești, reproducem următoarea notă din „Revista Bucovinei" Anul III Nr. 1 din Cernăuți pe Ianuarie 1944.

...au fost întotdeauna utile. Cu o condiție: *la temelia lor să fie inițiativa și entuziasmul unui grup de elevi, filtrat prin priceperea și tragerea de inimă a unui dascăl.* Ceea ce de multe ori nu e cazul. Avem impresia uneori, că există entuziasm, foarte mult entuziasm... din partea dascălilor. Și-atât"!

Și tot nota dela Cernăuți continuă: „...ne-a plăcut răspunsul unui distins profesor cernăuțean, delegat cu conducerea unei astfel de reviste, la întrebarea: ce rost au revistele școlilor?

— Sânt cel mai nou mijloc de a tortura elevii. Preferăm acele reviste școlărești care apar din tortura îndurată de profesori de pe urma elevilor".

Cu câtă dreptate scrie „Revista Bucovinei": Cei ce au urechi de auzit să audă.

Cântece de dor și de război

se va numi noul volum de versuri al poetului basarabean Robert Cahuleanu, ce va apare peste câteva zile în editura „Dacia Traiana" din Chișinău.

Cetitorii noștri care îi cunosc versurile din **„Basarabia Literară"** *și* **„Raza"**, *vor avea astfel prilejul să-i cunoască opera adunată toată într'o carte.*

Hohote și lacrimi

se intitulează o plachetă de versuri apărută de curând în vitrinele librăriilor din Chișinău. Autorul, Nicolae Andreescu, prezintă în două cicluri, o seamă de poezii ca factură deosebite.

„Hohotele", publicate și prin revistele umoristice ale vremii, se străduesc din răsputeri să smulgă cititorului câteva zâmbete palide, în vreme ce „Lacrimile" pornesc șuvoi după hohote, inundând durerea creatoare a autorului.

Rar am văzut atât de bine armonizate două feluri de poezii, diametral opuse. Coperta, lucrată în tuș, ne-a plăcut foarte mult.

Autorul va obține, credem un succes de librărie încă neegalat.

Am vrea să reproducem cel puțin o „perlă", teamă ne e însă să nu intrăm în conflict de competență cu maestrul Virgiliu Slăvescu...

Caietul pe Ianuarie

al „Convorbirilor Literare" se deschide cu un documentar despre „Inedite lui Titu Maiorescu" semnat de I. E. Torouțiu partea I și II iar partea III și IV de Alexandru Ionescu.

Tot despre Titu Maiorescu semnează I. A. Rădulescu Pogoneanu și Dr. Ilie Dăianu.

D. Florin Niculescu se ocupă de poezia lui Paul Valéry, relevând câteva interesante teme poetice.

Poezia e reprezentată prin G. Tutoveanu, Emil Giurgiuca, Sully Prudhomme (în trad. lui G. Hilt), George Drumur, etc.

D. Ovidiu Papadima scrie despre „Mih. Sadoveanu — povestitor de sărbători", iar d. Vasile Damaschin despre „Carmen Sylva".

La Cronica literară scriu d. d. Alexandru Ionescu, P. P. Panăitescu și Nicolae Predescu. Cronica revistelor aparține d. d. I. E. Torouțiu, Teodor Al. Munteanu și Șt. Cuciureanu. Revista mai are și o pagină de bibliografie.

Dela Turnu Severin

ne vine o plachetă de versuri intitulată „Cruci de foc". Autorul, Pavel Ion Ștefan, caută și uneori isbutește să ne redea momente emoționante și verosimile de pe frontul de luptă.

Citâm câteva versuri mai reușite:

Luna îi lumină fața tânără și visătoare,
Ii săruță rana ca o fată'n alb,
din sanatoriu,
Și mâinile, ca stânca de ivoriu
I-le'mpreună în semn de rugă
și scrisoare.

Sau:

In nopțile Rusiei și'n fantasme
Ne ridicăm credința pe araci.

Sau mai departe:

Se apropie un tanc.
Isbim cu sufletul în el
Și spargem cuirasa de oțel.

Pentru gândul bun al d-lui Pavel Ion Ștefan și pentru frumoasele sentimente care-l animă, placheta „Cruci de foc" își justifică suficient apariția.

Ultimul număr

al *Revistei Bucovinei* este închinat lui Gheorghe Tofan, mort acum vreo două zeci de ani și unul dintre inițiatorii și luptătorii însuflețiți ai „junimei literare". Din cuprinsul revistei reținem articolul de început datorat d. C. Loghin, „Noi și ei", e o reproducere documentară a lui Gheorghe Tofan, cele șapte „Sonete" ale d. Traian Chelaru, Junimea literară de Dragoș Vitencu, apoi: Un lustru de „Junime literară" datorat d. Leca Moraru și Mond Nacht (Somnoroase păsărele) de Mihail Eminescu, în traducerea lui N. Tcaciuc-Albu.

In rest: N. Tăutu Traian Cantemir, Leon Șandru, Emil Zegreanu. Cronicile și Notele foarte bine puse la punct.

Recenzăm

numai cărțile sosite pe adresa redacției, str. Eminescu, 19 — Chișinău. Domnii autori și editurile sunt rugate a trimite cărțile în două exemplare.

POȘTA LITERARĂ

IOAN CERNĂUȚI-IAȘI. Nu, sunteți încă „poiet". Ce ți-e și cu șlagărele astea moderne, toată lumea scrie dela o seamă de vreme numai romanțe și tangouri.

N. C. IAȘI. Ți-am primit scrisoarea ofensată ca un moț nervos de curcan tânăr, plină de insulte la adresa noastră. Injurătura și insulta pot servi și ele pentru ridicarea din anonimat a unor oameni. Dar ca să arătăm cine ne „apreciază", și cine ne insultă, îți reproducem această „cap'odoperă", provocatoarea ofensivei dumitale în fața „slăbiciunii" noastre:

Mi-am regăsit seninul pal,
Azur și pur,
Și capul sur
Mi-l revedeam în cerul opal(!?)
Te-am regăsit dulce ungher Stingher,
Impurpurat de-albastrul cer
Și-al lui mister.
Vei cere ca să-ți dau trecutul
Și vei păși tăcutul
Țărm, a clipelor pierdute...
Oh! inime durute, inime durute...

Și dumneata îndrăznești să ne dai lecții de literatură!

N. D. A. BUHUȘI-NEAMȚ. Aventurile din tren nu întotdeauna pot constitui subiecte de literatură. Aventura dvs., cel puțin, e o banalitate pe care o poatc povesti orice călător de orice speță ar fi. Cu bucata „Cântul alăutelor mele" ați vrut să-l imitați pe Edgar Poe, el scrie însă nițel... mai bine.

De aceea, primul plic primit nu-și poate găsi loc în revistă.

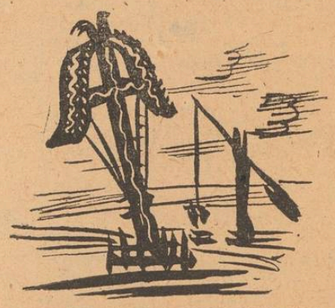

C. 64-944 Tip. „DACIA TRAIANA" Tipărită la 9-II-94

17.- Redacţia revistei "Transilvania" str. A.Saguna,6 SIBIU.-

ANUL III. Nr. 101 — 5 LEI EXEMPLARUL — 17 Februarie 1944

Basarabia literară

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
Chişinău: Str. Mihail Eminescu, Nr. 19. Tel. 3021
Prim-Redactor: SERGIU MATEI NICA

APARE IN FIECARE JOI

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 lei
Autorităţi şi Instituţii . . . . 500 „
Străinătatea . . . . . 1000 „

APOSTOLATUL ŞI MISIUNEA SCRIITORULUI

Scriitorul e o necesitate organică în expresia unui popor, din mijlocul căruia ţâşneşte ca o apariţie naturală. Scriitorul reprezintă o epocă a unui popor.

Dar acest scriitor nu-şi poate face de cât în rare cazuri o profesie din scrisul său. Suntem o ţară cu o foarte tânără cultură. Lumea aşa zisă înaltă are o admiraţie ciudată pentru scrisul străin, amintindu-i despre o viaţă apropiată de imaginaţia sa. Lumea de mijloc citeşte puţin, iar cea de jos aproape de loc. Ori cititorii scriitorului autohton tocmai din aceste două categorii umane s'ar putea recruta, ele însile fiind autohtone în adevăratul înţeles al cuvântului.

Scriitorul trebuie să lupte, să răzbată, să învingă spre a se afirma. In afara calităţilor scriitoriceşti, cu care l-a înzestrat firea, trebuie să posede şi acele facultăţi echilibristice care-i uşurează drumul, strecurarea, ascensiunea. Posesorul unui mare talent, chiar dacă este descoperit de cineva din oamenii mari din Capitală, chiar dacă acest Mecena are bune intenţiuni şi-i sprijină deschiderea unui drum, acest fapt nu e deajuns.

Incepătorul trebuie să posede abilitatea menţinerii în viaţa literară şi prin alte mijloace de cât literatura.

Deosebit, scrisul nu-i dă deajuns pâinea cea de toate zilele. Inainte de a-şi fi dovedit calităţile în arta scrisului, a fost sau este undeva un funcţionar, calitate care îi asigură existenţa azi ca şi ieri. Apariţia unei cărţi, două, trei şi mai multe chiar, nu schimbă uneori întru nimic situaţia materială a scriitorului, care trebuie să rămână pe mai departe umilul slujbaş undeva într'un ungher de Capitală sau de provincie.

In afara marilor scriitori, câţiva care culeg beneficii ce le-ar putea asigura existenţa; în afara câtorva scriitori cu o stare materială bună prin moştenire; cei mai mulţi dintre condeieri au scrisul ca o ocupaţie secundară.

Indeplinesc în fapt un apostolat, o misiune, o poruncă de dincolo de vrerea sau ambiţiile lor, aceea de a scrie. Pentru aceşti oameni care deobiceiu nu-şi vând scrisul, producţia literară are o semnificaţie mult mai înaltă. Arta pură de care se face atâta caz, arta în numele căreia pletora de scribi fac horă în jurul fondurilor suspecte oficiale, ori pe lângă diferite fundaţii aşa denumite culturale, — arta adevărată este slujită cu credinţă şi dezinteres tocmai de scriitorul apostol, de misionarul ce nu trăeşte din scris, dar văcueşte pentru scris.

Iată pentru ce scriitorul acesta rar va da acele tomuri de grosimea unui lat de palmă. Nu are nici timp şi nici plăcerea să scrie cărţi a căror valoare se apreciază la greutatea ce atârnă la kilogram. Acest scriitor şi toţi semenii săi, condeieri ce deţin media, călătorind pe drumul bunului simţ,—(fiindcă nicăieri ridicolul nu e mai sesizabil ca în artă), — acest om al visului legat totuşi de paşii lutului, va da luminii acele cărţi care desvăluie o lume ce moare, sau alta care întârzie a se naşte. In cărţile sale vor clocoti doruri ciudate, lumini ce ard cu adevărat, suflete străine, tocmai fiindcă lumea din afară s'a înstrăinat.

Dar scriitorul acesta trebuie să meargă pe cărarea sa. Un adevărat apostol, un mare misionar croeşte drum nou, pe care trebuie să păşească o lume. Din arta sa, scriitorul misionar nu culege de cât bucuria croirii acestui drum. E singurul său beneficiu şi trebuie să şi-l respecte.

Scriitorul-negustor aleargă după năluca palpabilă adesea: aurul. Scriitorul-apostol prinde pentru totdeauna ceea ce nu se vede niciodată: impunerea forţei sale de creator de viaţă şi lumină nouă.

Sunt două căi absolut opuse.

Negustorul luptă să-şi plaseze marfa; misionarul risipeşte frumuseţea inimii sale.

Scriitorul-negustor trăeşte cât şi marfa sa, producţie de sezon.

Scriitorul-apostol rămâne peste veacuri în luminile aruncate peste lumea care are nevoie de soare.

Sabin Velican

PUNCT MORT

Pădurile cu ape de argint în condei valsează
Otravă beau din cupe în simfonia frunzelor bolnave.
In sbor de cenuşe logodit cu cerul visează
Eolus, agonizând cu toamna bogată în accente grave.

Zadarnic caut miracole crescute în pridvor cu luna s'adape
Ca o ciută rănită,, în tristeţea-mi elegiacă anii goi.
Amurgul ninge cu stele—bumbi de sidef şi susură pe clape
Exodul durerii, cu păsări electrizate, sub volbură de ploi.

Bucuriile le'ngropară în sicrie cioclii în plânset de cocori...
Oare osândele pe culmi ard ca o văpaie ne'nţeles?
Ca un ogar vânatul, adast soarele cu aur în zori,
Imbrăţişând salcâmii plecaţi în cavalcadă pe şes.

De-acum, fumul amăgirilor creşte în marea poveste
Hăulind la porţile cetăţii—pe tărâmuri ireale
Pornit furtună în baladă peste golfuri agreste,
Te aduni pe file, iscând ca dintr'un strung vise hibernale.

Const. Aldea

SENSUL FRĂMÂNTĂRILOR NOASTRE

de IOAN POTOP

E bine ca, măcar la intervale mari, să ne oprim o clipă din mizerabila sau nobila noastră meserie cotidiană şi să ne întoarcem cu gândul la bătrânele sau nouile principii de viaţă, să vedem întrucât ele concordă cu realităţile trăite, să ne verificăm pe noi înşine şi mai ales să verificăm acţiunea noastră în direcţia binelui asupra societăţii sau instituţiei pe care o servim. Căci numai atunci viaţa nu pare zădarnică şi absurdă, ca un non sens, când ştii să-i verifici din când în când ţelurile ei, s'o pui alături de idealurile în slujba cărora te-ai hotărît cândva să robeşti pentru o existenţă mediocră. Sau, dacă ţi-e ruşine de consecinţele morale pe cari ţi le-ai cauza punând alături scopul cu ceiace ai realizat, atunci să încerci măcar să desprinzi, din marea încleştare a generaţiilor şi ideilor, sensul acestor frământări şi al acestor chinuitoare şi interminabile lupte.

Desigur, dela vechii întemeetori ai legendei lui Ikar, până la maşina Messerschmidt e o distanţă care oferă multe posibilităţi de schimbare a mentalităţilor, a idealurilor şi mai ales a metodelor prin care se pot face trăite acele idealuri şi impuse de elitele societăţii sau chiar de forţele telurice — de gloată.

Contrazicerile dintre ideile pentru care au militat, sunt multiple şi par de neconciliat. Ba unele susţineri au fost aşa de intransigente şi tăioase, încât din încrucişarea tăişurilor cu alte idei, au isvorât duşmănii de moarte. Iar altele, cum sunt curentele pesimiste, au pornit furtună de sinucideri, din partea credincioşilor (cazul Schopenhauer). Nietzsche arunca anatema asupra creştinismului, creştinismul asupra celor contrariaţi de adevărurile lor, mahomedanii au pornit iureş nebun să aducă popoarele sub copitele telegarilor semilunei. Ideile şi metodele de a le realiza au variat dela o epocă la alta şi chiar în sânul aceleiaşi epoci ele au fost deosebite. Popoarele, în ideologiile lor nu prezintă caracteristice de omogenitate; fiinţa umană este prea diferenţiată în capriciile sale. Şi, ceiace unii azi susţin, mâine, unii o desfiinţează.

In mijlocul acestei adevărate furtuni de idei trăim noi şi dintre toate trebuie să alegem pe cele mai potrivite, indiferent dacă, în profunzimea lor aceie principii sunt într'adevăr sănătoase ori gem de ipocrizie şi putreziciune. Toate ideile tentează şi dacă dispui de oarecare abilitate în aprecieri, poţi alege una, cel puţin în aparenţă mai sănătoasă ca celelalte; altfel devii un inofensiv şi inutil sceptic. Iar scepticismul, în practică, este moartea spiritului.

Să concretizăm puţin abstractul haosului de idei care se vor ştiute, pentru a observa, în linii mari cât de dificilă este concilierea dintre ele şi, mai ales, alegerea pentru noi a uneia din ele, pentru ca mai târziu s'o putem verifica în propria realizare.

Platon părintele Academiei universale, opina că la început a fost ideia, că zeii au creiat lumea şi deci, noi, trebuie să le datorăm adorare. Epicur. credea că din caritate faţă de zei nu trebuie să le atribuim nici un rol în creiarea lumii pentrucă dacă admitem că ei au creiat-o, ar fi consideraţi de noi, ca răi, pentrucă prea multe răutăţi sunt pe lume: şi pentru aceiaşi crudă realitate a vieţii, nu trebuie să admitem că ei au făcut lumea din bunătate, că atunci ei ar fi consideraţi în ochii tuturor, ca nişte ignoranţi cari nu ştiu ce-i binele: aşa că mai prudent este să nu ne ocupăm de loc de ei, ci să-i lăsăm cuminţi, sus, în cerul lor. Creştinismul, are cu totul altfel de idei despre lume şi viaţă, admiţând păcatul cel dintru început, iar cât priveşte Divinitatea, aceasta nu trebuie cercetată, ci simţită în fiecare ins ca o entitate creiatoare de noui speranţe celor deposedaţi de drepturile vieţii şi ca o înclinare către suferinţele altora, pentru cei avuţi.

Ce spune Epicur despre viaţă? Fii privitor ca la teatru. Nu te mâhni, nu te emoţiona, nu dori, nu te teme, („Nu spera şi nu ai teamă"). Totul e să învingi pasiunile şi să devii calm, rece ca nemuritorul Venus.

Ce zice creştinismul? — Aibi milă de om! Iubeşte-ţi aproapele ca pe tine însuţi. Pe lumea cealaltă, va fi groaznic judeţ.

Dar sinucigaşul Zenon cu toţi stoicii lui? — Rabdă toate câte ţi se întâmplă. Infrânge-ţi pasiunile, fii stăpân pe tine, respectă legile universale, chiar dacă sunt împotriva ta. Suferinţele, nenorocirile, să-ţi fie indiferente. Inchide-te în suferinţa ta şi rabdă!

Dar Marx? — Luaţi bâta şi loviţi în toţi care vă exploatează! Fiţi intransigenţi în luptă! Făuriţi dictatura celor deposedaţi pentru a realiza o lume nouă. In afară de viaţa de pe pământ nu există alta. Profitaţi de ea şi faceţi-vă singuri dreptate, suprimându-i pe toţi vrăjmaşii voştri.

Şi blândul Kant? — Fii moral, fii om de treabă, disprefuieşte orice consideraţie pe care ar face-o oamenii, despre tine, dacă vei face o faptă bună. Fă-o numai din porunca inimii tale, din ordinul „imperativului categoric": nu gândi la răsplata de aici sau din ceruri. Şi totuşi, dacă faptele tale bune n'au fost răsplătite aici, pe pământ, ele vor fi probabil, (Kant e foarte prudent în tot ceiace susţine) răsplătite pe lumea cealaltă. Că există o *morală eternă*, superioară, a lumii (Platon care o înţelegea altfel, o credea de origine divină: filosofii mai recenţi, de origine cosmică) morala care pondere gol?

(Urmare în pag. 2-a)

EVOCĂRI

MOŞ ION ROATĂ

(1806—1882)

Pe la jumătatea veacului al XVIII-lea, răzăşii din Câmpuri *— vechea organizare răzăşească din judeţul Putna — descindeau din patru bătrâni: Itul, Bogdan, Straoa şi Lata, toţi curgători din strămoşul Petre Rugină. Drăguţul, fiul lui Bogdan, a fost înaintaşul Costineştilor, iar din curgătorii lui Lata, ajunşi să se numească şi Rotileşti,) s'a ridicat* Ion Roată, *cel mai tipic reprezentant al ţărănimii locale.*

Mormântul lui moş Ion Roată din cimitirul aceluiaşi sat e bine îngrijit şi are o cruce de piatră cu inscripţia: „Aici odihneşte moş Ion Roată, deputatul ţărănesc în Divanul ad-hoc din anul 1857, decedat la 20 Februar 1882, în etate de 76 de ani. Crucea s'a ridicat în anul 1909 de ţăranii din Câmpuri".

La 27 Mai 1912, fiul lui moş Ion Roată, Năstase Roată, luând parte la sărbările din Iaşi, cu prilejul desvelirei statuii lui Cuza-Vodă, a povestit unui reporter câteva amintiri, legate de numele tatălui său).

„In timpul când a început mişcarea pentru Unire, tatăl meu lucra în judeţul Putna pentru a strânge iscălituri dela toţi acei cari erau pentru Unire. Printre boerii cari nu puteau să sufere Unirea, a fost şi Alecu Balş, mare proprietar. Tatăl meu mi-a povestit că la un sfat la care a fost şi Mihail Kogălniceanu cât şi un arhiereu, după mai multă vorbă, tatăl meu întinse lui Alecu Balş hârtia ca şi el să iscălească pentru Unire. Balş însă a respins hârtia, nevrând să iscălească".

Dar despre acest bătrân plin de demnitate, moş Ion Roată, cunosc mai mult din istorioarele lui Creangă. Ne vorbeşte şi Cezar Petrescu, în ziarul „România", a. II, Nr. 275 şi 388 din 6 Martie şi 30 Iunie 1939.

„Deputat în Divanul ad-hoc..., Ion Roată citeşte • jalbă înaintată Divanului, în ziua de 9 Noembrie 1857, cu semnătura deputaţilor ţărani: Ion Roată, Simion Stanciu, Răducanu Sava, Dănilă Bălan, Constantin Ostahi, Toader sin Pavel, Ion Olariu şi Vasile Balaiş", cerând dreptate în numele colectivităţii de atâtea ori amăgite.

Intreaga plângere e o recapitulare a nevoilor ţărăneşti din trecut, frumos concepută şi stilizată.

„...Că până în ziua de azi, toate sarcinile cele mai grele numai asupra noastră au fost puse, şi noi de niciunele bunuri ale ţării nu ne-am îndulcit, iar alţii fără să fie puşi la nici o povară, de toată mana ţării s'au bucurat; că noi biruri grele pe cap am plătit, oameni de oaste noi am dat; ispravnici, judecători, privighitori şi jandarmi, numai noi am ţinut; drumuri, poduri şi şosele, numai noi am făcut; boierescuri, zile de meremet, numai noi am îndeplinit; clacă de voie şi fără de voie, numai noi am dat; la jidovul orândariu ca să ne sugă toată vlaga, numai noi am fost osândiţi; băutură scumpă şi otrăvită, numai noi am băut;... bătălii şi resmeriţă când au fost, numai noi le-am purtat; că cel cu îndestularea peste hotare trecea, la adăpost se punea..."

. . . . . .

„Când ne-am făluit, când ne-am tânguit păsurile, când ne-am spus nevoile, ispravnicul ne-a bătut, vechilul ne-a bătut..."

Mai formulează următoarele dorinţi: „Vroim să scăpăm, să ne răscumpărăm robia în care suntem, să nu mai fim ai nimănui, să fim numai ai ţării..."

Glasurile acestea ridicate împotriva „beilicurilor şi robiei plugarilor" — mai mult în vederea libertăţii decât a bunului traiu —, rămase mult timp fără nici un răsunet, au început în cele din urmă, să fie ascultate...

G. Dumitriu

CUM SE CITEŞTE O CARTE

Cartea bună şi cartea rea

III

de IGOR P. JECHIU

Logic, eşti constrâns să admiţi că din moment ce un grup de cărţi sunt înşirate sub acolada calificativului „bune", e pentru a le deosebi de altă categorie în care, — alte cărţi — sunt calificate diametral: „rele".

Două calificative de ordin etic.

Majoritatea problemelor mulţimii sunt abstruze şi inaccesibile priceperii nu pentrucă cer un efort extraordinar în rezolvirea lor netă, ci pentrucă nu sunt puse bine. Voltaire însuşi spunea, că e mai greu să întrebi decât să dai răspuns. E o adevărată problemă să ştii să pui just problema.

Cine ne obligă să suferim răul unei opere? Nu pot admira un scriitor fără să-l aprob? E trebuitor să devin ceea ce vrea cartea?

Lovind cartea cu acest calificativ „rea", ne lovim singuri şi obişnuim să căutăm motivul în jurul nostru. Răul pasiv dintr'o operă literară devine activ numai prin lector şi pentrucă orice calificativ am da unei cărţi, el nu poate fi valabil decât plasat prin intermediul unui singur raport cu care poate sta o carte: cartea şi lectorul, acţiunea lui nefastă nu se poate arunca pe seama responsabilităţii cărţii. A socoti o carte rea numai pentrucă lectura sa e în stare să convingă pe cetitor, până la anularea controlului său, să pună în aplicare sugestiile sau fapta unui erou rău sau imoral, e o scuză ce acuză lectorul. Cartea pe care pluralul anonim o socoteşte rea, nu e rea prin sine, ci prin lector, vina stând în ultimul; or, în aceste circumstanţe soluţia trebue pornită nu de la carte spre lector, ci dela lector spre carte.

Suferinţele tânărului Werther, cu toată autoritatea lui Goethe a fost socotită multă vreme carte rea, din motivul că mulţi din lectorii săi sfârşiau ca şi eroul titular. Suntem atât de naivi să credem că Goethe a scris'o în acest scop?

Autorul, pentru lector, nu are nici un angajament de ordin moral faţă de opera sa. Dacă spune sau nu adevărul, îl priveşte pe dânsul şi nu pe noi. Nouă ne vine imperativ datoria de a identifica opera cu ea însăşi, datoria de a nu-l îndatora cu nimic pe autor faţă de exigentele noastre.

Autorul nu are, cu atât mai mult, vre-o responsabilitate faţă de lector, atât timp cât nu-şi poate impune imperativ punctul său de vedere.

Poate fi rău autorul, poate fi cartea însăşi autorul, pentru carte însă calificativul autorului încetează. Cartea nu are nici un calificativ, cantitativ aceiaş pretutindeni şi totdeauna. Calificativul acesta e în directă dependenţă de pricepere, iar priceperea de vârstă. E. Cremer se mira de „ravagiile ce poate pricinui în sufletele tinere o carte rea". Dacă ei s'a referit la tineri, mirarea sa a avut o raţiune. Intr'adevăr în aceste circumstanţe, o carte poate face, adevărate ravagii între copii, dar tot ea, şi acest lucru nu este exclus, poate echilibra o nelinişte sufletească la maturii intelectuali.

Acest calificativ ar mai avea o raţiune — poate — dacă mulţimea l'ar fi designat să vizeze cartea ca atare în raport cu vârsta şi cu priceperea lectorului special, nu general. Este şi mai plauzibilă celebra proză a lui Oscar Wilde: „Există cărţi bine şi rău scrise". Rămâne stabil că acest calificativ este variabil paralel cu distanţa cronologică şi mintală care separă opera de lector. Numai în acest caz — singurul caz — o carte poate fi dăunătoare. E scuzabil pentru un copil să nu poată citi. Maturul nu crede, iar copilul nu poate să nu creadă. „Songez qu'aux yeux d'un enfant le livre est un oracle infaillible. La lettre imprimée vient tout droit d'un monde idéal et surhumain qui se met ainsi en communication avec lui. Votre parole-scria Monseigneur-ul Rozier — L'art d'être maman — n'a pas autant d'autorité que celle du livre".

Pentru un copil Decameronul lui Boccacio, Werther a lui Goethe, sau Chloe şi Daphinis a lui Longos, sunt cărţi rele, pentru că-l silesc să se supraevalueze ca să le poată asimila.

Pornografia pe care decadentismul futurist al epocei moderne a ridicat-o la gradul de gen literar, este mai cu seamă ţinta în care critica vizează acest calificativ: „rea". Ce înseamnă pornografie? Exprimarea adevărului într'o plastică vulgară?

In timpul apariţiei romanului realist Madamme Bovary, critica franceză s'a pripit să formeze în jurul lui „teoria pornografiei literare", dar a greşit.

Atunci, când într'un conflict între personagii, acţiunea este cam scandaloasă, cu personagii orbite de sensualism, atunci când aceste atitudini sunt justificate şi, deci, necesare pentru a fi exprimate într'un fel, caracterizând o generaţie, o epocă sau o clasă socială, atunci acest calificativ negativ — pornografie — este incompatibil cu opera. Dacă pornografia aceasta este un simptom de fapt, un adevăr de drept; când acest soiu de pornografie este o condiţie a operei şi nu un defect al ei, îşi mai menţine sensul său negativ?

Nu e o pornografie să-l sculptezi pe Appolo de Belvedere gol?

Această pornografie-condiţie, înlesnită prin realismul francez mai întâi, degenerează în pornografie-defect.

E pornografie-defect numai acolo unde sensualismul nu are nici o justificare în psihologia eroului care se complace în el, unde se insistă asupra acestui sensualism nu pentru a caracteriza eroul, sau epoca, ci pentru a surescita pe lector. Pornografia este, din acest motiv, un factor comercial, mai înainte de a fi unul imoral. Pentru cei ce nu pot să citească şi se mulţumesc să simtă fără să înţeleagă, cărţile pornografice sunt preferate. Pornografie găsim din cele mai vechi timpuri: Aristofan, Luchian, în unele locuri, Longos (la Greci); Catul şi Marţial (la Romani), Theophile de Vio, în Parnasse satirique (1622 la Francezi), au acesf defect, exagerare. Pornografică este, de pildă, Caurisuratapancacika — „Bucuriile unui amor clandestin", la indieni, care — mai exagerată de cât toate celelalte — face pornografie pentru pornografie.

Cartea de studiu care nu poate impresiona prin complexul stărilor afective, ci prin consecvenţa stabilităţii raţiunii, cartea care dă adevărul pur, prelucrat prin raţionament logic, sau dovezi palpabile, cartea care nu prezintă farmecul adevărului ascuns anume de unul pentru a fi căutat de toţi, scapă acestui calificativ. Ea nu poate fi rea. Poate fi, cel mult, falsă sau greşită. Cartea de studiu înlănţue libertatea pe care o dă literatura, pentrucă ea pândeşte să convingă direct, nu lasă să te convingi singur.

Cartea rea, calificativ pe care critica ingrată îl extinde numai asupra operei literare, care în fond însă nu există, în loc să i se fi oprit raza de acţiune nefastă, a fost înlesnită prin index... totuşi ar fi tot atât de absurd să dovedim existenţa unei cărţi rele numai prin existenţa acestui index, cum ar fi de absurd să luăm una din premizele unui raţionament drept concluzie.

CRONICA LITERARĂ

NECULAI V. COBAN: Sfârşitul Nord

Dacia Traiană Chişinău, 1944

Neculai V. Coban este un nume persistent în noua lirică basarabeană. Autor a trei plachete de versuri până acum, cântăreţul „Sfârşitului Nord" poate fi judecat ca un poet ajuns la un stadiu de maturizare răspunzător de ingerinţele acestui termen. In volumul de faţă, apărut în condiţiuni technice unice pentru un Chişinău stigmatizat de furia războiului, poetul încearcă să intuiască evantaiele boreale şi gheţurile nordului, pe un diapozon cu totul opus preocupărilor momentane ale vremii. Poate tocmai în aceasta constă şi acea libertate de inspiraţie, de care pomenea Thibaudet când vorbea despre Lamartine.

Polul Nord a fost—după cum se vede — o obsesie vizuală şi psihologică a poetului, un prilej de transfigurare visătoare şi un îmbold pentru a suna cercelii de ghiaţă ai cuvintelor. Nu l-a văzut niciodată aevea, nu i-a simţit ascuţişul vânturilor de zăpadă şi totuşi îl cântă cu o sugestivă dăltuire de metafore:

Stau zările de ghiaţă cumpănă pe întinsuri,
o umbră albă plânge în
noaptea dela pol,
necunoscute stele vântură bălane necuprinsuri
şi urşii albi în scorburi
culcuşul îl lasă gol.

Nu scrie nici o turmă cu
forfotă spre Sud.
Sălbateci renii dorm sub
stinse zări de jnepi
şi câinii în noaptea albă
abia se mai aud,
cu ei porneşte ziua spre
linişti fără cepi. (?)
(Stau zările pag. 18)

Sunt în poezia lui Neculai V. Coban pe alocurea subtile sesizări şi nuanţări de reverie, de tumult unic, care suferă însă din pricina abundenţei de adjective descriptive, în loc de lesnicioasă comunicativitate lirică. Simţi, când dai de aceste scânteieri pur personale, cum le piere căldura cu fiecare cuvânt, cum se încurcă în rotocolul unei versificaţii excesive. De exemplu:

Un pas, o potmolire albăsură, apoi nimic.
Un povârniş de stele adastă în câmp deschis,
în gând s'aprinde odihnitoare o floare de finic
şi Dumnezeu scoboară în somn cu-o floare de cais.

Deasupra întinsuri de ninsoare se răscol
Imensităţi bălane vântul psalmodie
şi desbrăcate umbre — viforniţi dau ocol,
pe urmele patinei drăcească melodie.
(Cutezare pag. 26)

Paralel cu aceasta există locuri în volumul lui Neculae V. Coban, unde sensibilitatea e vioaie şi pură ca o clătinare de frunză de plop, inegalabilă prin bunăcuviinţa dozării, într'un mod contrar principiului său de expresie lirică, mai ales acolo unde se desprinde de fiinţa sa. Iată această poezie merituoasă şi plină de sevă:

S'au odihnit patinele pe
prispa din lăuntru,
pe blăni de focă răsufletul s'a prins cristale
şi'n huetul furtunei dela
pol, gheţarii
au cotropit coliba, crescând pe dânsa zodii
boreale.

In strâmta înecăpere destinele plângeau!
Pe pod crescuse moartea
stalactite
şi lângă săul stins de o
mână nefirească
trudea o eschimoasă cu
mâinile 'mblănite.

Alături, eschimosul, râvnind la luminiş,
în uşi săpa—ca în munte—o ieşire.
Dar blocul greu ceda sub
teslă anevoie
şi ochiul aspru prăda încăperea de tăcere.

Târziu, tăcutul rupse lacătul de ghiaţă,
prin poarta morţii iadul
cedase un purgator
şi luminaţi de întinsuri,
patinele prin viaţă
purtau povară: o eschimoasă şi un singur
patinor.
(Eschimoasa pag. 34)

Pentru a putea reda imaginea Polului Nord, poetul şi-a adunat o floră de cuvinte de specialitate ca: *ciopor, comorani, anange,* **etc. Dar Neculai V. Coban are nevoe de limpezire de filtrare a conţinutului liric. Descripţia adjectivală e un ţel de prim ordin al autorului, în paguba unei interiorizări nedespărţită de adevărata artă; Strofe ca aceasta;**

Pe linişti înghetate păşesc duiumuri de laponi.
trufii bălane, zări de
argint neliniştite cheamă
şi divagaţii calme, blestemele polare plâng piloni
când ţintuite vraişti faldurii sălbateci îs naframă,
(Răzleţire, pg. 41).

nu pot figura în volumul unui poet cu toate drepturile la maturitate, trecut de prea multă vreme de pragul debutului. E mai normal să poetizezi cuvântul prozaic, decât să îmbraci o svăcnire de lirism superior într'un balast de adjective poetice.

De o sensibilitate rară, posedând iscusinţa unui ritm intimist şi melodios, Neculai V. Coban nu trebuie să plece mai departe până când săgetările din lăuntru nu vor apare într'o formă echilibrată deplin cu luminişurile exteriorizării. Acolo unde e spontan, Neculai V. Coban, e mai revelator. Poezia ciclică şi în special sforţările teziste nu se prind de firea şi posibilităţile lui.

„Sfârşitul Nord" e o carte de valoroasă intuiţie, care indică o nouă turnură în manifestarea viitoare a poetului.

C. Calomfir

SENSUL FRĂMÂNTĂRILOR NOASTRE

(Continuare din pag. I-a)

reazâ totul, care îşi are legile ei imuabile şi această morală superioară, — dealtfel singura garanţie a nemuririi sufletului —prin Judecătorul Suprem, va recompensa toate nedreptăţile. Justiţie universală trebuie să existe! Altfel universul, cu viaţa lui, pare absurd. Şi, (zicem noi) ca dovadă că există o justiţie extrem de corectă, e faptul că însăşi corpurile marelui cosmos se conduc după legi pe cari niciodată încă, de mii şi milioane de ani, nu le-au călcat. Călcarea unei legi, atrage pedeapsa maximă: transformarea (spunem aşa şi nu dispariţie, pentrucă noi mai credem în legea lui Lavoisier, că nimic nu se pierde, nici nu se câştigă, ci numai se transformă). Lege morală există, deci trebuie să existe şi un Judecător Suprem, prin urmare le va face dreptate, nedreptăţiţilor sau celor cari fac dreptatea. Insă cel ce face binele nu trebuie să se gândească la răsplată, ci să facă fapte bune numai din imperativul conştiinţei lui.

Dacă, la aceste feluri de a înţelege binele şi a înterpreta dreptatea socială, noi amintim şi încă un şirag de filosofi şi scriitori, cum ar fi Nietzsche (delicat în artă, dar extrem de brutal în filosofie — devenit omul brutei, cel care propovăduia puterea pumnului şi ura creştinismul numai pentrucă-i religia milei) sau Schopenhauer (omul care ura viaţa pentrucă la baza ei este voinţa — cauza tuturor relelor din lume şi deci, pentru a câştiga fericirea trebuie să distrugem voinţa; dar a distruge voinţa înseamnă a ne lipsi pe noi înşine de viaţă. Interesant că acest fenomen al Danzigului şi la bătrâneţe cetăţean al Frankfurtului, el, care ura, principial viaţa, trăia cu revolverul sub pernă, să nu cumva să vină vr'un impostor să-l desmoştenească de viaţă, adică tocmai de duşmanul cel mare al omului) sau pe Descartes, matematicianul care demonstra că el există, nnmai pentrucă gândeşte—că dacă n'ar gândi, n'ar fi sigur că există), sau Spencer evoluţionistiul, sau dacă am compara diferite perioade, începând cu antichitatea, trecând prin militarismul spartan şi ajungând la cel recent, german am ajunge la concluzia că atât mentalităţile filosofilor cât şi a popoarelor, chiar a epocilor diferitelor naţiuni luate la un loc, prezintă diferenţe extreme. S'ar părea că nu există nici o posibilitate de înţelegere între ele. Şi între metodele de a impune oarecari principii, unei societăţi, există discrepanţe ce par fundamentale şi de neînlăturat.

Şi totuşi, există o tendinţă comună care leagă toate sistemele de filosofie, de morală, toate principiile şi legile de luptă între idei, precum linia dreaptă leagă, idealizează în infinitul orizontului, tot ce este diferenţiere.

Este tendinţa tuturor de a găsi *fericirea.*

Nu există filosof care să declare că întregul lui sistem îşi are la bază un oarecare plan de a-şi nenoroci semenii. Cei cari aruncau pruncii slabi pe munte, o făceau pentru fericirea patriei lor, să-şi facă un stat cu oameni sănătoşi, gata de biruinţă. Nietzsche preconiza distrugerea celor slabi nu pentru faptul distrugerii în sine, ci pentru a creia supraomul, care trebue să fie idealul de viitor al omenirii; Schopenhauer credea că fericirea, tocmai în nefiinţă este, precum spune şi budismul.

Toţi făuritorii de idei, state sau doctrine politice, caută fericirea şi numai căile lor, îi învrăjbesc.

De ce se urmăreşte tocmai fericirea şi nu contrariul?

Explicaţia nu-i tocmai simplă, cum s'ar părea. Originile trebuiesc căutate nu în conştientul nostru, ci în ceva mai profund, *in inconştient.* **Ceva din adâncul fiinţei noastre, chiar fără voinţa noastră, ne îndeamnă spre o nouă lume, mai bună, mai omenească, cu trăire morală mult superioară celei cotidiene.**

S'a crezut multă vreme că inconştientul este un fel de depozit de vechituri, în care se refulează o anumită experienţă trăită, sau după romanticii Hartmann şi Schelling, un fel de stat major care ne conduce, insesizabil, actele noastre conştiente şi organice, stat major care este format, educat, educat (după Jung), între altele şi de către elemente *ancestrale.* **Eu cred că într'adevăr, inconştientul nu este de origine recentă, că în el s'a acumulat experienţa a mii şi mii de generaţii, dar cu toate aceste generaţii, dacă au fost poate mânate în furtuni de răsbunări personale sau colective (naţionale), sau dacă au nutrit idei „rele" au avut totuşi, în conştiinţa lor, ca ceva provenit din altă lume, din inconştient, tendinţa spre vecinica fericire a tuturor.**

Academicianul Lucian Blaga în al său „Celălalt tărâm", lămureşte că dacă inconştientul nu este un „haos" de zăcăminte de origină conştientă, este, în schimb, o realitate psihică, poate mai complexă decât conştientul, organizată cu funcţiuni precise, în echilibru intern mai suveran decât chiar conştientul. Inconştientul e ceva care seamănă cu marele cosmos, nu cu ceva desechilibrat, haotic. A-i atribui unei noţiuni adjectivul de *cosmotic,* **înseamnă a-i admite în sine perfectă organizare ale complicaţiilor interioare. Aşa e „tărâmul celălalt" al eului nostru: bine organizat, cu proprii posibilităţi şi moduri de reacţionare, cu proprii isvoare de informaţie.**

Aici, în inconştient, este originea marilor aspiraţiuni, voite sau nevoite ale tuturor de idei, bine sau rău consideraţi. Toţi tânjesc spre o fericire, pe care, par'că n'o cunosc în toată complexitatea ei, însă tind mereu-mereu, spre ea şi implicit spre *perfecţiune.* **Inconştientul, impune insistent, din afunduriie lui, aceste doleanţe ale sale, presând asupra conştientului care îşi formulează precum poate idealurile, în vederea împlinirii acestei interioare cerinţe spre fericire şi perfecţiune, născută din veacul veacurilor în eul tuturor generaţiilor.**

Când, adeseori citesc istoria curentelor ideologice de filosofie şi politică, îmi închipui, în mintea mea, coloane întregi de ideologi de toate culorile pământului, porniţi în marş grăbit către o ţintă bănuită de toţi, dar nevăzută de nimeni, coloane cari se contrariază între ele asupra drumului celui bun către acel soare invizibil dar simţit de întreaga fiinţă, spre care mărşăluesc vârtos cu toţii, fără a se consulta, fără a se suferi măcar. Când îi văd în aşa răsbite marşuri, îmi vine să-i adun de prin hârtoapele lor şi să le spun, compătimitor şi trăţeşte: încotro, drumeţi? De ce vă bateţi şi vă înjuraţi ca cei prea săraci cu duhul, când aceleaşi forţe vă mână, când ţintele voastre sunt aceleaşi şi numai drumul pe care încă nimeni nu-i cunoaşte, vă mai desparte?

Ion Potop

ASFINŢIT

Ce triste-s florile în seara asta,
lumina albă a corolelor îmi pare că se stinge
şi zâmbetul, ah zâmbetul, ce putred e 'n fereastră
în care cu genele asfinţitul îl atinge.

Nu-i nici un svon de seară să-l funing,
olaltă parcă au murit aripile şi fulgii,
în ierburile coapte cărările se sting
şi liniştea grădinii te doare ca un giulgiu.

Se scutură cenuşa tăcutului de sus,
albastră, roşie şi vânătă şi albă de duminică,
nu e nici noaptea care vine, nici ziua ce s'a dus:
e parcă un ceas în care mâhnirea se cuminică.

Unde-or fi vânturile oare şi gâzele şi fluturii.
Mai au putere sevele să urce în tulpini
şi ucigaşă vrâsta şi zodia aceasta ce te doare
de zurba cărei tainiţi o anini.

Toamna îngenunche plânsă pe vinete estrade!
Cine-ar fi spus că va putea să-i fie teamă,
Că şalul vechi şi-l va lăsa pe balustrade,
că ochii tăi vor întomna într'o năframă.

Neculai V. Coban

CÂNTEC BOLNAV

Apropie-te ca o umbră peste ape de lumină
şi cîntă-mi rătăcirile de drumuri şi de gând,
când vîntu'n table ruginite de troiţe se'nchină.
iar bufniţa pe casă s'aude blestemând...

Porneşte-te discuţă prin toamnă şi văduvite vii
şi buzele-mi bolnave ţi-or săruta, de sînge miruite
picioarele, de vor păşi pe pragul nădejdilor târzii,
în casa logodirei noastre tăinuite.

E poate ceasul, cînd vremea pentru mine s'o opri,
iar stelele s'or stinge şi s'or slei pâraile în maluri,
când umbrele răcelii în ochi mi-or înflori
şi s'or închide surd în urma mea funebrele portaluri.

Te chem, dar glasul meu tu nu-l vei înţelege niciodată
E-atâta depărtare ce astăzi ne desparte...
Tu nu vei mai veni de soare înbujorată
căci toamna plînge 'n inimile noastre
ca o fecioară 'mbătrânită pe-o filă prea duioasă dintr'o carte.

C. Gorduz

VIS ÎN STEPĂ

Aseară te-am visat, prinţesă albă,
Aici, în stepa mea în zări întinsă,
Când luna peste lanuri — floare dalbă —
Işi revărsa lumina necuprinsă.

Părea că ne'ntâlnirăm sub frunzişul
Salcâmilor împovăraţi de floare;
Creştea'n azururi, limpede, desişul
Şi'n suflete dumbrăvi fermecătoare.

In ochii tăi se oglindea ţărâna
Şi limpezimea stelei dela ţară,
Căci pentru tine-i zvonul dela stână
Şi soarele etern de primăvară.

Făptura ta de linişte codreană
Vrăjea nestinsă-a visului livadă,
Se irosea tristeţea pământeană,
Ca fulgii nestatornici de zăpadă.

Aseară te-am visat! Ce chip de fată!
In stepa mea ca steaua vei rămâne,
Să ne'nfrăţim cu glia'nmiresmată,
Prinţesă albă-a holdelor de grâne!

Alfred Tibereanu

CRIN

Crinule de rouă,
Cupa cu senin
Varsă-o din plin,
Versurilor nouă...

Sufletu-mi de nalbă,
Vis a fost; dar nu-i
Cântul nimănui...
Floare, floare albă.

Vis eşti pentru mine:
Cândul meu curat,
Cântec picurat
Din lăute line...

Mihai Ciulin

Prutul în concepţia poporului basarabean

de AL. BARDIERU

Descinzând din ţară străină, Prutul rămâne totuşi al nostru românesc în întregime, fiindcă-şi poartă molatic şerpuirea de veacuri prin vadurile Ţării noaste aproape dela un capăt la altul, pierzându-şi apoi urma în valurile învolburate şi spumoase ale bătrânei Dunări.

Ne-am oprit într'adins asupra acestei ape, fiindcă cercetând folkorul românesc am observat că puţine râuri avem în ţară care să fie la fel pomenite şi cântate, jelite sau blăstămate cum este pomenit Prutul în cântecele noastre populare din chiar unele legende care s'au creat în jurul său odată cu naşterea istoriei plină de sbucium şi sguduire a ţărişoarei numită odinioară toată la un loc: *Moldova.*

Când vitregia vremurilor a tăiat nemilos în două trupul acestei fecioare, sau ca să fim mai îngăduitori, când soarta nemiloasă a pus hotar între cele două surori, primele fulgerări de ura s'au îndreptat asupra Prutului, primele blăstămuri au fost aruncate asupra lui şi tot în el au fost picurate şi stinse cele dintâi lacrimi fierbinţi depe un mal şi de pe cellalt.

Au plâns moldovenii şi unii şi alţii fiindeă Prutul despărţea părinţi de copii, fraţi de surori, zăgăzuia iubiri înfiripate pe scruntariile sau luncile sale, schimba un fel de viaţă comună cu alta nouă şi necunoscută, străină, vitregă, neînţeleasă şi rece care nu mai sămăna cu cea dinnainte: frumoasă, liniştită şi plăcută.

Aveau dar dreptate strămoşii noştri să îndrepte blestemuri ca acestea asupra cotropitorilor:

„Foaie verde fir sucit,
Fire-ar rusu-afurisit
Că de când el o venit
Peste noi şi ne-o robit,
Casa parcă nu ni-i casă,
Masa parcă nu ni-i masă,
Vremea parcă-i tot pe dos,
Şi pământul mânios" [1])

Poporul ştia, că Prutul e un hotar nefiresc, interpus vremelnic între moldovenii din amândouă părţile care vorbesc aceiaşi limbă, au aceiaşi credinţă, ţin aceleaşi obiceiuri, cântă aceleaşi cântece, simt la fel şi cugetă la fel, de aceia ei aşteptau cu nerăbdare ziua în care să dispară de pe buze cuvântul hotar. Prutul să nu mai fie opreliste nu numai pentru ochi şi dorinţă, ci şi pentru picioare:

— „Foaie verde trei masline,
I-auzi maică Prutul vine!...
— Dare-ar Dumnezeu să sece,
Să rămâie pietrele,
Să le ardă soarele,
Să trec cu picioarele,
Să-mi văd sorioarele" [1])

In faţa acestei situaţii în care Prutul e pus în felurite înfăţişări câteodată nu prea plăcute, poporul a creat o legendă asupra naşterii lui, vroind poate prin aceasta să-i arate origina simbolică a naşterii dintr'un balaur care a pus dispărţanie între oameni datorită păcatelor lor.

Astfel se spune că, „acolo unde curge acum Prutul cu cotiturile lui şerpuitoare, nu era nici un fel de pârâu, — era câmpie, şi oamenii puteau umbla slobozi dintr'un loc într'altul. Şi s'a supărat Dumnezeu pentru păcatele oamenilor şi a trimis un balaur, care a călcat câmpia ceia mergând spre mare.

Şi pe unde s'a întors balaurul a rămas o urmă adâncă, unde s'a uscat iarba şi s'a otrăvit nisipul. Şi cine vroia să treacă peste urma aceasta, când călca nisipul, murea îndată.

Şi aşa s'a făcut un fel de zid între oameni.

Documentele vremii rămase în frumoasele cântece populare ne vorbesc despre legăturile de dragoste ce au continuat să persiste şi după călcarea câmpiilor moldovene de către balaur, fie că-l treceau Prutul înnot, fie cu barca, fie călare când se lăsa negura, oricum legăturile de dragoste îşi sporeau firul cu toată paza şi veghea pe ţărmurile sale.

Erau, firească, şi greutăţi inevitabile şi atunci intervine blăstămul aruncat cu furie şi asupra Prutului şi asupra duşmanului cotropitor.

Iată, de pildă într'un cântec popular cât de revoltat ni se arată un tânăr care se vede despărţit la un moment dat de iubita sa, de frate, de surori şi de cei dragi din sat:

„Frunzuliţă trei gârnate
Puicuţă din ceia parte,
Prutul ista ne disparte,
Rusu ista n'are moarte
Că de cât ne 'nstrăina
Mai bine ne îngropa
Şi de cât ne-ar despărţi
Mai bine ne-ar înghiţi!...
Sloişor de ghiaţă rece.
Prutul vine, Prutul trece —
Petricelele-i rămân,
Iar eu de necaz şi chin —
Nu văd lumea de strein!...
Petricică petrişoară,
Ian fă-te mai mărişoară,
Să calc eu din piatră'n piatră
Să trec Prutul 'n ceia parte:
Să-mi văd puica sănătoasă,
Şi pe fraţi mergând la coasă,
Să le văd şi pe surori
Petrecând la sărbători
Şi puica jucând la joc —
Cu toţi fraţii la un loc!
Sălcioară depe mal
Facete-ai punte pe val,
Să trec Prutu'n cela mal
Să-mi scap ţara de moscal". [1])

Deasemenea cântecele vorbesc şi de „rachiu adus de peste Prut" de pildă în versul:

„O găină friptă 'n unt
Şi rachiu de pişti Prut" [2]).

sau altul care s'a dus la ibovnica lui în timp ce bărbat-su-i plecase „în sus la coasă", ei tăiară găina cea mai grasă, cinstindu-se cu „rachiu de pişti Prut". [3])

Prutul mai are darul farmecelor de a strica dragostea în sensul că cineva bând apa lui, a început a-şi urî iubitul:

„Am băut apă din Prut
Şi pe tine te-am urît [4])

De multe ori găsim în cântecele populare comparaţii sau asemănări cu apa Prutului:

„Jelui-m'aşi maicii mele,
Nici la dânsa n'am putere
Că şi ea-i plină de jele
Ca Prutul de pietricele" [5])

sau

Jalui-m'aşi şi n'am cui
Jelui-m'aşi Prutului,
Prutul are pietricele
Ne-o împlut sufletul de jele .

Il vedem câteodată pe Prut luând parte chiar la jalea robiei în care căzuse poporul, de unde a ieşit şi versul:

„Foaie verde lozioară,
Prutul plânge de-s omoară
Şi cu noi toţi grămăgioară,
Că de-acumă cine ştie
Slobod când are să fie!"

După ce Prutul a adus atâtea neplăceri poporului moldovean, este şi explicabil de ce ei l-au blestemat deseori în diferite chipuri.

— „Foaie verde trei masline
I-auzi maică Prutul vine
— Dare-ar Dumnezeu să sece
Să rămâie pietrile,
Să le ardă soarele
Să trec cu picioarele
Să-mi văd sorioarele" [2])

Trecură an după an şi robia tot stăruia asupra poporului basarabean.

Deaceia în clipe de adâncă nostalgie, strămoşii noştri dregându-şi glasul, vor fi cântat adeseori sguduitoarele şi jalnicele cuvinte care parcă şi azi cutremură fiinţa noastră în întregime:

„Prutul ista ni desparte,
Prutul ista n'are moarte,
Da ne-om pune noi cândva
Şi cu gura le-om săca,
Să nu mai fim despărţiţi
De ai noştri fraţi iubiţi" [2])

Iată în ce chip se oglindeşte prutul în literatura noastră basarabeană.

Plin de mâhnire, moldoveanul a înţeles nedreptatea care se abătuse asupra frunţii acestei provincii, deaceia el când blăstema, când năzăjduia, când îşi stingea dorul ducându-se prin vadul Prutului la mândruţa de demult, când, pentru a-şi uita necazul, trăgea câteva sângepe de rachiu plăcut de dincolo, când lăcrămând precum visa vremurile frumoase şi îmbucurătoare de sfărâmarea lanţului grelei robii care desparte fraţii între ei, şi ţine departe două inimi tinere dornice de iubire.

Mare jale a fost în anul 1812 când muscalul a zăgăzuit trecerea peste Prut într'o parte şi alta a moldovenilor de acelaş sânge.

Zice Manolache Drăghici că „cu cârdul, ca turmele de oi, încinsără toată marginea Prutului, dela un capăt la altul, mergând şi viind de prin sate şi de prin târguri, săptămâni încheeate, cu luare de „ziua bună" dela părinţi, dela fraţi şi dela rudenii, cu care crescuseră şi veţuiseră împreună".

Situaţia aceasta am încercat-o şi în anul 1940, dar i-a venit vremea şi noi l-am secat cu sufletul, însă punte şi opreliste tot n'a fost între cei de dincoace şi cei de dincolo.

[1]) G. Popa-Lisseanu, Basarabia 1923, pag. 72.

[1]) I. Buzdugan, Cântece din Basarabia, Chişinău 1921, pag. 68 şi 69.

[2] şi [3]) Idem, Buzdugan, op. cit. pag. 120 şi 122.

[4]) Revista „Tudor Pamfile", Dorohoiu, Iunie 1923, pag. 73.

[5]) Buzdugan, pag. 49.

FACLIILE

nuvelă de Leonid Luican

Ce odaie săracă şi pustie, Doamne! Niciodată odaia asta n'a fost aşa de săracă şi de pustie!...

Apoi iar a simţit în cap lovituri grele şi repetate de ciocan iar în ochi şuvoiul acela fierbinte de lacrimi ce păreau să nu se mai sfârşească.

Vasile Margină nu mai putea să se gândească la nimic. De cum întorcea ochii către laiţa pe care şi azi mai stăteau rânduite ţoalele, — rânduite ca de mâna Irinii—sgomotul acela pe care-l provoacă totdeauna durerile mari, părea că vrea să-l asurzească. Era ca o apă care loveşte, loveşte neîncetat în malurile tari dar care tace şi niciodată nu-ţi spune nimic. Era ca sgomotul răbufnirilor de pământ de acolo de pe câmpia înfrăţirilor cu moartea, — dar nici acelea nu erau aşa de mari, aşa de asurzitoare, aşa de neînţelese, ca cele de acum! Apoi iar încetineau sgomotele surde din capul lui Vasile Margină, iar mintea devenea limpede, luminoasă. Nu mai loveau apele în malurile tari, nici sgomot de răbufniri de pământ nu mai era. Atunci vedea odaia aşa cum este, cu laiţa plină de ţoale rânduite de mâna Irinii, cu aceleaşi trei cartini cumpărate de Irina dela târg, cu icoana din perete din care se părea că totdeauna zâmbeşte Maica Domnului şi lângă icoană, cele două făclii rămase dela cununie. Se părea că îndată va intra pe uşă Irina. Ştie tot. I-a spus şi Sevasta cu ochii plânşi şi socrul lui şi oamenii! Dar cine ştie? Niciodată n'a aşteptat minunea ca acum. Dorea minunea aceasta care nu se mai întâmplase niciodată nimănui, din tot sufletul. Să vină Irina, să-i încolăcească gâtul cu braţele albe şi moi, el să-i povestească cum era să se înfrăţească de două ori cu moartea şi Irina să-l asculte şi să plângă de bucurie. Apoi să se aplece amândoi deasupra leagănului şi să sărute obrazul copilului. Dar când privi cele două făclii rămase dela cununie şi aşezate lângă icoana Maicii Domnului, Vasile Margină înţelese că totul e sfârşit. De bună seamă că aşa era sortit să fie. Dumnezeu a vrut ca el s'o îndrăgească vreme de cinci ani mai presus de cât orice pe lume, pentrucă Irina era frumoasă, era ca o icoană ori ca o cartină de pus în perete. Apoi să trăiască cu dânsa două săptămâni şi să plece. De acolo din nepătrunsele şi necunoscutele câmpuri păgâne, se simţea mereu lângă inima Irinii şi fotografia ei o simţea—aşa ca o frântură de icoană — cum îi încălzeşte sufletul. I-a dat-o Irina la plecare, dinpreună cu o iconiţă de metal. Vasile Margină a închis chipul Irinii în icoană şi când avea câteva clipe de răgaz, colo în tranşeele ude, le scotea pe amândouă din sân, şi le săruta. Mai târziu primise şi veşti. Una dintrânsele îi umplu sufletul de bucurie. Nevasta lui, avea să nască un copil. Gândul şi bucuria aceasta nu-l slăbeau nici ziua, nici noaptea. I se părea câteodată că dragostea lui pentru Irina era mai presus de orice închipuire. Era mereu nouă, într'una proaspătă această dragoste care începuse din străfulgerări de ochi la horele de fiecare Duminică, din mijlocul satului. Un copil! Niciodată nu încercase să se închipuie tatăl unui copil. Erau zile, când peste tranşeele în care stăteau îngropaţi până la brâu, ningea într'una şi se depunea zăpadă multă. Frigul venea din toate părţile chiar şi din mântăile celorlalţi soldaţi. Vasile Margină închidea ochii şi căldura chipului Irinii şi a copilului care nu venise încă pe lume, străbătea toată depărtarea, până aici aproape, lângă inima şi sufletul lui Vasile.

Într'o noapte, pe când aţipi câteva clipe aşa într'un cot, îşi visă copilul pe care nu-l văzuse niciodată în viaţă. Parcă mergea în picioare, în mâini ţinea lumânarea Irinii rămasă dela cununie, care ardea tare, iar pe Irina alergând şi strigând din toate puterile ca nu cumva să se stingă făclia! Când s'a trezit, Vasile Margină era plin de năduşeli. Din noaptea aceia, ceva îl rodea în fundul inimii ca o prevestire rea. Şi rana aceasta a purtat-o multă vreme în sufletul lui, până când a început să uite visul şi până când o bucurie adevărată şi mare îl năpădi.—Avea să plece acasă pe o vreme oarecare s'o vadă pe Irina şi copilul ei.

— Sevasto!... Auzi tu, Sevasto?,.. Tu eşti sora cea mai mică a Irinii. Şi bună ca Irina. Copilul acesta... ori nu! Lasă. Nu mai trebuie.

— Ce, bade Vasile?

— Nimic. Am vrut să spun, dacă n'ai putea să îngrijeşti de copilul acesta. Dar nu. O să-l alăpteze cineva. S'o găsi cine. Ar fi fost bună şi grija ta.

— O să-l îngrijesc totdeauna, bade Vasile.

— Dar dece plângi?... Nu plânge. Ştiu că eşti bună. Şi Irina a fost bună. Dar n'o să poţi să-l îngrijeşti. Mâine, poimâne, trebuie să te măriţi şi tu. N'o să poţi. Lasă! O să-l alăpteze cineva. Dacă Irina... Uite: mi se pare că plânge copilul. Dar stai, stai un minut. Sevasto, eu mâine trebuie să mă întorc înapoi, la armată.

Nu mai am de ce sta aici. Să spui bătrânilor că nu sunt supărat pe ei. De fel nu sunt. De-ai şti cât de dragi îmi sunt şi ei, pentrucă-s părinţii Irinei şi tu Sevasto pentrucă eşti sora ei. Ai să le spui? Uite: iar plânge copilul! Dute, du-te Sevasto.

Vasile Margină se uită cum se închide uşa în urma Sevastei. Apoi ridică ochii către icoană şi lăsă să-i curgă lacrimile încet şi multe, ca nişte picături fierbinţi de ceară din două făclii aprinse.

Casa aceasta cu două odăi, de doi ani de zile era numai a lui Vasile Margină. Mai înainte, până a nu muri bătrânul, mai trăia aici o vară bună de-a lui Vasile, care fugi într'o noapte cu un negustor din Galaţi şi nu se mai întoarse nici azi. Dar nimănui nu-i păru rău de fuga aceasta a ei. Moş Iordache Margină se mulţumea să ridice din umeri şi să zică mereu: „o gură mai puţin", — ori de câte ori se simţea dator să le lămurească ceva oamenilor adunaţi sărbătorile la crâşma lui Miluţă. Au vorbit femeile mai mult peste gardurile de nuele, şi-au bătut fetele ca nu care cumva să facă şi ele ce-a făcut vara lui Vasile, de să se încurce cu un venetic din lumea lui Dumnezeu şi apoi să le râdă lumea. Apoi au tăcut şi femeile. Numai Vasile zicea într'una că tot mai bine era când nu-i dăduse prin cap verei lui să fugă după negusorul acela. Tot era o mână de ajutor în casă. Iar când muri şi moş Iordache, abia atunci Vasile Margină înţelese că nu mai are nici un sprijin în satul acesta. Pe maică-sa n'o ţinea minte când a murit. Acuma tatăl lui, îl lăsă la douzecişicinci de ani singur într'o casă cu două odăi, cu trei hectare de pământ, că mai mult nu agonisise în viaţă — şi încolo nimic.

De cum murise bătrânul, lui Vasile i se părea că nu mai are niciun rost pe lume. Niciodată n'a căutat mai înainte să-şi închipuie cum ar fi el, dacă tatăl lui ar muri. Numai după ce s'a întors dela înmormântare şi după ce l-a acoperit bine cu pământ — aşa ca nicio fărâmă din viaţa lui să nu fie vie, — Vasile Margină a înţeles cât îi de rea şi de a dracului viaţa asta. Nimic nu 'nţelegi dintr'însa. Totdeauna groapa îţi cere câte pe cineva care ţi-i drag! Şi în ziua aceia n'a mai ieşit în sat. Horele se făceau ca şi altădată tot în bătătura dintre plopi, dar nu-l mai atrăgeau. Pusese mâna pe rindea şi dacă în atâţia ani nu învăţase meseria tatălui său — aceia de tâmplar — acum vroia s'o înveţe din toată inima.

Într'o seară, după ce se isprăvise hora, cam pe atunci pe când cele dintâi stele prind a răsări, Vasile Margină o văzu la fântâna de lângă poartă pe Sevasta. fiica cea mai mică a primarului Maftei Blându, cu o căldare de luat apă. I se rupsese lanţul şi se chinuia să ajungă cu un capăt numai la fund. Vasile veni şi-i înodă lanţul.

— N'ai să poţi aşa lua apă. E prea scurt lanţul.

— Ba pot. Numai nu prea ajung. Ne trebuie apă. Tata nu-i acasă şi Irina trebuie să 'ncălzească mâncarea.

— Irina?

— Da. A fost la horă până acum. Ieri a plâns. Matale de ce nu mai vii la horă?

— La horă?.. Am să viu. Auzi Sevasto: mâini vă duceţi la praşă? Tot la hotar?

— Tot, că mai avem o bucată.

— Se duce şi Irina?

— Nu mai că se duce. Vii şi matale la hotar? Nu.. Mâini iar ar să plângă Irina. Lasă că ştiu eu bade Vasile. Numai eu ştiu şi Irina. Dar nu spun la nimeni. Că şi eu te vreau pe matale. Dacă tata... Ei, da aşa-i tata! Matale nu te uita la tata bade Vasile. Uită-te la Irina numai şi la ce zice ea. Că de când a murit moş Iordache şi de când nu mai vii pe la horă, Irina în fiecare seară plânge şi se roagă pentru matale. Uite aşa pune mâinile şi se închină la icoane. Ei, mă duc, că mă aşteaptă cu apa.

— De unde ştii tu Sevasto?

— Dela dânsa ştiu. Ea mi-a spus. Şi apoi am văzut şi eu. Bunăseara bade Vasile şi-aşa: nu te uita la tata, că doar n'o să te însori cu tata.

A doua zi s'a dus şi Vasile Margină la hotar. Avea şi el o bucată de vie năpădită de burueni şi care trebuia prăşită. Nu s'ar fi dus. De când n'o mai văzuse pe Irina, începuse să i se înfiripe în suflet ceva din teama aceia nelămurită şi totdeauna neînţeleasă. Dar s'a dus. Via lui venea în vale, pe unde o cărare dreaptă ducea în satul vecin, dar pe care aproape niciodată nu treceau oamenii. Cărarea pornea chiar din marginea unei înfundături unde se afla un izvor cu apă rece cu chingile înfipte în inimile dealurilor. Aproape pe toată culmea de sus, veneau popuşoii primarului Maftei Blându. Acolo lucrau oamenii, primarul, Sevasta şi Irina.

Tocmai seara s'a întâlnit Vasile cu Irina la isvor. Vasile venise să-şi potolească setea, — Irina să-şi spele picioarele.

Au început să vorbească fără vreo glumă sau altceva aşa cum începeau altădată vorba când irina venea să ia apă dela fântână. Nimic din toate acestea. Fiecăruia i se părea că ceia ce vor vorbi azi va însemna ceva hotărîtor în viaţa lor.

Se întuneca încet. Nu se auzeau decât greerii, iar de departe scârţâituri prelungi de cumpene de fântâni.

— Irino! Ştiu bine că nu mă vrea badea Maftei. Nici maică-ta nu mă vrea. Nici satul nu ne vede cu ochi buni, Irino.

— Tata vrea să mă mărite după un gospodar.

— E drept. Eu nu sunt gospodar. Eu nu sunt decât un lemnar. Dacă n'aşi fi fost în satul ista, dacă m'aş fi născut în altă parte, ori a-şi fi îndrăgit o fată de seama mea! Dar cine ştie? Poate şi pe asta am să mă străduesc s'o fac. Sau să mă duc să lucrez în altă parte, într'un oraş mare, cu gălăgie, cu oameni străini.

Se făcuse rece. Irina tremura din tot trupul şi la lumina câtorva stele, se putea vedea cum două lacrimi mari stăteau gata să-i cadă din ochii ei negri.

— Nu ştiu, Vasile. Astănoapte şi în cealaltă noapte şi în toate nopţile, am stat mult de vorbă cu Sevasta. Sevasta singură care ne îndrăgeşte pe amândoi. Aseară mi-a spus că i-ai scos lanţul din fântână. Ştii cum am plâns asară? Amândouă am plâns. I-am spus că nu sunt de fel vinovată că ţin la tine aşa de mult. Cred că aşa vrea Dumnezeu! Nici tu nu eşti vinovat Vasile. Tata nu înţelege. Nici mama nu înţelege. Nici oamenii, nimeni din satul acesta!..

Irina ţinea capul sus şi nu se mai ruşina dacă lacrimile ei îi udau cu adevărat obrajii. Simţea în suflet cum i se luminează ceva în locul gândurilor care până azi n'au fost pentru dânsa decât o întunecată îndoială. Îi era sortit ei. Vedea aceasta. O asimţea din tot sufletul. Oamenii? Dar oamenii totdeauna îs împotriva fericirii altuia. Tata? Dar tata nu-i rău. De fel nu-i rău! Numai că nu vrea.

— N'am să mă mărit cu altcineva Vasile. Doamne ferește. De-o fi să mă omoare!

Vasile apropie capul mic al Irinei de pieptul lui şi începu să-i şteargă lacrimile cu mâneca ruptă a cămăşii. Abea atunci îşi dădea seama cu adevărat că niciodată nu va fi în stare să pună stavilă şuvoiului aceluia de căldură dulce care curgea din toate chingile sufletului lui. Cuvintele Irinei îl întărise. Îi era dragă Irina, pentrucă aşa trebuia să fie. Încă de când se ducea cu caii pe şes printre viile oamenilor şi-o vedea pe Irina trecând la şcoală a început să-i intre încet în suflet. Icoana Irinei era deacum în inima lui Vasile. Greu s'o mai scoată Maftei Blându, ori oamenii, ori satul. Deaceia îi plăcea acum s'o vadă plângând când vorbeşte, pentrucă parcă numai aşa dragostea ei era mai fierbinte.

— Casa voastră este curată. Are trei odăi. Ce are tata şi mama cu casa voastră?

— Nu ştiu. N'or să mai aibă, poate Irino.

— Da. Au să uite. Şi mama are să uite. Erau flori odată în dosul grilajului din faţă. Acu nu-s flori?

— Nu.

— S'au uscat, Vasile. Dacă nu le ai udat. N'a avut cine. Sevasta vroia odată să vină să-ţi ude florile. Într'o seară. Eu n'am lăsat-o să n'o vadă lumea şi tata.

— Irino! Fugi după mine, Irino. Are să strige cât are să strige badea Maftei şi o să tacă la urmă.

Isbucnirea aceasta a lui Vasile, făcu să-i tremure iar trupul Irinei, de parcă ar fi fost cuprins de friguri. Să fugă, da! Ştie ea. Au mai fugit aşa şi alte fete, dar felul acesta de căsătorie semăna cu un păcat. Cine ştie dacă e bine să facă aşa, ori nu e bine. Câteva clipe Irina se simţi într'o nehotărîre care-o făcu să simtă cum îi înfloresc pe tâmple câteva broboane reci de sudoare.

Şi nehotărîrea aceasta o durea. Il vroia pe Vasile. Il vroia mai presus decât orice. Dar parcă nu în felul acesta.

— Şi când să fug?

Irinii i se părea că între stelele care luceau pe cer ca nişte făclii aprinse şi între pământ, se puse o pânză neagră, care n'o lăsa să le vadă strălucirea. Şi isvorul parcă era mai rece, ori valea trăgea...

— Am să vin mâine noapte Irino, pe la al doilea cântat de cocoşi. Când oi şuera de trei ori, să ştii că eu sunt.

— Am să te aştept!... Am să fug!

Irina tremura din tot trupul. Se strânse lângă Vasile şi-şi aplecă fruntea peste umărul lui, ca o învinsă. Nu vedea în momentul acela cum străluceau luminoase stelele nici cum în spatele lor îi asculta primarul Maftei Blându, cu sapa în mână:

— Şi unde vrea să fugă fata tatei?... Haimana! Ai venit să-ţi speli picioarele!...

Şi coada sapei din mâna primarului, lovi în şalele Irinei, şi atinse şi umărul lui Vasile. Flăcăul strânse dinţii. Apoi clipi des din ochi. Cine ştie? Poate dacă ar fi avut rindeaua la dânsul, ar fi dat cu ea în capul lui Maftei Blându. Dar aşa i se strânse numai inima de durere şi îi vâjâia capul tare, ca valţurile dela o moară, atunci când cobora încet prin râpa, prin care curgea la vale apa.

Irina s'a măritat cu Vasile Margină cu patru săptămâni înainte de postul Crăciunului. A fugit într'o noapte târziu, pe la al doilea cântat de cocoşi, după ce mai întâi Vasile şuerase de trei ori în dreptul porţii primarului Maftei Blându şi după ce câţi-va flăcăi le şi daseră drumul câtora chiuituri,— aşa să ştie tot satul că odată fuge fata primarului! A fost greu tare până ce bătrânii au trebuit să-i ierte greşala Irinei şi numai după ce maică-sa în chiar dimineaţa fugii după Vasile a blestemat-o ca să n'aibă parte de cununie şi de ce-i mai drag pe lume, dacă a făcut-o să nu mai poată scoate capul în lume de ruşine.

Trecea prin sat parcă mai blândă şi mai frumoasă ca înainte. Venise o vreme când greşala ei cu fuga se părea c'au uitat-o şi oamenii şi părinţii. Primarul Maftei Blându veni într'o seară şi după ce îl sărută pe Vasile pe obraz îi spuse că în primăvară poate să înfigă plugul în cele cinci hectare dela hotar. Dela dânsul să le aibă. Şi-o jumătate de vie încă! Apoi primarul ieşi în noaptea de afară să nu-i mai vadă tinerii lacrimile ţâşnite din ochii lui albaştri, nici el nu ştie dece.

Un singur lucru o rodea pe Irina în inimă de să i-o sfârşească de durere câteodată. Cununia lor! Duminica ceia de toamnă, când preotul i-a chemat în faţa altarului să-i unească pentru toată viaţa şi când cele două făclii aprinse din mâinile lor, păreau că le vor lumina tot drumul vieţii, aşa cum în ziua aceia luminau chipurile sfinţilor de pe icoane. Deodată făclia Irinei s'a stins. Ardea numai a lui Vasile. Femeile şopteau că nu-i bine şi-şi făceau cruce! Şi Irinei i se întunecă deodată înaintea ochilor, că nu mai văzu când s'a sfârşit cununia.

Dar a căutat să uite repede. Când i-a spus lui Vasile acasă, că ei e teamă să nu moară, fiindcă i s'a stins făclia dinaintea altarului Vasile a râs, şi a sărutat-o pe ochi. Două săptămâni de zile cât a mai stat Vasile cu dânsa, nici nu s'a mai gândit la asta. Numai după ce a plecat la armată şi după ce Irina a rămas singură, cele două făclii pe care le aşezase lângă icoană, începură să-i chinuie nopţile. Deobicei Irina dormea cu Sevasta. Era prin Aprilie. Dela cununia Irinei, şi până atunci trecură opt luni de zile. O primăvară nouă părea că se rostogoleşte peste dealurile de prin toate împrejurimile şi îmbată satul. Florile de toate felurile din dosul grilajului lui Vasile, îşi recăpătau culoarea. Cele trei tufe de lilieci, care păreau că se vor usca, acum dădeau muguri, pentrucă Irina şi Sevasta le udau în fiecare zi. Şi lui Vasile îi plăceau tufele de lilieci pentrucă ţineau umbră în atelierul de lemnărie şi pentrucă una din cele trei tufe când înflorea, mângâia cu florile ei albastre fereastra casei. De aceia Irina le îngrijea atâta pentrucă ştia că or să-i facă bucurie lui Vasile, atunci când s'o întoarce dela armată.

Într'o zi Irina ştergea pereţii de praf dimpreună cu Sevasta şi cu mătuşa Pelaghia. Şi lângă icoană puse mâna pe cele două lumânări rămase dela cununie. Se uită la ele şi zâmbi, cuprinsă parcă de o teamă nelămurită.

— Mătuşă Pelaghie! Vezi, asta-i lumânarea care s'a stins atunci la cununie! Dece oare s'o fi stins aşa din senin?

— Ei las-o cu Dumnezeu şi tu, Irino! Nici nu trebuie să ai gânduri de aestea, maică. Eşti grea doar. Mâini, poimâni ai să naşti. Nu trebuie să ai supărări!

Irina stătea pe marginea patului şi zâmbi amar. Nu avea supărări. Cum şi de ce să aibă. Îi era dor numai de Vasile, de mângâierele lui, de sufletul lui bun. Apoi primăvara asta de afară, care venise parcă anul acesta fără nici un rost, era aşa de palidă, aşa de tristă.—Ochii Irinei se opriră pe o creangă fără flori de liliac, ce mângâia încet fereastra. Se părea că şi în acest joc este puţină durere. Totul era aşa de trist în ziua aceia, aşa de bolnav şi de fără culoare. Apoi îi veni în minte fuga ei din noaptea aceia, cununia când i s'a stins făclia, Vasile, căsnicia scurtă, sarcina ce o poartă şi simţea de-atâta vreme, — toate au trecut aşa de repede, o vreme ce parcă ţi-e teamă când o simţi cum se strecoară şi te'nşeală ca argintul viu.

— Mătuşă Pelaghie. Cred că oamenii or să iasă repede la arat deacum.

— De bună seamă c'or să iasă, maică. Grâul cel de primăvară. Dar ce ai?... De ce plângi?

— Nu plâng. Imi şterg ochii numai. Ochii ştia te ustură câteodată.

Şi Irina isbucni în plâns, acoperindu-şi obrajii cu palmele, fără să ştie nici dînsa dece, nici mătuşa Pelăghia, nici Sevasta.

Aşa au trecut trei săptămâni de zile. Primăvara era nouă şi tot tristă. Casa lui Vasile şi a Irinei era curată şi îngrijită ca pregătită parcă pentru o mare sărbătoare. Mătuşa Pelaghia venea în fiecare zi pe la Irina să-i mai ajute la treburi. Într'o zi veni şi primarul şi-i spuse că în pământul cela dela hotar, ar trebui de înfipt plugul. Şi a doua zi în zori, Irina înhămă caii, puse plugul în căruţă şi se duse cu Sevasta la hotar. Pământul era puhab şi proaspăt ca nou născut. Trupul lui scotea avalanşe de aburi ca un uriaş cazan, în care se fierbea ceva. Dacă ar fi fost Vasile, ar fi arat mai uşor. Totuşi şi ele au lucrat în ziua aceia de dimineaţă şi până seară. La înapoiere spre casă, Irina a urcat plugul în căruţă. Şi în clipa aceea, a simţit o durere groaznică în pântece, ca şi cum i l-ar fi sfârtecat un cuţit. S'a apucat cu o mână de tăiaua căruţei, apoi s'a târît aşa cum a putut până sub un zarzăr ce-şi scutura ultimile flori.

— Sevasto! Dă-mi puţină apă. Apă vreau numai. Mi-a venit rău aşa. Dacă beau apă...

(Urmare în Nr. viitor).

ALECU RUSSO

La 4 Februarie 1944, s'au împlinit 85 de ani dela moartea celui dintâi factor principal al mișcării literare inaugurată în Moldova între anii 1840 și 1850, Alecu Russo. Cel dintâiu teoretician al unei școale noui, pornită să răstoarne din temelii mentalitatea fără nicio formă, fără nicio directivă a unor principii vechi și să lupte pentru punerea în practică a unor principii pe care le-a apărat deopotrivă de solidar cu contemporanii săi, a împlinit 85 de ani de când o moarte timpurie i-a curmat sbuciumul sufletului lui pe care — spre rușinea noastră — prea târziu l-am prețuit.

Și tocmai pentrucă nu i-am dat nici un fel de importanță vreme îndelungată, pentrucă l-am negat pur și simplu ca un om mare și luptător spiritual ce a fost, de asta am orbăcăit atâta vreme în obscurele date biografice a e lui Alecu Russo. Abia după ce criticii noștri au observat cu groază cum în literatura noastră planează o superficială înșiruire de date și opere vagi, fără vreo unitate logică între ele și după ce au socotit și chibzuit că Alecu Russo ar fi unul dintre scriitorii de frunte ai literaturii noastre românești, — abia atunci am început să-i căutăm lui Alecu Russo un an de naștere și un sat natal. Unii îl vroiau născut pe undeva prin munții Moldovei de prin părțile Neamțului. Alții îl vroiau născut prin anul 1814, alții prin 1817, — ani care deși se zice că sunt de altfel în contradicție cu datele binecunoscute din viața lui, dar care denotă totuși o trecută și totală lipsă de atenție, ignorare, ură sau mai știm noi ce?.. Și când se întâmpla aceasta? Desigur pe vremea lui Alecu Russo, între anii 1840 și 1860, când nu mai putea țara să cuprindă atâția patriotarzi și când banditismul literar era ca o modă proaspăt apărută într'un anotimp nou. Nu mai e de mirare așa dar, și nu trebuie să ne întrebăm dece oare n'a existat o datorie literară și mai înainte decât aceasta,— o datorie morală a contemporanilor de a face evidentă — nu omul, dacă el era atâta de urât—ci fapta, preocuparea în sine, lupta, sfânta și marea luptă!

Astăzi suntem în măsură să știm pe bună dreptate, poate chiar din acele „Amintiri" ale autorului „Cântării României" publicate în revista „România Literară" prin anul 1855, că Alecu Russo, fecior a lui Iancu Donici, este un fiu al văii Bâcului, născut și crescut în Basarabia, într'un sat din inima acestei provincii, despre care iată ce spune, atunci când nimic din sufletul lui nu-l încălzea, decât amintirea:

„A doua aducere aminte — zice el acolo — ce iarăși, ca toate aducerile aminte, dulce lucește între flori și raze aurite, — este un sat frumos, răschirat între rădăcini și copaci pe o vale a codrilor Bâcului, cu un păr mare în mijloc. De sânt mulți ce nu știu poate de codrii Bâcului — și mai mulți vor fi care nu știu ce însemnează părul din mijlocul satului. Codrii erau odată așezare de apărare ca plăeșia munților, salbă de smarald a Basarabiei, precum Basarabia era cuibul răscoalelor din țară, moșia celor Novaci de răul cărora urgiile tătărăști nu se putea înturna în Bugeac cu prada din țara leșească și cuibul voinicilor din cântecele vechi".

Aceasta este țara de baștină cu cele două determinante în activitatea de mai târziu a lui Alecu Russo: studiile filologice pe teren științific și romantismul pe teren literar, dealtfel două influențe trecute mai întâiu prin purgatoriul lui Théophile Gautier și mai apoi ajunse la Alecu Russo. Vom trece peste epoca de formare și evoluție a scriitorului basarabean și vom menționa numai cele trei părți de o importanță covârșitoare și bine diferențiată a activității lui venită poate sub impulsul ideilor primite în Elveția și a stării de cultură română din acea vreme.

Activitatea linguistică, teoriile acelea probatorii, curajul acela de a dărâma ca fiind inexate pseodoteoriile vechi; activitatea literară cu cea mai frumoasă bucată lirică a literaturii noastre: „Cântarea României". A treia activitate și cea mai îndelungă, e cea folkloristică.

Dar lipsa de spațiu ne oprește a face din articolul acesta comentarii întregi asupra operelor acestui scriitor ignorat. Poate nici nu mai trebuie pentrucă autorul „Cântării României", azi nu mai este așa de puțin cunoscut și pentrucă sensul rândurilor acestora îl vrem să fie numai o închinare împlinirii celor 85 de ani dela trecerea dintr'o lume unde prea puțini l-au înțeles, în alta, pe care o îngrădește veșnicia.

L. L.

NOTE

Mihail Sadoveanu,

maestrul deosebit al atâtor cărți de înaltă ținută literară și cu deosebită perspectivă în istoria noastră literară, scrie în „Săptămâna C. F. R", despre un prilej ca atâtea altele ale d-sale, de unde isbutește fericit să scoată în evidență anumite lucruri cu anumită tendință pentru cititorii revistei amintite mai sus. Povestirea sa este intitulată „Sfat basarabean" și redă amănuntul unei convorbiri cu un moldovean stilist.

Cu multă duioșie povestește un fapt care pune în lumină blajinătatea românilor de aici, supușenia lor rânduelilor stăpânirii și cât privește gravitatea îndărătnică, adică filozofia acestor moldoveni d. Mihail Sadoveanu dovedește, în cuprinsul acestei povestiri,destul tact, destulă strategie psihologică în a o combate și a și-i apropia. E un fel de șmecherie inteligentă, o stratagemă foarte dreaptă, cu care izbutește și acesta nu-i un lucru rău, pentru că e făcută cu dragoste adevărată, care încălzește și topește ghiața dintre inimi.

Dumitru Harom, până la sfârșit, nu numai că i-a rămas prieten, dar cred că i-a fost și recunoscător. Însă nu pentru sarmale, de două ori nu, ci pentru vorba bună, pentru dragostea sinceră cu care s'a apropiat de el: ursuzul, îndărătnicul grav, filozoful de pe capră.

Nu aceasta însă este lucrul cel mai interesant, căruia vrem să-i spunem pe nume, ci altceva.

Intr'adevăr, după unirea cea mare din 1918, moldovenii din Basarabia au avut și au rămas cu o anumită rezervă față de frații lor de peste Prut și mai de departe. Aceasta din pricină că încă dela început, adică imediat după unirea de atunci, nu toți s'au purtat cu dragoste. Nu toți i-au primit fără suspiciuni, ci i-au tratat ca pe niște ințși cărora nu le puteai dărui toată dragostea, toată bucuria ta de frate.

Implinind o rezervă, ca să nu spunem suspectare discretă sau mai rău, inima care simte în totdeauna, și d. Mihail Sadoveanu știe lucrul acesta mai mult de cât oarecare altul, este îndreptățită să fie precaută, demnitatea moldovenească neștirbită de rusism a luat și ea o atitudine de rezervă, gravă, hai să-i zicem îndărătnică, ursuză. „mai filosofică" cum ar scrie d-l Mihail Sadoveanu.

In douăzeci și doi de ani de stăpânire românească, au mai rămas destui care nu știau să se apropie cu dragoste, fără a suspecta și atunci s'a realizat alături de unirea politică și gravitatea filosofică, îndărătnică, pasivitatea românească de dincoace de Prut.

Desrobirea a topit mult din această ghiață interfrățească și adăugăm noi că oricine se va apropia de un român din Basarabia așa cum a făcut-o d. Mihail Sadoveanu în epizodul povestit, dacă nu va realiza mai mult decât povestitorul de mai sus,cel puțin se va putea mândri că a realizat o prietenie la care să se întoarcă chiar și pentru simpia constatare de a o vedea cu **„barba astâmpărată".**

Tot în săptămâna C. F. R.

întâlnim cele câteva rânduri simțite și drepte iscălite de d. C. Ignătescu, poetul atât de propriu și atât de răsfățat al ambianței poetice dela revista celor 70.000 de tiraje pe bună dreptate.

D. C. Ignătescu scrie acolo despre acela care a fost Ion Livescu, actorul, dascălul de conservator, scriitorul, directorul și subdirectorul atâtor teatre și ne place s'o spunem și să ne mândrim: directorul teatrului Național din Basarabia.

Ne place să subliniem că Ion Livescu a făcut la Chișinău artă, propagandă, cultură, școală de teatru și în mod deosebit: administrație teatrală.

Ne împunem, pe bună dreptate, să recunoaștem că maestrul Ion Livescu a sângerat când „o fostă conducere politică" i-a desființat teatrul în care pusese atâta suflet, atâta muncă și atâta dragoste de neam". Cu Ion Livescu am sângerat și noi cei rămași fără teatru național, pentrucă trebuie să mărturisim cu mâna pe inimă, că substratul desființării teatrului înainte de a fi exclusiv operă politică, a fost subminare jidovească, un atu câștigat de inamic pentru a putea mai ușor înfăptui opera lui de desagregare, pentru a putea realiza treptat și laș dezastrul dela 28 Iunie 1940.

Desrobirea ne-a prins și ne-a găsit tot fără teatru. Imprejurările excepționale poate n'au putut și încă nu pot îngădui reclădirea lui și înființarea lui, dar nevoia de a-l avea întreg este tot mai simțită și tot mai așteptată.

Poate vor veni zile mai limpezi, când teatrul național dela Chișinău își va deschide porțile și printre ctitorii lui, pentru a șterge trista istorie a acestui teatru, în semn de deosebită prețuire, un bust al lui Livescu, drept și datornic îi va cinsti amintirea și-i va ocroti existența.

Până atunci, d. C. Ignătescu a scris lucruri drepte care ne sângeră o rană mai veche, cu neputință de cicatrizat.

Traducerile scriitorilor români în străinătate.

In interview-ul acordat de scriitorul Cezar Petrescu, revistei „Bucovina literară" găsim următoarele, cu privire la serviciul pe care îl aduc traducerile scriitorilor români în străinătate.

„Despre rostul traducerilor din scriitorii români, în marile literaturi universale, am scris de nenumărate ori. Nu numai că ar aduce un nemăsurat serviciu țării, dar ar sfărâma și o proastă reputație de țară care produce numai petrol, porumb, grâu, mazăre, soia și lemn pentru construcție. Țările scandinaviei, cu o populație mult mai restrânsă, au existat în conștiința occidentală, nu prin lemnele, minereurile și conservele lor, ci prin Bjornson, Ibsen, Strindberg, Knut Hamsun, Selma Lagerlëf. Sigfrid Undsed, Iacobsen, Iohan Bojer, etc. etc. Iar Rusia și-a făcut drum spre Europa, prin Lermontov, Pușkin, Gogol, Tolstoi, Gorki, Turgheniev, Dostoevsky, Cehov, etc. Nu demonstrează aceasta destul? Totul?"

Criza criticei

Acelaș mare prozator autorul „Intunecării" și a revoluției dela „1907", înfierează justificat critica de azi.

Intrebat dacă există o criză a criticei românești, răspunde:

„Există! Critica românească s'a sinucis, prin excesul de complesențe amicale, prin sectarismul de cenaclu, prin lipsa de atenție la particularismul nostru etnic, la specificul național al operilor pecare această critică le-a tălmăcit și mai adesea le-a răstălmăcit, Tradiția criticei lui Maiorescu. Gherea Ibrăileanu, a fost părăsită.., Dar critica și-a primit sancțiunea. N'a mai avut ecou în publicul cititor. Cititorul se orientează singur. Uneori mai greșește, dar in orice caz mai puțin decât au greșit criticii din ultimile două decenii. Numărați geniile pe care le-a proclamat critica. Unde sunt? Unde mai sunt?"

Reînvieri utile

Revista culturală „Micul semănător" din Bălțești-Prahova, reproduce o pagină a marelui N. Iorga.

E o reînoire simbolică, din care reproducem un capitol, ce, în acest moment, mai mult ca oricând își găsește întunecata aplicare:

„Lucrează. Uneort ți-or cânta păsări în auz, și te vei simți îmbărbătat. Alteori îți va rage măgarul la ureche: lasă-l, săracul, să-și facă și el rostul lui: cine știe ce isteață socoteală a lumitor cere ca tocmai atunci să-ți strige și măgarul în ureche ce poate striga. Ragă boul: dacă nu poate îndemna alt fel! Strivește șarpele ce-și ridică limba despicată însprе tine: strivește-l cu piatra că altfel ar mușca de moarte pe altul mai neprevăzător și mai slab".

„Muncitorul român"

Nr. 8 din 15 Ian. 1944, Director Pan. M. Vizirescu, aduce colaborarea D-lor: Pan. M. Vizirescu, Ștefan S. Petrescu, Petre P. Ionescu, D. I. Cucu, Sim. M. Vizirescu, Horia Nițulescu, Aurel Tita, Ion Șiugariu. Al. Baciu, Th. Martinescu. Asău, Magda Raiu, Ion E. Emilian, Ion I. Mirea, Nicolae Lazăr, Maria Botez, Preot Aurel Reu, Ion Muche, Ștefan Anghelescu, Nichita Dragulin, Tudor Măinescu, etc. Revista apare ilustrată frumos și cu un material ales, colaborează și mulți condeeri din cei ce s'au evidențiat în literatura noastră.

„Basarabia Românească"

se intitulează un documentat și foarte necesar studiu al d-lui prof. Alexandru V. Boldur, apărut în frumoase condiții tehnice în Biblioteca Institutului de Istorie Națională „A. D. Xenopol" din Iași.

Cartea este împărțită în următoarele patru capitole: „Basarabia în cadrul istoriei Românilor", Basarabia sub dominațiunea rusească și manifestările românești în viața provinciei, Restabilirea suveranității românești în Basarabia și Răpirea Basarabiei de către Uniunea Sovietelor.

Subiectul cărții, atât de adeseori reluat și totuși reactualizat mereu de evenimente, este binevenit, pentru a spulbera multe din așa zisele „documente" și „drepturi" ale anumitor state cu care ne găsim în războiu.

Contribuția adusă de d-l prof. Alex. Boldur este extrem de prețioasă. Necesitatea ei o simțim și deaceia o salutăm cu bucurie nespusă.

Cu destulă întârziere

ne-a sosit la redacție revista lunară de cultură „Transilvania", organ al „Astrei„ dela Sibiu.

Spicuim din cuprinsul acestui număr depe Ianuarie: „Preocupări istorice în activitatea literară a lui Horia Teculescu" (prof. Ioan Lupaș). „Fuga lui Timotei Cipariu în Țara Românească în 1849" (Șt. Manciulea) „Noile săpături arheologice din Ardeal" (Ion Berciu) „Căi de comunicație în arcul Carpatic" (Tr. Marcu).

Cronicile le dețin: Gh. Pavelescu, G. Istrate, Eugeniu Tudoran și Th. Onișor.

Pe lângă revistele de literatură, „Transilvania" aduce o frumoasă contribuție culturală și științifică a pământului de dincolo de Carpați.

„Universul literar"

din 10 Februarie a. c. ne trimete acest mesagiu:

„Să nu vă pese de cei ce vă ponegresc. Și nici de cei ce, ponegrindu-vă acum, aveau tot interesul să apere „rostul existenței" „Basarabiei Literare", câtă vreme apărea în București. Munciți, credeți, luminați. Sunteți condeie încercate și nu trebuie să vă bizuiți decât pe propriile voastre puteri. Numai ele sunt creatoare. Fiți convinși că voi cunoașteți mai bine rodnicia și nevoile ogoarelor pe cari le reprezentați. Toți ceilalți ce vă injură de aici fie excrescențe canceroase ale asfaltului literar, fie oameni ce nu merită nici să vă pronunțe numele. Mergeți înainte, munciți, credeți și luminați".

E o îmbărbătare și o certificare că ne aflăm pe linia cea bună.

„Timocul",

organ al Societății „Timoc" a românilor din Valea Timocului și dreapta Dunării, aduce în caietul al patrulea o frumoasă contribuție pentru unificarea în cuget și grai a suflării românești din regiunea pe care este chemat s'o reprezinte.

Spicuim din sumar: „Din istoria Timocenilor" (N. A. Constantinescu) „Macedoromânii" (de St. Romansky, traducere din bulgară de C. Constante) și „Banatul nostru istoric" (Dr. Petre Petrinca).

Sumarul este complectat cu folklor timocean și cu nenumărate cronici, bine întreținute.

Am citit,

în sfârșit. „Prințul", mult lăudatul roman al lui Tudor Teodorescu-Braniște. „Prințul" autorului acelei cărți cu miros pestilențial „Fundătura Cimitirului Nr. 13", e o carte departe de a corespunde tuturor virtuților ce i le-au acordat „prietenii" din stângacea coterie literară. „Prințul" e un roman fără acțiune, iar Jean Andrei Munteanu e un banal simbol al boerimei decadente. Analiza psihologică e atât de comună, încât originalitatea de care au făcut caz recenzenții aproape că nu există.

La apariția „Prințului" se dăduse „ordin", ca să fie calificată cu orice preț drept o carte superioară. Ordinul a fost executat, dar rezultatul a fost nul.

Intr'o cronică viitoare vom arăta dece.

„Basarabia Vânătoreasc ă"

anul I Nr. 7-8 pe Decembrie 1943, condusă de D-l Iorgu Tudor, publică: C. Sp. Popescu (Legitima apărare), Ladmis Andreescu (Ochiul din neguri); G. M. Dăscălescu (Undeva într'o gară pe linia Iași-Bălți); Leon Ianuschevici (Marița); I. Zamfir (Vânătoare de demult); Versuri semnează D-nii: Iorgu Tudor, Lotis Dolenga, G. Doina și Virgil Carianopol.

Numărul e complectat cu note, informațiuni și frumoase vederi în legătură cu vânătoarea.

Adrian Mogâldea

a predat de curând editurii „Publicom" din București romanul său, întitulat „O fată pe Deribaskaia".

Cum, după titlu, acțiunea romanului bănuim că se petrece la **Odesa**, așteptăm cartea cu legitimă curiozitate.

Cunoscând posibilitățile de realizare ale autorului din revistele și ziarele din Capitală, romanul de față nu ne îndoim că va corespunde unei neașteptate surprize.

Dacia Nouă

cotidian de informații și îndrumare obștească, proprietatea domnului director: Gh. Pan Capagea, scrie despre noi și nu semnează, următoarele:

„Basarabia literară" (27 Ianuarie 1944) ni se impune mai mult prin străduințele neobosite de a-și păstra apariția, decât printr'o artă lipsită până acum de vre un pisc impunător.

O seamă de scriitori populează coloanele revistei, cei mai mulți necunoscuți sau neeliberați de influențele streine. Poeziile d. Robert Cahuleanu, Const. Mihail, C. Gorduz, și Petre Paulescu n'au găsit încă expresia adevărată a nouilor cerințe literare. Mai tragic e însă spectacolul prezentat de d. Virgil Covarnali (auzi îl face din Vladimir=Virgil și numele poetului îl scrie Covarnali în loc de așa cum trebue), care scrie și azi o poezie fadă ca și în volumul premiat al D-sale, poate și mai apoetică.

Divagațiile d. Ene Stanciu nu reușesc să devină atractive. Mai realizată ni se pare „Critica literară" a d. Sergiu Matei Nica. Nici d. Iacob Slavu nu spune prea mult cu poezia sa.

Totuși, conchide Dacia Nouă a d-lui Gh. Pan Copagea, dela „Basarabia literară" așteptăm multe realizări de artă autentică, fiind pătrunși de rostul ei cultural în colțul de țară unde ființează.

Apropo „de artă cu piscuri impunătoare", de care noi suntem lipsiți și pe bună dreptate nu putem atinge acest pisc pentru că nu avem și nu am avut niciodată asemenea artă poetică cu pisc. Reproducem din V. Valentin, publicat de esteții Daciei Noui:

Buchet de flori
Ce-aprinzi fiori
Și-aduci speràri
Cu primăveri.

Buchet de vieți
Ce-arunci săgeți
Dar, mistic, sfânt
Dar de pământ...

Buchet de flori
Plin de colori
Buchet de vieți
Plin de sceți.

Înțelegeți dar Dv. de ce poeții și scriitorii dela „Basarahia literară", cei mai mulți sunt necunoscuți s'au neeliberați de influențe streine.

Nu știu cine este estetul cu criterii atât de neegalate în a spune prăpăstii într'adevăr spectaculoase despre Vladimir Cavarnali, căruia nici măcar nu-i știe numele.

Nu mai reproduc și nici nu-l întreb pe d. critic de cât: cam cât i-ar trebui lui Vladimir Cavarnali până să poată scrie măcar atât cum scrie d. V. Valentin sau d. Frasinel Ciobotaru?

Ce ridicoli, proști și analfabeți sunt unii oameni, fierte mi-se expresia aceasta puțin literară, când vânzând măsline cred că pot avea păreri critice în legătură cu literatura noastră sau din altă parte.

Noi, domnule anonim de-al d. director Gh. Pan. Copagea „sântem cum s'ar zice moldoveni de-ai lui Ștefan cel Mare" și ce facem știm că facem bine.

Din târgul nostru așa dărâmat cum este de bolșevici și cu atâta putină tradiție culturală s'a mai iscat și câte un om, s'a mai plămădit și câte-o minte. Târgul acesta mai are de spus și alte lucruri și încă de-acum înainte, dar cât privește lecțiile de literatură— avem destui dela cine primi— nu ne mai trebuesc și cele ale negustorilor de măsline

Noi ființăm aici într'adevăr pătrunși de un rost cultural, de o menire mai ales în ceeace privește rostul literaturii noastre de mâine, dv. însă ființați ca să îngenuchiați cultura prin agramatism și lipsă de perspectivă, prin tendință de a coborî literatura până la rostul unei tarabe cu măsline. De atâta lipsă de perspectivă culturală, s'a înspăimântat însăși cel mai reprezentativ poet gălățean, evreul Barbu Nemțeanu și parcă pentru Dv. ar fi spus: — oraș fără flori, oraș cumlit de negustori.

NOTE PENTRU CITITORUL DE CĂRȚI

De cele mai multe ori cititorul nu știe, ba chiar nici nu bănuiește ce reprezintă cartea pe care o ține în mână, ce total de străduințe, câtă pricepere, câtă risipă de simțire, fantezie și simț artistic se adaugă operei în sine a autorului (despre cari vom vorbi cu o altă ocazie) spre a da acestuia un prilej de desfătare sufletească și de înălțare, chiar și prin simpla înfățișare a cărții. Și este rău că nu știe să presimtă măcar o parte, dacă nu poate să aprecieze în întregul său acest tot de imponderabile, menită să îi inobileze simțurile și să-i înalțe sufletul.

Să nu se creadă că prin aceasta s'ar pierde ceva din substanța ei, pentru bunul motiv că toate acestea fac parte integrantă din ea. Nu se sinte oare acest lucru chiar și din filele îmbătrânite ale vechilor cazanii, scoase din tiparnițele de odinioară ale mânăstirilor noastre? Toate acele măiestre podoabe care le înfloreau paginile, erau chemate să colaboreze cu textul, trezind în sufletul cititorului un sentiment mai complect și mai bogat. Tot astfel și grafica de astăzi, îmbogățindu-se cu noui mijloace din cele mai expresive, tinde ca prin ele să ajungă la un scop identic. Deși mijloacele actuale sunt mai ales technice și prin aceasta devenite mai reci și uniforme, câtă vreme cuprind un conținut spiritual, el trebuie identificat, prețuit și asimilat.

Cartea de astăzi este un mic obiect de artă, la care au colaborat un mare număr de persoane, fiecare căutând să-i adaoge ceva din sensibilitatea și fantezia lui: începând cu fabricantul, care i-a dat adesea o hârtie de o anume compoziție și înfățișare — și sfârșind cu legătorul. Un anumit echilibru nou între text și câmpurile albe ale paginei, caracterul de literă, gravurile — obținute prin zeci de metode, fiecare cu caracteristica proprie, vignete, desene, negre ori colorate, fotografii... Un infinit de posibilități, cari folosite cu măestrie pot face din carte o adevărată bijuterie.

Care este rostul acestor câteva considerațiuni asupra înfățișării exterioare a cărții? Unul singur. E o invitație adresată cititorului de a nu nesocoti, prin graba ori lipsa lui de discernământ, o bogată mină de aur, care exploatată cu pricepere îi poate aduce mari foloase de ordin spiritual.

V. V. Vasilescu

Sala Teatrului „EXPRESS"

DUMINECĂ 27 FEBRUARIE 1944, ORELE 11,30

ZIARUL „RAZA" ȘI REVISTA „BASARABIA LITERARĂ"

ORGANIZEAZĂ A VI-a ȘEZĂTOARE LITERARĂ

CU CONCURSUL REVISTEI „CETATEA MOLDOVEI" DIN IAȘI

Va conferența d. Prof. univ.

Gh. A. CUZA

despre:

SPECIFICUL MOLDOVENESC

iar marele actor AUREL GHIȚESCU, Societar al Teatrului Național din Iași va declama două monoloage din piesa **„Arcașul lui Ștefan"** de Gh. A. Cuza

Vor citi din operele lor: **D. IOV, GEORGE LESNEA, PETRU STATI, EUSEBIU CAMILAR, MAGDA ISANOS, VASILE ȚEPORDEI, SERGIU MATEI NICA, ROBERT CAHULEANU, NECLUAI V. COBAN, ENE STANCIU, L. LUICAN, ETC.**

Manifestația va fi radiodifuzată

Intrarea liberă

Cercul „Basarabia Literară"

organizează în tot cuprinsul Basarabiei un

TURNEU ARTISTIC

cu două echipe ce vor da câte două reprezentații în fiecare localitate după itinerariul de mai jos:

RENI	JOI	17	FEBRUARIE
BOLGRAD	VINERI	18	„
ROMÂNEȘTI	SÂMBĂTĂ	19	„
ISMAIL	LUNI	21	„
CET.-ALBĂ	MIERCURI	23	„
TIGHINA	VINERI	25	„
CHIȘINĂU	SÂMBĂTĂ	26	„
ORHEI	DUMINICĂ	27	„
Tg. UNGHENI	LUNI	28	„
Tg. FĂLEȘTI	MARȚI	29	„
BĂLȚI	MIERCURI	1	MARTIE
DROCHIA	JOI	2	„
LIPNIC	VINERI	3	„
SECURENI	SÂMBĂTĂ	4	„
TÂRGU FLOREȘTI	DUMINICĂ	5	„
SOROCA	LUNI	6	„

Reprezentația pentru intelectuali constă dintr'un festival literar, iar cea pentru ostași, premilitari și tineret școlar, dintr'o ședătoare. **INTRAREA LIBERĂ**

C. 69-944 Tip. „DACIA TRAIANA" Tipărită la 16-II-94

ANUL III. Nr. 102 — 5 LEI EXEMPLARUL — 24 Februarie 1944

17.- Redacţia revistei „Transilvania" str. A. Saguna, 6 SIBIU.-

Basarabia literară

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
Chişinău: Str. Mihail Eminescu, Nr. 19. Tel. 302
Prim-Redactor: SERGIU MATEI NICA

APARE IN FIECARE JOI

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 lei
Autorităţi şi Instituţii . . . . 500 „
Străinătatea . . . . . 1000 „

CUM SE CITEŞTE O CARTE

ALEGEREA LECTURII

IV

„Alegerea cărţilor, ca şi alegerea prietenilor, este o datorie însemnată". (S. J. Lubbock: Intrebuinţarea vieţii.)

Spune-mi ce citeşti şi-ţi voiu spune cine vei fi. Parafraza arhicunoscutului dicton pare să aibă şi mai multă raţiune!

Excluzând literatura, ori ce lector nu citeşte decât cea ce-l perfecţionează în domeniul său. Există acest egoism legitim şi constructiv în fiecare om cult ca să-şi însuşească toată biblioteca domeniului său. Cum aş putea citi o carte incompatibilă cu convingerile mele? N'aş citi-o numai ca să mă fortific în antiteză cu ea? Şi cartea, incompatibilă cu convingerea mea, intră în domeniul meu, dacă teza susţinută este contrară celei pe care o reprezint eu—deocamdată lector. Cartea străină de lector prin domeniul său nu are nici o valoare. Ce-ar fi putut înţelege Diogene—să presupunem—dacă ar fi cetit un tratat (pe timpul lui) de radio-televiziune? La ce bun pentru un teolog sau filozof, o carte de Scarpologie, când domeniul acesta tratează despre metoda de ghicire a caracterului unei persoane după felul cum roade tocul ghetei în mers.

Cartea bună este cartea domeniului sau cartea nivelului său de comprehenziune şi prima condiţie—criteriul după care se face alegerea lecturii, este interesul sau domeniul lectorului.

Valorificând o carte în măsura în care aduce o rază de lumină în domeniul său, fără s'o silim să încapă în marginele posibilităţii noastre coprehenzive, este a-i recunoaşte valoarea ca atare, chiar atunci când ea conţine o temă opusă celei ce o reprezentăm noi, lectorii ei.

Pe lector nimeni nu-l cunoaşte mai bine decât el însuşi. El singur e dator să-şi aleagă şi domeniul şi cartea. E natural că după ce ne-am ales domeniul, e firesc să-l urmărim numai în cărţile sale reprezentative, complete şi aci, criteriul după care se face cea mai justă alecţie a cărţii reprezentative de domeniu, este timpul. Sub acest timp înţeleg o seamă de păreri care converg în a critica pozitiv sau negativ opera asupra căreia ne-am oprit. In acest sens numai timpul clasifică şi clarifică locul unei opere în concertul unei singure culturi sau a culturii în general. Lumea se înşeală întotdeauna în aprecieri pripite. Emerson în vestita sa operă „Societate şi singurătate" recomandă: „nu citi niciodată o carte care nu are un an vechime, 2) Citeşte numai opere faimoase, citeşte numai ce-ţi place".

Cum vedem un al doilea criteriu ar fi calitatea cărţii de domeniu şi cu aceasta s'ar părea rezolvată şi epuizată problema alegerii lecturii, dacă alecţia aceasta ar fi la îndemâna fiecărui lector. Apare însă un alt criteriu, după care, structura problemei trebueşte să fie modificată şi pusă altfel. Acest criteriu este vârsta.

Euripid în „Hercule furiosul" pune în gura nnui erou aceste cuvinte: „Opreşte lacrimile copiilor tăi şi-i mângâe cu vorbe dulci şi mai ales cu poveşti", iar Napoleon, plecând spre Sf. Elena recomanda unui ofiţer de pe Bellerophon: „Citeşte şi reciteşte pe poetul lui Achile, devorează-l pe Ossian". Iată două recomandaţii pentru două vârste diferite.

O alecţie a cărţilor ar trebui impusă, începând cu copilul, până la vârsta în care-şi poate face singur alegerea. Copilul în perioada „pentruce"-ului, sau când apare în el „la faime de savoir", când mintea lui este totuşi o tabula rassa, este anormal să-i recomandăm cărţi care întrec posibilităţile sale de comprehensiune şi pe care nu le poate asimila neavând date aperceptive şi mai ales, fiind, încă, privat de această funcţiune spirituală.

Unui copil nu i se poate recomanda o carte care-l pune în raport cu colectivitatea sau cu un alt individ. Lui îi sunt inutile cărţile cu caracter normativ. Copilul asimilează o lectură fluidă, o acţiune uşoară dar continuă, pentrucă el nu are mijloace de control raţional, ci numai imaginaţia şi memoria care-l fac un simplu înregistrator.

Ar fi anacronic să întroducem un copil în capo-d'operile literaturei universale.

Copilul nu are puterea de a privi în ansamblu, a asocia sau a disocia materialul pe care-l citeşte sau pe care l'a memorizat chiar.

„Poveştile sunt ale copilăriei, după cum poezia este a tinereţii şi literatura a maturităţii" (Culea). Chiar Darwin scria într'o scrisoare: „...romanele mi-au procurat mângâieri uşurătoare, iar poveştile, ce mi-au fost cetite cu voce tare, m'au fermecat. Ele m'au făcut să înţeleg lucrurile şi oamenii".

Igor P. Jechiu

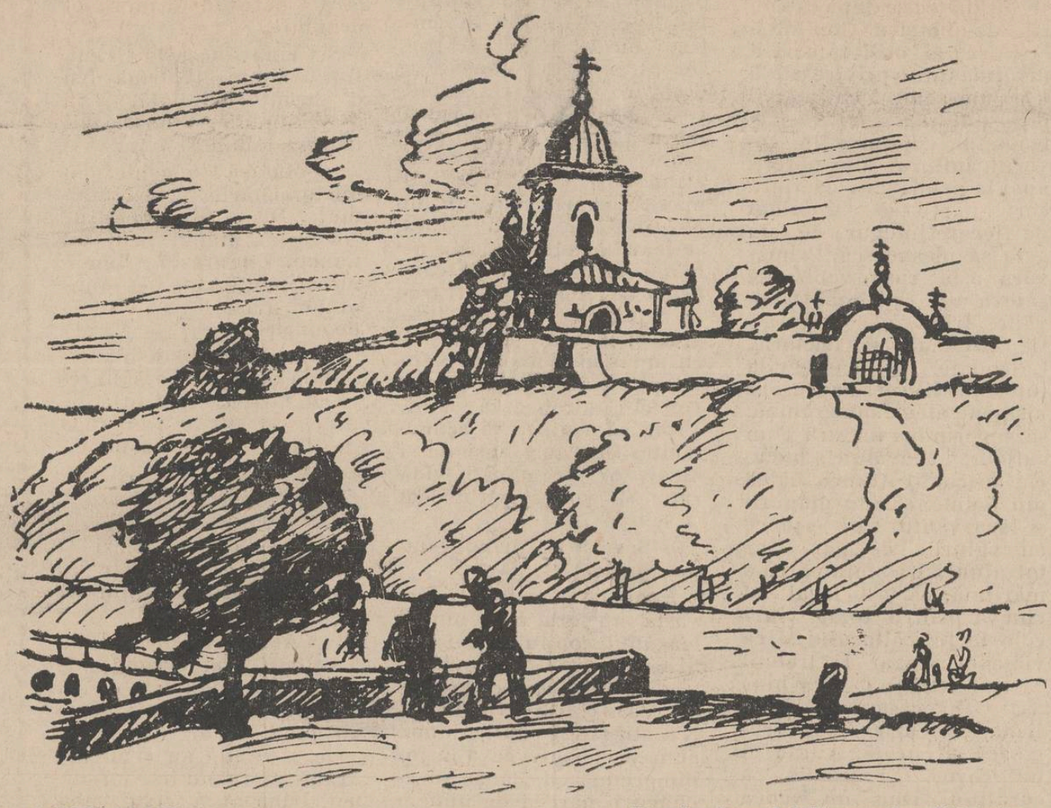

I. CEGLOKOFF — Biserica boerului Mazarache—Chişinău

DECADENŢA STILULUI

Cel ce urmăreşte scrisul literar de astăzi, în toată sărăcia lui evidentă, poate observa, cu toate sforţările acestui stil de a prezenta o valoare, caracteristică poate şi a celor ce îl mânuiesc, dar şi a vremii: o uluitoare decadenţă.

In primul rând decadenţă de fond, fiindcă aceleaşi idei, ce nu ascund nicio noutate şi nu reprezintă niciun fruct al unui studiu meticulos sau al unei meditaţii îndelungate, sunt abia ciupite, fără să fie şi aprofundate, pe pagini mari de reviste, departe de interesul spiritual al cititorului.

In al doilea rând o decadenţă formală, o decadenţă aproape incorigibilă, ale cărei urmări le va arăta viitorul. Ideile simple sunt înfăşurate în cercefuri de divagări, de potop de citate, smulse la repezeală din cartea gata pregătită pe masă; observaţiunile obişnuite sunt răsucite în valurile de mătase putredă ale vorbelor, sunt împlântate în apă de diferite culori şi parfumuri, sunt macerate în ascunzişul frazelor umflate. De aici un astfel de stil devine imprecis, confuz până la inconştienţă, îndrăzneţ până la infracţiune şi gol ca un sunet de tobă.

Dar ceeace e mai principal e faptul, că un astfel de stil nu conţine nicio picătură de *suflet*, e o vorbărie stearpă, dându-ne a înţelege că importanţa lui se cântăreşte după mulţimea cuvintelor şi nu după judiciozitatea şi adâncimea fondului. Nu există nicio convingere în asemenea stil, nici un respect pentru simplicitatea culturii, nicio apropiere de puritatea adevărului.

Toate cronicile muzicale, artistice, culturale, filozofice, cronicile ideilor de prin reviste, nu sunt altceva decât o permanentă plutire în necunoştinţă de cauză, un sbor nestatornic şi nesigur prin stratosfere fără oxigen, un marasm de contraziceri şi confuzii.

Trăim o epocă de decadenţă spirituală, când lumea e frământată de cu totul alte probleme decât cele ale spiritului şi când toate cugetele vigilente aleargă după o formulă prin care să poată respira. Această grabă produce confuzii în depănarea ideilor.

Ştefan Danu

ACTUALITĂŢI

PROVINCIA IN LUMINĂ

Oricâte săgeţi de ironie ar arunca vitejii cavaleri crescuţi în atmosfera cosmopolită a bulevardelor bucureştene, ori adăpaţi din fumul negru al tavernelor sau cafenelelor unde desbat „mari" probleme literare, ori de stat, provincia nici nu se înalţă, nici nu se scoboară prin aprecierea lor.

Ştim că adevăraţii mari creiatori care au însemnat ceva în viaţa literelor în Capitală, îşi au obârşia în provincie. Temele lor de scris sunt natura şi oamenii legaţi de ea. (Avem tot respectul pentru cei ce iubesc într'adevăr Capitala, — a noastră ca şi a lor, dragă şi nouă ca şi lor, — scriitori de talia unui Corneliu Moldovanu care ne-a dat în „Purgatoriul" un splendid poem în ceea ce ne-a rămas ca roman trainic printre puţine altele privind Bucureştiul).

Cei ce ironizează mereu provincia sunt micii coteiaşi de pe sub mesele ziarelor şi revistelor bucureştene. Aceşti păcătoşi fără nicio situaţie morală sau socială, acolo unde se găsesc, cred că provincia este dispusă să le primească lecţiile. Provincia îşi are oamenii săi, caractere, personalităţi, talente.

Aceştia pot oricând să însemne ceva în Bucureşti şi fără îndoială, ascensiunea, — lege de neînlăturat pentru cei dotaţi, — îi va trimite pe toţi cei merituoşi acolo unde condeiul lor trebuie să reprezinte Ţara. In vremea aceasta, pigmeii de pe sub mesele redacţiilor bucureştene n'ar putea însemna nimic într'o provincie pe care n'o cunosc şi n'o iubesc, aşa cum nu înseamnă de cât vrajbă, invidie, josnicie în lumea din care au ieşit şi în care se sbat.

Admite provincia orice îndreptare dela oamenii ce au calitatea s'o facă din Capitală. Aceşti purtători demni de condeiu, trebuie să fi însemnat însă ceva până în prezent, în domeniul literar sau critic pozitiv.

Provincia poate face greşeli. Le face chiar. E firesc acest lucru. Nu posedă rutina, technica înfăptuirii lucrului pe care îl are Capitala. Dar trebuie să se recunoască adevărul că această provincie musteşte de frumuseţi româneşti ce trebuesc redate luminii, că e plină de forţe în ale scrisului, tineri ce aşteaptă numai o îndrumare, o încurajare, spre a înfăptui operele prin care vom păşi într'o etapă nouă de prezentare a Ţării.

Ori sprijinul acesta provincia nu-l primeşte din partea Capitalei de cât prin ironii, prin sficuiri nemeritate, la care suntem siliţi să răspundem cu cruzimi şi complectă detaşare de-o lume pe care n'o considerăm a noastră.

Provincia românească reprezintă o mare de forţe neexploatate, de rezerve ce abia se mişcă. Sunt puteri naturale, ce, chiar necanalizate, vor izbucni, tocmai pentru trăinicia Neamului.

Iar canalizarea s'ar putea face în primul rând prin înţelegerea şi apropierea de inima artistică şi naţională a Capitalei.

Acolo însă, cei de sus şi-au pus un zid în jurul inimii, iar cei de jos şi-au vârît inima în noroi.

I. Sandu

NOTE DE RĂZBOIU

Banchetul „cruciaţilor"

de GR. FILIP-LUPU

— Domnule Căpitan! un ordin telefonic dela Regiment! — raportă sergentul Udrescu, şeful grupului de comandă al Escadronului.

— Citeşte-l.

— „Mâine... Martie crt. ora 9, vor fi prezenţi la postul de comandă al regimentului elevul plot. T. R. Grigorescu F., Serg. T. R. Conache V., caporalii Briceag N. şi Mitrache I. precum şi fruntaşul Pălimaru N., toţi din escadronul II, pentru a fi decoraţi cu „Crucea de Fier".

— Ce vorbeşti, mă!? I-a decorat cu „Crucea de Fier"?

Dar ce au făcut aşa grozav?

Căpitanul Ninel V. nu luase comanda acestui escadron, decât cu 3 zile în urmă; venise nu de mult din ţară, ca să-şi facă stagiul de 6 luni pe front, stagiu, care probabil va trece peste 12 luni, dacă nu va ajunge până la 18, căci aşa seobişnueşte. Deaceia nu cunoaşte încă, tot ceiace e în legătură cu luptele pe cari le-a dat acest escadron până acnm.

— Au luptat în munţi, împreună cu nişte batalioane de vânători de munte germani şi pe semne că le-au plăcut şi nemţilor cum luptă. (Acum eram instalaţi pe litoralul Mării Negre, în dreapta portului Anapa).

— Bine Udrescule. Să se transmită ordinul pela plutoane şi mâine dimineaţă, toţi aceştia să fie prezenţi la regiment. Inainte de a pleca, să treacă pe la mine ca să-i cunosc şi eu pe aceşti viteji!

— Am înţeles, domnule căpitan.

— Dealtfel, zise căpitanul, pe d. elev Grigorescu îl cunosc, dar pe ceilalţi nu i-am cunoscut încă. Aş vrea să ştiu, care e bucureştean dintre ei. (Căpitanul Ninel V. e din Bucureşti).

— Nu e nici unul domnule căpitan. Sergentul T. R. Conachi şi frunt. Pălimarul N. sunt moldoveni, domnule căpitan. Cap. Mitrache, e din Romanaţi şi cap. Briceag e din Mehedinţi. D. elev Grigorescu e din Basarabia.

— Bine! Asta ştiu. Să se comunice ordinul la plotoane!

Toate 4 plotoanele se află în dispozitiv, făcând paza litoralului. Am ocupat acest sector de apărare a litoralului acum 3 săptămâni, venind din regiunea Krasnodarului, unde toată iarna am apărat poziţiile de pe Berg Lambina. Timp de o lună, regimentul nostru a ţinut piept tuturor puhoaielor de bolşevici, cari se înverşunau să ne spargă frontul şi să ajungă la Krasnodar, dar n'au reuşit. Dela 16 Ianuarie până la 13 Februarie 1943, poziţiile noastre depe Berg Lambina au cunoscut cele mai crâncene bătălii de apărare, ce s'au dat de către unităţile româneşti şi germane în Caucaz.

Dacă în acest timp bolşevicii reuşiseră să facă o spărtură în dispozitivul nostru, aceasta a fost spre nenorocul lor, căci probabil crezând căzută cu totul poziţia noastră, au trecut prin această spărtură şi s'au coborît la vale, în spatele nostru, aproape două brigăzi de infanterie, dând astfel posibilitatea încercuirii şi apoi a nimicirii complecte a acestor brigăzi. Prin aceasta le-am slăbit forţa de atac şi am reuşit să menţinem poziţia până la 13 Februarie, când toate trupele germane şi române dela flancul de răsărit al nostru, reuşiseră să se replieze la Vest de Krasnodar, făcând astfel, ca flancul nostru stâng să formeze un semicerc cu faţa spre răsărit. In aceste bătălii de rezistenţă, am luptat împreună cu o divizie de vânători de munte germani, cari ne-au cunoscut îndeaproape atât curajul şi dârzenia noastră, cât şi camaraderia deplină, care ne-a caracterizat pe noi călăreţii întotdeauna şi în special în cele mai grele situaţii de război. Bravura ostaşilor români din Divizia noastră de cavalerie a impresionat atât pe comandanţii germani din linia I-a, cât şi Comandamentul german superior din Caucaz şi deaceia a ordonat ca să se raporteze imediat toţi ostaşii din linia I-a, cari s'au distins cu prisosinţă în aceste lupte de pe Berg Lambina, pentru a li se conferi „Crucea de Fier".

Mâine, atât cei ce li s'au atârnat frumoasa decora-

(Urmare în pag. 4-a)

POVEȘTE

Doi plopi, ca să-și alinte 'nsingurarea,
Își risipesc copeicile de argint și-și îndârjesc spinarea.
Au furat cu vârfurile un colț de lună
Și murmură frunza ca o furtună.

La picioarele lor într'un miez de noapte, odată,
A adormit, plângând, o fată.
Își despletise cosițele în verdeață,
Doi luceferi i se topiseră pe față.

A îndrăgit fata semeața privire
De plopi care urcă peste iubire
Și căzând în genunchi s'a rugat cu osândă,
S'o prindă în brațe pe mireasa flămândă.

Ca o străină la alignirea serii,
Venea fata sub plopi la ospățul durerii.
Strângea plopii la sân și visa pe otavă
Și nimeni n'o vedea pe bolnavă...

Un stol de rădaște cântând în surdină
S'a suit pe vârful de plopi și lumină.
Fata a întins brațele, ca să le ia.
Chihoteau crengile și ea plângea...

Cimbru... Tămâie. Stele și gâze,
Glas sângeriu, picurat pe barize...
Un marș funerar de frunze, de noapte
Și iarăși tăcere de moarte.

Au găsit o apoi peste-o săptămână,
Ținându-se cu plopii de mână,
Și când au dus-o prin sat, ca s'o îngroape,
Au prohodit-o șuvoaie de ape,
Lanurile în fața ei se plecau,
Nimeni n'o știa... Numai plopii râdeau.

Sergiu Matei Nica

CĂRȚI NOUI

N. TCACIUC-ALBU: „Poezii chinezești" și „Făt frumos în frac"

— Colecția Societății scriitorilor bucovineni —

Numele lui N. Tcaciuc Albu, ne este cunoscut din paginile ziarului „Bucovina", din suplimentele literare ale aceluiași ziar, din cele șase plachete apărute în diferiți ani dela 1937, încoace, așa în cât pare să devină din ce în ce mai persistent în literatura Bucovinei.

„Poeziile chinezești", apărute recent într'o elegantă broșură și în condiții tehnice frumoase, prezintă o îndrăzneață încercare de traducere în limba noastră a poeziei chinejilor, în special a celor doi mari poeți lirici: Li-tai-pe și Tu-fu. Poezia prezintă interes, chiar dacă în traducere, d-l Tcaciuc Albu s'a servit de texte germane, cum ar fi de pildă traducerea lui Klabund: „Chinesische Gedichte", „Thaidos-Verlag" etc., sau după Otto Hauser din „Li-tai-pe" și din volumul lui Hans Bettge. Am spus că broșura d-lui Tcaciuc-Albu este o îndrăzneață încercare de traducere. Indrăzneață prin ingeniozitatea traducătorului de a răscoli vraful de ani așezați în lespezi deasupra poeziei din vremuri aproape uitate a vieții împăratului Tai-Kang, apoi din acea epocă de glorie de mai târziu a poeziei chinezești, desfășurată sub domnia dinastiei lui Tang, prin anii 618-907.

Aflăm în cele 62 de pagini ale traducerii d-lui Tcaciuc-Albu, versuri din Li-Tai-Pe, din Tu-fu, Su-Tung-Po, etc., poeți cari altădată reprezentau literatura Chinei și care o înobilau cu operele lor.

Ne vom opri puțin asupra câtorva din poeziile traduse din Li-Tai-Pe, poetul acela îndrăgostit de refugiu și de singurătate până la voluptate.

Există în poezia lui Li-Tai-Pe, acea renunțare firească dela viață a omului care nu i-a simțit încătușările fericirii pentrucă ea era inexistentă și pe care dedesubturile ei l-au scârbit și l-au făcut să se complacă încet într'o renunțare totală dela viață dureroasă poate, dar mângâiată de adierile dulci și binecunoscute ale resemnării.

„Din ceruri se coboară și se
aruncă'n mare
Mărețul râu cu unde strălucitoare 'n soare
Și niciun val nu știe o cale
de'nturnare
Imbătrânești stăpâne, demult
nu ești în floare.
(Vinul).

Sau:

„E tristă 'nțelepciunea, știința
e amară,
Durerile vieții nu știu să ne
'ndulcească
(Vinul)

Și mai departe:

„De-s sdrobit, eu caut lacrime.
Umplu cupa. Buza soarbe
'ntruna.
Cânt și beau până ce iese luna
Uit de lună, viers... de Li-
Tai-Pe.

Poezia dela urmă „Moartea lui Li-tai-Pe", datorată d-lui Tcaciuc-Albu, pare să caracterizeze întrucâtva viața și persoana poetului liric al Chinei din 701—762 după Hristos.

„Ce jalnic mi s'a 'nfiorat
lăuta.
Ah, te-am lovit, iubita mea!
Te doare mult?
La pieptu-mi vină, să cântăm:
„Pierdula
viață nu revine". Tu cânți,
eu ascult.

E acelaș fior al durerii dintr'o viață care nu i-a deschis brațele și-o întoarcere către o lume a morții care de bună seamă îl va primi întru veșnicia ei:

„Vii să mă iei în lumea din-
tre nouri
cu carul tău de aur, scum-
pul meu amic?
Cântările trezit-au — spui —
ecouri
Și 'n cer? Eu vin, eu vin;
apropie-te un pic!"

* * *

„Făt-Frumos în frac", cea de a doua broșură a d-lui Taciuc-Albu, înmănunchează câteva povestiri simple, dealtfel aproape toate publicate în ziarul „Bucovina". Unele din ele sunt frumoase, limpezi și trădează o simțire fină a autorului. Nu au însă calitatea aceia, care o îndeplinesc deobiceiu adevăratele pagini de proză. Poate chiar denumirea de povestiri—așa cum dealtfel le vrea și autorul — e justă și nepretențioasă. Dar asupra acestor povestiri, vom mai reveni. Până atunci, D-l N. Tcaciuc-Albu rămâne pentru noi acelaș condei de valoare și adânc încercat.

G. G. Sudu

FĂCLIILE

NUVELĂ de LEONID LUICAN

(Urmare din Nr. trecut)

Iarăși i se întunecă dinaintea ochilor de durerea ce părea s'o sfârșească. — Ridică podul palmei și-și șterse picăturile reci de sudoare de pe frunte. In noaptea aceia nici nu știe cum a ajuns acasă. După trei zile a născut. Era un copil fără formă, dar care pentru viața lui îi lua cu încetul viața Irinei.

Dar aceasta nu se observa de fel. Se părea că Irina se însănătoșise după câteva zile de-abinelea. Copilul îi era drag și oridecâteori îl învăluia într'o privire caldă i se umezeau ochii. Apoi iar își plimba privirile dela leagănul copilului, la covorul înflorat din perete, apoi la primăvara de afară care părea că s'a aninat de fiecare mugur ce sta gata să plesnească. Primăvara asta care venise de câteva zile și îmbălsăma văile, Irina o vroia să-i fie prietenă și doctorie. Câteodată, pe când uda tufele de lilieci sau presăra nisip pe aleele din grădină, se surprindea singură cum sufletul i-l învăluie o bucurie de copil. Atunci bătea din palme, săruta mugurii și lăsa vântul să i se joace cu valurile de păr. Dar tot atunci își amintea că e măritată, că s'a legat cu cineva pentru toată viață colo în fața altarului și că viața ei alta ar fi trebuit să fie! Ori nu. Era bine așa. Din casa lui Vasile, Irina a făcut o casă frumoasă și curată. A țesut și un covor. Și grădina a curățit-o. Dar nu venea nimeni să vadă și să simtă că în toate Irina punea muncă și dragoste. Era prea singură. Infiorător de singură. Erau clipe când ar fi simțit nevoia să plângă o noapte întreagă și două, și trei, până s'o ușura ceva din povara care nu se știe anume din care pricină venea. Mătușa Pelaghia îi tot spunea mereu să aibă răbdare. Și maica ei tot așa îi spunea. S'or îndrepta vremurile, viața o fi poate tot așa cum a fost înainte, Vasile o veni acasă!.. Eh, răbdarea asta! Cât a suferit-o Irina! Iată, va mai avea răbdare. Cât? Două luni, cinci, un an, dar pentru ce anume să aibă răbdare? Pentru vremurile care s'ar îndrepta și pentru o viață care poate va fi tot așa cum a fost și înainte?.. Da, adevărat. Viața ei, care n'a venit încă până acum. Pe aceasta trebuia s'o aștepte, cu îndurarea tuturor apăsărilor.

— Sevasto! Mai ai mult de împletit? Eu am mântuit.

Irina se sculă să-i arate lucrul Sevastei. Când se înapoie, își văzu chipul slab și galben în oglinda din perete. O clipă tresări. I se păru că oglinda e așezată strâmb și-o îndreptă fără să zică un cuvânt. Dar chipul ei continua să-i apară dinainte asemănător sfinților de pe icoane.

— De ce te uiți în oglindă, Irino?

— E aburită. Trebuie ștearsă. Așa-i oglinda asta! Dar de ce te scoli Sevasto? Te duci?

— Mama îi singură Irino. In noaptea asta voi dormi cu mama. Tata s'a dus la pădure. Mâine noapte iar voiu dormi cu tine.

— Bine. Să vii Sevasto. Știi că mi-e urît și mie teamă.

Ușa scârțâi și se închise în urma Sevastei cu sgomot. Rămase apoi odaia cu liniștea ei mare, cu Irina și cu copilul. Câteva clipe Irina își dete seama că și liniștile acestea mari, au și ele sgomotele lor asurzitoare, că parcă ți-e teamă de ele, te întristează și te înfioară. Apoi tuși odată, de două ori, o tuse seacă și uscată ce părea că pornește din străfunduri de rărunchi, așa să rupă zăgazurile acestei liniști ce o îngroapă cu încetul. Se apropie de leagănul copilului. Era al ei. I se părea că bucuria din inimă ce o simțea atunci, era un șuvoiu fierbinte și dulce care se topea și-i încălzea sufletul. Se aplecă de-asupra leagănului și sărută obrajii puhabi și calzi ai copilului. Apoi îl învălui în scutece încet să nu se trezească și să nu plângă. Se desbracă și ea. Un minut i se păru că ceva o rodea în străfundurile pieptului atunci când își apăsă sânii cu mâinile. Dar nu era nimic. Adormi greu într'un pat, în care într'un colț stăteau toalele rânduite de mâna ei. Nu se știe cam pe la ce vreme să se fi trezit Irina. O trezise o tuse grea și uscată. Își apucă cu amândouă mâinile pieptul și unghiile păreau că vor să-i sdrobească sânii. Vroia să scuipe. Să scuipe mult. Un gust leșietic și amar o făcea să-i vină rău. Se ridică într'un cot și scuipă jos.

— Sevasto!.. Aprinde lampa, Sevasto!

Apoi tot ea o aprinse. Sevasta nu era. Era numai leagănul, copilul și liniștea. Și când se uită jos, Irina văzu o pată mare de sânge, care înroșea podeaua. N'a strigat. A simțit numai cum se coboară ceva în jos dimpreună cu dânsa în adâncuri mari și de nimeni închipuite. A mai scuipat odată. Acelaș lucru. Oglinda din perete o arăta palidă și slabă. Era strâmbă oglinda. Strâmbă și aburită. Așa a fost totdeauna oglinda asta!.. Și la icoană?.. Uite: Sevasta n'a mai luat de acolo făcliile. Tot acolo le-a lăsat. Una s'a stins atunci la cununie. S'a stins așa cum se stinge o viață de om!

Irina nu mai vedea nimic omenesc în casa asta. Intinse mâinile tremurând către icoană, să ia de acolo cele două făclii, dar în acelaș moment îngenunche încet dinaintea Fecioarei, așa cum îngenunchiase altădată în fața altarului: „Doamne Maica Domnului, Doamne! Simt cum vrei să mă iei acolo la Tine! Nu mai pot să trăiesc. Iartă-mi Doamne greșalele. Am trăit puțin, puțin de tot, dar nu mai pot! Așa vrei Tu. Nu-mi pare rău. Dă-mi, numai Doamne, puterea să nu-mi fie teamă de moartea mea!..

O treziră lacrimile care-i curgeau șiroaie pe mâinile împreunate pentru rugăciune. Se ridică încet și liniștită ca un păcătos după spovedanie. Se rezemă de leagănul copilului. Il vedea slab. Dincolo de el, Irina privea în golul, imensul și nesfârșitul gol în care nu mai putea întrezări nimic din viața depe pământ. Apoi isbucni în plâns și se agăță cu amândouă mâinile de leagăn pentru a nu se mai despărți de el niciodată:

— Mititelul!.. Mititelul!..

Au mai trecut câteva zile. Chiar atunci când boala o răpuse pe Irina și-o ținuia în pat, nimeni n'a știut de noaptea descoperirii ei. N'a spus la nimeni. Cine trebuia să afle? Și dece ar fi aflat? Nu. Era mai plăcut sfârșitul acesta plin de o taină mare. Aștepta o zi, Irina. O zi, în care primăvara să fie caldă și blândă, și flori să fie în dosul grilajului din față și soare. Sevasta să-i aducă flori de romaniță dela hotar și să le presoare tot drumul, tot drumul!.,

Și ziua aceasta veni. Intr'o dimineață, Irina avu o dorință ciudată. Era foarte palidă. Numai ochii îi erau luminoși tare.

— Mătușă Pelaghie, dămi lumânările dela cununie!... Dece te uiți așa? Nu le fac nimic. Să le văd numai. Uite: asta-i lumânarea mea. Asta s'a stins atunci. Las-o aici. Pune-o deoparte.

Irina își încleștă mâna-i palidă și slabă pe săul rece al făcliei. Apoi oftă. Se uită prin geam și creanga de liliac, de data asta înflorit, bătea înainte și sgâria fereastra.

— Sevasto! Vino aici lângă mine. S'o chemi azi și pe mama, auzi? Chiar acum s'o chemi. Și tata să vie. Du-te!

— Apoi privirile din nou i se opriră pe creanga de liliac, la primăvara de afară, și mai departe, acolo în golul în care sfârșit nu este. — Când au venit bătrânii alergând într'un suflet, Irina avea ochii muiați în lacrimi. Părea o floare împodobită cu stropi limpezi de rouă. Câteodată își încleșta așa de tare mâinile de cele două făclii, încât bucățile de ceară săreau pe așternutul alb.

— Mamă! Te-am chemat să mă ierți. Dă să-ți sărut mâna. Am greșit. Da să știi că Vasile și acum mi-e drag. Așa să-i spuneți. Să nu fiți supărați, că nici eu nu sunt pe nimeni. Nici pe matale, tată. Ai fost bun în viața matale. Atâta măcar cât te cunosc eu din viața mea scurtă. Copilul să-l lăsați să crească, să crească mare că-i tot viața mea. Sevasto, tu de ce plângi?... Nu plânge. Lăsați-mă pe mine deacum, că nu se mai poate nimic face!... Opriți și liliacul dela fereastră să mai bată. Și matale mamă nu mai plânge, nu plângeți nimeni. Doamne, Doamne!.. Să-i spuneți lui Vasile că mi-a fost drag mult, mult de tot, ca viața mea, ca Dumnezeu, să-i spuneți, mamă!

Ochii Irinei se umplură din nou de lacrimi. Câteva clipe își dete seama cu groază, că pânza de întuneric ce se așează între ochii ei și floarea de liliac de afară, nu mai face parte din lumea asta. Și atunci se ridică într'un cot și-și rupse cămașa din dreptul pieptului, așa să se răcorească, să se mai aline durerea, năprasnica și marea durere.

Dar mai apoi clipele veneau una după alta, asurzitoare, neînțelese, veneau în avalanșă, iar chipurile celor din casă se depărtau undeva înapoi ireale și strâmbe, ca trase de niște sfori nevăzute.

Irina n'a mai auzit când mătușa Pelaghia a strigat după lumânare. Obosită, sfârșită, a întins mâinile să cuprindă copilul de alături. Apoi a închis ochii încet să cuprindă în străfundurile lor toată strălucirea făcliei care i se stinse într'o viață și care-i lumina acum drumul vieții noi și de nimeni bănuită.

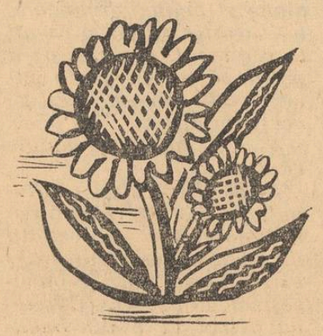

CÂNTEC PENTRU MOARTEA MEA *)

Hei, cât de mică va fi moartea mea,
Când voi porni spre nu știu care stea,
Și niciun înger din întinderea cerească
Nu va ieși cu flori, să mă primească.

Trupul întins și drept ca de păpușă
Va sta pe masa trasă lângă ușă,
Și prin fereastra prea puțin căscată
Mă va privi câte-un copil sau câte-o fată.

O bătrână tristă și bolnavă
Se va frânge peste mine, gravă,
Să sărute mâna care-a scris
Cântece cu îngeri și cu vis.

Și din toate câte-am să le las
Putrede lângă pământul gras,
Numai pentru frunte nu mă 'ndur,
Să-i dau pradă laptele cel pur.

Am s'o iau cu mine sus, în cer,
Peste stele să mi-o pun oier,
Și-am s'o duc în prag, la sora lună,
Să se joace gureș împreună.

Hei, ca mâine nu voi mai iubi,
Mâine, niciun dor nu va mai fi,
Și nici anii nu vor mai cânta,
— Numai fruntea, numai fruntea lângă stea...

Robert Cahuleanu

*) Din ciclul „Sfârșit de Poveste" al volumului „Cântece de dor și de războiu", apărut de curând.

CLOPOTUL

S'a desfăcut din laurii tăcerii limba,
bronzul clopotului lovind cu înfrigurare.
Peste păduri și văi îl auzeam sunând
și-apoi îmi răspundea din altă zare.

Bim bing balang, balang bing bim,
încotro plecăm și de unde venim?

Inaltă și fragedă ca o fată ziua ora
dimineața dintrânsa încă nu purcedea,
numai soarele — prea mare ban pentru o salbă
se uita la ea cu liniștea lui roșie albă.

Bim, balang bim, balang bim bing,
carul acesta cu-amează oare 'ncotro să-l împing?

Și așa până în seară și seara târziu
clopotul turlei mereu a strigat peste sat.
Pleca spre zare prin soarele viu
Sunetul bronzului revenind neîncetat

Bing balang bim, balang bing bim,
pentru cine ne naștem, pentru cine murim?

Neculai V. Coban

BASM ORIENTAL

Se răzbunase Făt-Frumos pe zmeu...
Ardeau palate, oase de pigmeu.

O ceată de ciclopi fugi departe,
Prevestitori de fulgere, de moarte.

In scrum se prefăcuse 'ntreaga zare,
Câmpia pretutindeni, țărm și mare.

A răsărit apoi un turn înalt de aur,
Cu basme 'n sân și poartă de centaur.

Alfred Tibereanu

MELODIE NATALĂ

Cât de aproape îmi sunteți colini basarabene!
Cât de îndrăgită mi-e inima de voi,
Eu pe toate cărările satelor văd trecând cosânzene,
Pe frunte aurite, alunecă toate căderile de ploi.
De sumanele care apără spinări ostenite,
De opincile care plâng pentru cei ce rostul nu le pricep:
De mâinile care trimit cerului rugi — bătătorite —
Care știu să îndure când iernile încep.
Pe la noi imașurile au fața naivității pure,
Biblică pare orice înclinare de cap
Când trec țăranii pe lângă sprâncene de pădure,
Mai ascultă cântul banilor din ciorap.
De lângă voi colini îndrăgite dintr'un sat,
Fiul de văduană a purces după steaua lui
De bucuriile voastre nu s'a îndepărtat,
Chiar de-a fost demulte ori copil al nimănui.
Trimit lacrima mea satului și mi-o păstrează
Țăranii care îmi mai ascultă gândul,
Din bucuria mea, bucurie durează,
Și tristețea mea mi-o sfâșie dearândul.

L. Stroescu

IN OGLINDĂ

Statuie de-ai fi fost, statuie de granit,
Și nu te-aș fi crezut atât de dură;
Uitat un flutur de lumină ar fi răsărit
Pe undeva pe frunnte, pe buzele de sgură...

Peste tâmple au fulguit alene anii,
Roiul de visuri a sucombat în curte...
Și stai așa de par'că prinzi neantul 'n litanii
Și-aștepți o stea paloarea să-ți sărute.

Ca 'n apele unei fântâni, în ochii tăi,
A poposit furtuna depe culmi desprinsă,
Ci din adâncuri auie pe-aceleași căi
Același imn de viață cu vâlvătăi nestinse.

Unde ți-e cununa trandafirilor, pe care drum
Ai scuturat'o, îndrăgostitul florilor?
Cine ți-a strivit în negură și fum,
Ca 'ntr'un acord minor, tremurul fiorilor?

Lumini ce nu mai plâng... și nu mai râd... de par'că-
au atipit de mult
Pe vămile carminului crepuscular...
S'au adunat imaginile ca'ntr'un cult
Și sângeră în pământescul lor chenar.

Tr. N. Suruceanu

RUSALIN

POVESTEA VITEAZULUI DIN MUNȚI

de SABIN VELICAN

A fost odată un tânăr boier care aștepta cu nerăbdare nașterea unui fiu. Avea acolo sub poalele Pârângului o curte veche, un conac frumos orânduit, pe care-l pregătise anume pentru primirea feciorului drag.

Intreaga zi alerga prin văi, aducând din drumul său de vânător vestit păsări și flori, fluturi și fructe, cu care împodobea cerdacul și camerele conacului, anume să se nască pruncul în leagăn de lumină.

Își mângâia mereu soția înconjurând-o de toată dragostea. Era comoara lui.

Și într'o seară, copilul veni pe lume, frumos ca o rază de soare, primăvara. Tatăl se pierdea de fericire. Mama a zâmbit însă trist, îngânând:

— N'aș fi vrut să se nască azi. Avem Rusaliile...

Boierul s'a bucurat mai departe:

— Cu atât mai bine. Il vom boteza Rusalin. Totdeauna mi-a plăcut numele ăsta. Poftim și Rusaliile la petrecerea bucuriei noastre. Am să le pun scaunele de frunte la masa botezului ca la niște nașe.

Și într'adevăr, în noaptea aceea, când toată lumea dormea în casă împreună cu bătrâna care păzea pruncul, sub slaba lumină a opaițului a coborît o adiere de aripi. Cele trei fiice ale văzduhului, Rusaliile au poposit, fiecare cu lumină sau negură pe chip.

Una strălucea de tinerețe surâzătoare. Alta, când zâmbea, când se întrista. Celei de-a treia, îmbătrânită pretimpuriu parcă, nu-i ajungeau încrețiturile mâniei pe chip.

S'au oprit la căpătâiul leagănului.

— Tare sunt mulțumită că ne-a poftit ca nașe,—a gunguri cea cu obrazul senin.

— Ba nicidecum. N'o să putem fi drepți cu pruncul, — a scârțâit printre dinți zâna cea urîcioasă.

Cea mijlocie a tăcut.

— De data asta o să-ți calci pe inimă soro.—Numai fiindcă suntem nașele lui Rusalin; nu numai pentrucă ne poartă numele, cât mai cu seamă pentru frumusețea lui. Uite ce copil minunat! Vreau să-l încărcăm cu daruri plăcute. Sunt atâția oameni împovărați din naștere aproape numai de nevoi. Dece n'ar fi și unul descătușat de spaima osândei nenorocite?

Rusaline, să fii veșnic tânăr și biruitor!

Iată darul meu.

Apoi, cu ochii buni, s'a îndreptat spre sora mijlocie, care și-a rostit cuvântul către copil:

— Să-ți faci bucurii din alinarea suferințelor altora.

Acum aștepta ultimul dar. Zâna cea bătrână era tot încruntată, dar își iubea prea mult sora cea mică, spre a nu-i face un hatâr.

S'a întors către fiul din leagăn, șoptind:

— Să moștenești înțelepciunea durerii tuturor nefericiților dinaintea ta.

Sora cea mică a îmbrățișat-o pe cea vârstnică de bucuria darului și bătrâna a zâmbit și ea odată.

Rusalin s'a trezit puțin, sub adierile aripilor în noapte și-a adormit apoi mai departe, sub veghea bătrânei, în așteptarea zorilor.

Și creștea fătul ca toți copii din basm. Era un pui de om care se încrunta oridecâteori i se împotrivea cineva. Vroia totdeauna lămuriri și nu se încredea până nu cerceta. De timpuriu a început să înțeleagă ceea ce numai oamenii mari pricepeau. Era destul să-și arunce o privire și vedea totul. Incepeau a se teme de dânsul servitorii curții și toți acei slujitori necinstiți care își fură stăpânii.

Pe nesimțite s'au pomenit cu copilul ajuns flăcău. Tatăl îi încredința tot mai mult grija conacului, a vistieriei boierești.

Intr'o seară de toamnă pe când stăteau de vorbă în cerdacul mare al casei bătrânești, au auzit plâns și vaet omenesc lângă pârul din vale.

Inainte ca tatăl să spună o vorbă, băiatul a sărit peste prispă și a alergat spre locul chemării. A găsit la marginea apei un bătrân cu fața rănită, cu un braț atârnat ca rupt. Era slab și din ochi îi picurau lacrimi. La vederea flăcăului a cercat să se ridice. Și-a scuturat pletele frumoase, ca niște valuri de mătasă în care atârnau agățați pe drum ciulinii cărărilor spinoase. Părea că se ferește. Nu-i plăcea să fie recunoscut în durere și prăbușire.

Dar Rusalin vedea totdeauna și dincolo de ceea ce mărturiseau oamenii.

S'a apropiat de bătrân, privindu-l cu bunătate, iscodindu-l cu blândețe, ajutându-l cu mângâierea sufletului său înțelegător.

— Tăicuțule, dece plângi în această singurătate?

— Am greșit fiule.

— Nu. Ai o mare greutate pe inimă. Lasă-mă să ți-o ridic. Ești un bătrân cu priviri senine. Mai ai de trăit. Jalea ta e scrisoarea unei mari nedreptăți. Vreau să te ajut.

Bătrânului i s'a luminat cerul la vederea acestui chip deschis, a unui mare suflet omenesc. A întins mâinile să-l pipăie, temându-se să nu fie iarăși o vedenie înșelătoare.

Apoi s'a întristat din nou, gemând:

— Ce poți face tu, copile, acolo unde am fost învins eu, bătrânul cu mintea coaptă și cu puterea unui domnitor în mână?

— Domnitor? — s'a mirat flăcăul.

— Da. Am stăpânit țara de dincolo de munte. Am avut sub aripa mea câmpii și văi înflorite prin care străluceau ape de argint; păduri înverzite adăpostind toți cântăreții lumii; livezi cu poame de aur; sate și conacuri luminoase; palate de cremene și cleștar; slugi credincioase și o fiică ruptă din soare...

Azi sunt un cerșetor care plânge pe drumuri.

Merg de mult.

Am greșit alegând acest loc. Il credeam pustiu și-am dat drumul vaetului meu, ca să nu mor înăbușit de dureri.

Iartă-mă, fiule și lasă-mă să merg mai departe, să mă afund în bugeacuri, să pier în lumea fiarelor. Vor fi poate mai înțelegătoare decât...

— Omul care ți-a făcut tot răul.

— Dac'ar fi om. A tresărit bătrânul. E o făptură sălbatică. Ceva care seamănă cu omul, — are chipul nostru al tuturor, dar când se înfurie capătă înfățișare nouă neomenească. E un căpcăun cu dinții mai lungi și mai tari decât colții mistrețului.

Fața obosită a călătorului era plină de mirare. Mâna slabă cu vine groase freca ochii obosiți, să vadă mai bine. Era cu totul nedumerit. Ii plăcea înfățișarea tânărului.

— „Copile, mulțumesc cerului că am întâlnit voinicia și bunătatea întrupate în tine".

— Eu nu știu cum sunt tăicuțule, dar înțeleg ce simt. Vino la casa noastră să te ospătezi, să prinzi putere să te vindeci de răni și să ne povestești cele petrecute. Bătrânul îl urmează cu un început de întrenare sufletească. Totul în jurul acestui tânăr răspândește lumină, credință, întărire.

Mama și tatăl lui Rusalin îl primesc după vechea datină românească și pe prispa cerdacului cu iederi și viță de vie covor spre soare, călătorul refăcut, începe cu glas tărăgănat:

— Sunt Moruzan Voevod, Leagănul domniei mele a fost dincolo de Pârângul vostru, dincolo de lanțul Carpaților. Am domnit în tihnă vreme îndelungată. Am avut încercări dela Dumnezeu, dar nu dela oameni. Mi-a murit din vreme soția, lăsându-mi o fată. Era mică Zambila pe vremea aceea. Am crescut-o frumoasă cum nu erau alte fete în jur.

Și copilele de pe plaiurile mele sunt recunoscute până departe pentru gingășia lor. Duminica se îmbrăca frumos în portul celorlalte fete. Ii plăceau catrințele întunecate, cu presărări de fluturi de argint și aur peste iile albe înrăurate cu arniciu roșu.

Culori cernite pe albul senin. Poate era o prevestire.

Albul era sufletul ei curat. Negrul năvala urgiilor care au venit.

Roșul sbucnetul sângelui azi în suferință.

Intr'una din acele Duminici, a poposit în piața cu jocuri a tineretului un rădvan străin din care a coborît un bărbat încruntat la chip, urît la privire, rău la vorbă. De cum a săltat de pe scări, mi-a zărit copila. A întrebat a cui este și s'a urcat iar înăuntrul trăsurii, dând porunci de pornire.

Auzise de semne despre frumusețea Zambilei. Când s'a întors în trăsura lui trasă de niște cai într'aripați, a mai scos odată capul pe fereastră, uitându-se iar spre oamenii mei.

Și atunci toată lumea de acolo s'a speriat. Străinul avea cap de fiară, cu ochii roșii bulbucați și nări lărgite prin care țâșneau flăcări.

Dinții i-au clănțănit cutremurând văile. Robii de pe capra rădvanului s'au pitit de spaimă, iar hora flăcăilor mei s'a stricat.

Atunci mi-am adus aminte de unele povești de departe, de unde străinul bătea și omora oamenii. Răpea femeile. Era un nemilostiv, dintre acei pe care duhurile rele îi trimit din când în când lumii, spre a putea face deosebire între omul om și omul fiară. Era căpcăunul.

Această răutate pusese ochii pe fata mea.

Am bănuit din povestirile oamenilor care o întovărășeau și nu i-am mai dat voie să iasă. Il știam pe acești sălbateci fără Dumnezeu. Iar vorba noastră veche spune că din calea nebunilor e mai bine să te ferești.

Dar ce-a fost scris, trebuia să se întâmple. Căpcăunul mi-a trimis peținori, cerându-mi pe Zambila de nevastă. Fata mea, soția unei fiare, mama unor pui de năpârcă ce mușcă din rădăcina străvechiului nostru neam omenesc? Nu! Asta niciodată. Firește, i-am dat răspunsul așa cum e în obiceiul vieții că fata e tânără și mai poate aștepta.

Atunci am auzit zăngănit de arme la hotarul stăpânirei mele. Căpcăunul venea furios să se răzbune și să-mi ia fata cu sila, după obiceiul neamului său tâlhăresc și sălbatic de venetici pripășiți prin codri și peșteri. Au sunat și fârtații mei din cornuri și tulnice prin dealuri și văi, pe creste de munți și prin poene de păduri, chemând la arme un popor de muncitori credincioși. Sălbăticiunile Căpcăunului au venit însă cu repezeală, trecând prin foc și sabie sat după sat, înainte de a-mi putea încherba cu cetele. Bătrân, așa cum mă vedeți, m'am luptat cu omul fiară, voinicul cel chior și strâmb al pustiului. Era iute ca o strecurare. Invățat, undeva prin cele lumi streine și ciudate, să se lupte cu șiretlicuri, m'ar fi doborît dintr'odată dacă n'aș fi fost și eu deprins cu încleștările.

Când a văzut că nu mă poate doborî omenește, s'a sburlit luând chip de fiară îngrozitoare. M'a lovit cu labe grele ca plumbul. M'a sfâșiat cu colții înfierbântați, încât abia am scăpat cu viața, biet om, fugind cu rușine în munți.

Zambila și cetatea mi-au rămas în mâinile Căpcăunului.

Am vrut să mor, să pier cât mai curând în umbra steiurilor, dar se vede că Dumnezeu mai are vreo socoteală, dacă mi-a scos iarăși oameni în calea rătăcirii și tânguirii mele.

A tăcut.

In cerdacul casei din muntele oltenesc, Rusalin și-a privit mama și tatăl cu ochii luminoși, apoi s'a înălțat voinic și mândru ca niciodată și strângând mânerul paloșului atârnat de brâu, a grăit:

— Am să vă rog de iertare, dar cred că ceasul chemării mele a sunat. Intâlnirea de azi e o poruncă a lui Dumnezeu. Căpcăunul și toți robii săi sunt niște mișei. Cineva trebuie să-l pedepsească. Am să trec munții să-l întâlnesc, să-l strivesc.

Mama a lăcrămat, îmbrățișându-l:

— Știam că vei pleca.

— Nu trebuie să te întristezi. Fiecare fiu se naște să plece și să se întoarcă. Poți tu să înduri când vezi un părinte rănit care își știe copilul său slab în robie dușmană, în batjocura unui adus de ape peste plaiurile noastre?

— O, nu!

— Atunci să mi se pregătească totul de plecare. Să se dea un cal și pentru Stăpânul de peste munți, vecinul și oaspetele nostru. Voevodul a strâns mâinile tânărului, fără să poată scoate de cât un singur cuvânt tremurat ca un cântec de frunză smulsă:

— Zambila!..

Tatăl a dat fiului un cuțit mic, într'o teacă de argint, lămurindu-i:

E o armă pe care trebuie s'o păstrezi lângă piele. In nopțile călătoriilor mele prin munții nepătrunși am primit-o în dar dela un pustnic pe care l-am ajutat. Nu slujește decât pe oamenii drepți, împotriva urgiilor negre, a încălcărilor necinstite.

Atunci când toate armele tale vor fi rupte, scoate acest cuțit și vei răpune dușmanul.

— Tine și dela mine, copile i-a grăit blânda mamă. E o veche năframă moștenită din neam în neam. Când broboanele suferinței ori oboselii vor încununa fruntea ta, simțind că ești gata să te prăvali sfârșit, să-ți treci batista peste frunte și valuri de înviorare și întărire te vor cuprinde și înălța la luptă.

Rusalin a mulțumit părinții lor, i-a îmbrățișat prelung și îmbrăcat în straie albe cusute de mama sa, a pornit pe cărările munților, pe drumul chemării, în urma crainicului înzălat în luminile nădejdii.

Urcau coaste verzi se încolăceau în jurul piscurilor cu zăpadă, coborau prin pajiști cu flori și isvoare. Intr'unul din aceste luminișuri, tăcerea celor doi tovarăși a fost întreruptă de-o chemare tristă. Un glas omenesc în pustiu. Nu cerea ajutor, fiindcă nu bănuia să fie alți oameni să-l audă. Era o tânguire jalnică a neputinței.

Rusalin s'a oprit, strunindu-și calul.

Voevodul Moruzan a stat și el, deși toate gândurile îi erau spre Zambila pe care o știa în suferință.

— Cineva este în cumpăna necazurilor. Trebuie să-i vin în ajutor, — grăește Rusalin, îndemnând spre coliba zărită în brădetul din fund. E o căsuță de lemn ca o jucărie înnegrită de vremi. Pe prispa îngustă, o bătrână plânge cu obrajii storși în palme.

E atâta tăcere în jur. Numai zâmbetul unor albine și ruperea ierbii de către cele două oi și un berbec, ce pasc în jurul casei.

— Măicuță rătăcită de lume, spune de ce verși lacrimi atât de cu jale? — o întreabă flăcăul, descălecând.

Bătrâna tresare. I se pare că voinicul seamănă cu chipul Sfântului Gheorghe din icoanele copilăriei sale.

— Sunt singură pe aici. Mosneagul a pierit anii trecuți și n'am vrut să mă mai întorc între oameni. Nu mai am mult de trăit și n'am duce-o rău cu oițele și albinile, dacă n'ar fi o dihanie de urs mai crud de cât un om. Imi fură în fiecare primăvară mieii și în fiecare toamnă stupul cel mai încărcat de miere.

Pot eu lupta cu o fiară? Chiar noaptea asta mi-a deschis ușa țarcului și mi-a luat cel de-al doilea miel. Auzi cum sbeară oile? Mă taie la inimă!

— Măicuță, așteaptă să ne odihnim oleacă și-am să chem spre înserate fiara codrilor. ca s'o învăț ceva din legile și purtarea oamenilor.

După ce-au ospătat, poftind și pe bătrână la masa lor. Rusalin a ieșit la marginea poenii, dând drumul chiotului strașnic:

— Hei urs de pădure,
Cu botul de mure,
Ieși mai la vedere
Din stupul cu miere!

Din străfunzimile văilor stâncoase, din peșteri negre, s'a auzit mormăitul ursului supărat. Crengile au prins a pârâi sec și la marginea pădurii s'a ivit umbra înaltă în două picioare:

— Cine a îndrăznit să-și bată joc de mine?

— O, o, curajosule cari furi puținul avut al unei bătrâne! Vino mai aproape și ne-om măsura puterile!

Ursul se repede furios spre Rusalin, dar acesta se dă la o parte ca o nălucă, după ce-i pune o piedică răsturnându-l de-l ametește.

— Oprește-te, ursule! Tu ai colți, eu am sabie. Vrei să ne batem cu ele, sau mai bine piept la piept, voinicește.

— A, tu ești Rusalin, fiul Rusaliilor de sub poalele Pârângului, tu care ai stârnit toate fiarele din vale? Acum ți-ai găsit sfârșitul. Cu brațele să ne strângem. Cu pieptul am să te fărâm.

Și s'a încleștat om și fiară, făcând un trup parcă. Gemea ursul, scrâșnea Rusalin. Voinicul era tânăr și puternic, fiara cu mușchii de criță crescuți în umbră de stei.

Până la urmă, Rusalin l-a ridicat pe urs în spre zările văzduhului, de unde l-a trântit, găurind coaja pământului cu el.

— Iartă-mă Rusaline! Nu mă omorî, — a prins a se ruga cel învins. Ți-oi fi slugă credincioasă până la sfârșitul vieții mele. Eu și toate fiarele codrului care ascultă de mine.

— Jură! — a tunat flăcăul, ținându-i călcâiul pe creștet, gata să-i înfigă pintenul de argint în frunte.

— Jur!

— Când o să am nevoie de tine, te chem. Până atunci ai să fii robul acestei femei fără nimeni pe lume. Ai să-i îngrijești de oi și de stupi.

Bătrânul voevod Moruzan a plecat oftând, să despice mai departe cărările munților, spre țara sa cotropită.

Rusalin, cititor de gânduri, l-a mângâiat:

— Nu te teme. Nu vom ajunge târziu. Când e vorba să te oprești a face un bine, niciodată nu ajungi prea târziu.

Și trec peste culmi înzepezite, peste podișuri înmiresmate, prin păduri cu neguri, prin văi cu ghiață, până ce ajung la un sătucean în inimă de munte. Oamenii se ocupă cu tăierea lemnului și păstoria, dar cu toți sunt foarte triști la înfățișare. Nicăieri pe uliți nu se zărește veselia copiilor. Micuții se uită speriați prin ochiurile mici ale ferestrelor. Și fără zumzetul lor, satul pare mort.

O femeie trece cu zăbranic negru într'o fluturare cernită prin fața călăreților.

— Ce blestem apasă pe așezarea voastră? o oprește Rusalin.

Femeia își sterge ochii de lacrimi și se răsucește cu chip crestat de durere, spre drumeți:

— Oameni ai lui Dumnezeu, — suntem sortiți pierii.

Un vultur uriaș ne răpește copiii. Ieri l-a înhățat pe al meu.

Se vorbește că îi trimite pe celălalt tărâm într'o altă lume, cu gând să stingă lumea noastră. Acesta e blestemul.

Chipul lui Rusalin s'a încruntat.

Bătrânul Moruzan îi cerceta gândurile pe față. Intr'adevăr, s'au oprit. Incă un popas, iar biata lui Zambila poate se pierde.

—Tăicuțule, ai răbdare. Noaptea asta am văzut în vis fata ta. Era obosită, dar nu descurajată. Rânjetul Căpcăunului stătea umilit, scuipat de-o parte. Zambila ta e tare. Ne așteaptă. O să ajungem la timp. Nu putem trece străini pe lângă nenorocirile oamenilor.

Bătrânul și-a adus aminte de prăbușirea sa și a descălecat.

S'au strâns bătrânii cu chipuri galbene ca de ceară, cu mâinile cruce tremurând pe cârjile încovoiate. Au venit bărbații cu fălcile ieșite de obidă și femeile cu ochii storși de plâns.

L-au înconjurat pe tânăr ca pe un trimis a lui Dumnezeu fiecare mărturisindu-i pierderea vreunui prunc nevinovat. Și lacrimile se rostogoleau ca niște pietre scumpe peste picioarele lui Rusalin care îi mângâia pe cei îndureraţi cu priviri de îmbărbătare:

—O să cercăm a curma firul jelaniei voastre. Fiți tari în credința ce-o purtați bunului Dumnezeu și toate s'or isbândi precum gândiți.

A pus femeile să toarcă tot inul și cânepa de prin poduri și-au răsucit zile și nopți gheme uriașe de sfori, așteptând. Și într'o zi cu soare, copiii care mai erau în sătuc, au fost scoși pe un podiș însorit. Au prins a se juca uitând de primejdia care îi aștepta.

Sub umbra unui fag, Rusalin pândea cu arcul potrivit. Alături o segeată grea era legată de un capăt de frânghie.

Mai departe, pe sub cetini, oamenii tremurau eu toții pentru ceiace se va întâmpla. Va veni oare vulturul, sau pasărea de pradă coboară numai când vede câte un copil rătăcit?

Deodată dintr'un nor ce tivește creasta unui munte, se desprinde o pată cenușie care crește și se apropie. Sunt aripi și ciocul de fier care strălucește sub cer. E vulturul. Copii se opresc din joc și țipă. Vor să fugă, Rusalin îi liniștește și întinde coarda arcului uriaș. Săgeata pornește ca gândul, purtând din urmă lanțul sforii ce se desfășoară de pe ghemul uriaș, înfășurat pe o osie prinsă în bușteni grei, între care se învârtește ca o sfârlează de basm.

Și săgeata nu se înfinge ca orice săgeată. Atinge aripile vulturului uriaș, i le încurcă în firile sforii și îl înconjoară într'o plasă tare și deasă. Se sbate pasărea și țipă învăzduh, blestemând. Vrea să rupă cu ciocul său strălucitor sfoara, dar e prea târziu, Aripile i se strâng și se prăvălește în poiana unde se jucau copiii.

Tot trupul îi tresare sub maldărul de pene mari cât niște vâsle. Privește cu ochii de jar spre tânărul călător:

— Rusaline, Rusaline, fiul zânelor care ți-au dăruit puterea dăruiește-mi viață și de mult bine ți-oi fi!

Oamenii stau gata cu furci și securi. Vor să-l ciopârțească. Strigă, se înfurie, își cheamă copiii pierduți. Vulturul înțelege că scăparea nu-i mai poate veni de cât dela Rusalin. Flăcăul se apropie de căpița de pene, din care ies gemete omenești parcă,

— Dă-ni-l — răcnește un bărbat îndârjit.

— Așteptați poate o să câștigăm ceva mai bun de cât moartea lui.

Apoi către pasăre:

— Vulture cu cioc de pradă, aș vrea să te scap, dar porunca judecății pe care am făcut-o, este să-mi aduci toți pruncii pe care i-ai furat.

— Greu lucru îmi ceri Rusaline. Copiii sunt pe altă lume. Tărânul de acolo e departe. Și au început altă viață. Dar dacă este scăpare am să-i smulg locurilor unde i-am dăruit. Hai, desleagă-mă!

— Vultur, pasăre vicleană, citesc în cutia gândurilor tale că vrei să mă înșeli. Minți că te vei întoarce. Vrei să fugi. Dar te vei înapoia.

Și cu o smuncitură a cuțitului dăruit de tatăl său, îi scoate mingea unui ochiu din găvanul orbitei. Invelește totul în năframa mamei, făcându-se că nu aude plânsul, țipătul vulturului.

Desfaceți-i legăturile! — le spune oamenilor. Iar tu vulture, sboară și-mi cară în cuibul aripilor toți copii satului. Dacă uiți vreunul, sau întârzii peste chindie, pierzi și lumina celuilalt ochiu. Dacă vii la timp, cu toți pruncii răpiți, ți-l pun și pe acesta la loc și ai să fii prietenul meu și al oamenilor.

— Se poate asta?

Bucuria vulturului e fără margini. Va fi din nou pasăre sănătoasă.

Își ia vânt și se înalță din mijlocul lumii care îl urmărește în așteptare. Nu trece mult și se întoarce cu cinci copii așezați frumos într'un coș pe care îl ține bine în ghiarele tari.

Intre oameni e atâta veselie, cum nu și-a putut închipui niciodată. Mamele, nebune de fericire, îl mângâie, îi sărută ghiarele fioroase, iar bărbații taie miei și-i dau să înfulice să prindă noui puteri, să le aducă toți copii.

— N'am crezut că oamenii sunt așa de buni, — mărturisește pasărea de pradă.

Atunci Rusalin scoate ochiul ce se sbătea viu în basmaua fermecată și-l pune la loc, șoptindu-i la ureche:

— De-acum știu că vei fi prietenul oamenilor.

— Și robul tău, Rusaline.

După ultimul drum, când toți copiii și părinții regăsiți își povesteau petrecând în jurul vulturului încărcat de daruri, Rusalin a chemat pe bătrânul voevod Moruzan dintr'un ungher unde aștepta și-au pierit nevăzuți pe cărările munților. Incepeau scoborîșul, spre văi mănoase. Bătrânul purta în inimă marea bucurie lăsată în satul trezit la viață nouă. Știa deacum că fătul cu care se întovărășise era un năzdrăvan al munților și nu se mai temea că vor ajunge prea târziu.

Ieșeau din strâmtorile de stâncă tocmai când au simțit sburându-le în jur roiuri de muscullțe care le năvăleau în gură, în ochi, în urechi, pretutindeni, în țipăt ascuțit a moarte sub mii de cuțite nevăzute. In jurul celui dintâi sat, erau numai colaci de fum înălțați spre cer.

Ce să fie oare? — au întrebat pe primul întâlnit.

— Ia, un păcat pe noi toți cei din jurul peșterii. S'a aciuiat dela o vreme în adâncurile pământului un balaur rănit din care isvorăsc roiurile de muște. Nu mai putem trăi de ele, de cât sub nori de fum, precum vedeți. Am ajuns umbre de oameni. Mulți și-au luat lumea în cap. O să rămână locurile pustii. Au pierit vitele și fiarele. Se usucă și iarba...

— Și n'ați făcut nimic să scăpați de nenorocire? — se miră Rusalin.

— Ei, n'am făcut! Unii au cercat să intre la balaur să-l stropșească de tot. să-l ardă, să-i șteargă urma, dar n'a fost chip. Ape, valuri de muște au năvălit în năbușindu-i, sugându-le sângele. Alții au vrut să zidească întrarea, gura peșterii unde e isvorul care ne alungă, dar au avut aceiași soartă.

Pe chipul omului slab și trist se vedea atâta desnădejde, încât Rusalin mișcat, se întoarce spre bătrânul tovarăș rugându-l:

— Ingăduie acest ultim popas. Și ca să fii încredințat că fiica ta e sănătoasă, uită-te prin năframa pe care mi-a dat-o mama. O vezi pe Zambila?

Moruzan Voevod rămâne doborât de bucurie, murmurând: „De ce nu mai sunt și eu tânăr, să merg alături de fătul acesta tânăr împotriva balaurilor care chinuesc lumea întreagă?"

Cei câțiva oameni ai tristei așezări au auzit de oprirea unor călători străini și privesc neîncrezători de-o parte, ca niște condamnați la moarte fără chip de scăpare.

Rusalin își face același semn de cruce și o ia drum întors spre peștera cu roiurile de muște. Il isbesc furioase, cercând iar să-l doboare. E prea târziu. Când marginile rănilor se lipesc sub mâinile sale minunate, musculițele cad moarte pretutindeni. Balaurul oftează ca un om obosit și grăește spre voinicul care l-a scăpat:

Rusaline, Rusaline,
Fie-ți zările senine,
Fie-ți calea de lumină,
Cum mi-e mie viața plină.

Iar cea lume chinuită,
Sub dureri și dor strivită,
Sub blesteme și orândă,
Luptă, scap-o de osândă.

Rusaline, Rusaline,
La aman, gândind la mine,
Strigă-mi numele în zare
Și-am să-ți dau ajutorare.

S'a strecurat apoi șarpele cel lung, vreme multă pe lângă picioarele tânărului, pierind în verdeața pădurii și munților.

Afară din peșteră, departe la marginea satului îl așteptau oamenii cu alte chipuri. Erau veseli. Focurile stinse, arătau că blestemul își încheiase viața.

Mâinile oamenilor se întindeau a mulțumire, spre voinicul ce da pinteni calului urmat de bătrânul cu ochii luminați.

— Tăicuțule, — a vorbit Rusalin, când treceau peste un pârâu cristalin, deacum se apropie și deslegarea zodiei Căpcăunului. Mâine în zori o să-i întâlnim urgia puterii.

Și caii s'au pornit pe goană, de parcă sburau. Intr'un loc

lumânări de lacrimi și nisip alb.

Balaurul are o rană fioroasă din care țâșnesc roiuri de muște. Il isbesc furioase, cercând iar să-l doboare. E prea târziu. Când marginile rănilor se lipesc sub mâinile sale minunate, musculițele cad moarte pretutindeni. Balaurul oftează ca un om obosit și grăește spre voinicul care l-a scăpat:

Rusaline, Rusaline,
Fie-ți zările senine,
Fie-ți calea de lumină,
Cum mi-e mie viața plină.

Iar cea lume chinuită,
Sub dureri și dor strivită,
Sub blesteme și orândă,
Luptă, scap-o de osândă.

Rusaline, Rusaline,
La aman, gândind la mine,
Strigă-mi numele în zare
Și-am să-ți dau ajutorare.

S'a strecurat apoi șarpele cel lung, vreme multă pe lângă picioarele tânărului, pierind în verdeața pădurii și munților.

Afară din peșteră, departe la marginea satului îl așteptau oamenii cu alte chipuri. Erau veseli. Focurile stinse, arătau că blestemul își încheiase viața.

Mâinile oamenilor se întindeau a mulțumire, spre voinicul ce da pinteni calului urmat de bătrânul cu ochii luminați.

— Tăicuțule, — a vorbit Rusalin, când treceau peste un pârâu cristalin, deacum se apropie și deslegarea zodiei Căpcăunului. Mâine în zori o să-i întâlnim urgia puterii.

Și caii s'au pornit pe goană, de parcă sburau. Intr'un loc

(Urmare în pag. 4-a).

BANCHETUL „CRUCIAŢILOR“

(Urmare din pagina 1-a)

ţie pe piept, încă în timpul luptelor, cât şi cei ce li se conferă acum, trebuie să fie prezenţi la P. C. Regiment, unde li se vor înmâna şi brevetele. Tot la P. C. al Regimentului nostru se vor aduna şi toţi ceilalţi ostaşi din unităţile ce formează Divizia noastră de cavalerie, propuşi pentru a fi decoraţi cu „Crucea de Fier“.

A doua zi la ora indicată prin ordin, ne aflăm toţi aliniaţi în front în faţa P. C. al Regimentului. Pe întreaga Divizie suntem 21 de ofiţeri, subofiţeri şi trupă. Mă uit la dreapta şi la stânga, la cei din rând, şi-mi tresaltă inima de bucurie că, printre ei, pot număra şi cinci basarabeni; doi locotenenţi, un sublocotenent, un elev plotonier şi un sergent T. R. Unul este sorocean, altul bălţean, şi 3 dintre noi suntem lăpuşneni.

Colonelul Negoescu, Comandantul Diviziei, însoţit de colonelul Lungu şi de maiorul Waldemar, dela Comandamentul german al armatei din Caucaz, ne răspund la onor.

— Camarazi, vorbi colonelul Negoescu. Pentru vitejia voastră, prin care Divizia noastră a nimicit peste zece mii de bolşevici, reuşind astfel să zădărnicească planurile ofensivei sovietice din munţii Lambina, precum şi pentru curajul fiecăruia dintre voi, d. General W... Comandantul armatelor de aici din Caucaz, vă conferă Crucea de Fier şi vă strânge mâna călduros pentru bravură. Vă doresc şi eu să o purtaţi sănătoşi.

Apoi maiorul Waldemar spunând că în numele Fuehrerului şi al Wermachtului, este însărcinat a ne conferi această decoraţie, trece în faţa fiecăruia şi atârnându-i Crucea de Fier pe piept, îi strânge mâna milităreşte, în semn de felicitare.

Peste o oră ne aflăm toţi „Cruciaţii“ în sala de popotă a ofiţerilor din regimentul nostru, care nu e altceva decât o sală de clasă a şcoalei din satul acesta grecesc de pe malul Mării Negre.

Avem azi o masă cu diferite „entre-uri“, dar mai ales avem vin la „dispoziţie“.

— Mă Costache! prevăd că o să se ţină discursuri înflăcărate, căci vinul pare să fie bun.

— Eu cred că după discursuri o să fie şi muzică vocală; parcă-l văd pe „Bătrânul“ că-şi începe acuşi repertoriul.

Sub acest nume de „Bătrânul“, era cunoscut de toată lumea, elevul plot. Popescu dela Turnu-Severin, care adeseori a înveselit cu cântecele sale, atât banchetele de pe zonă, cât şi petrecerile organizate de Nea Fănuţă G... la Moghilău.

La invitaţia colonelului, Guţă, toţi şi-au luat locul la masa, care de data aceasta căpăta un aspect cu totul deosebit, căci pe pieptul tuturor celor prezenţi străluceau ca nişte pietre nestemate „Crucea de fier“.

Pentru a remarca atmosfera, care a însufleţit această masă camarădească, voiu aminti că aşa după cum prevăzusem, am fost pe rând, aproape toţi, oratori.

Mândria mea şi mulţumirea mea că între aceşti cavaleri ai ordinului „Crucea de Fier“ se află şi cinci basarabeni, am mărturisit-o colonelului Negoescu, ţinând să afirm că prin strălucirea Crucei de fier pe pieptul fraţilor mei basarabeni, se confirmă înălţimea eroismului moldovenesc la aceia a eroismului german, pe care, oricum va fi sfârşitul războiului, istoria va recunoaşte că n'a fost şi nici nu s'a putut închipui un eroism mai mare ca acel de care dă dovadă astăzi poporul naţional-socialist al Germaniei.

— Toţi basarabenii din regimentul 3 Roşiori, au fost la înălţime şi de aceia trebuie să recunosc că am rămas foarte mulţumit de felul cum ştiu să-şi facă datoria în luptă. nici unul din ei n'a dat înapoi măcar un pas, *a răspuns colonelul, dându-mi prin aceasta cea mai mare satisfacţie a sufletului meu de basarabean.*

Tot ce a urmat apoi: urări, discursuri, cântece, etc., au fost însoţite de sentimentul de mulţumire, pe care ni l-au provocat cuvintele de o spontană sinceritate a Comandantului Diviziei noastre.

Seara când se sfârşise petrecerea ocazională, îndreptându-mă spre poziţie, am trecut pe la Alecu, poetul bătăliilor noastre, care lucra la biroul operaţiilor aceleaşi schiţe topografice.

— Ei cum a fost la banchetul„Cruciaţilor“, zice el.

— A fost bine. Mult vin şi multă camaraderie. De veselie nici nu mai vorbesc. Ceiace, însă, va face ca să rămână în amintirea mea „banchetul“ acesta, **este că noi basarabenii din acest regiment am fost obiect de laudă a Comandantului Diviziei, în faţa ofiţerilor germani.**

Grig. Filip-Lupu

NOTE

Liberrtatea scrisului

Scrisul marilor noştri prozatori răspândit prin reviste trebuie urmărit ca un adevărat dar scump. Ori de câte ori zăresc numele lui Sadoveanu în „Săptămâna C. F. R.“ sau al romancierului Rebreanu în „Viaţa“ e o zi de sărbătoare. Am impresia că în scrisul acesta cotidian n'au rămas numai acele condeie stupide care degradează uneori ideia de scris.

Iată de ce articolul „Vizionarii libertăţii şi integrităţii noastre“ publicat în „Viaţa“ semnat Liviu Rebreanu, a constituit un prilej de nouă bucurie pentru cititori. E vorba despre regimul sub care literatura, adevărata literatură pe care nicio stare socială n'o poate schimba de pe făgaşul său: frumosul *„Literatura, poezia adevărată, nu e nici comunistă, nici hitleristă. E pur şi simplu literatură pentru roată lumea. Pe Shakespeare, îl citesc şi-l iubesc deopotrivă toţi, dela extremă dreaptă, la extrema stângă. Aşijderea pe Goethe, pe Dante; pe Cervantes, pe Tolstoi, pe Eminescu... Regimurile sunt mai puţin durabile, toate regimurile din lume, decât marile opere de artă“...*

Am dori ca în haosul literar de azi, marii noştri scriitori să-şi spună cât mai des cuvântul. Poate s'ar ivi puţină lumină.

Scriitori căzuţi pe front

Teodor Al. Munteanu, prezintă primul volum închinat condeierilor căzuţi pe frontul răsăritului. Cartea a apărut în colecţia „Luceafărul“, care, cu acest prilej anunţă o serie de lucrări în perspectivă de apariţie, „cu scopul de a împlini un rost în viaţa celor dornici de o carte bună, actuală şi românească“.

Ca şi în numerele din revistele „Basarabia literară“ şi „Convorbiri literare“, în această carte, strânge o serie de desvăluiri cuprinzând viaţa şi opera scriitorilor dispăruţi în războiu.

E o carte care va însemna mult în viitorul istoriei noastre literare, iar în prezent constitue un frumos omagiu al confratelui rămas în viaţă. Vom reveni la cronica literară.

Universul literar...

...în ultimul său număr dă o minunată lecţie de interpretare a regionalismului, care în fond e adevăratul românism.

Suntem recunoscători obiectivităţii acelei pene şi totodată mândri că Bucureştiul îşi are încă minţi întregi, condee sănătoase, aşa cum ni le-am imaginat în adolescenţă, aşa cum trebuie să fie judecătorii din Capitala Ţării: superiori, largi în vederi, înţelegători ai adevărurilor, lipsiţi de meschinăria ce desbină.

Să se ştie că „Universul literar“ nu încurajează greşit, tendinţele „închistării provinciale“ ci are curajul înălţimii de a fi de partea dreptăţii care e alături de mult ignorata provincie românească ce a pornit lupta de afirmare, adică de reliefare şi-a altor centre de lumină de cât Bucureştiul.

E semnul progresului nostru cultural.

Idei şi activitate

Se observă dela o vreme că oamenii dintr'o anumită pătură socială, care înainte vreme se mândreau pentru faptul că au momente de cugetare, — azi se dispensează de idei. Gândurile împovărează. Omul cu cât e mai simplu, cu atât rezistă mai bine. Ideile diformează spiritul şi-l fac inflexibil apucăturilor de azi ale moralei atât de ciudate, creiată de războiu.

E o concepţie pe cât de simplistă, pe atât de dăunătoare viitorului nostru ca Neam şi trebuie să luptăm spre a nu se înrădăcina. Gânditorul rămâne pe mai departe forma cea mai evoluată a tipului uman.

In privinţa activităţii, de când controlul are o situaţie oarecum de ironie, multă lume, în diverse compartimente nu mai activează pentru valoarea actului în sine, ci pur şi simplu pentru expoziţii, pentru flatarea şefilor şi pentru birourile de statistică, după care urmaşii vor putea foarte bine să scrie o nouă istorie numită „fanfaronada“.

Să luptăm şi împotriva acestui sistem care desvăluie la bază o boală spirituală: lipsa de curaj, laşitatea oamenilor fără caracter ce se înmulţesc peste seamă, încât îţi vine să le întrebi dacă mai există şi altfel de oameni.

„Vrăbioiul alb“.

Ultima carte apărută în editura „Cuvânt Moldovenesc“ este volumul de nuvele, schiţe şi documente omeneşti „Vrăbioiul alb“ de Titus Hotnog.

E o lucrare reeditată, care ne trezeşte în minte vechi, înmormântate scene de după celălalt războiu, întâmplări din Basarabia, ori din Moldova, provincia de baştină a autorului. Mai cu seamă tablourile „Comisiei interimare“, prezintă savuroase expresii ale unor convorbiri trecute de mult în domeniul apusului.

„Vrăbioiul alb“, prima nuvelă care dă numele volumului, ca aproape toate povestirile, se caracterizează printr'o bogăţie a imaginilor, urmare a unui adânc spirit de observaţie.

D. Hotnog are un stil sobru şi comparaţii subtile, în care ironia fină abundă plăcut. „Vrăbioiul alb“, în fond e o întâmplare simbolică. Ultimile două pagini explicative oarecum, sunt inutile. „Vrăbioiul alb“,— apariţie originală într'un mediu comun şi corupt devine afacere comercială şi are sfârşitul tuturor socotelilor de acest fel. Sensul durerii îl prindem fără lămuriri sau comentarii.

Scrisul d-lui Hotnog în genere, depăşeşte scrisul grăbit al celor de azi.

O nouă editură la Chişinău

Cititorii sunt acei care dau împlus scrisului. Şi la noi, numărul lor se înmulţeşte mereu.

Cărţile apărute în editura „Cuvânt Moldovenesc“ din Chişinău, cu toate că n'au putut fi difuzate în toate oraşele Ţării, în Basarabia s'au bucurat de un oarecare succes de librărie.

In curând vor apare primele cărţi într'o nouă editură în Capitala Basarabiei: „Dacia Traiană“.

Ii dorim succesul de care va fi legat în bună parte viitorul apropiat al cărţii basarabene.

Paginile literare...

...ale ziarelor oferă de obiceiu material lipsit de obiectivitate în ceea ce priveşte critica literară. Desigar există şi excepţii onorabile în acest drum spinos al cântăririi muncii altora, atunci când criticul poate niciodată n'a înţeles sensul creaţiei.

In categoria acestor frumoase excepţii, citim cu plăcere colţul „Alb şi negru“ semnat N. Olt, în „Porunca vremii“. Se caracterizează în primul rând printr'o adâncă înţelegere a fenomenului specificului românesc în literatură şi printr'o sinceră scuturare a hilarului în pretinsa operă a exhibiţioniştilor cu iz de internaţionalizare ce mişună pe malurile Dâmboviţei.

La fel, n'avem decât frumoase cuvinte despre „Vitrina literară din fiecare Duminică“, pagină închegată cu mult simţ de observaţie, dreaptă cântărire a prezentului şi respectuoasă evocare a înaintaşilor, — prin sârguinţa d-lui Gr. Scorpan, în „Moldova“ — cotidianul laşului ziar ce se bucură de-o atenţie deosebită în Chişinău.

Dealtfel, în felul înţelegător în care pune d. Scorpan problemele, suntem încredinţaţi că ar fi cu cale ca între cei din provincii atât de apropiate, ca Moldova şi Basarabia, să se ajungă la colaborări ceva mai pronunţate, tocmai spre a creia un alt drum de judecată de cât al somităţilor fără bază care ne împing cu forţa Centrală atâtea idei ce provoacă numai iritare.

Suntem bucuroşi că nu ne găsim singuri pe drumul apucat. E dovadă că nu e drumul cel rău.

Volumul de nuvele

„Frumoasele“ al prozatorului Sabin Velican, s'a bucurat de un frumos succes de librărie, datorită stilului cald şi a sufletului care străbate fiecare filă din carte.

Acelaş scriitor anunţă pe curând apariţia altor două cărţi, în editura „Dacia Traiană“ din Chişinău. Prima se va numi „Basme“ şi va cuprinde o seamă de poveşti pentru copii şi tineret, iar a doua va fi un roman intitulat „Cartea cu neguri“.

Despre Elena Dobroşinschi — Malai...

...Scrie în ultimul său număr revista craioveană „Gând şi Slovă Oltenească“: „Vechea luptătoare a gândirii de pe plaiuri basarabene, Elena Dobroşinschi — Malai, este cea mai bună şi singura scriitoare a provinciei de peste Prut.

Nota de tristeţe ce străbate întreaga poezie a d-nei Dobroşinschi, este atât de discretă şi de fină în cât pare o revărsare de melodii nostalgice dintr'o lume nu prea departe de închipuire, o revărsare blândă, domoală şi profundă ca firea şi cântecul basarabeanului.

Dăscăliţa din comuna Schinoasa, judeţul Lăpuşna, trudeşte pe ogorul scrisului, fără să viseze glorii strălucitoare, cântă cântecul Basarabiei, fără să aibă pretenţia sgomotoasă şi absurdă a celor mai mulţi dintre stihuitiorii provinciali.

Dar d-na Dobroşinshii mai este şi o bună prozatoare, are un frumos dar de a povesti, încât e de mirare cum până în prezent d-sa nu s'a hotărît să prindă şi să nu dea crâmpeie din viaţa Basarabiei“.

Cronici şi însemnări slabe

La majoritatea revistelor pe care le primim la redacţie cronicile şi însămnările se prezintă slab. Lipsesc sau sunt anemice. Nu se vede acel schimb de idei între publicaţii, nici acea obiectivă relevare a frumosului ori de unde ar răsări. Pentru anumiţi indivizi frumosul trebuie să aibă o etichetă anume, spre a putea fi descoperit. E necesar a fi pornit din tiparniţele prietenilor de gaşcă sau măcar de ideologie, Altfel, nu e băgat în seamă. Atunci când e înjurat, i se face o favoarea.

Această regretabilă atitudine se datoreşte lipsei de educaţie culturală, care provoacă partialitatea, egoismul, invidia chiar în tărîmul literelor, precum şi acelei proverbiale leni, ce nu îngăduie munca necesară scuturării şi dreptei cântăriri a muncii altora.

Intr'un număr

al „Universului literar“ d. Traian Chelaru scrie despre cartea cu „Balade“ a lui Radu Gyr. In afară de faptul că a scris cu tragere de inimă şi drept ne-a plăcut concluzia la care a ajuns. Având întrucâtva caracter unitar şi putând fi trunchiată cu multă uşurinţă din totul ei, o împărtăşim şi cetitorilor noştri, ca să ştie cu toţii care-s izvoarele vii ale literaturii neamului.

...„Scriind o carte de *Balade româneşti* ce comunică direct cu zăcămintele baladelor născute odată cu neamul românesc, Radu Gyr a dat un semnal şi a ridicat o piatră de hotar. Din acest punct de vedere volumul său de versuri, apărut la sfârşitul anului trecut, e mult mai mare decât îl prezintă întinderea paginilor“.

Undeva alături cu această carte de *Balade*, trebue să se iste cartea de proză, cartea de proză a cărei ambianţă să fi comunicat nu cu realităţile streine de peste hotare, ci cu rădăcinile pământului de aici, cu aspiraţiile şi dorinţele noastre, de mâine, perspectiva de aur într'un viitor pentru care mii de vieţi sângerâ, mii de suflete se zbuciumă să-l adune.

Nu cărţi cu recomandare de ghettou ne trebuesc, ci cărţi în care neamul să se aplece pe ele, să se lumineze, să sângere pentru şi în ele şi astfel clădind un patrimoniu, nu ne vom recomanda streinătăţii, dar va veni ea să ne caute şi să ne cerceteze. Atunci nu vom trăi la periferia apusului, ci în mijlocul lui.

Mici şi neînsemnaţi pentru cei mai mulţi, noi am crezut pentru provincia de aici ceea ce întotdeauna am crezut şi am dorit pentru neamul întreg. Puţin câte puţin, vom strădui să izbutim. Să strângem cât mai multe invective pentru noi, cât mai multă şi mai cinstită muncă pentru ridicarea neamului, pentru unitatea lui spirituală adevărată, nu contrafăcută şi nici diriguită de slugile de eri ale Honigmanilor etc...

Mărioara Tuhoviceanu...

...Semnează în „Cetatea Moldovei“ o reuşită schiţă „Poveste“, în care frumosul şi eticul se îmbină admirabil.

Urmărim scrisul autoarei şi ne îndreptăţeşte la speranţe.

Bucovina literară

a împlinit cu numărul 90 un an de apariţie regulată, în forma pe care a luat-o de când s'a desprins de ziarul „Bucovina“ al cărui supliment fusese până atunci.

Pentru edificarea tuturor cititorilor noştri asupra comandamentelor şi a bunului simţ literar care stau în fruntea revistei, reproducem aceste rânduri grăitoare dintr'o notă redacţională depe ultima pagină:

„Trăim în certitudinea victoriei româneşti şi nu ne putem aventura în confuzii, interpretări răuvoite sau false a tot ce au creat predecesorii noştri în spiritualitatea românească, fiindcă lor şi numai lor datorim programul literar şi artistic de care ne mândrim azi.

Noi nu ne orientăm după scatologitile fiecărui fluieră vânt venit de ori unde — ci după realitatea acelei splendide atitudini româneşti, care, singură, ne poate duce la o desăvârşire în creaţiunile spirituale.

Iată drumul nostru!

„Bucovina Literară“ nu se va abate dela acest drum, — ci va căuta şi de acum înainte, să fie în slujba aceloraşi mărturisiri de artă autentică, neviciată de nici un reflux colorat.

Atâta timp cât noi slujim neamul împreună cu tot ce e viaţa literară şi artistică aparţinând trăirii sale, stăm cu fruntea sus.

Avem o misiune în acest creştet de glie românească şi trebuie să ne-o îndeplinim.

Cu aceste câteva reflexii sumare, mergem mai departe cu aceeaşi nesdruncinată încredere în biruinţa neamului şi în biruinţa adevăratelor valori creatoare româneşti“

Noi cunoaştem bine această „Bucovină Literară“. Niciun rând din câte a publicat până acum n'a contrazis afirmaţiile de mai sus. Ne-am apropiat de dânsa ca de o prietenă bună, care are întotdeauna ceva frumos şi proaspăt de spus.

Numele domnului George Drumur, primul redactor al „Bucovinei Literare“ este o chezăşie sigură ca „vesela grădină“ a pământului românesc şi-a găsit exponentul simţirii şi al plăsmuirii sale artistice.

Din cuprinsul bogat al numărului de faţă, reţinem semnăturile domnilor: Ilie Mandiuc („Eminescu şi Ardealul“), E. Ar. Zaharia („Conştiinţa“ — fragment dintr'o dramă in 4 acte), Apolo Bolohan („Profesorul Carpius“), Nicodem Glad („Trista poveste a lui Eugen Filip“), I. Alexandrescu Mihălceni („Teorie“), şi Leon Şandru („Câmpulungul nostru de totdeauna“).

Versuri semnează: Lucreţia Clocotei, Aurel Tudor, A. Sânger şi Ilie Diaconu.

Cronica literară, documentată şi judicioasă, se ocupă sub semnătura d-lui George Drumur, de „Peisajul Ardelean“ al lui Grigore Popa.

Ultima pagină are nenumărate note vii şi actuale, care completează fericit sumarul revistei. Pentru colţul de ţară şi de suflet românesc pe care il reprezintă „Bucovina Literară“ trebuie să mai trăiască încă multe sute de numere, căci este la inceputul misiunii sale şi mai sunt încă multe lucruri de spus şi de făcut în în binecuvântata „Ţară a Fragilor“.

RUSALIN

POVESTEA VITEAZULUI DIN MUNŢI

Moruzan Voevod s'a oprit, strigându-şi tovarăşul:

— Rusaline, uite cetatea mea. O vezi cum sclipeşte în bătaia lunii? Acolo e Zambila.

— Dar ce se vede pe podişul din dreapta?

— Sunt roţile pe care mi-au chinuit ostaşii şi ţăranii credincioşi. Sunt spânzurătorile pe care mai atârnă trupurile oamenilor mei.

Şi bătrânul a prins iar a plânge.

— Tăicuţule, fii tare! Dumnezeu ne-a trimis să învingem. Ai să te întorci în cetatea ta, a strămbunilor noştri.

După aceia au dat frâu slobod cailor şi punându-şi mladăre de flori drept căpătâie au prins la hodină, să fie cu braţ puternic a doua zi.

In revărsatul zorilor, Rusalin s'a trezit cu ochii pe acoperişurile înalte ale cetăţii lui Moruzan Voevod. Aici trebuia să se termine călătoria sa. Căpcăunul îşi trăia ultima zi.

Rusalin s'a întors cu faţa spre munţii încărcaţi încă de negurile nopţii şi-a început o chemare lungă, prelungă:

— Hei, ursule cu braţe de fier, vultur cu cioc şi cângi de oţel, balaur cu coadă de foc, coborîţi de vale, să rostogolim lumea de neguri şi apăsare şi să zidim alta de lumină şi dreptate.

— Mă strigă Rusalin, — au tresărit din somn şi fiara, şi pasărea şi jigania, pornind-o la chemarea jurământului. Se auzeau văile duduind de fuga ursului şi şerpuirea balaurului, iar văzduhul a prins a se clătina în vânturi, sub pălpâirea aripilor vulturesti.

— Acum înţelegi bătrâne voevod, rostul opririlor meie în drum?

Când cei trei copii ai munţilor s'au întins pe pajiştea de lângă picioarele voinicului, Rusalin a tras cornul dintr'o despărţitură a şelei de pe cal şi-a sunat cutremurând cetatea. Sute de ostaşi au ţâşnit spre crestele zidurilor. Unul mai trufaş, cu zale de argint şi coif de aur s'a zărit pe balconul unui turn. Bătrânul Voevod a strâns pe Rusalin de mână:

— E Căpcăunul.

— Hei, cocoşule fudul, — a strigat fiul zânelor, — strângeţi pintenii şi coboară să ne batem. Numai nu uita să-ţi pui şi penele de păun la creasta înverzită de bucurie.

Moruzan Voevod a întinerit şi se întoarce să te scoată din cetatea strămoşilor români, care nu poate fi bârlog de venetici.

(Urmare din pag. 3-a)

Căpcăunul a fost plin de năduh şi a scrâşnit de parcă ciocnea pietre de moară. A ameninţat cu sabia spre cei ce-l turburau, apoi a pierit, întorcându-se cu Zambila în acelaş cerdac pe înălţimi.

— Rusaline, ţăran cu opinci şi ţări, peste câteva clipe, fata lui Moruzan o să te vadă atârnând în spânzurătoarea cea mai înaltă.

A dat apoi drumul robilor săi prin porţile cetăţii, cu gândul să-l prindă pe viteazul munţilor. In urma lor, a pornit-o şi el, Căpcăunul înzălat în solzi lucitori, cu sabia scoasă, fluturată a furie.

El nu văzuse umbrele uriaşilor tovarăşi ai lui Rusalin, care stăteau în dosul brazilor dela marginea cetăţii.

Pe poiana roţilor zimţate şi-a spânzurătorilor, s'a pornit o luptă aprigă. Balaurul făcea câte o roată cu coada fără sfârşit, rostogolind capete şi trupuri, ca snopii în urma secerătorilor. Vulturul se repezea la căpitanii oştirii, ce băteau cam lăturile şi pe câte doi odată îi purta spre spânzurători, unde ursul şi Moruzan Voevod trăgeau de frânghiile pregătite pentru a-i înălţa în bătaia vântului.

Intr'o parte, lângă o roată mânjită de sânge, Rusalin se lupta cu Căpcăunul. Săbiile scânteiau în soare, scăpărând de fierbinţeală. Românul era iute ca argintul viu; Căpcăunul şiret ca o vulpe.

Din cerdacul turnului, Zambila îi privea rugându-se pentru flăcăul frumos şi viteaz, care lovea cu paloşul pentru dreptate.

De atâta isbire, săbiile voinicilor s'au îndoit, muiate de fierbinţeala ciocnirii. Atunci, fără nici o vorbă, răsuflând greu, şi-au scos cuţitele cu plăsele de os şi încrustări de aur. Odată cu arma cea nouă, Rusalin a tras din şerpar şi năframa mamei sale. A luat-o în mâna stângă şi şi-a trecut-o ca o părere peste broboanele frunţii. Ca prin minune s'a înviorat, căpătând noui puteri. Abia atunci văzu că străinul purta pieptar din solzi de fier şi că gâfâie ca un cuptor aprins sub coiful din care nu i se zăreau decât ochii prin care svârlea scântei, să-l pătrundă cu focul privirii. Il ştia că are numai un ochiu bun.

Voinicul munţilor şi-a smuls cheutorile cămăşii desvelindu-şi pieptul sănătos. Acum Căpcăunul va clipi de bucurie şi-o să vadă care e ochiul chior şi şi care sănătos. Numai acolo îl poate lovi, tot trupul duşmanului,—fiind învelit în zale.

Şi întocmai a fost, precum gândul îi şoptise. Căpcăunul s'a bucurat când a zărit pieptul acela deschis în care să-şi împlânte cuţitul. Dar zâmbetul i-a îngheţat de grabă sub răceala măştii de fier. Rusalin s'a dat câţiva paşi îndărăt, a apucat de vârf cuţitul primit în dar dela tatăl său şi oţelul fermecat a vâjâit scurt ca o săgeată, sburând spre capul Căpcăunului. S'a înfipt adânc prin gaura coifului, în ochiul sănătos al pripăşitului, care s'a rostogolit într'un ţipăt înfiorător, vestind astfel sfârşitul unei silnice domnii.

Zambila şi-a smuls betele înflorate şi le-a svârlit din turn voinicului învingător.

Rusalin le-a prins, le-a dus la frunte, închinându-se. De-acum, Zambila era mireasa lui.

Când s'a întors spre podiş, nu mai era nici picior din robii Căpcăunului. Toţi zăceau morţi la fel cu căpitanii lor atârnaţi în lanţurile spânzurătorilor.

— Hei, fraţilor românaşi, coboriţi din munţi cu sape şi lopeţi:—a trimis Rusalin chemarea sa spre pădurile drumului pe unde venise.

Oamenii celor două sate au purces la îngroparea duşmanilor, să nu mai rămână nici urmă de cotropitori, apoi, împreună cu toate fiarele, cu toate păsările şi cu toţi şerpii munţilor, s'a pornit croirea unui drum lat şi pietruit dela poalele steiurilor ardelene, până dincolo de Părângul oltenesc, spre conacul de unde ieşise Rusalin la luptă.

Oamenii munţilor au rămas apoi în cetate, iar fiarele s'au întors în codri şi în peşteri.

Moruzan Voevod a întins o masă pe podişul unde a fost lupta cu Căpcăunul.

Era nunta lui Rusalin cu Zambila, la care au venit şi părinţii din conacul de sub Părâng. In capul mesei au lăsat trei scaune goale.

— Sunt pentru naşele mele, — a lămurit finul Rusaliilor. In cinstea lor şi a părinţilor mei ridicăm primul pahar. Mi-au dăruit puterea cu care am învins duşmanul şi am scăpat cetatea şi pe Zambila.

Mireasa zâmbea fericită.

In clipa aceia, pe scaunele fără oaspeţi au fost văzute cele trei zâne surâzând ca şi mireasa, bucuroase că oamenii le preţuesc.

Cea mai tânără a ridicat paharul, sau a fost numai o părere, dar cu toţii au auzit un glas duios, urând peste capetele viitorului.

— Să înflorească neamul vostru de viteji români!

Şi petrecerea nunţii s'a urmat ca'n basmele cu învingători şi ziditori de lume nouă într'o nouă domnie, aceea a lui Rusalin, viteazul stăpânitor al munţilor Carpaţi.

Sabin Velican

c. 74. Tiparul „Dacia-Traiană“ Sucursala Chişinău. Tipărit la 24 Februarie 1944.

17.- Redacţia revistei "Transilvania" str. A.Saguna,6 SIBIU.--

ANUL III. Nr. 103 — 5 LEI EXEMPLARUL — 2 Martie 1944

SCHIMB Basarabia literară

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
Chişinău: Str. Mihail Eminescu, Nr. 19. Tel. 302
Prim-Redactor: SERGIU MATEI NICA

APARE IN FIECARE JOI

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 lei
Autorităţi şi Instituţii . . . . 500 „
Străinătatea . . . . . 1000 „

Cum se citeşte o carte

BASMUL

V

de IGOR P. JECHIU

Lectura copilului este basmul.

La Chinezi chiar Confucius a fost preocupat mult timp de sufletul tineretului, iar la Indieni, după tradiţia vestitei Panciatrantra—Kalila şi Dimna, în alte traduceri,—există o preocupare pedagogică de a instrui copiii prin poveşti morale. Acest gen îl găsim desvoltat în ahânie-le „poveştile" Rig-Vedei, care cuprind o sumedenie de itihâsa.[1]) Gervinus crede că basmul s'a născut anume dintr'o necesitate de a instrui. El îi atribue—mai ales celui indian — un caracter pur didactic. Oricare ar fi originea sa; „din epopee", cum credea Grimm, „din fabulă" cum credea Anicicow şi oricare ar fi locul său natal, India, cum credea Lackmann şi Wagner. Lenn atribuia chiar 1001 de nopţi sorgintei indiene, — sau Grecia, cum credea Keller, universalismul scopului său educativ, caracterizează basmul în general, peste timp şi peste spaţiu.

La Babyloneni exista un sistem didactic, apreciat pe vremuri, de a pregăti pe copii prin imnuri, cum este vestita Merodah sau poveşti despre vulpi. Cine nu s'a minunat de Vetalapancavimcatica, din care mitologia greacă copie legenda Calului Troian, sau de Cukasaptati, din care Gottfried von Strassburg împrumută tema lui Tristan şi Isolda. Cine ştie dacă Dedal şi Icar, dela care se inspiră Jules Verne, nu-l citise, aşa mitologic cum era, pe Gunâdhun, care în minunata sa Brhatkatha îşi împleteşte firul acţiunii cu o maşină sburătoare. Din poveştile celebre ale Indiei mai amintesc celebra Kathâsaritusagara (oceanul povestirilor) a lui Somadeva, care în cele 350 de poveşti — o adevărată enciclopedie copilărească, — farmecă prin limba şi stilul său şi Hitopodesa, atribuită lui Nârâgaua.

La Greci, basmul este reprezentat de Hesiod şi Stezahov, apoi Esop, iar cel dintâi care a codificat acest gen literar, a fost Dimitru Faleru. Încă oratorul Antoniu făcea o clasificare a basmului în „logic" (miti loghiki", „moral" (miti itiki) şi „comic" (miti mikti). Tot grecii mai împărţeau basmul în „mare" şi „mic"; împărţire pe care o susţine şi o explică amplu Herbert.

După orice împărţire nu ne-am lua, basmul, în general, are o parte descriptivă şi alta didactică (de cele mai multe ori morală).

Cu timpul basmul a început să isvorască din trecutul fiecărui popor. Aşa la Germani apare „Niebelungenlied", la Francezi „La Chanson de Rolland" la finezi „Kalevalla", precum Făt-Frumos-ul românesc este însăşi o creaţie a trecutului nostru istoric şi naţional.

Basmul îşi accentuiază necesitatea sa instructivă şi prin părerea unanimă a pedagogilor tuturor şcoalelor şi curentelor. Rousseau şi Ziller recomandă Robinson Crusoe a lui Daniel Foe tuturor copiilor. De aceeaşi carte se minunează Goethe, mai ales când — în traducerea germană — Kampe schimbă persoana I-a singular în persoana III-a singular şi-i dă un caracter „pur didactic". Locke şi Fènelon mai recomandă, pe lângă basmul, în care soarta sau hasardul implacabil intră ca o „causa movens", povestirile biblice.

Orice basm cuprinde un „episod din viaţă" (Gotschal) accesibil perceperii unui copil. El primeşte—prin basm—o sugestie pur teoretică printr'un mijloc practic la care se supune personagiul povestirii. Aceste personagii nu au — să zicem aşa — o valoare intrinsecă, pentrucă autorul nu urmăreşte aprofundarea personalităţii lor, ci a acţiunii pe care o leagă de ele şi lasă completarea portretelor fizice, psihofizice pe seama imaginaţiei copilului.

Adeseori aceste personagii se evidenţiază participând la ansamblul operei, nu prin ceea ce au individual în sufletul lor, ci prin ceea ce au caracteristic, particular în exteriorul lor.

Sunt poveşti care evidenţiază acţiunea şi nu personagiile pentru care, la alţii — acţiunea este un mijloc şi nu un scop.

Ambele feluri le găsim în activitate.

La cele dintâi predomină acţiunea. Ai uitat acţiunea (Abentener), ai uitat întreaga poveste. In cele din urmă personagiul rămâne individ, cu particularitatea sa psihofizică chiar dacă i-ai uitat rolul sau contribuţia în concertul acţiunii. Setilă, Gerilă, Ochilă rămân individualităţi fără a-i îneca în acţiune.

Copilul va căuta să înveţe a cunoaşte realitatea din exagerarea ei. E cel mai nedrept metod să dai posibilitate copilului să cunoască imediat adevărul.

Adevărul n'ar avea nici un farmec pentru el, dacă i l-am arăta singuri. Copilul trebue să rătăcească mult pentru ca să poată ajunge la el. Copilul trebue pus să rătăcească până când îşi va da seama singur şi în clipa când a început să nu mai creadă în basm în realitatea exagerată a basmului, basmul, ca atare, va înceta să mai reprezinte pentru el un mijloc didactic. Va trebui să-şi schimbe lectura—adică să i-o schimbăm.

[1]) Iti+ha+âsa= însemnează „a fost odată". Acest caracter iniţial al poveştilor s'a păstrat la toate popoarele: „Erant in quidam civitate rex et regina... Amor et Psyche, sau „il ètait ainsi" „il ètait une fois"; „il y avait une fois", sau „once upon a time"; „in olden times", sau „Es war einmal etc....

CU VREMEA TOATE TREC...

Câmpia aţipi în legănări de şoapte...
Tăcerea, isvorând din neguri de fântâni,
Se furişează 'ncet cu paşi de lupi bătrâni,
Foşnind peste câmpii prin ierburi coapte...

Iar turmele de oi în ugere duc lapte
Din câmp grăbind la muls în strunga dela stâni...
De pază'n jurul lor stau veghetorii câni,
Ce latră speriat din când în când în noapte...

S'aprinde focu'n zări şi luminează dealul...
Ciobanii stau la foc, străjuitori de creste...
O doină plânge trist—ce-a fost şi nu mai este—

Cu vremea toate trec, şi anii trec ca valul...
Ci numai voi, Păstori—o lume din poveste—
Voi singuri aţi rămas cu Doina şi Cavalul...

Ion Buzdugan

DELEGAŢIA INVĂŢĂTORIMII BASARABENE, CARE A CERUT ÎN 1918 UNIREA CU PATRIA

URĂTURA LA BOTEAZĂ

sau despre o variantă a Chiraleisei

Prietenul Al. Enache a scris pe paginile acestei reviste în două numere la rând despre obiceiul *„chiraleisei"* care se practică prin unele părţi ale Basarabiei, obiceiu despre care vorbeşte şi cărturarul moldovean Dimitrie Cantemir în a sa interesantă carte *„Descrierea Moldovei"*

Chiar dacă n'am fi întru totul de acord cu unele puncte ale concluziilor la care ajunge prietenul nostru Enache, sau la unele constatări şi asemănări, fapt vrednic de reţinut este totuşi obiceiul în sine practicat în unele părţi ale Basarabiei de Sud şi noi subscrim cu bucurie constatarea că nu se prea dă atenţia cuvenită folklorului nostru atât de bogat, variat şi interesant, încât încercări ca acestea ale părintelui Enache sunt folositoare pentru viitorul cercetător de mâine, indiferent dacă va ajunge la aceleaşi concluzii după ce va avea în faţă întregul material adunat şi dat luminii, din toate colţurile Basarabiei.

Pornim şi noi cu însemnările noastre, care poate vor continua şi vor aşterne diferite aspecte ale folklorului basarabean, astăzi însă mărginindu-ne să adăogăm la *Chiraleisa* pomenită de părintele Enache, o variantă a ei practicată sub altă formă în satul Marşeniţa-Hotin însă cu orânduirea spirituală aceiaşi.

Iată din ce constă acest obiceiu.

I. In ziua de *Iordan* sau Bobotează după ce preotul a sfinţit apa, se întoarce la Biserică împreună cu tot poporul şi procesiunile în aceiaşi formaţie în care a plecat.

Dacă sfinţirea apei s'a făcut la o fântână mai îndepărtată în sat şi până la Biserică e o distanţă oricare mai lungă, atunci se aşează în fruntea procesiunii un gospodar dintre cei mai cu vază şi mai bun de gură care la un moment dat începând o urătură porneşte în fugă şi după el aleargă tot poporul.

La sfârşit, după ce termină de rostit conţinutul acelei urături strigă *chiraleisa* şi odată cu el strigă toţi alergătorii.

Mai merg la pas câţiva metri şi apoi iar începe fruntaşul să rostească în fugă urătura urmat de ceilalţi.

Când ajung la Biserică toată formaţia împreună cu preotul o înconjură de trei ori, iar urătorul cu ceata lui procedează la fel cum a procedat în drum spre sfântul lăcaş.

Când însă sfinţirea apei s'a făcut la vre-o fântână apropiată de biserică, atunci obiceiul se mărgineşte la alergările şi urătura numai în cadrul celor trei înconjurări a dumnezeescului lăcaş.

Urătura sună în felul acesta:

Roadă în undelemn,
„ „ vie,
„ „ păpuşoi,
„ „ grâu,
„ „ săcară,
„ „ orz,
„ „ ovăs,
„ „ hrişcă,
„ „ mandraburcă,
Roadă în toate pânele,
„ „ „ semănăturile câte sunt pe pământ,
Şi în toate *fruptele*,
Pace între Crai şi'ntre împăraţi,
Chiraleisa!.[1])

II. Al doilea fel de umblatul cu *chiraleisa* este acela obişnuit şi cunoscut aproape pretutindeni, al copiilor care-l însoţesc pe preot când cercetează enoriaşii cu prilejul *ajunului*.

Atunci, în acele zile, copiii se adună droaie pe lângă preot şi aleargă înaintea lui strigând în pragul caselor:

Chiraleisa!
Popii parale,
La băeţi vărzare,
Preotesii fecioare,
La dascăl colaci
Chiraleisa!.[2])

Unii din copii mai glumeţi în loc să zică „la dascăl colaci", zic, „la dascăl cu beţele peste picioare" ca să rimeze cu „fecioare", şi ca să mai râdă de dascăl. Poporul îi răsplăteşte pentru vestire cu vărzare, nuci, covrigi, şi alte bucate.

Iar ei aleargă apoi la altă casă.

[1]) şi [2]) *Comunicat de moş Toader Felecicu din sat. Marşenita jud. Hotin.*

Al. Bardieru

STIL POPULAR

O revistă bucureşteană, nu împortă numele, ci deia inacceptabilă pe care o combatem, scriind o notiţă despre o carte, spune că are un stil popular. Am verificat faptul. Inexat. Cartea într'adevăr nu avea acele fraze imposibile, kilometrice, impestriţate cu mii şi mii de cuvinte pe care deobiceiu autorii le scriu cu dicţionare, din diferite limbi, alături, iar cititorii le scuipă cu silă, fiindcă nu aparţin limbii noastre.

Cartea era scrisă curat româneşte. Iar acest lucru nu e uşor, atunci când obişnuinţa ne face să avem la îndemână mereu vocabularul limbii înstrăinate. Şi acest vocabular nu este totdeauna prea literar. Dimpotrivă, limba veche, răscolită, ne dă minunate cuvinte, în care poezia, profunzimea, muzicalitatea, toate se îmbină, amintindu-ne de un trecut de sbucium al unui Neam care a conservat aceste cuvinte ce avem datoria să le utilizăm, ci nu să le înlăturăm cum procedează unii scriitori.

Să revenim la cartea cu pricina.

Intre vocabular şi stil e o oarecare deosebire.

Scrisă în termeni literari, cu expresii şi comparaţii subtile, cartea nu e de factură populară ca stil. Faptul că e scrisă româneşte n'o îndepărtează de geniul literaturii culte. Nu e o ruşine, firește, nici dacă ar fi scrisă într'un stil popular, lucru nu atât de uşor pe pe cât cred scribii care n'au citit poate nici pe Creangă.

Dispreţul pe care-l pun acei dintre bucureştenii care n'au păşit dincolo de mahalaua Văcăreşti, atunci când vorbesc despre tot ceeace priveşte poporul, „vulgul", adică romanitatea adevărată în literatură, îl vom scoate totdeauna în evidenţă ca o acuză cu o singură scuză: moştenirea străinismului şi apăsarea diferitelor influenţe suspecte din afară, influente ce nu pot suporta sănătatea ţaranimei.

Poporul îşi are literatura sa, iar cei ce se pretind scriitori vor scrie, trebuie să scrie în aşa fel, ca cel puţin textul scrierilor ce dau la lumină, să fie înţeles.

După teoria d-lui mare cronicar bucureştean, Mihail Sadoveanu are toată opera scrisă în stil popular. Nu rămâne Sadoveanu acelaş mare scriitor? Şi după aceiaşi teorie, trebuie ca într'un roman sau nuvelă, să îmbrăcăm acţiunea şi conversaţiile unui ţăran într'un stil de fanfaronadă de cafenea, cam aşa cum obişnuia Carageale să facă, spre a reda acele tipuri caraghioase, ridicole ce alcătuesc celebra menajerie a comediilor şi satirelor sale?! — Altfel opera cu subiect popular, scrisă în stil popular e simplistă, e inexistentă.

Iată până unde ajunde o critică lipsită de acel contradictoriu necesar fixării adevăratului drum mai cu seamă într'o literatură tânără ca a noastră.

Căci, limba românească frumoasă, curată, îşi are bogăţia sa de termeni ca să ofere opere trainice în literatură, în cel mai ales stil, fără a fi popular, dar aproape de acesta, fiindcă poporul suntem noi, Românii, — scriitorii şi cititorii, creiatorii şi inspiratorii operelor.

Cei ce cred că limba strămoşilor noştri poate da o haină numai pentru folklor şi alte scrieri exclusiv pentru ţărani, sunt străinii de neam, care n'au ce căuta să ne dea lecţii de critică literară.

Bunele cărţi, capodopere ale literaturii culte s'au scris şi se vor prezenta fără ruşine în limba neaoş românească, ce poate fi o limbă cultă, fără a se teme că autorii vor fi învinuiţi că au scris în stil popular.

Pentru asta suntem stăpâni la noi acasă.

Sabin Velican

CONTRIBUŢIA BASARABIEI în literatura română

de G. DIMITRIU

In împrejurările protivnice unei vieţi naţionale, pe teritoriul dintre Prut şi Nistru, de bună seamă o literatură basarabeană cu caracter românesc, nu putea să prindă de cât slabe rădăcini. Au fost cărturari moldoveni, cari nefiind în stare să-şi desvăluie puterile sub dominaţia rusă, au trecut în România liberă, şi aici, în ceasurile de răgaz, au scris sau au tradus din ruseşte, devenind îndrumători ai întregii noastre literaturi.[1]

Dar între graniţele Basarabiei, vom găsi alţi scriitori, cari stăpâniţi de dragostea pentru ţara de care fuseseră deslipiţi, au stăruit în desvelirea „puterii lor de creaţie".

După eruditul episcop *Amfilohie Hotiniul*, dela sfârşitul veacului al XVIII-lea, care a tipărit cărţi de ştiinţă şi *Al. P. Haşdeu*, cunoscut şi admirat mai mult pentru strălucitele sale discursuri ţinute în limba rusă, în calitate de efor al şcolilor din Hotin, scrisul adevărat basarabean începe dela *Cavalerul Costache Stamati*.

Al. P. Hajdeu, tatăl lui Bogdan P. Hajdeu, şi-a arătat iubirea sa de neam, prin interesul ce-l purta în culegerea literaturii noastre populare, cu mult înainte pe Al. Russo şi V. Alecsandri. Opera lui C. Stamati[2] ca şi a câtorva scriitori din ţinuturile subjugate ar fi rămas necunoscute, dacă M. Kogălniceanu nu ar fi dat imboldul necesar pentru strângerea la un loc a scriitorilor din toate ţinuturile româneşti, în jurul revistelor „Dacia literară" şi „Arhiva românească".

La „Dacia literară" a apărut întâia oară poema lui C. Stamati „Gafiţa blestemată de părinţi" precum şi lucrarea sa plină de amintiri din cronici „Ciubăr-Vodă".

Odată cu revoluţia dela 1848, poetul nu mai scrie până după războiul din Crimeea. Intr'o frumoasă alegorie „Dragoş-Vodă", el doreşte alte zile mai bune când „Făt-Frumos" moldovean va răpune pe păgân şi va elibera „Dochia", Basarabia noastră.

La 1853, a publicat în rev. „Almanahul pentru Români", din Iaşi, poezia istorică „Fiica lui Decebal şi Armin cântăreţul", iar în „Dorul de patrie", poetul se întreabă de ce nu a trăit şi el în vremea vitejiei româneşti:

„Să privesc solii trimişi,
La scaunul românesc,
De crai ce zădărise
Pe zimbrul moldovenesc".

Limba sa puţin cizelată, întrebuinţată în poeziile şi în fabulele sale, nu e deosebită de cea popular basarabeană.

De altfel Stamati a contribuit prin scrisul său la cultivarea limbii şi la îmbogăţirea întrucâtva a literaturii noastre naţionale, într'o vreme când ceilalţi boieri basarabeni începuseră a se înstrăina din ce în ce mai mult.

Mai putem aminti pe doi scriitori basarabeni: poetul *G. Păun* (1848—1875), care ne-a lăsat într'un carnet 166 de poezii inspirate din popor şi *Alexei Nacu* (1832—1915), dela care ne-a rămas o „Istorie a Basarabiei din timpurile cele mai vechi", o vastă lucrare în 4 volume. A mai scris: o recenzie a monografiei „Basarabia" de Batiuşcov, „Despre originea evreilor europeni", „Vechimile basarabene" cât şi multe traduceri din poeziile lui M. Lermontov şi din fabulele lui I. Krylov.

Ca şi ceilalţi scriitori, talen-

(Urmare în pag. 2-a)

[1]) *Al. Donici, Al. Russo* ca şi *B. P. Hasdeu* aparţin Basarabiei.

[2]) Dela C. Stamati a rămas *„Muza românească"*. — Compuneri originale şi Imitaţii din autorii Europei. Tom. I, Iaşi, 1868, iar mai târziu a apărut într'o nouă ediţie *„Muza românească"*. vol. I şi vol. II. Iaşi, colecţiunea „Fraţii Saraga", Nr. 34-35, 1894, care cuprindeI o precuvântare scrisă de autor şi un număr de 52 de poezii, 40 de fabule precum şi 21 de bucăţi în pròză.

[3]) P. V. Haneş, *„Scriitorii basarabeni"*, Buc., ed. Alcalay, 1920, p. p .231-242.

CRONICA LITERARĂ

ALEXANDRU MACEDONSKI, NEDREPTĂȚITUL...

Invidia contemporanilor și indiferența posterității au aruncat asupra numelui și a operei lui Alexandru Macedonski acea umbră de uitare voită pe care o simțim încă plutind, cu tot șirul de ani care s'a scurs dela moartea poetului. Mult mai mult este cunoscut Macedonski în rău, prin faimoasele epigrame adresate lui Alecsandri și mai cu seamă lui Eminescu, decât în bine, prin minunata realizare a „Nopților" sale și a rondelurilor neegalate încă în lirica românească.

De numele său au fost legate indisolubil nenumărate atacuri, adresate bardului dela Mircești, care pe vremea aceea, primea din partea Academiei Române un mare premiu și se găsea în centrul stimei și a prețuirii generale. Tot în seama lui Macedonski au fost aruncate multe polemici și note, dintre care unele nu i-au aparținut, polemici îndreptate împotriva Academiei și a „Convorbiririlor Literare".

In ceeace privește faimoasa epigramă, pornită împotriva lui Eminescu în vremea când marele nostru poet trecea printr'o eclipsă fizică și morală aproape totală, iată ce ne spune ziarul „Românul" din 9 August 1883, printr'o scrisoare trimisă de însuși Alexandru Macedonski, atunci când toată intelectualitatea și toată presa din țară se coalizează împotriva lui: „Nu sunt ținut să dau seama nimănui cui adresez epigrame atunci când desemnez pe adresanți cu X; v'o declar sus și tare și socotesc ca o lipsă de lealitate afirmări ce ar voi să desemneze pe oricine altul".

Prin urmare, de aici reiese că nu Macedonski ar fi adresat epigrama lui Eminescu, ci presa și opinia publică, atunci când au pus-o pe seama nefericitului poet „punând un nume acolo unde el nu pusese nicunul" după cum a spus-o mai târziu tot Macedonski.

Iată și epigrama:

Un X, pretins—poet acum
S'a dus pe cel mai jalnic drum.
L-așI plânge dacă-n balamuc
Destinul său n'ar fi mai bun,
Căci până eri a fost năuc,
Și nu e azi decât nebun.

Trebue să afirmăm deci că nu opera în sine a lui Macedonski a fost aceea care să atragă după ea dispreț și uitare, ci felul de a fi și de a reacționa al *omului*, prea mândru și prea conștient de valoarea lui. Dar acest criteriu de judecată, acceptabil poate pentru acele vremuri, nu mai trebue să prezinte azi valabilitate. Pentru că dacă *omului* îi este dat să dispară curând, *poetul* trebue să rămâie în conștiința poporului, mai cu seamă când este vorba de acela care, în vârstă fiind, își pleca urechea, cu tinerești avânturi, spre svonurile limpezi ale primăverii:

„Veniți, privighetoarea cântă
și liliacul e 'nflorit."

Alții au încecrat a nega sentimentele naționale ale lui Macedonski. Cauza ar fi fost mănunchiul de versuri pe care poetul l-a făurit în limba franceză, pentru a le publica apoi, laolaltă, sub titlul: „Bronzes".

Au fost hazardate expresiile pe care câțiva contemporani mărunți, al căror nume nici nu se știe, le-au înserat în notițe otrăvitoare, prin publicațiile vremii. Macedonski n'a fost *„renegat al credinței"*, nici *„trăgător al limbii și aspirațiilor naționale"*, cum pe nedrept au încercat a-l prezenta adversarii săi.

Macedonski a fost cel mult un misionar al nostru, care îmbrăcând o haină străină, s'a dus în lume să ne reprezinte credința și țara. In sprijinul acestei afirmații, aducem câteva versuri destul de grăitoare. Iată-le:

„Ce pays gouffre morne, est
le mien, et je l'aime"
(„Sonnet lointain")
„Je communie en Dieu,
je crois en sa bonté"
(„Foi")

Alexandru Macedonski, acest „poète maudit", pentru a întrebuința o expresie a lui Paul Verlaine, a reușit să dăruiască liricii franceze poezii dintre cele mai armonioase și mai pline de muzică. Afirmând aceasta, nu uit un singur moment că ne aflăm în țara lui Baudelaire, a lui Verlaine și a lui Chénier. Dar ascultați:

Quand d' amour j' expire
Quand ma voix se tait,
J' aime ton sourire,
Ta candeur me plait

(„Guzla")

Atâta muzicalitate n'a putut fi realizată în poezia franceză decât de Charles Baudelaire, prin a sa „Harmonie du soir". Românul care a îndatorat lirica occidentului cu versuri de factura celor reproduse mai sus, nu poate fi, nu trebue să fie stigmatizat de conaționalii săi.

Aceste rânduri nu sunt decât o evocare fugara a figurii lui Alexandru Macedonski, prinsă în lumina în care se cuvenea de multă vreme să strălucească. Dar ele se vor, un început de orientare pentru viitor a criticii noastre și a marelui public, pentru care poetul „Nopților" și al „Rondelurilor" nu trebuie să fie un fenomen străin și disonant al epocei sale, ci un om cu multă cultură, cu destulă mândrie și cu o operă originală, masivă și românească.

Robert Cahuleanu

ASFINȚIT

Coboară seara pe câmpii deșarte...
Se ascunde soarele... iar vântul sună
Departe'n plopii ce ar vrea să spună:
Un dor de viață sau un dor de moarte?
In stol cocorii pe un dâmb se adună
La sfat solemn și vor sbura departe...
O mare adâncă numai îi desparte,
De cuibul și de țara lor străbună...
Se 'nalță fumuri albe'n rotocoale....
Cătunul doarme parcă și respiră,
Ca un balaur amorțit și moale.
Natura tace. Cântece-amuțiră
Doar ciorile mai croncănesc aiurea,
Că de urît a amuțit pădurea.

Afred Tibereanu

Contribuția Basarabiei în literatura română

(Urmare din pag. 1-a)

tul boier *Dimitrie C. Moruzi*, **din Dănuțenii Basarabiei, a ajutat prin contribuția lui literară, să ție legătura sufletească între Românii de o parte și de alta a Prutului.**

In precuvântarea către cititori, din studiul social „Instrăinații" găsim acesta:

„Chiar înstrăinații înșii se vor da la brazdă, pentrucă niciodată nu poate dăinui ceeace este străin și nu pornește din fire. Bunicilor și părinților, lor li se iartă păcatul de a fi înstrăinat pe copiii lor, pentrucă nu aveau nici cum, nici unde face altmintrelea. Nouă însă, în întocmirile de astăzi, pe care ni rămâne numai a le îmbunătăți întrucâtva, de am făptui ca dânșii, ni s'ar cuveni osânda și blestemul neamului".

D. C. Moruzi [4] a mai dat la lumină încă alte două romane: „Pribegi în țară răpită" și „Moartea lui Cain", în care zugrăvește, pe larg, viața trecută a boierilor moldoveni.

In timpul izbucnirii revoluției rusești dela 1917, cu câteva săptămâni înainte de a muri, preotul *Alexe Mateevici* **(1888-1917) a închinat graiului nostru un imn „Limba noastră", cea mai înaltă creație a lirismului basarabean. Cu această strălucită apotează, Mateevici își înscrie pentru totdeauna numele în cartea literaturii din Basarabia. Mai cunoaștem cântecul său revoluționar țărănesc „Eu cânt", publicat întâia oară în ziarul „Basarabia", la 1906.**

Ion Sârbu **(1838-1868) și poetul orb** *Tudose Roman*, **modești stihuitori, „meniți să nu treacă peste cadrul regionalismului", sunt la umbra lui Al. Mateevici. Cel dintâiu, neavând putința să se lege cu viața moldoveanului basarabean, s'a îndreptat spre realizări de natură filosofică și a publicat la 1851 și 1852, la Chișinău, în tipografia lui Achim Popov, un volum de „Fabule" și un altul de versuri lirice „Alcăfuiri", sub influența scriitorilor Derjavin, Dimitriev, Krylov și alții; al doilea a cântat mai mult viața tihnită dela țară.**

Poetul *Pantelimon Halippa* **este un produs al Basarabiei obijduite. El s'a ridicat prin propriile sale mijloace, în armonie cu nevoile sufletești ale norodului moldovenesc. A cântat, în versuri ușoare, dragostea neînfrântă pentru țărani:**

„Și iar privelești triste văd,
Căci frații tot în lanțuri șad,
Robia veche tot domnește.

In juru-mi văd, ca în trecut,
Un neam robit, un neam bătut
Și simt că un plâns mă podidește".

(„Pe scoarța unui letopiseț" Iași, 1912).

Ion Buzdugan și Gheorghe V. Madan **fac parte și ei, din generația scriitorilor, de-acum patruzeci de ani.**

I. Buzdugan a înzestrat literatura cu poezii rustice, scrise într'o formă îngrijită și în care palpită mai ales viața românească, pornită dela toate amintirile ei.

G. V. Madan, „feciorul unui răzăș dela codru", [5] **este cunoscut prin valoarea povestirilor sale din vol. „Răsunete din Basarabia", editat de Fundațiile Culturale Regale.**

Dar și scrisul basarabean de astăzi numără o pleiadă de harnice talente harnice, ca: *Sergiu Matei Nica, Vlagimir Cavarnali, Oct. Sargețiia, Neculai V. Coban, Robert Cahuleanu, Sabin Velican, Ene Stanciu, Al. Enache-Dubăsari* **și câți alții.**

Nu trebuesc uitați prodigioșii scriitori, *Iov și Dunăreanu.*

Dimitrei Iov și Nicolae Dunăreanu **nu sunt basarabeni, ci numai adoptați.**

G. Dimitriu

[4] G. Bezviconi, *„Romancierul din Dănuțeni"* în „Profiluri de ieri și de azi", Buc. ed. Cărăbuș, 1942, p.p. 241-253,

[5] Leouid Luican, *„Gheorghe V. Madan"*, în rev. „Basarabia literară", III, Nr. 99 (3 Febr. 1944).

FLACĂRA GALBENĂ

SCHIȚĂ

— Ai văzut-o, conașule?

Tresării din semi-somnolența în care mă sbăteam și luai pușca la ochi...

Nu vedeam nimic: doar umbrele sărace pe care sălciile abia înmugurite le semănau pe poteci în bătaia lunei.

Moș Tudorache chicoti:

— Nu vulpea; flacăra...

— Flacăra?! Ce flacără?

— A țâșnit din pământ, acolo lângă rădăcina stejarului...

Mă răsucii pe-o rână și-l privii cu ochii buimăciți de somn și nedumerire.

— Era o flacără galbenă, adăogă el... A pâlpâit de câteva ori, pe urmă s'a stins...

Și cum îl priveam din ce în ce mai uluit:

—Da! mi-se pare că'neata dormeai?

— Și Dumneata vrei să spui că ai visat flăcări galbene cu ochii deschiși?

— Eu am mai văzut și în alți ani flacăra asta... Și au văzut-o și alții, care s'au întâmplat pe aproape în noaptea Sfântului Gheorghe... Căci în noaptea asta comorile tăinuite demult se arată astfel oamenilor...

— Atunci la rădăcina stejarului?..

— Da, este ascunsă o comoară, răspunse repede unchiașul, fără să ia în seamă tonul meu ironic.

— Dacă ești așa de sigur dece n'o desgropi?

— Au încercat destui...

— Și?

— Comoara e blestemată: cu cât sapi, cu atâta se duce la fund...

— Povești, moș Tudorache... Povești pentru copii!

Nu-mi răspunse. Bănuiam că are ceva să-mi povestească și așteptam, dar se încăpățâna în mutismul acela. Poate îl jignisem cu scepticismul meu ostentativ. El, de bună seamă, nu uitase — așa cum mă făceam eu a uita — că nu demult credeam cu fanatism în basmele lui. Alergam zile întregi prin zăvoi să întâlnesc vreo zână, vr'un Făt Frumos, sau, barem, un Statu-Palmă-Barba-Cot...

— Hai, moș Tudorache, il îndemnai, spune ce știi de comoara aceasta?

Și, ciudat!.. nimerisem tonul dealtădată, când îl rugam să-și continue povestea, după ce se întorcea cu podul la mal.

— Pe locul acesta, unde se întinde astăzi zăvoiul,— începu bătrânul cu glas moale, în vreme ce eu mă târam mai aproape de el,— a fost așezarea de baștină a satului nostru. Pe când eram eu copil și umblam cu vitele la păscut, se mai cunoșteau crucile pe dâmbul acela, unde fusese cimitirul, ba și stâlpii pridvorului dela biserică... Acu i-o măcinat vremea... Siretul pe atunci curgea pe acolo, pe departe. Dar, iacă, într'o zi și-a mutat albia. Și bieții oameni nu mai puteau răsufla de răul lui. Rar de se întâmpla an să nu le intre apa în casă și să nu le irosească păinea de pe câmp. Decum prindeau să crească apele, vămeșenii trăiau cu frica în sân... Mântuirea tuturor era tăpșanul pe care se afla biserica. Oricât de mari veneau apele, locul acela nu-l înecau. Părintele Serafim care păstorea în vremea aceea era un om bun, de aleasă înțelepciune și smerită evlavie. Sătenii îl iubeau mult și nu-i ieșeau, Doamne păzește, din cuvânt.

Dac'au văzut vămeșenii că Siretul nu le dă tihnă, s'au adunat la părintele Serafim să-i ceară sfatul: nu era mai bine să-și mute sălașele din calea puhoiului?

— Nu, oameni buni... Dumnezeu ne încearcă pentru cine știe ce păcate ale noastre și împotriva voinței Lui nimeni nu se poate pune. Să așteptăm până se va îndura și va duce din nou apele în vechiul vad.

S'au întors cumințI la casele lor, dar cu fiecare an deveneau mai săraci. Și toemai în timpul acesta, bisericuța de lemn se părăduise cu totul. Părintele Serafim își chinuia mintea în ce chip și cu ce mijloace să dureze alta, dacă s'ar putea din piatră și cărămidă. Țăranii, cu toată dragostea lor, îl puteau ajuta prea puțin. Boerul depe moșia megieșă trăia mai mult în străinătățuri și administratorului evreu pentru nimic în lume nu i-ar fi cerut sprijin... S'a gândit atunci, părintele Serafim, să colinde toată moldova de jos și să adune de oriunde va găsi un suflet luminat de harul credinței, ban cu ban, până va avea destui galbeni să-și vadă visul împlinit. A rugat preotul din satul vecin să-i fie înlocuitor pentru cele de cuviință în Vameș, a lăsat nevasta și unica fiică singure și a plecat.

Pe cât de mare i-a fost bucuria că isbutise să agonisească lesne o grămăgioară frumușică de galbeni, pe atât s'a întristat când, înapoindu-se în satul lui, i-a văzut pe vămeșeni cărându-și avutul. Topirea zăpezii la munte adusese un prăpăd cum nu se mai pomenise. Aproape nu mai era casă care să fi rezistat șuvoiului.

— Dumnezeu vă pedepsește pentru necredința voastră, le-a spus preotul, dar țăranii nu s'au mai întors să-și dreagă casele vechi: au întemeiat satul de astăzi... Duminicile și sărbătorile veneau de-acolo de departe tocmai aicea la biserică. Părintele Serafim slujea cu aceiași dragoste, cu toate că se cam înstrăinase de enoriașii săi.

Au trecut doi ani. Preotul trăise cu nevasta și fata în pustietatea aceea. Primăvara și vara. Siretul își revărsa tot cu mai multă mânie apele. Aproape se șterseseră urmele vechilor așezări sub stratul gros de nisip. Creșteau în fostele curți sălcii și plopi.

— Părinte, îi ziceau țăranii, de ce n'ai veni și Dumneata cu noi? Tot trebue să zidim biserică nouă: o s'o facem în satul nou. Ce bani mai lipsesc ne legăm să-i strângem noi.

Preotul părea să fi înțeles că nu mai avea de ce lupta acum. Când s'au prezentat țăranii cu banii, i-a întrebat:

— Nu cumva i-ați împrumutat dela jidov?

Aceștia au schimbat priviri grăbite între ei și au căutat să-l liniștească:

— Nu... Am vândut grâul nostru...

N'a trecut decât puțină vreme după asta și'ntr'o noapte neagră de toamnă, hoții au atacat casa preotului. Știau, pe semne, și ei ceva de banii adunați pentru clădirea bisericii... Au răscolit casa de n'a rămas loc necercetat, dar banii nu i-au putut găsi. Dac'au văzut asta, au prins să-l chinuiască pe popă, să le arate el tainița. Părintele Serafim a suferit ca un mucenic și a tăcut. Hoții au crezut să-i înfrângă altfel dârzenia: s'au apucat să-i schingiuiască fata și nevasta. Le-au ucis, dar preotul n'a deschis gura...

In prima Duminecă, credincioșii au găsit ușa bisericii lăcătuită. Au alergat la locuința preotului și s'au mirat: cu toate că ușile erau toate date de perete nu se simțea nimeni în casă. Văzând lucrurile răvășite și-au dat seama ce s'a întâmplat. Și s'au gândit că Dumnezeu îi pedepsea iar, fiindcă îl mințiseră pe părinte cu banii împrumutați dela jidan...

Părintele Serafim a zăcut toată iarna, dar s'a îndreptat. A rămas din nenorocirea asta singur și parcă oleacă scrântit la minte. Cânta la fel de frumos, ca mai'nainte; numai când i se amintea de banii aceia, ochii i se întunecau și vărsau fulgere. Se zice că-i avea îngropați la rădăcina stejarului. A murit, fără să trădeze taina cuiva, iar oamenii au căutat în zădar...

Câți ani să fie de-atunci? Mi-se pare că mă aflam în ultima vacanță de student. Mi-am adus aminte de noaptea aceea de demult, astăzi, când o scrisoare deacasă mi-a adus vestea că pe moș Tudorache Podaru „l-o iertat Dumnezeu"... Ai mei știau cât îl iubisem eu pe bătrân și au ținut să mă anunțe... „L-o iertat Dumnezeu" scriu ei în cuvinte simple, care cuprind întreagă filosofie țărănească în legătură cu ideia morții...

Bietul moș Tudorache a fost un mare nefericit în viață!.. S'a însurat de tânăr cu o fată vrednică și frumoasă, dar Dumnezeu nu i-a îngăduit mult să se bucure. Pierzându-și soția și-a închinat toată dragostea copilului ce-l avea dela dânsa. Și parcă o ursită meșteră îl urmărea: ceeace iubea el, îi era drag și Celui Atot-Puternic. Atât de mare i-a fost durerea că a fugit dintre oameni. A vândut vitele, a lăsat plugul să ruginească în bătătură și s'a retras pe malul Siretului să-și aline rana sufletului în singurătate. Vara, iarna, acolo își făcea veleatul. Casa lui mândră din sat și hambarele au rămas adăpost huhurezilor. Și oamenii s'au deprins să-i zică Tudorache Podaru. Cei tineri, mai apoi, nici nu știau că avusese alt nume.

Când l-am cunoscut eu era bătrân: semăna uimitor cu Sfântul Neculai din icoana la care învățasem să mă'nchin în casa bunicilor. Poate și de asta îl îndrăgisem dela prima vedere. Ne-am împrietenit ușor: mie îmi plăcea Siretul cu lunca și zăvoaiele, lui moș Tudorache îi era dor, din când în când, de un suflet apropiat.

Nu-mi explic nici astăzi de unde știa omul acela atâtea lucruri minunate: avea câte o legendă pentru fiecare floare, pentru fiecare pasăre; cerul cu luna, stelele și luceafărul, era o carte în care nu știu să se fi priceput altcineva mai bine ca el să citească fermecătoare basme...

Am petrecut multe nopți pe malul Siretului în tovărășia podarului. Aceasta și era bucuria mare a vacanțelor mele.

Pe moș Tudorache nu l-am mai văzut decât o singură dată după aceea. M'am trezit cu el, pe neașteptate. în mansarda mea dela al șaptelea etaj. Refuzase să se servească de ascensor: a urcat votnicește cele o sută și ceva de trepte și, ajuns sus, deabia își mai trăgea sufletul:

— Aiștea au înălțat mereu casele, pe semne, să se apropie măcar așa de Dumnezeu...

— Dar ce vânt te poartă în Capitala Țării, moș Tudorache?

— Necazurile. Conaș Ștefane...

— Credeam că Dumneata ai isprăvit cu necazurile?..

— Poate după ce Dumnezeu m'o strânge la El... Că, iacă, ce mi-se întâmplă: stăpânirea vrea să dureze pod de fer peste Siret...

— Și?

— N'ar fi nimic dacă nu m'ar alunga din vadul meu...

— Și acu ce vrei să faci?

— Am venit să-mi caut dreptatea...

Bătrânul și'nchipuise că eu aveam trecere la autorități: degeaba învățasem atâta carte? Bucuros aș fi renunțat la toate visele de viitor ce-mi făurisem cu înflăcărarea tinereței, numai să-l pot ajuta. Aș fi socotit asta drept cea mai de seamă glorie a vieții mele... Dar, moș Tudorache a trebuit se se întoarcă în satul lui să-și rumege amarul acestei ultime lovituri a soartei. Și, iată, Dumnezeu s'a îndurat. A rămas numai podul, undeva pe un grind, să-l macine ploile și vântul...

Ene Stanciu

JERTFIREA FRATELUI

Cu inima lui de credincioasă slugă,
Fratele meu care purta în fiecare ochi câte-o Mediterană,
A îngenunchiat pentru totdeauna de rugă
Lângă durerea basarabeană.

Îi ieșise înainte la Hâncești
Primarul cu pâine și sare;
Era primul dintre ostașii împărătești
Care-aducea înapoi România Mare!

L-au împodobit cu prosop vărgat în diagonală,
Ca la orice nuntă basarabeană;
Părea că toate curcubeele au dat năvală
Să lege cu prosopul a Țării rană.

Bătrânele și bătrânii îi sărutau mâna,
Iar Tudosia lui Malai, frumoasă ca Maica Domnului, prinzând glas,
I-a întins zâmbetul unui buchet de flori
Din cele care toată săptămâna
Ducea surorei ei dela iconostas.

Și a mers tot înainte fratele meu —
— Il ducea de mână Dumnezeu —
Noaptea, dormea cu grâul ce i s'a copt un an întreg în gând,
Iar cerul îi prindea pe piept drept decorații, stele
(Nici nu visa că atât de curând
O să se mute aproape de ele!)

S'a măcinat sub voința lui orice rezistență înveșunată
Și poate n'ar fi murit niciodată,
Insă, la Nistru, terminând odată grenadele,
Pentru o cazemată râvnită
Și-a aruncat inima lui dinamită!

De-atunci s'au deschis altora stepele 'n dar;
Fratele meu a rămas piatră de hotar!

B. Frunte

NUVELĂ

CAIETUL LUI ANDREI PLUGARU

de C. GORDUZ

Eram trei, într'o cameră mică la moş Neculai Ombun. In jurul mesei rotunde, era tăcere. Numai inimile băteau, întreţinând în piepturile noastre viaţa, cum câte-o candelă mică despică întunerecul unui schit. Gândurile se împleteau poate în acelaş fuior. Lângă pat, pe peretele din fund, un covor cu flori şi scene lucrate de-o mână naivă, nesigură în forme; pe covor un tablou afumat care reprezenta un mire şi o mireasă. Amândoi veseli, îmbrăcaţi în costumele ceremoniei.

„Ehei!, sunt patru zeci de ani de-atunci, şi pare că a fost ieri", spune moşneagul ori de câte ori se uită cu părere de rău, la tablou. Anii au plecat; numai o clipă din acele vremuri stă mărturie că moşneagul troenit pe tâmple a fost tânăr.

Toma era blond, cu ochii albaştri ca cicorile, tăcut, bun şi îndrăgostit de frumos, îi plăcea să plece singur prin păduri, de unde se întorcea de multe ori, noaptea. Scria versuri unei fete de liceu şi visa o căsătorie plină de bucurii. Când gusta câteva pahare, devenea brusc de-o veselie rară, ca mai apoi să fie duios şi nu arareori termina prin plâns.

Andrei, un brunet cu ochii mici şi şireţi, fruntea luminoasă, purta părul lung, lavalieră şi fuma tutun de calitate proastă. Era vesel şi grazav de ironic. Câteodată critica, cu destul duh, ocupaţia sa de profesor de filosofie. Eram tineri, Andrei nu vorbea de dragoste şi se prăpădea de râs când citea versuri în care iubitele erau comparate cu stele, flori, îngeri. „Simt în gură ceva dulceag, florile, îngerii aceştia sunt buni de făcut oale".

Susţinea că sentimentele exagerat cultivate duc pe individ într'o stare de cerşetor, umil, care cere îndurare propriei lui neputinţe.

Când eşeam împreună la câmp, iar Toma vorbea de oameni mari, despre suflet, iubire, fericire etc., Andrei cu râsul diabolic, lua un bulgăre de ţărână, îl sfărâma între degete spunând: „Uite Toma necredinciosule, tot ce vrei şi tot ce visezi, uite cheia tuturor filosofiilor din lume. In afară de aceasta, celelalte sunt secreţiuni ale creerului tău şi a multor bolnavi în acest gen. Suntem din aceeaşi plămădeală cu visul. N'ar fi exclus ca în acest bulgăre să fie un creer care a cugetat, o inimă care a iubit, buze, care au sărutat şi înfiripat melodii, sau un sân alb care a hrănit cu lapte cel mai mare criminal".

Deşi arma lui nu era ultimul cuvânt al minţii, Toma nu încerca o rezistenţă, ci se mulţumea să tacă. Sub zâmbetul lui Andrei se ascundea durere. In ochii negri îi citeai tristeţea, chiar atunci când părea vesel. Nu-l interesa nimic. Idealul, pentru el era povestea lui „Moş-Crăciun" cu care se adorm oamenii bătrâni. Când Toma, fire de poet, se minuna de măiastra ţesătură a unui trandafir, sau vorbea despre ceruri senine cu stele cochete, despre miresmele florilor, care în nopţi de primăvară ridică ofrande Creatorului, Andrei răspundea demonic: „Trandafirii se usucă, stelele cad, cerul se umple de fulgere, miresmele mor acoperite de mângâierile putrefacţiei".

De multe ori, chiar lui moş Neculai Ombun, îi ţinea câte-o prelegere despre inutilitatea vieţii, încât moşneagul scuipa în sân, îşi făcea cruce îngânând: „Nici învăţătura nu-i bună prea din cale-afară".

In seara asta Andrei n'avea gust de vorbă. Factorul poştal ne trezi din gânduri. O scrisoare pentru el din părţile Orheiului, locuri unde au murit cântecele, unde oamenii au feţe galbene şi unde la fiecare biserică scrie pe lacăt: „A murit Dumnezeu". Andrei e fiu de răzeş dârz şi poartă în vine sângele năpraznicilor arcaşi din zilele domniei lui Ştefan cel Mare.

Pierderea plaiurilor scumpe l-au lovit aşa de puternic încât azi e un răsvrătit. Zâmbetul însă nu-l părăseşte, e dintre acei cari râde vieţii şi morţii cu aceiaşi batjocură. Scrisoarea pe hârtie săracă şi scris chinuit, îi pironeşte ochii în gol... Andrei trece peste timp şi spaţiu în camera lui moş Neculai Ombun, rămâne un corp surd... De-odată îl apucă un râs isteric, apoi se prăbuşeşte pe pat într'un plâns spasmodic.

Valul, care încearcă să râdă cerului să ajungă până la el, dar îşi prăbuşeşte visul în marea de care e creiat şi de care nu va putea scăpa niciodată.

Târziu printre sughiţuri ne spune: „A murit mama de dorul meu şi de durerea pierderii bunurilor din strămoşi"..

Ne-am întristat. Noaptea îşi trăsese perdelele negre peste sat. Din când în când câte un fulger spinteca întunericul luminându-ne feţele.

In grădină, vântul blestema amurile merilor.

Sunt momente când îţi place să stai pe întuneric.

Oare nu este nostalgia negrului şi fără începutului, Repaos?

Andrei începu: „Mama moartă. Văd casa tristă şi'n faţa ei merii uscaţi de durere;

Lângă fântână, sora cea mică cu obrajii ca frunza tutunului, strânge durerea în colţul zdrenţuit de broboadă...

Două umbre aduc în ogradă un sicriu de culoarea putregaiului. E tata şi fratele Spiru. Tata seamănă cu un nuc uscat. Ochii îi sunt stinşi. Mâinile crengi.

Spiru e nour cu trăsnete... Nu vorbesc...

O aduc din căsoaie.,. e albă... zâmbeşte... ei scrâşnesc şi-şi rup cămăşile murdare...

Haiduc urlă în fundul grădinii... Da, scurmă pământul şi urlă..

Liza îngenunchiază lângă raclă...

Preot şi lumânări n'au. Clopote nu bat...

Haiduc urlă din băerile pământului, o bufniţă îl blastămă din podul şurii...

Sicriul scârţâe pe umerii lor slabi. Trec prin grădină.

E întuneric... nu mai văd... Unde o duceţi pe mama? Unde?... Unde?...

Pe mine şi pe Toma ne apucă fiorii.

Scenele din vedenia lui Andrei ne joacă pe dinainte.

Toma aprinde lampa. Andrei stă nemişcat, cu ochii eşiţi din orbite, priveşte într'un punct.

Ii legăm capul cu un şervet ud. Il chemăm dar nu răspunde nimic. Mă apropii şi încerc să-l mângâi, dar se enervează: „Taci, Dumitriule! N'auzi cum gem elementele, nourii, vântul? şi...

Cuvântul i se opri în gâtlej. Ne-am dat seama că aiurează. Compresele cu apă rece se uscau de cum îi atingeau fruntea, ţinea braţele aruncate ca pentru răstignire.

Afară furtuna gemea. Trăsnetele se înteţeau, fulgerile îţi luau vederea. Picălurile băteau în geam speriate de propria lor deslănţuire, Toma aprinse candela şi stinse lampa.

Lumina albastră, îmbrăca camera, icoana Maicii Domnului şi faţa lui Andrei, care adormi liniştit.

Moş Neculai zâmbea din portret şi din vreme, miresei.

Pâraele vuiau. Tunetele şi trăsnetele se auzeau mai îndepărtate. până ce liniştea îşi întinse aripile binefăcătoare.

Undeva, câte-o geană de fulger deschidea cerul ca într'o vrajă.

* * *

A doua zi, Andrei era slab şi palid de credeai că a zăcut la pat săptămâni. Aflară toţi vecinii de durerea profesorului.

Era Duminică. Am mers la biserică unde Andrei aprinse lumânări multe. Când ne întorceam, în mijlocul satului sub un nuc, doi ţigani negri şi pletoşi chinuiau, unul dintr'un ţambal hodorogit şi alttul dintr'o scripcă cu arcuşul ghebos, o horă.

La masă, moş Neculai ne-a adus doi pui fripţi, plăcinte cu poalele'n brâu, cireşe şi un clondir mare cu vin roz, ca răsăritul soarelui.

Toţi trei am fost colegi de liceu. Intâlnirea noastră după mult timp ne-a umplut de bucurie.

Invitaţia lui Toma de a merge la ţară la un unchi al lui, unde acum ne aflam, a fost primită cu entuziasm.

Era moş Neculai gospodar de frunte, cu livadă, vie, orătănii, grâu în hambar, cu odăi frumos mobilate. Când am ales camera cea mai modestă, s'a simţit atins în amorul propriu, dar s'a consolat: „Aşa-s Anică, oamenii cu carte, nu-s boeroşi bre!".

Tare i-ar fi fost drag să aibă măcar un copil, dar mătuşa Anica nu i-a dăruit nimic. In închipuirea că toţi trei am fi ai lui ne iubea, dându-ne ce avea mai ales în gospodărie, ba nuci din pod, ba faguri, ba rozachiu.

Trecuseră două săptămâni de găzduire. Prilej de amintiri şi destăinuiri. Seri cu lună pe banca din grădină, plimbări prin pădure, cu undiţa la pescuit în baltă, dar de unde nu aduceam nimic. In undiţele noastre se prindeau numai broaşte şi când îi spuneam lui moş Nicolae râdea arătându-şi dinţii albi şi întregi: „Bată-vă norocul şi binele, Doamne, ce-i şi cu învăţătura asta".

Nenorocirea lui Andrei curmă toată veselia.

La masă abia de s'au ciocnit două pahare, puii i-am gustat, iar plăcintele au rămas neatinse,

Mama Anica a ridicat masa cam mâhnită.

Andrei a început să ne ocolească.

Pleca singur în pudure, cu un caiet în mână, pe care îl ţinea într'o casetă frumoasă de nuc, unde mai avea câteva scrisori îngălbenite şi două fotografii.

O fotografie reprezenta întreaga lui familie.

Erau fotografiaţi în faţa casei la umbra merilor înfloriţi. Amintirea e veche. Andrei avea pe atunci zece ani. Mama, o femee frumoasă slăbuţă însă, îl ţinea pe Andrei în braţe. Acesta era sperios, cu picioarele goale şi în mână avea o carte „Arghir şi Elena" ne-a spus.

Tatăl, un om voinic, serios şi cu privirea dârză de răzeş orheian, ţinea în braţe o fetiţă mică, pe care o cheamă Liza. In dreapta lui un flăcău chipeş, fratele Spiru; cealaltă fotografie, era a unei fete de o frumuseţe şi tristeţe bolnavă. Caietul cu scoarţe albastre rămâne pentru noi o taină.

Când se întorcea dela pădure era transpirat şi vorbea singur. Zâmbetul îi încremenise în colţul gurii. Ochii îi erau neguri. Noaptea, gemea, ofta şi plângea prin somn.

La patru zile după noaptea veştilor rele, când ne-am trezit, într'o dimineaţă, Andrei nu era în cameră. L-am căutat peste tot locul, dar degeaba. Moş Neculai spunea că a visat ceva foarte urât. In prima noapte fără el, o bufniţă despica liniştea cu glasul ei plângăreţ.

„Sună în noapte, departe, clopotul pentru denie. Glasul lui umple văile şi inimile oamenilor de taină sfântă. Pe fereastra deschisă îmi năvăleşte aerul proaspăt plin de miresmele primăverii. Din cimitir vântul aduce parfumul zarzărilor înfloriţi la căpătâiul morţilor. Ca mâine toţi vom dormi acelaş somn fără dimineaţă. Din inimile noastre, din creerii noştri, rădăcinile zarzărilor, a cornilor, prin minunata alchimie a firii, vor înflori într'o altă primăvară. Visurile ni se vor ridica spre cer petale vremelnice. In fiecare an, vom simţi învierea.

In camera alăturată, mama se roagă. Glasul duios se aude ca o simfonie a inimii. Cuvintele textului se ridică departe, sus de tot, spre o năzuinţă creştină unde dacă n'ar fi nimic, în acest moment s'ar creia. Se roagă pentru păcate, pentru copii, pentru ani buni şi pentru o primire în lăcaşurile veşniciei. Cât de fericită este ea identificându-se cu tot ce spune. Numai ei sunt stăpânitorii lumii, numai ei înţeleg glasul ce coboară printre sfere, aprinzându-le în cele mai grele momente, candela nădejdilor de mai bine.

Noi am pierdut drumul.

Am ieşit din casă. Haiduc m'a întâmpinat din culcuşul de pae, vesel. Ochii îi luceau ca două becuri mici. Botul cald se lipi de mâna mea. Ii fusese dor de mine, căci numai vacanţele mă vedea. Pe Haiduc eu l-am crescut. Il găsisem într'o răpă, mic, slab şi flămând, îl aruncase vr'un om, să-l omoare. Plângea printre buruene ca un copilaş. Omul—regele animalelor—aşa înţelege câte-odată să se poarte cu necuvântătoarele.

Când l-am adus acasă au râs toţi de mine, dar în ciuda tuturor Haiduc a arătat că-şi merită numele.

Am mers amândoi spre pădurea din marginea satului. Deşi copacii nu erau înfrunziţi mirosul verdeţei se simţea puternic. Mugurii, copii în faşe, visau sărutarea unei raze de soare. Nu se mişca nici o creangă, încât îţi părea că auzi cum seva urcă în trunchiurile poleite de lumina celei mai triste amante a cerului.

In aceste locuri vedeam un băiat mic, cu ochi negri, cu faţa arsă de soare, cu degetele dela picioare sângerate, tolănit prin poene şi în jurul lui vacile cu ochi blânzi, păscând liniştite. In traista cu merinde „Alexandru Machedon, Arghir şi Elena". Fiecare poiană o ţară de cucerit, fiecare măr pădureţ, trebuia să facă mere de aur. Acele clipe le caut. Unde sunt? De ce a murit copilul cu păr sburlit, ochi negri, faţa arsă de soare şi degetele dela picioare însângerate de mirişti?

Haiduc ciuleşte urechile şi-şi arată şi el nemulţumirea pentru trecerea clipelor.

Am luat-o apoi razna pe unde satul se mărgineşte cu râpa lui Gafton. Ţară de basme. Maluri abrupte cu locuinţi de păsări şi jigănii, vagăuni cu vrăjitoare, pietre mari sub care trebuiau să doarmă uriaşii, sau comorile din poveşti, pârâiaşul unde se instalau mori de apă care niciodată nu măcinau altceva decât nisip. Iazuri, proprietăţi de bălării, prilej de certuri pentru dominaţie, războae cu proectile de mâl, puşti de soc şi săbii de trestie.

Printre ierburi şopârle sprintene, care erau prinţese, fete de împăraţi, blestemate de mama pădurii să ia astfel de chip, salamandre, mamele zmeilor ucişi de Făt-Frumos. Isvoare limpezi unde sub arşiţa zilei boturile umede ale vitelor îşi potoleau setea.

Toate acestea, se depănau într'o vârtelniţă fermecată din ghemul al cărui fir nu ştim de unde începe şi unde termină.

Iunie. Căldura moaie asfaltul trotuarelor.

Oraşul e pustiu. Lumea stă ascunsă în case cu obloanele trase. Numai tramvaele, aproape goale, dau impresia vieţii.

Elevii clasei a şaptea mă aşteaptă pentru examen.

Pe catedră au adus flori. Au feţele palide şi frunţile îngrijorate. Ca să-i scutesc de întrebări le-am dat un extemporal cu subiect liber pe care oricine îl poate desvolta.

Condeele scârţâe. Fruntile se încreţesc. Broboane de sudoare răsar la unii. Din când în când mă privesc cu încredere ochi obosiţi. In fiecare din ei mă văd pe mine. Ii iubesc şi-i compătimesc în acelaş timp. Au început să vadă altfel viaţa. Cunosc sau vor cunoaşte alte sensuri ale ei. Drumuri multe pe care un călător străin nu le cunoaşte şi întotdeauna va regreta pe acel pe care n'a mers niciodaiă.

Il apreciez acum abia, pe fratele meu Spiru care a spus că nu se poate lepăda de pământ, de brazdă şi că învăţătura prea multă, e un fel de umblat în nori. Numai pământul e sigur sub picioarele noastre.

Oare să aibă dreptate Spiru? Poate că da. El e voinic, munceşte în aer curat, prieten păsărilor, florilor, pădurilor, isvoarelor şi cerului; noi, îngălbeniţii prafului, textelor cu mii de concepţii şi uneori oaspeţii balamucului.

Uşa clasei se deschide brusc şi un elev din cursul inferior speriat îmi spune: „D-le profesor, elevul Secară s'a spânzurat în bae".

Am rămas înlemnit. Condeiele s'au împotmolit în călimări. Am ieşit repede, elevii după mine. Nu observasem lipsa de la clasă a lui Secară, băiatul cel mai cuminte, cu ochii albaştri şi trişti ca serile de Noembrie.

Când am ajuns l-am găsit întins pe o masă în infirmierie.

Gâtul îi era vânăt. O lumânare subţire pâlpâia lângă faţa îngrozită. Doctorul constată că murise de cinci ore.

In ochii directorului se iviră două picături de rouă.

Elevii clasei a şaptea tremurau îngroziţi.

Se auzeau şoapte: „A luat trei la latină din cauză că n'a ştiut un verb neregulat".

Un om şi un verb latinesc; verbul mai puternic se conjuga încontinuu într'un cap în care niciodată n'a pătruns mai mult, omul cu gâtul vânăt şi rece.

Peste o jumătate de oră sosi şi Lida.

Ca o leoaică rănită se aruncă lângă Todirel care nu mai vroia să răspundă vieţii şi pe care se răsbunase cu propriul său corp.

Lida isbucni într'un plâns nervos, apoi leşină.

Elevul Secară la morgă. Lida bolnavă, acasă.

In cancelaria liceului conferinţa profesorilor. Nota de la latină s'a prefăcut prin o simplă trăsătură de condei în opt.

* * *

Liceul e în doliu. Sicriul negru pe umerii colegilor e îndreptat spre cimitir. Fanfara cântă marş funebru. Coroane cu flori, regrete, lacrămi. Todirel a trecut cel din urmă examen. Lida în doliu merge în urma sicriului, ochii ei negri şi-au şters coloritul şi mai au lacrămi; o sprijineau de braţ să nu cadă. Soarele arde convoiul.

O groapă neagră şi umedă. O cuvântare prin care se arată că a fost cel mai bun elev la studiu, cel mai cuminte, dar Dumnezeu l-a luat căci i-a fost drag. Apoi bulgări, sunet de scândură, veşnică pomenire, iar monitorul clasei a şaptea şterge de-asupra gropii din catalogul clasei numele: „Secară Todirel".

Profesorul de limba latină se apropie de Lida şi-o încredinţează că este adevărat ce-a spus domnul director. Pe chelia didactică două muşte îmbătate de tăria soarelui aterizează îndrăgostite.

* * *

M'am întâlnit iarăş cu Lida la cimitir. Lângă mormanul de ţărână, o cruce albă lucrată de elevii clasei a şaptea stă ca un semn de întrebare între moarte şi viaţă. Mormântul lui Todirel e într'un colţ de cimitir. Nu are nici un vecin. Crucea de lemn pare umilă pe lângă monumentele de marmură cu grilajuri scumpe. Lida e slabă şi tristă.

Doliul o face de o frumuseţe rară. Stă aplecată peste mormânt şi plânge.

* * *

Florile din coroanele înmormântării s'au vestejit. Dintr'o căţuie de lut se ridică fumul tămâiei.

Pe Lida o cunosc de mult. Am întâlnit-o la un ceai intim în casa unui vlăstar boieresc. Pe atunci era elevă de liceu. Acum e profesoară de desen în primul an de carieră. Părinţii i-au murit. Il avea numai pe Todirel.

Incă de mică, înclina spre pictură. Tablourile ei au fost de la început apreciate şi căutate. Toţi oamenii de bine puseseră nădejde în talentul tinerei basarabence şi aşteptau de la ea să prindă cu penelul toată frumuseţea şi şi specificul basarabean, pe pânze nepieritoare. Invidia şi ura omenească n'au cruţat-o. Ziarele locale au scris, că lucrările ei n'au nici o valoare artistică şi mai bine ar cârpi ciorapi decât ar mâzgăli pânza care pe zi ce merge se scumpeşte. Publicul a pierdut repede încrederea şi Lida a căzut în disgraţie. De notat este că mulţi care nici nu i-au văzut pânzele criticau vehement numai pe baza unui articolaş agramatical dintr'o foaie săptămânală a cărei valoare nici la kilogram pe piaţă n'avea căutare, fiind de format mic. La un concurs lucrările ei nici n'au fost prezentate comisiei a cărui preşedinte era o namilă de om cu nas de aquilă şi care în viaţa lui nu făcuse decât negustorie. Premiul a fost decernat fetei unui negustor. Subiectul premiat fusese un nud îndecent şi desgustător lucrat de un zugrav de firme.

Premiata, nu se ştie dacă terminase clasele primare, îşi are şi scriitorii şi pictorii în familie.

Tata, director de revistă, fiul mare poet, fiica compozitoare sau pictoriţă.

Cum poate Lida să fie apreciată, când nu are rude, bani, şi când din nefericire are talent şi inima plină de bunătate? Deatunci Lida n'a mai expus nimic nici într'un salon.

Acum, rămasă singură, nimeni nu-i spune o vorbă de mângâere. Colegele care în timpul liber rod trotuarele, sulemenite. cu câniі de lanţ, o ocolesc şi o ironizează. Mediul orăşenesc o desgustă. Fericirea o simte numai atunci când se întoarce la căsuţa tristă şi mică de pe malul Răutului. Acolo petrece vacanţele pictând la umbra răchitelor pletoase sau îngrijind mormintele părinţilor.

Am stat mult timp lângă mormânt legaţi de tristeţe şi de aceeaş enigmă: moartea. Intr'un târziu îmi vorbi: Am cumpărat acest loc pentru şapte ani, pe urmă dacă nu plătesc mai departe, îl scoate de aici şi-i duce oasele într'un beci. N'am avut bani să cumpăr locul de mormânt, l-am închiriat.

Soarele se lăsa în asfinţit. Teii ardeau în amfore, minunatele miresme. La mormintele bogate, unde cei ce dormeau erau proprietari, paznicul aprindea candelele.

Am ieşit întristaţi.

* * *

Lida locueşte într'o cameră mică şi săracă. Un pat, o masă, un scaun sunt toată mobila. In schimb camera e curată şi ornată frumos. Pe masă cărţi, reviste şi caiete aranjate cu îngrijire. Intr'un ungher şevaletul şi o mulţime de tablouri în ulei. Subiectele sunt din Noul Testament, sau din viaţa patriarhală.

„Tu nu trebue să vii aici niciodată. Singurătatea şi durerea nu vreau să le împart cu nimeni. Te rog Andrei, dute, nu te supăra, e pentru binele tău".

Am ieşit fără să spun un cuvânt. Lida avea nevoie de linişte. Afară căldura era înăbuşitoare. Vânzătoarele de seminţe adormiseră la colţuri de stradă. Oraşul părea adormit.

* * *

Azi am primit o scrisoare dela Lida.

„Am citit nuvela ta. Am citit şi am plâns mult în amurgul serii. Cât de mult ni se aseamănă sufletele. Abia acum ne-am cunoscut.

Sunt de părerea ta, că adevărata iubire nu încearcă a coborî pe pământ, este prea albă, prea curată, prea imaterială, spre a se murdări de noroiul patimilor. Dacă vr'odată te-aş iubi, aş vrea să fii mereu departe, să te aştept, iar tu să nu vii. Să plâng şi să nu mă vezi. Numai aşa te-aş iubi. Iubirea cealaltă, comună tuturor, ne-ar descoperi lucruri desgustătoare, ne-ar plictisi şi neferici.

Stau singură ca o călugăriţă în casa amintirilor, a umbrelor. Răutul mi-e prieten. Răchiţele de pe mal, triste surori, mă primesc şi mă învaţă a vorbi tăcerii. Sunt triste şi plâng de nestatornicia apei, care curge mereu. Aşa curg clipele vieţii noastre. Câţi oare înţeleg această taină?

Din când în când lucrez pentru mine tabloul „Despărţirea". Am presimţiri urâte. Intr'un asfinţit de soare imi părea că Răutul s'a prefăcut în sânge. Seara stau pe întuneric şi plâng ca o nebună. Oamenii din sat mă suspectează şi mă ocolesc. Numai învăţătoarea vine câte-odată şi-mi cântă din ghitară. Bărbatul ei a murit într'un accident. Fetiţele ei, doi îngeraşi cu păr bălai şi cu cerul în ochi, îmi aduc flori. De multe ori plângem amândouă fără să vorbim un cuvânt.

Andrei, dacă vrei vino până la mine. Ţi-am găsit şi gazdă. Vino să vezi şi tu taina apei, a răchiţelor, a amurgului".

* * *

Lida m'a primit prietenoasă în pragul căsuţei depe malul Răutului. Faţa albă, ochii negri ca două mărgele dela gâtul unei călugăriţe, sprincenele frumos arcuite, o frunte mare frumoasă, o asemănau cu visul de veacuri al îndrăgostiţilor.

— Credeam că nu ai să vii. Mai bine era poate de nu veneai. Te-aş fi aşteptat mult. Aşteptarea dacă unora dă o stare nervoasă de nelinişte, altora dă o bucurie de nedescris.

— Pot pleca chiar acum.

— Nu, nu mai pleca, plecarea ta acum mi-ar produce durere.

Apoi luându-mă de braţ, m'a întrodus în casă. Camere mici frumos mobilate şi ornate cu gust. M'a prezentat portretelor părinţilor ei, bunicilor care m'au privit din rame şi dintr'o lume ce n'am cunoscut-o şi care nu se mai întoarce niciodată.

Tăcere. Inimile băteau în piepturi.

Tăcere, Ochii noştri se contopeau în adâncuri.

La fel cu o umbră a serii, Lida s'a oprit în faţa pianului vechi. O melodie tristă rupse tăcerea. O melodie pe care n'am auzit-o niciodată în viaţă. Era cântecul pentru moartea florilor, pentru apusul lumii întregi, sau destrămarea unui suflet. Nici azi nu ştiu.

Câte melodii au rămas necântate încă şi câte nu se vor cânta niciodată? Ele însă se cântă mereu pe o harpă extraordinară, a cărui cântăreţ nu oboseşte căci nu cunoaşte ce este sfârşit de armonii, dar acestea nu se pot asculta cu urechi de carne şi sânge.

Omul nu este poate decât o notă muzicală infinit de neînsemnată, iar stelele, pădurile, apele, iubirea, durerea sunt fraze muzicale, în Măiastra cântare.

Melodia venea dintr'o lume cu totul străină, dintr'o poveste tristă, fără cuvinte. Fâlfâiri de păsări călătoare, fâşiiri de frunze galbene într'o toamnă târzie, murmur de ape, cântec de înmormântare, risipire, ca apoi să se deslănţue în furtună.

Mâinile de ceară pe clapele negre păreau păsări rănite în sbor, în sbaterea agoniei.

Tăcere...

— Ce cântec e acesta Lida?

— Nu ştiu. Dacă aş vrea să-l cânt a doua oară, nu aş mai putea nimeri. E cântecul clipelor. Tu nu simţi cum curge prin tine vremea? Vino la geam. Vezi cum pleacă valurile pe râu, aşa pleacă părţi din sufletul nostru mereu, mereu, iar cu ele, melodiile durerile, iubirile...

I-am luat mâinile în ale mele şi i le-am sărutat.

— Dece te înjoseşti Andrei? Pleacă şi te culcă, mâine vom vorbi.

* * *

A doua zi ea era veselă, eu trist.

A îmbrăcat o rochie albastră.

Am hoinărit, prîn grădini, prin vii, pe la cimitir şi pe malul râului. Ne-am pierdut pe sub bolta verde a răchitelor până într'o mică poiană.

Ochii negri se pierdură cu privirea pe întinsul apei.

Am discutat multe, despre artă, filosofie, ştiinţă, viaţa de apoi, adevăr şi iubire. Eram aşa de aproape încât ne simţiam respirarea. Păsările cântau, apa curgea, ochii noştri se căutau; ne-am îmbrăţişat şi ne-am sărutat mult, după care ea a plâns.

— Mi-e frică de mine, mi-e frică să nu te iubesc. Apoi tăcuţi ne-am îndreptat spre casă.

Tocmai când şedeam la masă, un jandarm se prezentă întrebând: D-voastră sunteţi d. locotenent Plugaru?

Unitatea din care făceam parte mă chema la datorie. Lida şi-a umplut ochii de lacrimi.

Repede m'am pregătit de drum. Ea a adus din casă o fotografie şi o cruciuliţă de aur, apoi a mers cu mine până la marginea satului:

— Andrei, mergi cu bine, mi-e inima neagră, mai uită-te odată la mine, n'o să ne mai vedem poate, numai pe tine, te-am iubit. Sărută-mi ochii.

* * *

Vestea pierderii Basarabiei pe mâini păgâne mi-a venit ca un fulger.

Sufletul mi s'a rupt în două; o parte a luat calea pribegiei împreună cu trupul sleit, cu ochii turburi, pe drumuri lungi pline de praf, sub arşiţa nemiloasă a soarelui, iar o parte a rămas îndoliat să pluteaască pe deasupra mormintelor scumpe, să mângâie lucrurile rămase în casă şi să plângă pe fiecare fir de iarbă. Din trecut isvorăsc glasuri de flăcăi şi fete mari, şunete de clopote la vecernii, coruri de învieri, versuri triste de colinzi, glas dulce de mamă, chiote prin păduri. Acestea toate le aud în mine, ca într'o fântână fermecată, iar sufletul negru se strecoară printre ele, mucenic înjunghiat, rătăcit printre stânci blestemate. In lumea sensibilă ochii văd alte meleaguri, urechile aud glasuri compătimitoare de frate, acelaş soare se strecoară în asfinţit în băi mari de sânge.

Trecem pârâul blestemat. Cu noi vin mulţi cu feţele îngrozite. Femei cu copiii la sân, albe ca din raclă, bătrâni, preoţi şi alţi funcţionari. Cum trec Prutul îngenunchiază şi sărută pământul însăvirii.

Am cantonat la Ţuţora. După ce mi-am inspectat unitatea, m'am întors la pod. Toţi cei ce soseau îmi erau scumpi, dar printre ei nimeni dintre acei ce-i aşteptam. Bolşevicii n'au respectat condiţiunile de retragere. Ca lăcustele flămânde soseau în grădina frumoasei Basarabii.

Viaţa însă îşi deapănă ghemul ca şi cum nu s'ar fi întâmplat nimic. Omul, vremelnică frunză, rătăceşte în furtună.

Refugiaţii stau stane de piatră. Au muţit, asurzit, sunt parcă nişte arătări la o răspântie de drum pustiu.

Mama, Lida ce vor fi făcând?

Am plâns mult, alături, cu lacrimi, creştea în mine setea răfuelii.

* * *

Au trecut două săptămâni, nici o speranţă. Am citit toate listele dela biroul refugiaţilor. Acolo, un domn mărunt, m'a fixat de câteva ori. Vroia să mă întrebe ceva dar nu îndrăznea. Luându-şi îndrăzneala de care credea el că are nevoie, întrebă: „Nu sunteţi d-voastră d-l care aţi fost acum o lună în sat la noi la domnişoara Lida?

— Da eu sunt. Cine eşti d-ta?

— Sunt secretarul primăriei de acolo.

Sângele îmi porni nebun prin vine.

— Când te-ai refugiat?

— Zilele acestea.

— Ce a făcut d-ra Lida?

— E grea povestea, aproape că nu o pot spune.

Am ieşit tăcuţi şi am intrat în primul restaurant. Ne-am instalat într'un colţ şi am cerut un litru de vin. Secretarul era palid şi îngrozit.

— Spune, d-le spune repede...

— Sfârşit de martiră a avut domnişoara.

L-am îmbrăţişat şi am plâns mult, mult de tot".

. . . . . .

Când am terminat de cetit caietul, Toma plângea cu hohote, moş Neculai îşi smulgea părul.

Andrei nu s'a mai întors.

ARTUR GOROVEI LA 80 DE ANI

„Nu m'aş fi încumetat să mă înfăţişez astăzi înaintea Dumneavoastră, dacă n'ar curge, în sângele meu, măcar o picătură de sânge basarabean, şi dacă, în sufletul meu, nu ar răsuna glasul înaintaşilor mei, născuţi pe pământul Basarabiei, pe care o iubesc".

Cu aceste cuvinte, sărbătoritul nostru Artur Gorovei şi-a început, la 2 Septembrie 1943, conferinţa despre scriitorul Teodor Vârnav, vorbind la Hotin.

Este omul care întruchipează întreaga Moldovă veche, aşa dar Moldova cu Basarabia şi Bucovina, deoarece mama sa, Maria fata banului Iancu Borş, s'a născut în satul Vascăuţi din judeţul Hotin, iar strămoşii, venind din Maramureş, au fost dârzi apărători ai plaiurilor din Nordul Ţării.

Urmaş al logofătului Gorovei din 1560 şi al ctitorilor mânăstirii Gorovei şi al bisericii din Brăeşti (Dorohoi), trăgându-se prin femei, din boierii Bucium, Brăescu, Izmană, Beldiman, din Episcopul Ieroteiu Borş al Huşilor şi Toader Bădiliţă vornic de Suceava, înrudit cu familiile Kazimir, Ciurea, Stamati, Artur Gorovei dovedeşte, odată mai mult, că Moldova n'a consimţit nici odată, în adâncul vieţii ei, la despărţirea Basarabiei şi Bucovinei.

Acest fapt s'a oglindit în opera veneratului nostru scriitor în relaţiile sale, în vizitele sale, în Septembrie 1879 şi 1943, în judeţul Hotin, în corespondenţa sa cu Alecu Mateevici şi Pan. Halippa, în colaborarea sa la „Din trecutul nostru" şi „Viaţa Basarabiei", dar mai cu seamă în darul adus de Artur Gorovei — Basarabiei, — prin descoperirea celor trei scriitori ai noştri necunoscuţi: Teodor Vârnav, autorul „Istoriei vieţii mele", Dimitrie Donea şi Ioan Kazimir.

Nu mai vorbim de contribuţiile d-lui Artur Gorovei la cunoaşterea scriitorului basarabean Costache Stamati şi alte studii publicate în „Analele Academiei Române". Nu uităm de admirabilele sale monografii despre Botoşani şi Folticeni, nici despre excelentele pagini de amintiri şi literatură, evocând mai ales trecutul.

Trebue, însă, să precizăm, că în persoana academicianului Artur Gorovei, doctor *honoris causa* al Universităţii din Cernăuţi, la 19 Februarie 1944 îl sărbătorim şi pe *cel mai mare folklorist român*. Este o afirmaţie din cele mai temeinice, deoarece numai datorită operei sale monumentale şi legăturile de zeci de ani întreţinute cu străinătatea, Artur Gorovei a fost ales vice-preşedinte şi membru onorar al unor Congrese internaţionale şi Societăţi de folklor. Pe lângă operele premiate: „Cimiliturile Românilor", „Ouăle de Paşti" şi altele, Artur Gorovei a fost redactorul revistei „Şezătoarea", care a apărut regulat între anii 1892—1929, unde în cele 25 volume publicate, a aşezat pe temelii savante tezaurul folklorului românesc.

Nimeni, ca venerabilul Artur Gorovei, n'a contribuit la valorificarea acestui tezaur naţional, şi astăzi *Bătrânul din Folticeni* poate să privească senin şi mândru opera vieţii sale, în faţa căreia, la aniversarea sa de 80 de ani, Basarabia recunoscătoare aduce un omagiu neprecupeţit.

G. Bezviconi

POŞTA REDACŢIEI

LUCIAN SAMBOAN. Multă influenţă din Nichifor Crainic. Versul are nevoie de purificare. Deasemenea se întrevede prezenţa lui Ion Th. Ilea. Nu putem deocamdată publica nimic.

VERA COSTENCO. — Ismail, Nu merg.

ANATOLIE DONOS. — E prea neclară forma şi e prea mare depresiunea morală, ca să-ţi putem spune: „mergi înainte, că aşa cum mergi, mergi bine". Poezia dumitale are nevoie să-şi schimbe drumul.

TEOFIL SCUTARU. — Bălţi. Gândeşte-te cum ai putea înlătura cacofonii şi tautologii ca acestea:

Flămând muşca cu lăcomie
Pământul proaspăt răvăşit
Şi sângele-i curgea pâraie
Pe trupu-i negru ciopârţit

Aprecierile noastre, fiindcă ne rogi să le comunicăm, rămân aceleaşi din trecut.

NOTE

„Luceafărul"

Revista literară din Sibiu, numărul depe Februarie, se prezintă în aceleaşi meritorii condiţiuni ca şi până acum.

In „Limbă şi caracter naţional" d. Olimpiu Boitoş readuce în discuţie o foarte interesantă problemă, aceea a abuzului ce fac unii scriitori prin abuzul de cuvinte rar întâlnite în regiuni periferice, cuvinte de provenienţă străină, ce, stâlcite, constituie adevărate barbarisme pentru limba românească.

Şi citează în acest sens, mai cu seamă condeierii ardeleni.

„Scriitorii de care vorbim nu-şi dau seama ce prost serviciu fac limbii literare prin propagarea acestui limbaj inestetic, rebarbativ. Nu-şi dau seama mai ales că contribue în felul acesta la alterarea caracterului limbii".

Limba noastră este şi trebuie să rămână latină.

„Cântec de rob" — poezia lui Corneliu Axente e o împletire de sonorităţi muzicale:

„Părângule, Părângule,
De ce mă chemi nătângule?
Eu port cătuşe,—vezi-le?
De ce-mi îmbii zăpezile,

Şi culmile cu stâncile
Şi văile, adâncile?
Avânturile frângu-le,
Că dor cumplit, Părângule"...

E o poezie rară, de antologie. Stelian Manta Jugureanu, în „Moartea sărmanului Lazăr" scrie dur, dar cu însemnate calităţi portretistice

Cronica, recenzia cărţii, prezentă în mod suficient, deşi găsim că minusul revistei e tocmai ignorarea publicaţilor literare. E lipsa unui schimb de vederi fără de care găsim că o revistă e incompletă.

O nouă scriitoare basarabeancă

Am scris despre dânsa un articol într'un cotidian.

Aici facem numai câteva fugare însăilări, spre a se şti ceva despre d-na Alla Negoescu, învăţătoare pe malul Nistrului.

Deşi n'a publicat prin revistele mai mari, ci numai prin publicaţii neînsemnate şi atunci foarte rar, ne încumetăm a o numi scriitoare, după ce i-am citit în manuscris, acele minunate descrieri ale durerii omeneşti, din satele uitate prin coclauri.

D-na Alla Negoescu e timidă, chiar mai mult de cât e necesar.

Din această cauză a rămas necunoscută.

Datoria cercurilor ce cultivă literatura în Basarabia este s'o încurajeze, spre a ne da, ceeace credem că poate.

Un studiu

care merită toată atenţia „intelectualităţii româneşti e „Contemplaţie şi asceză", semnat de D. Stăniloae în numărul de pe Februarie 1944, al revistei „Gândirea". In acelaş număr mai semnează: Ion Pillat (Versuri regăsite), V. Voiculescu (Poezii), Olga Caba (Istorie ciudată), N. Crevedia (Pastorală), Nicolae Lazăr (Ochitorul), Claudia Bucşan (Poezii), B. C. Amzar (România şi Germania în primul războiu mondial), Const. Amărăscu (Trei poeme), Ioan Coman (Lactanţiu despre înţelepciune şi religie).

Cronicile sunt deţinute de St. Zissulescu, Tadeusz Gostynski, Nicolae Roşu, iar cronica mărunţă poartă semnătura d. prof. Nichifor Crainic.

Reproducem următoarele din această punere la punct dela cronica mărunţă:

„Apollonius criticul, care semnează şi Vladimir Streinu într'o revistă *Kalende*, ne stropeşte cu insulte fiindcă nu admite părerile noastre despre Maiorescu sau despre Eugen Lovinescu. Criticul nostru, care asudă să ajungă şi el la mai mare, nu ştie să scrie măcar gramatical. El nu cunoaşte sensul cuvintelor şi scrie despre *„schisma* literară a lui Macedonski" faţă de Maiorescu! El nu ştie să acorde subiectul cu predicatul: „doi anonimi *publicase* câte o notiţă". El nu cunoaşte consecuţia timpurilor: „când nu *semna* afirmări mai curajoase cu pseudonime Luciliu va *împrumuta* din publicaţiile tovarăşilor". El nu posedă articulaţiile sintactice: „împotriva interzicerii *a* mai tuturor formelor de cultură". El scrie anapoda: „revista *se arată* directorului ca singura publicaţie", etc.

Intr'un articol de câteva pagini, un morman de monstruozităţi şi bietul Apollonius criticul vrea să ne îndrumeze în numele lui Maiorescu!"

„Pământul"

Bilunarul social-literar al d-lui Eugen Cialâc din Călăraşi confirmă încăodată regula că omul, personalitatea este ceea ce îi e dat a fi, indiferent de locul unde îşi realizează opera.

Cu numărul de pe Februarie, bilunarul a ajuns la cifra impresionantă de 250, având un trecut de 13 ani.

Am găsit în cele 8 pagini proză şi versuri care reţin pe cititori.

„Soldatul rănit de vorbă cu soarele", poezia semnată de Cristofor Vitencu, minus altima strofă, e plină de frumuseţe, ca o însoţire primăvăratică.

Prof. Ştefan Mircescu scrie despre „activitatea lui Octavian Goga", L. S. Belciu, un fragment de roman. V. V. Haneş, conferinţa „Bărăganul în literatură".

V. Roşca, în nuvela „Farmece" se dovedeşte un abil mânuitor de condei, care prinde cu o adevărată artă specificul superstiţiei săteşti.

Ceea ce ne aduce însă cu totul nou în arena scrisului, e forţa descriptivă a stărilor sufleteşti redate pe plan poetic prin pana ce semnează Elvira Perşoiu. In „Lumină frântă", d-sa arată că va fi o scriitoare.

Faţă de colaborarea pe plan literar, am dori ca „Pământul" să aibă o vitrină oglinditoare a altei vieţi literare, ceva mai vie.

Dar, aşa cum este, „Pământul" rămâne o publicaţie serioasă, în care se întâlnesc nume vechi, ilustre şi nume noui se se vor ilustra.

Poeţi şi scriitori basarabeni

Desigur, timpul este acela care îndreptăţeşte şi el anumite transformări. Abia azi se culeg în Basarabia roadele libertăţii unei acţiuni de cultură românească de după prima desrobire din 1918.

Ceea ce n'am avut până la 1940, în timp de peste 2 decenii, în privinţa producţiei literare, începe a se întrezări azi. Au apărut în aceşti ultimi doi ani trei cărţi de poezie semnate de Sergiu Matei Nica, Nicolae Coban şi Robert Cahuleanu, toţi trei fii ai acestei provincii.

In prezent preotul-gazetar Vasile Ţepordei pregăteşte o carte cu cele mai interesante articole privind probleme legate de viaţa şi istoria Basarabiei, iar Sergiu Matei Nica pune la punct ultimile pagini ale manuscrisului de nuvele intitulat „Degetele moarte" şi ale unui manuscris de reportagii, intitulat „Pământ de graniţă", ce vor apare în editura „Dacia Traiană".

Cunoscute fiind calităţile acestor condeieri, cărţile sunt aşteptate cu viu interes.

Grigore Filip-Lupu, începător dar stăpânul unui stil dur,— posedând calitatea de a spune ce vrea şi de a fi înţeles în aceasta,—pregăteşte însemnările sale de războiu, războiul Basarabenilor români adevăraţi.

Leonid Luican, tânăr cu mari posibilităţi de creaţie în proză are gata un volum de nuvele ce probabil vor apare într'o editură din Chişinău. In aceiaşi situaţie se găseşte vigurosul condei basarabean prin adopţie, Ene Stanciu, prezent în publicistica literară şi variat în tot ce scrie.

Generaţia aceasta activă de condeieri tineri, cărora li se alătură ziarişti ca Sergiu Roşca şi alţii îşi depăşesc înaintaşii, dovedind evoluţia normală a Basarabiei româneşti.

Şi scrie această însemnare un oltean care urmăreşte cu mândrie această evoluţie căreia din tinereţe i s'a încadrat, spre a demonstra, încă pe o cale, frăţietatea Românilor din cele patru unghiuri.

Revista

„Viaţa Basarabiei" anul XIII, Nr. 1—2, pe Ianuarie Februarie 1944, pe lângă îngrijirea redactării estetice, aduce frumoase colaborări, în majoritate a condeerilor basarabeni, evidenţiind astfel o preţioasă contribuţie a provinciei transprutene, pe ogorul spiritual al ţării. Proză semnează: Pan. Halippa, (Din lupta pentru şcoala moldovenească în Basarabia), Ion Pelivan, (O carte veche găsită în judeţul Hotin). N. Popovschi, (Din negura trecutului) G. Bezviconi (Oameni din Basarabia până în secolul XIX-lea), Dragomir Petrescu, (Moş Troacă, Gavrilă Vraciu), Ion T. Enache, (Piatră de hotar nedreaptă, fragment de roman). Versuri semnează: Pan Halippa, Octav Sargeţiu, Verona Brateş, Cezar Flamură, V. Luţcan, Alfred Tibereanu, C. A. Munteanu, Neculai V. Coban, Pavel Cotruţă, şi Iacob Horu.

Numărul se încheie cu variate note, însemnări, vitrina cărţii şi cronica dramatică.

Conferinţa

D. prof. univ Gh. A. Cuza, despre „Specificul moldovenesc", organizată, împreună cu o şezătoare literară, de ziarul „Raza" şi „Basarabia literară" în ziua de 27 Februarie a. c., în sala Teatrului „Express" din Chişinău, a răscolit adânc sufletul unei asistenţe imense şi foarte selecte, în frunte cu I. P. S, Efrem, Mitropolitul Basarabiei şi d. General de Divizie Olimpiu Stavrat, Guvernatorul provinciei. Cuvântul de prezentare a fost rostit de preotul V. Ţepordei, directorul ziarului „Raza". D. prof. Gh. A. Cuza a vorbit cu o deosebită însufleţire, cu o argumentaţie nouă şi cu o vervă specifică, despre virtuţile Moldovei dintre Carpaţi şi Nistru, stârnind neîntrerupte aplauze şi un crescând entuziasm.

Au citit din operele lor: prof. Petre Stati, directorul revistei „Cuget Moldovenesc", D. Iov, directorul Teatrului Naţional din Iaşi, Eusebiu Camilar, autorul recentului roman „Prăpădul Solobodei", Sergiu Matei Nica, prim-redactorul revistei „Basarabia literară", Robert Cahuleanu, Sabin Velican, autorul volumului de nuvele „Frumoasele", Neculai V. Coban, Ene Stanciu, Ion Rămbu şi doi poeţi începători Vlad. Ifrim şi Const. Câmpeanu.

Conferinţa d. prof. Gh. A. Cuza, Directorul revistei „Cetatea Moldovei", a fost ascultată cu un interes unic, pentru certitudinea şi autoritatea cu care ilustrul conferenţiar a descoperit în faţa auditorului nebănuitele rezerve de viaţă spirituală, pe care le mai are Moldova.

Şezătoarea literară dela 27 Februarie a. c. a fost una din cele mai reuşite şezători ţinute în Chiştnău, la care au asistat peste 2500 de suflete, flămânde de cuvânt înaripat şi de înaltă ţinută morală.

In curând se va organiza o nouă şezătoare, cu un conferenţiar de aceiaşi putere de străbatere în conştiinţa maselor însetate de adevăr şi de frumos.

„Făt Frumos"

Revistă dela Cernăuţi, încă una alături de „Bucovina literară", „Revista Bucovinei" şi „Cronicar", dovedeşte că oraşul de nord al ţării rămâne pe mai daparte un însemnat centru de cultură.

Ultimul număr, pe Noembrie şi Decembrie 1943, prezintă următoarele nume în sumar: Al. Ieşan. Dragoş Vitencu, Tiberiu Crudu, Emil Bărbulescu, Leca Morariu, Cristea Geagea, Olivian Soroceanu, etc.

De remarcat „Năluca fericirii"... fragment de Tiberiu Crudu.

Deasemenea, epigrama „Colaborare patriotică" de Emil Bărbulescu, pe care o reprodu cem:

Unii luptă în afară
De-ai crede că-s nişte smei,
Alţii se trudesc în Ţară
Cum s'o cureţe de „lei".

Găsim în această revistă şi două poezii din Goga şi Eminescu, traduse în germană şi cehă.

Cronica, pentru o revistă care apare odată la două luni, în care se petrec multe, mari şi mărunt eveinmente culturale, este mult prea săracă.

Iorgu Tudor...

... este scriitor basarabean din vechea gardă care a ilustrat provincia după prima desrobire în 1918. In „Basarabia vânătorească", revistă la care d-sa este redactor, numărul de pe Ianuarie, printre altele ne aduce şi o isbutită bucată a d-sale: *„Un revelion în pădure"*.

Sunt acolo fermecătoare descripţii a pădurii de pe malul Nistrului, portrete ale tinereţei în sbucium premergător unirii, covorbiri în aceea limbă care ne aminteşte de Mateevici...

Iorgu Tudor păstrează încă forţa creiatoare şi l-am dori mai apropiat de sbucnetul nou al Basarabiei, tocmai pentru tinereţea d-sale spirituală.

Adevărată înţelegere

In „Revista Bucovinei" de pe Ianuarie 1944 găsim la însemnări următorul răspuns dat ironiilor unui publicist bucureştean care vorbeşte foarte de sus despre Cernăuţi:

„Noi nu vom spune" undeva la Chitila, „şi nici măcar" undeva în gropile lui Ouatu", pentrucă în concepţia noastră întreg pământul românesc trebue să fie la fel de preţuit şi-l vom iubi în toate împrejurările cu aceiaşi intensitate, indiferent de longitudini şi latitudini."

Biserica şi Şcoala

... „Revista" oficială a Episcopiei Aradului redactată de pr. Ilarion V. Felea. este într'adevăr un organ un buletin oficios care prin nimic nu-şi justifică denumirea de revistă, deoarece nu cuprinde decât circulări şi anunţuri clericale.

Tânăra lirică basarabeană

antologia poeţilor tineri basarabeni, întocmită de poetul Octav Sargeţiu, va apare, în curând, într'o mare editură din Capitală.

Antologia va cuprinde pe: Vladimir Cavarnali, Magda Isanos, Sergiu Matei Nica, Iacob Slavu, Robert Cahuleanu, Necolae V. Coban, Alfred Tibereanu, Const. Aldea, Ion T. Enache şi alţii.

Aşteptăm cu deosebită bucurie apariţia cărţii confratelui Octav Sargeţiu.

In ciuda

tuturor celor ce susţin, că nu se mai citeşte literatură şi că publicul nu se interesează de mişcarea literară basarabeană, aducem marele argument al imensei asistenţe dela şezătoarea de Duminică 27 Februarie a. c. Acea mulţime, formată în mare majoritate numai din intelectuali, a trăit, împreună cu poeţii, fiorii adevăratei poezii, care pătrunde şi răscoleşte adâncimile sufletului omenesc şi românesc.

Lumea e flămândă de poezia isbăvită de impurităţile snobiste, de poezia care tulbură şi ridică pe aripa simţirii epoca sbuciumată prin care trecem. N'au ce căuta astăzi, în mijlocul unui popor preocupat de soarta personalităţii sale, împrumuturile camuflate sau degringolada unei inspiraţii de nuanţă roşietică. Poporul nostru respiră prin poezia actuală furtunoasele nădejdi în ziua cea bună de mâine.

Numai farseurii versurilor şaradice şi tâmplele otrăvite de zăpăceala negativismului parvenitist nu vor să priceapă, că inima poporului **respinge** *în mod categoric aiurelile netrebnice ale celor ce încearcă să ducă spre prăpastie, din nou, neamul românesc.*

„Peisaj ardelean",

cartea profesorului Grigore Popa, apărută în editura „Miron Neagu" din Sighişoara e o masivă sondare în adevărul românesc de peste munţi. Scrisă incisiv şi gradat, străbătută de o anumită logică a concluziilor respicate şi tulburată de un neogoit ideal al conştiinţii româneşti. „Peisaj ardelean" nu numai că e o frescă stilizată a străvechei existenţe naţionale a Transilvaniei, ci şi o competentă privire în viitor, din care decurg inerentele bucurii şi tristeţi.

Profesorul Grigore Popa împarte generaţiile culturale ale Ardealului în trei: generaţia *istorică* (care nu mai corespunde cerinţelor actuale), generaţia *drumului invers* (adică cei ce şi-au cucerit întâi posturile de răspundere, încercând apoi drumul sângeros al pregătirii) şi în sfârşit, generaţia *tânără*, total românească. Ce uluitoare asemănare între generaţiile basarabene şi ardelene. Cu singura deosebire, că la noi generaţia istorică a devenit şi generaţia drumului invers, fiindcă toţi cei ce au jucat un rol istoric în Basarabia, întâi şi-au cucerit posturile de răspundere prin mijloace pur politice şi apoi s'au gândit că trebuie să aibă şi o pregătire culturală. Nu poate fi supărare în această privinţă, fiindcă acesta e adevărul!

Generaţia tânără este poate cea mai autentic încadrată în matca sufletului românesc, fără ca cel puţin să fi căpătat un singur post de răspundere. Această generaţie scrie cu aşchii de suflet, crede cu o imperturbabilă rezonanţă în viitorul neamului, această generaţie a sângerat şi-şi are morţii săi pe câmpiile desrobirii Basarabiei, această generaţie urmează să apere acest pământ în caz de o nouă invaziune, fiindcă generaţia istorică, şi-a ridicat statui pela Zürich sau Geneva şi-şi poartă blazonul paşapoartelor sub blana unei vieţi fructuoase în posturi de „răspundere".

Mâine, când va apare curcubeul păcii şi armele vor începe să ruginească, singură, această tânără generaţie va putea să rupă zăgazurile ce împiedică o unire sufletească deplină, turnând iubire acolo unde a fost întrigă şi inconştienţă, aducând lumină acolo unde a fost întunerec prefăcut în rază artificială.

Cercul „Basarabia literară"

după cum s'a anunţat la vreme, a organizat o serie de manifestaţii literare în toate centrele mai importante ale provinciei.

Incepând în ziua de 17 Februarie a. c. cu Renii, caravana „Basarabiei literare" a poposit în oraşele Bolgrad, Românești, Ismail, Cetatea-Albă, Tighina, ajungând, la 26 Februarie, în Chişinău.

In toate aceste oraşe, cuvântul introductiv a fost rostit de d. Sergiu Matei Nica, prim-redactorul „Basarabiei literare", conferinţa fiind ţinută de d. dr. P. P. Ionescu.

La Chişinău, manifestaţia naţională a avut loc în sala teatrului „Expres", în faţa unei imense asistenţe în frunte cu d. General de Divizie Olimpiu Stavrat, Guvernatorul Basarabiei.

Programul şezătorii a fost prezentat de preotul V. Ţepordei, iar conferinţa despre „Spiritualitatea românească" a fost rostită de d. prof. Pan M. Vizirescu. Au citit din operele lor poeţii: D. Iov, Teodor Al. Munteanu, Matei Alexandrescu, Sergiu Matei Nica, Robert Cahuleanu, Neculai V. Coban şi prozatorul Ene Stanciu. A cântat Rodica Bujor şi Corala „Basarabia", sub conducerea d. prof. M. Stegaru. La sfârşit, s'au rulat şi două filme româneşti.

Manifestaţia s'a bucurat de un mare succes, dovedind ceea ce şi-a propus, că sufletul ţării este aproape de inima Basarabiei şi că soarta provinciei răsăritene este şi soarta neamului întreg. A fost o seară de românească îmbărbătare.

Dela Chişinău, caravana „Basarabiei literare" a plecat mai departe spre Ungheni, Făleşti, Bălţi, Drochia, Lipnic, Secureni, Floreşti şi Soroca, pentru a încuraja şi a susţine avântul de care avem nevoie în momentele serioase prin care trecem.

C. Gorduz

E un real talent de prozator al Basarabiei. I-am citit în manuscris nuvela „Caietul lui Andrei Plugaru". Forma e în funcţie de continuitate în scris, iar tehnica se capătă prin exerciţiu. C. Gorduz are însă un bogat simţ artistic. Redă minunat scene de multă finețe, în care sufletele oamenilor plutesc în adevărate cercuri luminoase desvăluitoare.

Tr. N. Suruceanu

un nume prezent în lirica actuală a Basarabiei va apare curând cu un volum de versuri în editura „Cuvânt moldovenesc". Volumul se intitulează „Răspântie" şi poartă mireasma inefabilă a specificului sufletesc de aici. Cunoscând sensibilita tea poetului şi lungul răstimp de când figurează în toate revistele basarabene, nu ne îndoim, că volumul lui Tr. N. Suruceanu va avea o bună primire din partea cititorilor.

Este interesant

articolul „Mesaj pe urmele poeziei", apărut în Nr. din 27 Februarie a. c. al „Bucovinei literare", semnat de George Todoran. „Este o incursiune fidelă în spiritualitatea antică deschizând noui puncte de orientare pentru poezia modernă.

Păstorul Tutovei

Este revista Asociaţiei Preoţilor din judeţul Tutova. Colaborează în ultimul număr de pe Noembrie—Decembrie 1943, pr. Const. Cartas, pr. C. R. Crişan, B. Frunte, Aurel Stino, G. Costandache, George B. Popescu, pr. A. C. Cosma, T. Călin-Deapraja, G. Ursu, Diana Leandru, pr. Şt. Vasiliu, I. C. Antonovici, pr. G, Banu-Comarnic, Marieta Creangă, G. Bezviconi, pr. A. Dimitriu.

Este de remarcat bogăţia materialului din toate ramurile vieţii literare şi culturale.

Printre colaboratorii acestui număr sunt şi doi basarabeni: B. Frunte, poet şi cercetătorul istoric G. Bezviconi.

Recenzăm

numai cărţile şi revistele sosite pe daresa redacţiei, str. Eminescu, 19 — Chişinău. Domnii autori şi editurile sunt rugate a trimite cărţile în două exemplare.

Tiparul „Dacia Traiana" Sucursala Chişinău, str. Miron Costin No. 8 Tipărită la 2 Martie 1944